

REVISTA

BIBLIOTECII NAȚIONALE A ROMÂNIEI

*e superb și are un motor
de 8 cilindri 75 cai putere*

FORT

PREZINTA
NOILE MODELE
1934
PROGRESSE MECANICE
CAROSERII NOI
PREȚURI
NOI

DUNLOP

*Reclamele
industrii
automobilului*

ANUL XXV-XXVI NUMĂRUL 45-46 (2019-2020)

TORPEDO
GABRIOLET
INDUCERE INTERIOARĂ

absolut toate piesele de schimb
la prețurile fabricii

Vânzarea produselor „FIAT” s.

Sis. Veneral, 3-5
Cm. Mosilor
Tel. 57183

Athenes
coiț Cal. V.
Tel.

AGENȚI ÎN TOATA ȚARA

ABSTRACTS / RÉSUMÉS 3

VALORI ȘI TRADIȚII ROMÂNEȘTI

Patrimoniul mondial UNESCO din România. Patrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile Bibliotecii Naționale a României

Angela Bilcea 19

Arbore: istorie, artă, restaurare / Corina Popa, Oliviu Boldura, Maria-Magdalena Drobotă, Anca Dină. București: ACS, 2016. 271 p.: il.; BALTAG, Gheorghe. Sighișoara = Schäßburg = Segesvár: istoria Sighișoarei de la întemeierea orașului până în 1945. Ed. a 2-a rev. și adăugită. Sibiu: Honterus, 2015. 264, [4] p.: il., portr. în parte color.; BRATU, Anca. Pictura murală maramureșeană: meșteri zugravi și interferențe stilistice / ed. îngrij. de Ana Bârcă; fotogr.: Dan Dinescu; pref.: Vasile Drăguț. București: ACS, 2015. 391 p.: fig., fotogr. color. (Monografii/Editura ACS); Ctitorii brâncovenești: elemente de artă eclesială medievală: (secolele al XVII-lea și al XVIII-lea): [album] / pr. Florin Șerbănescu, Elisabeta Negrău, Vlad Bedros..., ed. coord. pr. Alexandru Atanase Barna; fotogr.: Laurențiu Tăulescu, George Ioniță, Ioan Popa; volum publicat cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. București: Cuvântul vieții, 2014. 286, [2] p.: il., fotogr. în parte color.; GLODARIU, Ioan; MOGA, Vasile. Cetatea dacică de la Căpâlna: [monografie]. Alba Iulia: Altip, 2006. 255 p.: il.; IAMBOR, Petru. Așezări fortificate din Transilvania (secolele IX-XIII) / ed. îngrij.: dr. Tudor Sălăgean; cuv. înainte: prof. univ. dr. Nicolae Edroiu. Ediția a 2-a. Cluj-Napoca: Argonaut, 2013. 420 p.: h., il. (Documente. Istorie. Mărturii); Mănăstirea Sucevița – monument UNESCO / text: maica proestareță Adriana Cojocariu; foto.: Petru Palamar; se tipărește cu binecuvântarea Înalt Preasfințitului Pimen, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților; ed. îngrij.: maica stareță Mihaela Cozmei. Suceava: Accent Print, 2013. 108 p.: il. color.; NEAGU, Vasile. Ghidul Parcului Național Cheile Nerei-Beușnița. Ed. a 2-a, rev. și adăugită. Caracal: Hoffman, 2014. 228, [4] f. h.: foto., h.; PALAMAR, Petru; HEREA, Gabriel. Pătrăuți 1487: monument UNESCO = Pătrăuți 1487: UNESCO monument / [trad.: Carmen Pațac]; tipărită cu binecuvântarea I. P. S. Pimen, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților. Pătrăuți: Heruvim, 2011. 100 p.: il. color.; PESCARU, Adriana; PESCARU, Eugen. Cetățile Dacice din Munții Orăștiei = Dacian fortresses from the Orăștie Mountains = Citadelles daces des Monts d'Orăștie / foto.: Eugen Pescaru, Vasile Moga, Dan Olteanu; trad.: Bogdan Aldea (engleză), Liana Lăpădatu (franceză). București: Editura Academiei Române, 2009. 125 p.: il. în parte color. (Patrimoniul mondial = World heritage = Patrimoine mondial); PORUMB, Marius. Biserici de lemn din Maramureș = The timber churches of Maramureș = Églises en bois de Maramureș = Holzkirchen der Maramuresch. București: Editura Academiei Române, 2005. 116 p., [85] p. pl.: il. color, h., plan. (Patrimoniul mondial = World heritage = Patrimoine mondial); THEODORESCU, Răzvan; GROZA, Atena. România în patrimoniul UNESCO = La Roumanie au patrimoine de l'UNESCO = Romania in the UNESCO heritage / foto.: George Dumitriu. Ediția a 3-a. București: Monitorul Oficial R.A., 2019. 295 p.: il. color. (Recenzii – Cronici – Semnalări)

Angela Bilcea 81

ANIVERSĂRI CULTURALE

Valeriu Braniște – ziarist și om de cultură – promotor al Marii Uniri

Elena Cojuhari 97

COMEMORĂRI CULTURALE

Dimitrie Teleor (1858-1920), prozator, poet, epigramist și gazetar român

Mihaela Manolache 119

PORTRET COMPUS: COLECȚIILE SPECIALE ALE BIBLIOTECII NAȚIONALE A ROMÂNIEI

Reclamele industriei automobilului în presa românească interbelică

Mihaela Manolache 124

Împrumutul intern pentru consolidarea României Mari

Mihaela Manolache 156

CĂRȚILE, O ISTORIE

Translatio studii: Alexandria, de la prima ediție, tipărită la Sibiu, în 1794, la câteva dintre versiunile sale orientale: în siriacă (siriană veche), coptă și ge'ez

Constantin Ittu 160

Prima traducere românească din engleză: Cărare pre scurt pre fapte bune îndreptătoare (Alba Iulia, 1685)

Alin-Mihai Gherman 174

Trei incunabule din colecția Bibliotecii Brukenthal. Boethius, De consolatione philosophiae

Constantin Ittu 180

INTERFERENȚE CULTURALE

Topos-ul și morfologia melodică a operelor lui Gaetano Donizetti

Mihaela-Elena Băjea 193

Muzica și literatura. Doamna Bovary, spectatoarea operei Lucia di Lammermoor de Gaetano Donizetti

Mihaela-Elena Băjea 202

Mancini versus Manfredini sau controversa despre tril

Mihaela-Elena Băjea 210

Adresă:

B-dul Unirii, nr. 22, sector 3, cod poștal 030833, București

Telefon: 021.3135751, 021.3142434/1095

e-mail: anca.moraru@bibnat.ro

Responsabil de număr: ANCA MORARU

Colegiu redacțional: prof. univ. dr. ELENA TÎRZIMAN, ANGELA BILCEA, dr. TABITA CHIRIȚĂ, dr. ADRIANA DUMITRAN, dr. DOINA HENDRE-BIRO, dr. CLAUDIA LUNGU, dr. DINA PALADI, dr. NICOLETA RAHME, EMIL TUDOR

Traducere rezumate: ANCA MORARU (engleză), EMIL TUDOR (franceză)

DTP: FLORIN NISTOR

Copertă: CONSTANTIN POPOVICI



Revista Bibliotecii Naționale a României

An XXV-XXVI, Nr. 45-46 (2019-2020)

Numărul dublu 45-46 (2019-2020) din **Revista Bibliotecii Naționale a României** include, printre altele, o amplă bibliografie dedicată patrimoniul mondial UNESCO din România în cadrul rubricii *Valori și tradiții românești*, rubricile: *Portret compus: Colecțiile Speciale ale Bibliotecii Naționale a României* și *Cărțile, o istorie*, precum și o rubrică nouă: *Interferențe culturale*.

ISSN: 3008-2390

ISSN-L: 3008-2390

Publicat în 2023

ABSTRACTS/RÉSUMÉS	3	ABSTRACTS/RÉSUMÉS	3
ROMANIAN VALUES AND TRADITIONS		VALEURS ET TRADITIONS ROUMAINES	
UNESCO World Heritage from Romania. Books published after 1990, in the collections of the National Library of Romania <i>Angela Bilcea</i>	19	Patrimoine mondial de l'UNESCO en Roumanie. Livres publiés après 1990, dans les collections de la Bibliothèque nationale de Roumanie <i>Angela Bilcea</i>	19
Arbore: istorie, artă, restaurare / Corina Popa, Oliviu Boldura, Maria-Magdalena Drobotă, Anca Dină. București: ACS, 2016. 271 p.: il.; BALTAG, Gheorghe. Sighișoara = Schäßburg = Segesvár: istoria Sighișoarei de la întemeierea orașului până în 1945. Ed. a 2-a rev. și adăugită. Sibiu: Honterus, 2015. 264, [4] p.: il., portr. în parte color.; BRATU, Anca. Pictura murală maramureșeană: meșteri zugravi și interferențe stilistice / ed. îngrij. de Ana Bârcă; fotogr.: Dan Dinescu; pref.: Vasile Drăguț. București: ACS, 2015. 391 p.: fig., fotogr. color. (Monografii/Editura ACS); Cîtorii brâncovenești: elemente de artă eclesială medievală: (secolele al XVII-lea și al XVIII-lea): [album] / pr. Florin Șerbănescu, Elisabeta Negrău, Vlad Bedros...; ed. coord.: pr. Alexandru Atanase Barna; fotogr.: Laurențiu Tăulescu, George Ioniță, Ioan Popa; volum publicat cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. București: Cuvântul vieții, 2014. 286, [2] p.: il., fotogr. în parte color.; GLODARIU, Ioan; MOGA, Vasile. Cetatea dacică de la Căpâlna: [monografie]. Alba Iulia: Altip, 2006. 255 p.: il.; IAMBOR, Petru. Așezări fortificate din Transilvania (secolele IX-XIII) / ed. îngrij.: dr. Tudor Sălăgean; cuv. înainte: prof. univ. dr. Nicolae Edroiu. Ediția a 2-a. Cluj-Napoca: Argonaut, 2013. 420 p.: h., il. (Documente. Istorie. Mărturii); Mănăstirea Sucevița – monument UNESCO / text: maica proestareță Adriana Cojocariu; foto.: Petru Palamar; se tipărește cu binecuvântarea Înalț Preasfințitului Pimen, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților; ed. îngrij.: maica stareță Mihaela Cozmei. Suceava: Accent Print, 2013. 108 p.: il. color.; NEAGU, Vasile. Ghidul Parcului Național Cheile Nerei-Beușnița. Ed. a 2-a, rev. și adăugită. Caracal: Hoffman, 2014. 228, [4] f. h.: foto., h.; PALAMAR, Petru; HEREA, Gabriel. Pătrăuți 1487: monument UNESCO = Pătrăuți 1487: UNESCO monument / [trad.: Carmen Pațac]; tipărită cu binecuvântarea I. P. S. Pimen, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților. Pătrăuți: Heruvim, 2011. 100 p.: il. color.; PESCARU, Adriana; PESCARU, Eugen. Cetățile Dacice din Munții Orăștiei = Dacian fortresses from the Orăștie Mountains = Citadelles daces des Monts d'Orăștie / foto.: Eugen Pescaru, Vasile Moga, Dan Olteanu; trad.: Bogdan Aldea (engleză), Liana Lăpădatu (franceză). București: Editura Academiei Române, 2009. 125 p.: il. în parte color. (Patrimoniul mondial = World heritage = Patrimoine mondial); PORUMB, Marius. Biserici de lemn din Maramureș = The timber churches of Maramureș = Églises en bois de Maramureș = Holzkirchen der Maramuresch. București: Editura Academiei Române, 2005. 116 p., [85] p. pl.: il. color, h., plan. (Patrimoniul mondial = World heritage = Patrimoine mondial); THEODORESCU, Răzvan; GROZA, Atena. România în patrimoniul UNESCO = La Roumanie au patrimoine de l'UNESCO = Romania in the UNESCO heritage / foto.: George Dumitriu. Ediția a 3-a. București: Monitorul Oficial R.A., 2019. 295 p.: il. color. (Reviews – News) <i>Angela Bilcea</i>	81	Arbore: istorie, artă, restaurare / Corina Popa, Oliviu Boldura, Maria-Magdalena Drobotă, Anca Dină. București: ACS, 2016. 271 p.: il.; BALTAG, Gheorghe. Sighișoara = Schäßburg = Segesvár: istoria Sighișoarei de la întemeierea orașului până în 1945. Ed. a 2-a rev. și adăugită. Sibiu: Honterus, 2015. 264, [4] p.: il., portr. în parte color.; BRATU, Anca. Pictura murală maramureșeană: meșteri zugravi și interferențe stilistice / ed. îngrij. de Ana Bârcă; fotogr.: Dan Dinescu; pref.: Vasile Drăguț. București: ACS, 2015. 391 p.: fig., fotogr. color. (Monografii/Editura ACS); Cîtorii brâncovenești: elemente de artă eclesială medievală: (secolele al XVII-lea și al XVIII-lea): [album] / pr. Florin Șerbănescu, Elisabeta Negrău, Vlad Bedros...; ed. coord.: pr. Alexandru Atanase Barna; fotogr.: Laurențiu Tăulescu, George Ioniță, Ioan Popa; volum publicat cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. București: Cuvântul vieții, 2014. 286, [2] p.: il., fotogr. în parte color.; GLODARIU, Ioan; MOGA, Vasile. Cetatea dacică de la Căpâlna: [monografie]. Alba Iulia: Altip, 2006. 255 p.: il.; IAMBOR, Petru. Așezări fortificate din Transilvania (secolele IX-XIII) / ed. îngrij.: dr. Tudor Sălăgean; cuv. înainte: prof. univ. dr. Nicolae Edroiu. Ediția a 2-a. Cluj-Napoca: Argonaut, 2013. 420 p.: h., il. (Documente. Istorie. Mărturii); Mănăstirea Sucevița – monument UNESCO / text: maica proestareță Adriana Cojocariu; foto.: Petru Palamar; se tipărește cu binecuvântarea Înalț Preasfințitului Pimen, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților; ed. îngrij.: maica stareță Mihaela Cozmei. Suceava: Accent Print, 2013. 108 p.: il. color.; NEAGU, Vasile. Ghidul Parcului Național Cheile Nerei-Beușnița. Ed. a 2-a, rev. și adăugită. Caracal: Hoffman, 2014. 228, [4] f. h.: foto., h.; PALAMAR, Petru; HEREA, Gabriel. Pătrăuți 1487: monument UNESCO = Pătrăuți 1487: UNESCO monument / [trad.: Carmen Pațac]; tipărită cu binecuvântarea I. P. S. Pimen, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților. Pătrăuți: Heruvim, 2011. 100 p.: il. color.; PESCARU, Adriana; PESCARU, Eugen. Cetățile Dacice din Munții Orăștiei = Dacian fortresses from the Orăștie Mountains = Citadelles daces des Monts d'Orăștie / foto.: Eugen Pescaru, Vasile Moga, Dan Olteanu; trad.: Bogdan Aldea (engleză), Liana Lăpădatu (franceză). București: Editura Academiei Române, 2009. 125 p.: il. în parte color. (Patrimoniul mondial = World heritage = Patrimoine mondial); PORUMB, Marius. Biserici de lemn din Maramureș = The timber churches of Maramureș = Églises en bois de Maramureș = Holzkirchen der Maramuresch. București: Editura Academiei Române, 2005. 116 p., [85] p. pl.: il. color, h., plan. (Patrimoniul mondial = World heritage = Patrimoine mondial); THEODORESCU, Răzvan; GROZA, Atena. România în patrimoniul UNESCO = La Roumanie au patrimoine de l'UNESCO = Romania in the UNESCO heritage / foto.: George Dumitriu. Ediția a 3-a. București: Monitorul Oficial R.A., 2019. 295 p.: il. color. 2011 (Comptes-rendus – Chroniques – Nouveautés) <i>Angela Bilcea</i>	81
CULTURAL ANNIVERSARIES		ANNIVERSAIRES CULTURELS	
Valeriu Braniște – journalist and man of culture – promoter of the Great Union <i>Elena Cojuhari</i>	97	Valeriu Braniște – journaliste et érudit – promoteur de la Grande Union <i>Elena Cojuhari</i>	97
CULTURAL COMMEMORATIONS		COMMÉMORATIONS CULTURELLES	
Dimitrie Teleor (1858-1920), Romanian novelist, poet, epigramist, and journalist <i>Mihaela Manolache</i>	119	Dimitrie Teleor (1858-1920), écrivain, poète, épigramiste et journaliste roumain <i>Mihaela Manolache</i>	119

COMPOSITE PORTRAIT: THE SPECIAL COLLECTIONS OF THE NATIONAL LIBRARY OF ROMANIA

Advertisements of the automobile industry in the Romanian interwar press
Mihaela Manolache124

The domestic loan for the consolidation of Greater Romania
Mihaela Manolache156

BOOKS, A HISTORY

Translatio studii: "Alexandria", from the first edition, printed in Sibiu, in 1794, to several of its oriental versions: in Syriac (Old Syrian), Coptic and Ge'ez
Constantin Ittu160

First Romanian translation from English:
Cărare pre scurt pre fapte bune îndreptătoare (Alba Iulia, 1685)
Alin-Mihai Gherman174

Three incunabula from the collection of the Brukenthal Library.
Boethius, *De consolatione philosophiae*
Constantin Ittu180

CULTURAL INTERFERENCES

The topos and the melodic morphology of Gaetano Donizetti's works
Mihaela-Elena Băjea193

Music and literature. Madame Bovary, the spectator of the opera *Lucia di Lammermoor* by Gaetano Donizetti
Mihaela-Elena Băjea202

Mancini versus Manfredini, or the controversy about the trill
Mihaela-Elena Băjea210

PORTRAIT COMPOSITE: LES COLLECTIONS SPÉCIALES DE LA BIBLIOTHÈQUE NATIONALE DE ROUMANIE

Les publicités de l'industrie automobile dans la presse roumaine de l'entre-deux-guerres
Mihaela Manolache124

Le prêt interne pour la consolidation de la Grande Roumanie
Mihaela Manolache156

LES LIVRES, UNE HISTOIRE

Translatio studii: "Alexandria", de la première édition, imprimée à Sibiu, en 1794, à plusieurs de ses versions orientales: en syriaque (ancienne langue syrienne), copte et ge'ez
Constantin Ittu160

La première traduction roumaine de l'anglais de l'œuvre: *Cărare pre scurt pre fapte bune îndreptătoare* (Alba Iulia, 1685)
Alin-Mihai Gherman174

Trois incunables de la Bibliothèque Brukenthal. Boèce, *De consolatione philosophiae*
Constantin Ittu180

INTERFÉRENCES CULTURELLES

Le topos et la morphologie mélodique des œuvres de Gaetano Donizetti
Mihaela-Elena Băjea193

La musique et la littérature. Madame Bovary, spectatrice de l'opéra *Lucie de Lammermoor* de Gaetano Donizetti
Mihaela-Elena Băjea202

Mancini contre Manfredini ou la polémique sur le trille
Mihaela-Elena Băjea210



► **Angela Bilcea.** *UNESCO World Heritage from Romania. Books published after 1990, in the collections of the National Library of Romania*

Currently, the UNESCO World Heritage Sites from Romania include six cultural sites: Churches of Moldavia, Villages with Fortified Churches in Transylvania, Dacian Fortresses of the Orăștie Mountains, the Historic Centre of Sighișoara, the Horezu Monastery, Wooden Churches of Maramureș, and three natural sites: the Danube Delta, the Ancient and Primeval Beech Forests of the Carpathians and Other Regions of Europe, and Roșia Montană Mining Cultural Landscape. The Churches of Moldavia (Arbore, Humor, Moldovița, Pătrăuți, Probota, Suceava, Voroneț, and Sucevița monastires) were built and painted during Stephen the Great's (1457-1504) and Petru Rareș's (1527-1546) reigns. The value of these churches is given by the architectural synthesis of the Gothic and the Renaissance art, but above all by the innovative and original exterior painting. The seven Villages with Fortified Churches in Transylvania (Biertan, Câlnic, Prejmer, Saschiz, Valea Viilor, Viscri, and Dârjiu) are characterized by a unique model of organizing the peasant households, that preserves the medieval urban structure of the village, with compact facades of the traditional houses, dominated by fortified churches built since the 13th century and up to the 16th century. The Dacian Fortresses of the Orăștie Mountains (the Southern Carpathians) are: Bănița, Căpâlna, Costești-Cetățuie, Costești-Blidaru, Luncani-Piatra Roșie, and Sarmizegetusa Regia. Built between the 2nd century BC and the 1st century, their conception and realization reflect the development stage of the Dacian civilization. Before the wars with the Roman Empire, Sarmizegetusa Regia was the most important political, religious and military center of the Dacians, a true core of the Dacians' strategic defensive system. The city of Sighișoara includes one of the most complex and well-preserved fortified medieval urban ensembles in Europe, with an intact background of medieval buildings and a belt of fortifications composed of defensive walls, built between the 15th and 19th centuries. Founded during

► **Angela Bilcea.** *Patrimoine mondial de l'UNESCO en Roumanie. Patrimoine matériel de l'UNESCO en Roumanie. Livres publiés après 1990, dans les collections de la Bibliothèque nationale de Roumanie*

Actuellement, le patrimoine mondial de l'UNESCO en Roumanie comprend six sites culturels: les églises peintes de Moldavie, les sites villageois avec églises fortifiées de Transylvanie, les forteresses daces des monts d'Orăștie, le centre historique de Sighișoara, le Monastère de Horezu, l'ensemble des églises en bois de Maramureș et trois sites naturels: le Delta du Danube, les forêts primaires de hêtres des Carpates et d'autres régions d'Europe et le paysage minier de Roșia Montană. Les églises peintes du nord de la Bucovine (les monastères Arbore, Humor, Moldovița, Pătrăuți, Probota, Suceava, Voroneț, Sucevița) ont été construites et peintes sous le règne d'Etienne le Grand (1457-1504) et Petru Rareș (1527-1546). La valeur de cet ensemble d'églises est donnée par la synthèse architecturale de l'art gothique et de la Renaissance, mais surtout par la peinture extérieure innovante et originale. Les sept villages avec des églises fortifiées en Transylvanie (Biertan, Câlnic, Prejmer, Saschiz, Valea Viilor, Viscri et Dârjiu) sont caractérisés par un modèle unique d'organisation des ménages paysans, gardé en préservant la structure urbaine médiévale de la localité, avec des façades compactes de maisons traditionnelles, dominées par des églises fortifiées, construites à partir du XIIIe siècle jusqu'au XVIe siècle. Les forteresses daces des monts d'Orăștie (Carpates du Sud) sont: Bănița, Căpâlna, Costești-Cetățuie, Costești-Blidaru, Luncani-Piatra Roșie et Sarmizegetusa Regia. Construites entre le II-e siècle av. J.-C et I-e siècle ap. J.-C, leur conception et réalisation reflètent le stade de développement de la civilisation dace. Sarmizegetusa Regia était le plus important centre politique, religieux et militaire des Daces avant les guerres avec l'Empire romain, un véritable noyau du système défensif stratégique des Daces. La ville de Sighișoara comprend l'un des ensembles urbains fortifiés médiévaux les plus complexes et les mieux conservés d'Europe, avec un fond intact de bâtiments médiévaux et la ceinture de fortifications composée des murs de défense, construit entre le 15ème et 19ème siècles.

Constantin Brâncoveanu's (1688-1714) reign, the Hurezi Monastery is the largest ensemble of medieval architecture in Wallachia, managing to impose a new style in architecture and decoration – the “Brâncovenesc style / Wallachian Renaissance”, in which the tradition of the Byzantine art, the late Renaissance and Baroque elements and the oriental elements characteristic to the Balkan Peninsula can be found. The Wooden Churches of Maramureș, erected in villages documented since the 14th century (Budești, Desești, Bârsana, Poienile Izei, Ieud, Șurdești, Plopiș, and Rogoz), present a specific architecture, small in size, with supple and very tall spiers, shingle sheathings, and various other ornaments, wood craftsmen using elaborate joining techniques. The Danube Delta is the second largest and the best preserved of the European deltas. Apart from the vegetation specific to the wetlands, which occupies 78% of the total area, here are also the Letea and Caraoman forests, which include a wide variety of plants. In this protected area is found the greatest diversity of birds on the planet, over 300 species of birds, and over 150 species of fish being identified. The Primeval Beech Forests constitutes a transnational site composed of nature reserves from 12 European countries from the center, east and west of the continent. The sites in Romania are: the Nera Gorge-Beușnița National Park, the Șinca secular forest from the Făgăraș Mountains, the Slătioara secular forest from the Rarău Mountains, the Cozia National Park, the Domogled-Valea Cernei National Park, and the Arcer-Țibleș Bran National Park. Located in the Apuseni Mountains, Roșia Montană contains the most extensive and diverse underground gold mining complex, currently known in the world, dating from the Roman occupation of Dacia (106-271 AD). The complex also includes ore processing areas, housing, administrative buildings, sacred areas and necropolises, reflecting the structure of the communities that supported the mines between the 18th and 20th centuries.

The article is published in the section *Romanian values and traditions*, which also includes reviews of the twelve of the books mentioned in

Fondé sous le règne de Constantin Brâncoveanu (1688-1714), le Monastère de Horezu est le plus grand ensemble d'architecture médiévale en Valachie, parvenant à imposer un nouveau style d'architecture et de décoration – “le style brâncovenesc / Renaissance valachienne”, qui comprend la tradition de l'art byzantin, éléments de la Renaissance tardive et éléments baroques et orientaux caractéristiques de la péninsule balkanique. Les églises en bois de Maramureș, construites dans des villages documentés depuis le 14ème siècle (Budești, Desești, Bârsana, Poienile Izei, Ieud, Șurdești, Plopiș et Rogoz) ont une architecture spécifique, avec de petites dimensions, des tours élancées et très hautes et couvertes avec des bardeaux, diversement ornés, les artisans du bois utilisant des techniques d'assemblage élaborées. Le Delta du Danube est le deuxième plus grand et le mieux conservé des deltas européens. En plus de la végétation spécifique des zones humides, qui occupe 78% de la superficie totale, voici également les forêts Letea et Caraorman, qui comprennent une grande variété de plantes. Dans cette zone protégée se trouve la plus grande diversité d'oiseaux de la planète, avec plus de 300 espèces d'oiseaux et plus de 150 espèces de poissons. Les forêts primaires de hêtres constituent un site transnational composé de réserves naturelles de 12 pays européens au centre, à l'est et à l'ouest du continent. Les sites de notre pays sont: le Parc national de Cheile Nerei-Beușnița, la forêt séculaire de Șinca dans les montagnes de Făgăraș, la forêt séculaire de Slătioara dans les montagnes de Rarău, le Parc national de Cozia, le Parc national de Domogled-Valea Cernei et Arcer-Țibleș Bran. Situé dans les montagnes d'Apuseni, Roșia Montană contient le complexe minier aurifère souterrain le plus étendu et le plus diversifié actuellement connu dans le monde, datant de la période de l'occupation romaine de la Dacie (106-271 après J-C). L'ensemble comprend également des zones de traitement du minerai, des logements, des bâtiments administratifs, des lieux sacrés et des nécropoles, reflétant la structure des communautés qui ont soutenu les mines entre le XVIIIe et le XXe siècle.

L'article est publié dans la section *Valeurs et traditions roumaines*, qui comprend également des critiques pour douze des livres mentionnés

the bibliography, within the subsection *Reviews*
– *News*.

dans la bibliographie, dans la sous-section
Comptes-rendus – Chroniques – Nouveautés.

Keywords: National Library of Romania – current collections. UNESCO World Heritage from Romania – cultural sites, natural sites – bibliography. UNESCO World Heritage from Romania – monographs – reviews, news.

Mots-clés: Bibliothèque nationale de Roumanie – collections actuelles. Patrimoine mondial de l’UNESCO en Roumanie – sites culturels, sites naturels – bibliographie. Patrimoine mondial de l’UNESCO de Roumanie Roumanie – monographies – revues, chroniques, signalements.

► **Elena Cojuhari. Valeriu Braniște – journalist and man of culture – promoter of the Great Union**

Valeriu Braniște (1869-1928) is one of the most well-known Transylvanian Romanian leaders, a politician, man of culture and journalist, who fought alongside important names of the Great Union from 1918. He was born in Cincu Mare (Făgăraș County), on January 10/22, 1869, in a Romanian family with staunch pro-unionist beliefs. After finishing the primary and secondary studies, the young Valeriu Braniște received a scholarship from the “Emanoil Gojdu” Foundation, enrolling at the University of Budapest, where he became a member of the Romanian Students’ Society. Returned to Transylvania, he was a teacher at the Orthodox Superior High School, and made his debut at the “*Tribuna*” in Sibiu, where he became director in 1893. In December 1893, he went to Timișoara, where he founded the newspaper “*Dreptatea*” in 1894. He was invited to Bukovina to take over the management of “*Gazeta Bucovinei*”, changing its name to “*Patria*” (1897). In 1901, Valeriu Braniște took over the management of the newspaper “*Drapelul. Organ național politic*” as its owner and publisher. In 1910, he was elected into the superior board of the Romanian National Party, the political formation of the Romanians from Transylvania. In the two months preceding the Great Union of Transylvania with Romania, Valeriu Braniște carried out an intense activity supporting the decision of self-determination of the Banat, and of the union with the Country of this Romanian province. In March 1919, Valeriu Braniște became the Minister of Religious Affairs and Public Instruction, within the Governing Council of Transylvania, reorganizing the Romanian elementary,

► **Elena Cojuhari. Valeriu Braniște – journaliste et érudit – promoteur de la Grande Union**

Valeriu Braniște (1869-1928) est l’un des dirigeants roumains les plus connus de Transylvanie, homme politique, homme de culture et journaliste, qui a combattu aux côtés de grands noms des créateurs de la Grande Union à partir de 1918. Il est né à Cincu Mare (Pays de Făgăraș), le 10/22 janvier 1869, dans une famille roumaine aux convictions pro-unionistes fortes. Après avoir terminé ses études primaires et secondaires, le jeune Valeriu Braniște reçoit une bourse de la Fondation “Emanoil Gojdu”, s’inscrivant à l’Université de Budapest, où il devient membre de la Société des étudiants roumains. De retour en Transylvanie, il est professeur au Lycée Supérieur Orthodoxe et fait ses débuts à la “*Tribuna*” de Sibiu, dont il devient directeur en 1893. En décembre 1893, il se rend à Timișoara, où il fonde le journal “*Dreptatea*” en 1894. Il est invité en Bucovine pour prendre la direction de “*Gazeta Bucovinei*”, dont il change le nom en “*Patria*” (1897). En 1901, Valeriu Braniște prend la relève en tant que propriétaire-éditeur, gérant du journal, “*Drapelul. Organe politique national*”. Il est élu en 1910, dans le forum supérieur du P.N.R., la formation politique des Roumains de Transylvanie. Dans les deux mois qui précèdent le moment de la Grande Union de la Transylvanie avec la Roumanie, Valeriu Braniște mène une activité animée en faveur de la décision d’autodétermination du Banat et de l’union de cette province roumaine avec le Pays. En mars 1919, Valeriu Braniște devient ministre des Cultes et de l’Instruction publique au sein du Conseil Dirigeant de Transylvanie, chargé de la réorganisation des écoles élémentaires,

secondary and pre-university schools in Transylvania, but also the Romanian higher education. Moreover, his memorial work is fundamental for studying the history of the Romanian territories within the Austro-Hungarian Empire, from the end of the 19th century and the beginning of the 20th century. His letters published in several volumes provide extremely valuable information, regarding the collaboration between the representatives of the national emancipation movement in Transylvania and the Romanian decision makers, in the last months of 1918, before December the 1st.

The article is published in the section *Cultural Anniversaries*, on the occasion of the 150th anniversary of the birth of the Romanian politician, man of culture, and journalist.

Keywords: National Library of Romania – Special Collections. National Library of Romania – Current Collections. Valeriu Braniște (1869-1928) – anniversary, biography, selective bibliography.

► **Mihaela Manolache. *Dimitrie Teleor (1858-1920), Romanian novelist, poet, epigramist, and journalist***

The novelist, poet, epigramist, and journalist Dumitru Constantinescu (Dimitrie Teleor) was born in 1858 in Atârnați commune (today Cernetu commune), Teleorman county. He distinguished himself since the high school, through literary collaborations in school magazines, making his debut with poems in “*Reforma*” (1874). For a while he attended the courses of the Faculty of Medicine in Bucharest and was a civil servant and director in the Ministry of Public Instruction, activities he abandoned, to devote himself to writing poetry, sketches and short stories, along with articles of literary criticism, biographies and dramatic chronicles in numerous magazines such as “*Albina*”, “*Amicul copiilor*”, “*Familia*”, “*Foaia pentru toți*”, “*Românul*”, “*Ghimpele*”, “*Lupta*”, “*Noua revistă română*”, “*Peleşul*”, “*România literară*”, “*Sămănătorul*”, “*Viața*”, etc. He was the first editor of the magazine “*Generația nouă*” (February-July 1890) and a member of the editorial board of numerous

intermédiaires et préuniversitaires roumaines en Transylvanie, ainsi que de l’enseignement universitaire roumain. De plus, son travail mémoriel est fondamental pour l’étude de l’histoire des territoires roumains dans l’Empire austro-hongrois, de la fin du XIXe siècle au début du XXe siècle. Ses lettres publiées en plusieurs volumes fournissent des informations extrêmement précieuses, concernant la collaboration entre les représentants du mouvement d’émancipation nationale en Transylvanie et les décideurs roumains, dans les derniers mois de 1918, précédant la journée du 1er décembre.

L’article est publié dans la section *Anniversaires culturels*, à l’occasion du 150e anniversaire de la naissance de l’homme politique, érudit et journaliste roumain.

Mots clés: Bibliothèque nationale de Roumanie – Collections spéciales. Bibliothèque nationale de Roumanie – Collections actuelles. Valeriu Braniște (1869-1928) – anniversaire, biographie, bibliographie sélective.

► **Mihaela Manolache. *Dimitrie Teleor (1858-1920), écrivain, poète, épigramiste et journaliste roumain***

Le prosateur, poète, épigramiste et journaliste Dumitru Constantinescu (Dimitrie Teleor) est né en 1858 dans la commune d’Atârnați (aujourd’hui commune de Cernetu), département de Teleorman. Il se fait remarquer dès le lycée, par des collaborations littéraires dans des revues scolaires, faisant ses débuts avec des vers dans “*Reforma*” (1874). Il suivit un temps les cours de la Faculté de Médecine de Bucarest et fut fonctionnaire et directeur au Ministère de l’Instruction Publique, activités qu’il abandonna pour se consacrer à l’écriture de poèmes, sketches et contes, ainsi que d’articles de littérature critiques, biographies et chroniques dramatiques dans de nombreux magazines, tels que “*Albina*”, “*Amicul copiilor*”, “*Familia*”, “*Foaia pentru toți*”, “*Românul*”, “*Ghimpele*”, “*Lupta*”, “*Noua revistă română*”, “*Peleşul*”, “*România literară*”, “*Sămănătorul*”, “*Viața*” etc. Il fut le premier rédacteur en chef de la revue

publications: “*Revista Societății Tinerimea română*” (1882-1890), “*Literatorul*” (1883) or “*Analele literare*” (1885-1886). He was editorial secretary at “*Petrolistul*” (1916), “*Romania literară*” (1883-1884), “*Moftul român*” (1902), “*Voința națională*” (1908), etc. He also collaborated on “*Constituționalul*”, “*Biciul*” (1901), and “*Moș Teacă*”. He coordinated “*Revista ilustrațiilor române*” (1910) and, as a journalist, collaborated to “*Binele Public*” (1882), “*Adevărul*”, “*România*”, “*Națiunea*” (1883), “*Epoca*”, “*Universul*” (1886-1889), etc. He published numerous literary works in prose: *Short stories* (1883), *Scenes and portraits* (1886), *Icons* (1891), *Lilac flowers* (1894), *Realistic stuff* (1896). He published portraits of writers and politicians and established himself as a humorist as well. Known as a memorable figure of the bohemian Bucharest, he had the reputation of a man of wit and a fearsome epigramist, perfectly illustrating the type of literate publicist from the end of the 19th century, a civil servant of necessity, always hesitating between literature and journalism.

The article is published in the section *Cultural Commemorations*, on the occasion of the 100th commemoration of the death of the Romanian novelist, poet, epigramist, and journalist.

Keywords: National Library of Romania – Current Collections. Dumitru Constantinescu (Dimitrie Teleor) (1858-1920) – anniversary, biography, selective bibliography.

► **Mihaela Manolache. *Advertisements of the automobile industry in the Romanian interwar press***

The advertisements in the Romanian interwar press represent a rich source of information, on the tastes, mentalities and activities of the society of that period, and a mechanism through which the westernization of a large part of Romania’s population was pursued. In the publications of the interwar period, there are many advertisements for products belonging to the automobile industry, initially in black and white, varying in size, from the smallest, consisting almost exclusively of text

“*Generația nouă*” (février-juillet 1890) et membre du comité de rédaction de nombreuses publications: “*Revista Societății Tinerimea română*” (1882-1890), “*Literatorul*” (1883) ou “*Analele literare*” (1885-1886). Il a été secrétaire de rédaction à “*Petrolistul*” (1916), “*România literară*” (1883-1884), “*Moftul român*” (1902), “*Voința națională*” (1908) etc. Il a également collaboré à “*Constituționalul*”, “*Biciul*” (1901) et “*Moș Teacă*”. Il a dirigé la “*Revista ilustrațiilor române*” (1910) et, en tant que journaliste, a collaboré à “*Binele Public*” (1882), “*Adevărul*”, “*România*”, “*Națiunea*” (1883), “*Epoca*”, “*Universul*” (1886-1889) etc. Il publie de nombreux ouvrages littéraires en prose: *Nouvelles* (1883), *Scènes et portraits* (1886), *Icônes* (1891), *Fleurs de lilas* (1894), *Réaliste* (1896). Il publie des portraits d’écrivains et d’hommes politiques et s’impose comme humoriste. Connu comme une figure mémorable de la bohème Bucarest, il avait la réputation d’un homme d’esprit et d’un épigramiste redoutable, illustrant parfaitement le type de publiciste homme de lettres de la fin du XIXe siècle, fonctionnaire par nécessité, toujours hésitant entre littérature et journalisme.

L’article est publié dans la section *Commémorations culturelles*, pour commémorer le 100e anniversaire de la mort du prosateur, poète, épigramiste et journaliste roumain.

Mots-clés: Bibliothèque nationale de Roumanie – Collections actuelles. Dumitru Constantinescu (Dimitrie Teleor) (1858-1920) – anniversaire, biographie, bibliographie sélective.

► **Mihaela Manolache. *Les publicités de l’industrie automobile dans la presse roumaine de l’entre-deux-guerres***

Les publicités dans la presse roumaine de l’entre-deux-guerres sont une riche source d’informations sur les goûts, les mentalités et les activités de la société de cette période, et un mécanisme par lequel l’occidentalisation d’une grande partie de la population roumaine a été recherchée. Dans les publications de l’entre-deux-guerres, on trouve

or graphic elements, up to those occupying an entire page, richly illustrated. Later, especially in magazines, advertisements evolved to offer large color images that contained key information that guided readers in selecting a product. Thus, the advertisements of the 1920s period were notable for numerous graphic elements, giving priority to information related to the product itself, while the advertisements printed after 1935 focused on the visual to the detriment of the printed text. The need for car maintenance determined the orientation of the market towards the development of an important network of services and garages, as well as of a network of purchasing parts and accessories for cars, the advertisements providing useful information to those interested in this regard. Other topics from the advertisements of the automobile industry in the interwar press concern the many types of gasoline and oils imported or produced in Romania, as well as of rubber tires (pneumatics). Also, the interwar press allocated an ample space to sports articles, about the numerous motoring competitions. There are also articles about the automobile of the future or the accidents caused by inattention while driving. Between September 25 and December 31, 2020, the National Library of Romania organized the exhibition “Advertisements of the automobile industry in the press from the interwar period in the collections of the National Library of Romania”, through which a original graphic approach to the advertisements of the automobile industry was proposed. The 30 printings on display presented collages of advertisements for brands of cars, oils, tires, gasoline, etc. which can be found in the pages of the newspapers of the time and are testimonies of the technological progress, demonstrating the attention society had come to pay to automobiles and their accessories, and of maps that indicate Romania’s economic and touristic potential from the interwar period or times snapshots with picturesque places from different areas of the country.

The article is published in the section *Composite portrait: the Special Collections of the National Library of Romania*, on the occasion of the

de nombreuses publicités pour des produits appartenant à l’industrie automobile, d’abord en noir et blanc, de taille variable, des plus petites, constituées presque exclusivement d’éléments textuels ou graphiques, à celles occupant une page entière, richement illustré. Plus tard, les publicités ont évolué en proposant, notamment dans les magazines, de grandes images en couleur contenant des informations essentielles qui guidaient les lecteurs dans le choix d’un produit. Ainsi, les publicités de la période des années 1920 se distinguaient par de nombreux éléments graphiques, privilégiant les informations relatives au produit lui-même, alors que les publicités diffusées après 1935 se concentraient sur le visuel et moins sur le texte imprimé. Le besoin d’entretien automobile a conduit à l’orientation du marché vers le développement d’un important réseau de services et de garages, ainsi qu’un réseau d’achats de pièces et d’accessoires pour voitures, avec des publicités fournissant des informations utiles aux personnes intéressées. D’autres sujets de publicités de l’industrie automobile dans la presse de l’entre-deux-guerres concernent les nombreux types d’essence et d’huiles importées ou produites en Roumanie, ainsi que les pneus en caoutchouc (pneumatiques). Dans le même temps, la presse de l’entre-deux-guerres fait une large place aux articles sportifs, sur les nombreuses compétitions automobiles. On y trouve également des articles liés à la voiture du futur ou aux accidents causés par l’inattention au volant. Entre le 25 septembre et le 31 décembre 2020, la Bibliothèque nationale de Roumanie a organisé l’exposition “Publicités de l’industrie automobile dans la presse de l’entre-deux-guerres des collections de la Bibliothèque nationale de Roumanie», qui proposait une nouvelle approche graphique des publicités de l’industrie automobile. Les 30 œuvres exposées présentaient des collages de publicités pour des marques d’automobiles, d’huiles, de pneus, d’essence, etc. qui se trouvent dans les pages des journaux de l’époque et sont des témoignages du progrès technologique, démontrant l’attention que la société était venue porter aux automobiles et à leurs accessoires et des cartes qui indiquent le potentiel économique et touristique de la Roumanie de l’entre-deux-guerres ou des instantanés avec des endroits pittoresques dans différentes régions du pays.

exhibition “Advertisements of the automobile industry in the press from the interwar period in the collections of the National Library of Romania” (September 25 and December 31, 2020).

Keywords: National Library of Romania – Special Collections – Old Romanian Periodicals Cabinet. Photographs Cabinet. Exhibition. The history of the automobile in Romania. Romanian interwar press – advertisements.

► **Mihaela Manolache. *The domestic loan for the consolidation of Greater Romania***

Although the Great Union from 1918 determined the growth of the economic potential of the country, as a whole, even after 1918, Romania remained an economically underdeveloped country. With a growing external debt, the state made sustained efforts to restore the economic life of the war-affected country, resorting to a series of internal and external loans to finance expenses regarding the military training, the compensations related to the obligations arising from the territorial integration, the need to restore public services to operation, to resume the production and to achieve the monetary unification. Thus, in 1920 as well, the state had to resort, in addition to an external loan of 1,3 billion lei, to an internal loan of 2,7 billion lei, called *the Domestic Loan for the Consolidation of Greater Romania*, intended especially for the consolidation and reconstruction of the country after the war. The loan was approved in February 1920, and the subscription of the titles took place between March 25 and April 30, 1920. The promotion of this loan was particularly intense throughout the country, the call for subscriptions aimed to all the social categories that had to prove the highest patriotism. During the subscription period, the newspapers of the time, “*Argus*”, “*Adevărul*”, “*Dimineața*”, “*Neamul românesc*”, “*Universul*”, etc., published daily, articles of propaganda and mobilization of the citizens for this subscription. Great Romanian personalities have joined in promoting the subscription;

L'article est publié dans la section *Portrait composite: les Collections spéciales de la Bibliothèque nationale de Roumanie*, à l'occasion de l'organisation de l'exposition “Publicités de l'industrie automobile dans la presse de l'entre-deux-guerres des collections de la Bibliothèque nationale de Roumanie” (25 septembre – 31 décembre 2020).

Mots-clés: Bibliothèque Nationale de Roumanie – Collections Spéciales – Cabinet des Périodiques Roumains Anciens. Cabinet des photos. Exposition. L'histoire de l'automobile en Roumanie. Presse roumaine de l'entre-deux-guerres – publicités.

► **Mihaela Manolache. *Le prêt interne pour la consolidation de la Grande Roumanie***

Bien que la Grande Union de 1918 ait déterminé la croissance du potentiel économique du pays, dans son ensemble, la Roumanie est restée même après 1918 un pays peu développé d'un point de vue économique. Avec une dette extérieure croissante, l'État a fait des efforts soutenus pour relancer la vie économique du pays touché par la guerre, a fait une série de prêts internes et externes pour financer les dépenses liées à la formation de l'armée, les compensations liées aux obligations découlant de l'unification territoriale, à la nécessité de remettre en fonction les services publics, à la reprise de la production et à la réalisation de l'unification monétaire. Ainsi, en 1920 également, l'État est contraint d'appliquer à nouveau de telles solutions, faisant appel, en plus d'un emprunt extérieur de 1,3 milliard de lei, à un emprunt intérieur de 2,7 milliards de lei, appelé *Prêt Interne de Consolidation Grande Roumanie*, destiné notamment à la consolidation et à restauration du pays après la guerre. Le prêt fut approuvé en février 1920 et les titres furent souscrits entre le 25 mars et le 30 avril 1920. La promotion de cet emprunt fut particulièrement intense dans tout le pays, l'appel aux souscriptions visant toutes les catégories sociales devant faire preuve du plus haut patriotisme. Pendant la période de la souscription, les journaux de l'époque, “*Argus*”, “*Adevărul*”, “*Dimineața*”, “*Neamul românesc*”, “*Universul*” etc., publiaient quotidiennement

here we remember Queen Marie, the politician Take Ionescu, the singer Nae Leonard, the Metropolitan Primate, the poet Victor Eftimiu and others.

The article is published in the section *Composite portrait: the Special Collections of the National Library of Romania*, on the occasion of the 100th anniversary from the launch of the national programme.

Keywords: National Library of Romania – Special Collections – Old Romanian Periodicals Cabinet. Domestic Loan for the Consolidation of Greater Romania. Romanian interwar press – advertisements.

► **Constantin Ittu. *Translatio studii: “Alexandria”, from the first edition, printed in Sibiu, in 1794, to several of its oriental versions: in Syriac (Old Syrian), Coptic and Ge’ez***

Among the legends of the Antiquity that (re)flourished in the Middle Ages, none has conquered the minds and hearts of the people from various places or periods of time just as much as the legend of Alexander the Great (356-323 BC), who had, until the 17th century, more than eighty versions in no less than twenty-four languages. The first edition printed in the Romanian space appeared in Sibiu, in 1794, in Petrus Barth’s printing house, with the title *Istoria a Alexandrului celui Mare din Macedonia și a lui Dariu din Persia împăraților* (History of Alexander the Great from Macedonia and of Darius from Persia of the emperors). The Orient of Syriac expression tried to highlight the figure of Alexander the Great, either in the form of *sayings*, or of several versions of novel, even under that of some versified homiletic creations, known as *mēmṛās*. In addition to the aforementioned *mēmṛā*, Pseudo-Callisthenes’ *Alexander Romance* and *Neṣḥānā dileh d-Aleksandrōs* (roughly Alexander’s Glorious Deeds) have also been preserved. If the *Romance* is inspired by the traditions regarding the conquests of Alexander the Great, leading to what the West calls a chivalric novel, *Neṣḥānā* has a completely different structure, of a Christian legend, which is why it was also

des articles de propagande et de mobilisation des citoyens pour cette souscription. De grandes personnalités roumaines se sont jointes à la promotion de la souscription; nous nous souvenons ici de la reine Maria, du politicien Take Ionescu, du chanteur Nae Leonard, du primat métropolitain, du poète Victor Eftimiu et al.

L’article est publié dans la section *Portrait composite: les Collections spéciales de la Bibliothèque nationale de Roumanie*, à l’occasion du 100e anniversaire du lancement du programme national.

Mots-clés: Bibliothèque Nationale de Roumanie–Collections Spéciales – Cabinet des Périodiques Roumains Anciens. Prêt interne pour la consolidation de la Grande Roumanie. Presse roumaine de l’entre-deux-guerres – publicités.

► **Constantin Ittu. *Translatio studii: “Alexandria”, de la première édition, imprimée à Sibiu, en 1794, à plusieurs de ses versions orientales: en syriaque (ancienne langue syrienne), copte et ge’ez***

Parmi les légendes de l’Antiquité qui (re)flourissent au Moyen Âge, aucune n’a autant conquis l’esprit et le cœur des peuples de divers lieux ou époques que la légende d’Alexandre le Grand (356-323 av. J.-C.), qui connut, jusqu’au XVIIe siècle, plus de quatre-vingts versions dans pas moins de vingt-quatre langues. La première édition imprimée dans l’espace roumain est apparue à Sibiu, en 1794, dans l’imprimerie de Petrus Barth, intitulée *Istoria a Alexandrului celui Mare din Macedonia și a lui Dariu din Persia împăraților* (Histoire d’Alexandre le Grand de Macédoine et Dariu de Perse des Empereurs). L’Orient d’expression syriaque tentera de mettre en valeur la figure d’Alexandre le Grand, soit sous forme de *dictons* ou de versions du roman, soit encore sous forme de créations homilétiques versifiées, dites *mēmṛās*. En plus du *mēmṛā* mentionné ci-dessus, le *Roman d’Alexandre* de Pseudo-Callisthène et *Neṣḥānā dileh d-Aleksandrōs* (à peu près Les actes glorieux d’Alexandre) ont également été conservés. Si le *Roman* est inspiré par les traditions des conquêtes d’Alexandre Macédoine, menant à ce que l’Occident appelle un roman chevaleresque, *Neṣḥānā* a une

called *Alexander Legend*. Its first version, in Greek, is set in the cultural landscape of Alexandria, in the Egypt of the late 3rd century. The Syriac version, dating from the 7th century, with the title *Tash'ita d-'Aleksandrōs bar Filipos, malka d-maqduniye* (History of Alexander son of Philip, king of Macedonia) introduces us to the world of the Ancient Egypt. When mention the two accounts in the Coptic language, the specialists call one *Alexander Romance*, and the other *Cambise / Cambyses Romance*. In the case of *Alexander Romance*, it seems that, in the 6th century, a text was translated from Greek into Coptic, a text that, in the following centuries, became an independent work. From *Cambyses Romance*, only fragments have reached us, more specifically six sheets of parchment in a bad state of preservation, dated, with approximation, in the 8th or 9th centuries. The Ethiopian version, in the Ge'ez language, in which scenes from the *Syriac Alexander Legend* are interwoven with fragmentary versions of *Alexander Romance*, appeared sometime between the 14th and 16th centuries, the text in the Syriac language being its source. In the Ethiopian popular literature there are (at least) seven variants related to the deeds of Alexander the Great, all in the Ge'ez language, the liturgical language of the Ethiopian Church. One of the variants, *Zena Eskender* (the History of Alexander the Great), dates from the late 14th century and is an authentically Ethiopian literary achievement. However, there is also an Ethiopian version of *Alexander Romance*, translated in the Ge'ez language, in the 14th century, after the Syriac version of the Greek original by Pseudo-Callisthenes.

The article is published in the section *Books, a history*.

Keywords: History of the book. Alexander the Great (Alexander the Macedon) (356-323 BC). Alixāndria – first Romanian edition, Sibiu, 1794. Alexander Legend, Alexander Romance – Syriac version (629-630 AD), Coptic version (6th-9th century), Ge'ez version (14th-16th century).

structure complètement différente, de la légende chrétienne, c'est pourquoi il a également été appelé la *Légende d'Alexandre*. Sa première version, en grec, s'inscrit dans le paysage culturel d'Alexandrie en Egypte à partir de la fin du troisième siècle après JC. Hr. La version syriaque, datant du 7ème siècle, avec le titre *Tash'ita d-'Aleksandrōs bar Filipos, malka d-maqduniye* (l'Histoire d'Alexandre, fils de Philippe roi de Macédoine) nous introduit dans le monde de l'Égypte ancienne. Lorsqu'ils évoquent les deux récits en langue copte, les spécialistes appellent l'un le *Roman d'Alexandre*, et l'autre le *Roman de Cambise ou Cambyse*. Dans le cas du *Roman d'Alexandre*, il semble qu'à un moment donné au VIe siècle, un texte ait été traduit du grec en copte, texte qui, au cours des siècles suivants, est devenu une œuvre indépendante. Du *Roman de Cambyse*, seuls des fragments nous sont parvenus, plus précisément six feuillets de parchemin en mauvais état de conservation, datés, approximativement, du VIIIe ou IXe siècle. La version éthiopienne, dans la langue ge'ez, dans laquelle des scènes de la *Légende syriaque d'Alexandre* sont entrelacées avec des variantes fragmentaires du *Roman d'Alexandre*, il est apparu quelque part entre les XIVe et XVIe siècles, ayant comme texte source la langue syriaque. Dans la littérature populaire éthiopienne, il existe (au moins) sept variantes liées aux actes d'Alexandre le Grand, toutes en langue ge'ez, la langue liturgique de l'église éthiopienne. L'une des variantes, *Zena Eskender* (Histoire d'Alexandre le Grand), date de la fin du XIVe siècle et est une œuvre littéraire éthiopienne authentique. Cependant, il existe aussi une version éthiopienne du *Roman d'Alexandre*, une traduction en langue ge'ez, faite au XIVe siècle, d'après la version syriaque de l'original grec de Pseudo-Callisthène.

L'article est publié dans la section *Livres, une histoire*.

Mots clés: Histoire du livre. Alexandre le Grand (Alexandre de Macédoine) (356-323 av. J.-C.). Alixāndria (Alexandria) – la première édition roumaine, Sibiu, 1794. Légende d'Alexandre, Roman d'Alexandre – version syriaque (629-630 après J.-C.), version copte (VIe-IXe siècles), version ge'ez (XIVe-XVIe siècles).

► **Alin-Mihai Gherman.** *First Romanian translation from English: Cărare pre scurt pre fapte bune îndreptătoare (Alba Iulia, 1685)*

The work of the Archpriest Ioan Zoba from Vinț (the 17th century Transylvania), *Cărare pre scurt pre fapte bune îndreptătoare* (A short path to good and righteous deeds) (Alba Iulia, 1685), is a translation based on Vasarhely Matkó István's work, *Kegyés cselekedetek rövid ösvenykeje, mellyen a' kegyesség gyakorlásának derék uttyára sietvén egy jo lelkü uton járo ...* (A short path of pious deeds, which a good soul walks on the right path of practicing piety ...) (Sibiu, 1666), itself translated from English. Vasarhely's book is very similar to another very popular book (over 50 editions by 1670) signed by Arthur Dent, *The plaine-mans path-way to heauen. The second part. Set foorth dialogue-wise, for the vnderstanding of the ignorant ...* (Londra, 1601). All of them are part of the literary tradition of the dialogues inaugurated in the Hellenistic literature by Lucian of Samosata, which had ample echoes in the classical Latin literature, in Erasmus' *Colloquies*, and, in the Romanian literature, in *Divanul sau gâlceava înțeleptului cu lumea* (the Divan or the Quarrel of the Wise Man with the World) (Iași, 1698) by Dimitrie Cantemir. Arthur Dent's work was also a model for Robert Hill's book, *The path-vvay to pietie ...* (1629). Entirely or only sections of this book have seen several reprints and translations. A comparison of Robert Hill's text with Vasarhely's reveals that the latter translated in *Kegyés cselekedetek rövid ösvenykeje ...*, the third part of Hill's book: *A Direction to Christian Life both in our general and particular callings*. Equally strict is the Romanian translation by Ioan Zoba from Vinț, who followed, through Vasarhely's Hungarian version, the general plan of the expose from Hill's text, following the text rigorously. Robert Hill's work and, implicitly, that of Vasarhely Matkó István and of Ioan Zoba from Vinț are in the line with the pietist puritanism, which places importance on simplifying ones individual life under the guidance of the biblical text. The book does not aim to discuss dogmatic or theological issues,

► **Alin-Mihai Gherman.** *La première traduction roumaine de l'anglais de l'œuvre: Cărare pre scurt pre fapte bune îndreptătoare (Alba Iulia, 1685)*

L'ouvrage de l'archiprêtre Ioan Zoba de Vinț (la Transylvanie du XVIIe siècle), *Cărare pre scurt pre fapte bune îndreptătoare* (Court chemin vers les bonnes et justes actions) (Alba Iulia, 1685), est une traduction du livre de Vasarhely Matkó István, *Kegyés cselekedetek rövid ösvenykeje, mellyen a' kegyesség gyakorlásának derék uttyára sietvén egy jo lelkü uton járo ...* (Un court chemin d'actions pieuses, sur lequel une bonne âme marche dans le droit chemin de pratiquer la piété ...) (Sibiu, 1666), lui-même une traduction de l'anglais. Le livre de Vasarhely ressemble beaucoup à un autre livre très populaire (plus de 50 éditions en 1670) d'Arthur Dent, *The plaine-mans path-way to heauen. The second part. Set foorth dialogue-wise, for the vnderstanding of the ignorant ...* (Le chemin de l'homme simple vers le paradis. La seconde partie. Pour un dialogue plein de sagesse, sur la compréhension de l'homme ignorant ...) (Londres, 1601). Tous s'inscrivent dans la tradition littéraire des dialogues inaugurés dans la littérature hellénistique par Lucien de Samosate, qui ont eu de larges échos dans la littérature latine classique, dans les *Colloquia* d'Erasme à Rotterdam et, dans la littérature roumaine, dans *Divanul sau gâlceava înțeleptului cu lumea* (Le divan ou la querelle du sage avec le monde) (Iași, 1698) par Dimitrie Cantemir. L'œuvre d'Arthur Dent a également servi de modèle au livre de Robert Hill, *The path-vvay to pietie ...* (Le chemin de la piété ...) (1629). Des sections entières ou seulement de ce livre ont vu plusieurs réimpressions et traductions. La comparaison du texte de Robert Hill avec celui de Vasarhely montre que ce dernier a traduit en *Kegyés cselekedetek rövid ösvenykeje ...*, la troisième partie du livre de Hill: *A Direction to Christian Life both in our general and particular callings* (Une direction à la vie chrétienne à la fois dans nos appels généraux et particuliers). Tout aussi stricte est la traduction roumaine par Ioan Zoba de Vinț, qui a suivi, à travers la version hongroise de Vasarhely, le plan général du discours du texte de Hill, en respectant strictement le texte. L'œuvre de Robert Hill et, implicitement, celle de Vasarhely Matkó

but insists on an austere and sincere faith which the Christian must cultivate and practice on himself as well as on those around him (family, society).

The article is published in the section *Books, a history*, on the occasion of the publication of the monograph IOAN ZOBA DIN VINȚ, *Cărare pre scurt pre fapte bune îndreptătoare*. Ediție, note, studiu introductiv, glosar și lista prescurtărilor de Alin-Mihai Gherman. Alba Iulia: Cognitiv, 2019.

Keywords: Book History. Ioan Zoba from Vinț (17th century), Romanian scholar, translator and printer from Transylvania. *Cărare pre scurt pre fapte bune îndreptătoare* (Alba Iulia, 1685) – overview, reprint. Vasarhely Matkó István (1625-1693), Hungarian reformed priest and writer.

► **Constantin Ittu.** *Three incunabula from the collection of the Brukenthal Library. Boethius, De consolatione philosophiae*

The collection of incunabula from the Brukenthal Library in Sibiu houses some of the first copies from Gutenberg's Germany, as well as a number of issues from the Venetian workshops, including those of Bonetus Locatellus (Bonetus de Locatellis): more than twenty titles. Of the approximately thirty incunabula that are currently believed to exist in the world from Boethius' *De consolatione philosophiae*, the library of the Brukenthal National Museum houses three of them. The first incunabulum is: Boethius Anicius Manlius Torquatus Severinus, *De consolatione philosophiae cum expositione beati Thome de Aquino*, Nürnberg, 1473 (Inc. 315). This copy comes from the baron Samuel von Brukenthal's personal collection, but has an ownership mark that predates its presence in the baronial collection. The second incunabula is: Boethius Anicius Manlius Torquatus Severinus, *De consolatione philosophiae*, Nürnberger, 1486 (Inc. 1). The copy has 71 pages not numbered and comes from the Chapel Library of the city of Sibiu. The third copy is: Boethius Anicius Manlius Torquatus Severinus, *De consolatione*

István et Ioan Zoba de Vinț s'inscrivent dans la lignée du puritanisme piétiste, qui met l'accent sur la simplification de la vie individuelle sous la conduite du texte biblique. Le livre ne vise pas à discuter de questions dogmatiques ou théologiques, mais insiste sur une foi austère et sincère que le chrétien doit cultiver et pratiquer à la fois sur lui-même et sur son entourage (famille, société).

L'article est publié dans la section *Livres, une histoire*, à l'occasion de la publication de la monographie IOAN ZOBA DIN VINȚ, *Cărare pre scurt pre fapte bune îndreptătoare*. Ediție, note, studiu introductiv, glosar și lista prescurtărilor de Alin-Mihai Gherman. Alba Iulia: Cognitiv, 2019.

Mots clés: Histoire du livre. Ioan Zoba de Vinț (XVII^e siècle), érudit roumain, traducteur et typographe de Transylvanie. *Cărare pre scurt pre fapte bune îndreptătoare* (Alba Iulia, 1685) – vue d'ensemble, réédition. Vasarhely Matkó István (1625-1693), prêtre réformé hongrois et écrivain religieux.

► **Constantin Ittu.** *Trois incunables de la Bibliothèque Brukenthal. Boèce, De consolatione philosophiae*

La collection d'incunables de la bibliothèque Brukenthal à Sibiu abrite quelques-uns des premiers exemplaires de l'Allemagne de Gutenberg, ainsi qu'un certain nombre de produits des ateliers vénitiens, dont ceux de Bonetus Locatellus (Bonetus de Locatellis): plus de vingt titres. Sur la trentaine d'incunables actuellement supposés exister dans le monde d'après le *De consolatione philosophiae* de Boèce, la Bibliothèque du Musée national de Brukenthal en détient trois. Le premier incunable est: Boethius Anicius Manlius Torquatus Severinus, *De consolatione philosophiae et de disciplina scholastica cum commento Thomae de Aquino*, Nürnberg, 1473 (Inc. 315). Ce spécimen provient de la collection personnelle du baron Samuel von Brukenthal, mais possède une marque de propriété avant sa présence dans la collection baronniale. Le deuxième incunable est: Boethius Anicius Manlius Torquatus Severinus, *De consolatione philosophiae*, Nürnberger, 1486 (cote: Inc. 1). L'exemplaire comporte 71 pages non numérotées et provient de la

philosophiae et de disciplina scholastica cum commento Thomae de Aquino, Venetia (Inc. 417). As for Boethius (ca. 480-524), he was born in Rome to an aristocratic family in the gens Anicia, in all likelihood the first senatorial family to embrace Christianity, since the late 4th century. Boethius was sent from an early age to Athens, where, for many years, he delved into the study of philosophy. He reached high dignities, such as that of Consul ordinarius sine collega, then Magister officiorum, the highest administrative position. Later disgraced, Boethius would write in prison, *De consolatione philosophiae*, subsequently defined as “the last sigh of the Antiquity”. The earliest manuscripts of Boethius’ work to survive centuries were those copied in 9th century France. Currently, approximately five hundred of such manuscripts are known, many of them enriched with glosses, commentaries, etc. The work in question, written in the form of a captivating dialogue, has become, through the profound ideas it conveys in a clear and easy way, the landmark book for many generations of scholars.

The article is published in the section *Books, a history*.

Keywords: Book History. The Brukenthal Library (Sibiu) – incunabula. *De consolatione philosophiae* (523 d. Ch.). Boethius (Anicius Manlius Severinus Boethius) (c. 480-524), Roman philosopher, historian, consul and senator.

► **Mihaela-Elena Băjea. *The topos and the melodic morphology of Gaetano Donizetti’s works***

As long as there has been literature in the world, there have also been genres, tools by which writers delimit and formalize the many expressive purposes available to them. And since there have been genres, there have also been *topoi* (i.e. themes, ideas, motifs), components, half structural, half thematic, which mediate the elements through which the different genres evolve. Given the fact that musical genres have, at certain periods, developed predictable contours, this predictability will be embodied in authorized musical-

bibliothèque de la Chapelle de la ville de Sibiu. Le troisième exemplaire est: Boethius Anicius Manlius Torquatus Severinus, *De consolatione philosophiae et de disciplina scholastica cum commento Thomae de Aquino*, Venise (Inc. 417). Quant à Boèce (vers 480-524), il est né à Rome dans une famille aristocratique d’Anicie, selon toute probabilité la première famille sénatoriale à embrasser le christianisme, depuis la fin du IV^e siècle. Boèce a été envoyé dès son plus jeune âge à Athènes, où il a étudié la philosophie pendant de nombreuses années. Il accède à de hautes dignités, comme celle de Consul ordinarius sine collega, puis de Magister officiorum, la plus haute fonction administrative. Plus tard, en disgrâce, Boèce écrira en prison, *De consolatione philosophiae*, définie plus tard comme “*le dernier soupir de l’Antiquité*”. Les plus anciens manuscrits de l’œuvre de Boèce, qui a survécu aux siècles, ont été ceux copiés dans la France du IX^e siècle. À l’heure actuelle, environ cinquante manuscrits de ce type sont connus, dont beaucoup sont enrichis de gloses, de commentaires, etc. L’ouvrage en discussion, écrit sous la forme d’un dialogue captivant, est devenu, par les idées profondes qu’il véhicule sous une forme claire et facile, le livre de référence de nombreuses générations de savants.

L’article est publié dans la section *Livres, une histoire*.

Mots clés: Histoire du livre. Bibliothèque Brukenthal (Sibiu) – incunables. *De consolatione philosophiae* (523 après J-C). Boèce (Anicius Manlius Severinus Boethius) (c. 480-524 après J-C), philosophe romain, historien, consul et sénateur.

► **Mihaela-Elena Băjea. *Le topos et la morphologie mélodique des œuvres de Gaetano Donizetti***

Depuis que la littérature existe dans le monde, il existe aussi des genres, des outils par lesquels les écrivains délimitent et formalisent les multiples finalités expressives dont ils disposent. Et puisqu’il y a eu des genres, il y a aussi eu des *topoi* (c’est-à-dire des thèmes, des idées, des motifs), des composants, mi-structurels, mi-thématiques, qui médiatisent les éléments à travers lesquels évoluent les

dramatic procedures – *topoi* – composition depending to a large extent on their remodeling and reformulation. One such period is the first half of the 19th century, embodied by an abundance of melodramas, semi-serial operas and operas buffas. In musicological terms, a *topos* encompasses both the text and the music, since the lyrical conventions are developed in tandem with the dramatic ones, themselves a mixture of pre-established formulas. For the music of this period, the freshness and novelty of an ingenious composer like Gaetano Donizetti should be noted. His musical prolificacy involved a certain kind of formulaic thinking, and therefore led the composer to rely, consciously or not, on lyrical *topoi* throughout his career. Since the music is a non-verbal rhetoric, it can be easily demonstrated how melodic elements carrying specific texts often break down into components or motifs that can be matched. Very interesting, because they have many more permutations, are the types of representation that result from the combination of rhythm and pitch. By combining these associationist principles with Roman colometry and linguistic morphology, we can imagine a way of systematizing the narrower elements that go into the composition of lyrical *topoi* such as *contentio rivalium* or *expectatio amantis*. In Donizetti's hands, however, the thrills and bursts at the end of each melodic element become expressive means. One can develop a typology of florid embellishments (*fioritura*) (largely defined by Gioachino Rossini) that Donizetti took up and modified more and more as he evolved as a composer. Donizetti also created tension by boosting the rhythm – *ostinato spinto* – that gives a sense of relentlessness. At the opposite side is the broken-type *ostinato*, borrowed from Rossini's stunning ensembles.

The article is published in the section *Cultural interferences*.

Keywords: History of music – 19th century. Musical theory – constituent elements, *topos*. Gaetano Donizetti (1797-1848), Italian composer.

différents genres. Étant donné que les genres musicaux ont, à certaines époques, développé des contours prévisibles, cette prévisibilité va s'incarner dans des procédés musico-dramatiques autorisés – *topoi* – la composition dépendant en grande partie de leur remodelage et de leur reformulation. Une telle période est la première moitié du XIXe siècle, incarnée par une abondance de mélodrames, d'opéras semi-sériés et d'opéras buffa. En termes musicologiques, un *topos* inclut à la fois le texte et la musique, en tant que conventions lyriques développées en parallèle avec des conventions dramatiques, elles-mêmes mélange de formules préétablies. Pour la musique de cette période, il faut observer la fraîcheur et la nouveauté du compositeur ingénieux comme Gaetano Donizetti. Sa prolificité musicale implique un certain type de pensée basée sur des formules et conduit ainsi le compositeur à s'appuyer, consciemment ou non, sur des *topoi* lyriques tout au long de sa carrière. Étant donné que la musique est une rhétorique non verbale, il est facile de voir comment les éléments mélodiques porteurs de textes spécifiques se décomposent souvent en composants ou motifs qui peuvent être appariés. Très intéressants, car ils ont beaucoup plus de permutations, sont les types de représentation qui résultent de la combinaison du rythme et la hauteur du son. En combinant ces principes associatifs avec la colométrie romaine et la morphologie linguistique, nous pouvons imaginer un moyen de systématiser les éléments plus étroits, qui entrent dans la composition des *topoi* lyriques comme la *contentio rivalium* ou l'*expectatio amantis*. Entre les mains de Donizetti, cependant, l'agitation et les éclats à la fin de chaque élément mélodique deviennent des moyens expressifs. On peut développer une typologie des fioritures (*fioritura*) (en grande partie définie par Gioachino Rossini) que Donizetti reprend et modifie de plus en plus au fur et à mesure de son évolution en tant que compositeur. Donizetti a également créé une tension en conduisant le rythme – *ostinato spinto* – créant un sentiment d'agitation. Au pôle opposé se trouve l'*ostinato* cassé, emprunté aux superbes ensembles de Rossini.

L'article est publié dans la section *Interférences culturelles*.

► **Mihaela-Elena Băjea. *Music and literature. Madame Bovary, the spectator of the opera Lucia di Lammermoor by Gaetano Donizetti***

The opera *Lucia di Lammermoor* (1835) by Gaetano Donizetti occupies an important place in a chapter of Gustave Flaubert's novel *Madame Bovary* (1857), at the end of the second part of the novel, the place where music and literature meet. Madame Bovary tells the story of a young woman, Emma, who cannot find her happiness, preferring to live in an imaginary, "romantic" world inspired by the novels she reads. This is, of course, a distorted view of the Romanticism, which holds only to reductive clichés. Flaubert's irony towards his characters is present throughout the novel. In the first part, Flaubert explains that Emma, because of her education, but especially of the books she reads, fails to be happy with her husband, Charles. In the second part of the novel, the Bovary family moves to Yonville, where Emma Bovary will have two unfortunate adventures. To bring her out of the ensuing depression, Charles suggests Emma go to the opera in Rouen to see *Lucia di Lammermoor* together. In the third part of the novel, Emma falls into the hands of a merchant who ruins her, the Bovary property is confiscated, and Emma kills herself. A first problem regarding this novel is that of the inauthenticity, as in chapter XV, where the inauthenticity is unmasked through a world made only of illusions, like that of the theater. When talk about a musical work belonging to the lyric theatre genre, the text is obviously a main element to refer to, the music itself being much more difficult to describe. The opera *Lucia di Lammermoor* by Gaetano Donizetti is the story of the misfortunes of a young woman, Lucia di Lammermoor, whose impossible love unites her with Edgar Ravenswood, an enemy of her family. In chapter XV of *Madame Bovary*, Flaubert presents the entire first act as well as the characters in the same order as in the libretto, and the transition from Lucia to Emma is achieved through the use of free indirect speech. As for Emma Bovary, she is more interested in the story and character of the heroine, with whom she

Mots clés: Histoire de la musique – XIXe siècle. Théorie musicale – éléments constitutifs, topos. Gaetano Donizetti (1797-1848), compositeur italien.

► **Mihaela-Elena Băjea. *La musique et la littérature. Madame Bovary, spectatrice de l'opéra Lucie de Lammermoor de Gaetano Donizetti***

Lucie de Lammermoor (1835), l'opéra de Gaetano Donizetti, occupe une place importante dans un chapitre du roman de Gustave Flaubert *Madame Bovary* (1857), à la fin de la deuxième partie du roman, lieu de rencontre entre musique et littérature. Madame Bovary raconte l'histoire d'une jeune femme, Emma, qui n'arrive pas à trouver son bonheur, préférant vivre dans un monde imaginaire, "romantique", inspiré des romans qu'elle lit. Il s'agit bien sûr d'une vision déformée de la romance, qui ne tient qu'à des clichés réducteurs. L'ironie de Flaubert envers ses personnages est présente tout au long du roman. Dans la première partie, Flaubert explique qu'Emma, du fait de son éducation, mais surtout des livres qu'elle lit, ne parvient pas à être heureuse avec son mari, Charles. Dans la seconde partie du roman, la famille Bovary s'installe à Yonville, où Emma Bovary va vivre deux aventures malheureuses. Pour la sortir de la dépression qui s'ensuit, Charles propose à Emma de se rendre à l'opéra de Rouen pour voir *Lucie de Lammermoor* ensemble. Dans la troisième partie du roman, Emma tombe entre les mains d'un marchand qui la ruine, la propriété de Bovary est confisquée et Emma se suicide. Un premier problème concernant ce roman est celui de l'inauthenticité, comme au chapitre XV, où l'inauthenticité est exposée à travers un monde composé uniquement d'illusions, comme celui du théâtre. Lorsque l'on parle d'une œuvre musicale appartenant au genre du théâtre lyrique, le texte est évidemment un élément principal auquel on se réfère, la musique elle-même étant beaucoup plus difficile à décrire. L'opéra *Lucie de Lammermoor* de Gaetano Donizetti est l'histoire des malheurs d'une jeune femme, *Lucie de Lammermoor*, dont l'amour impossible l'unit à Edgar Ravenswood, un ennemi de sa famille. Au chapitre XV de *Madame Bovary*, Flaubert présente tout le premier acte ainsi que les personnages dans le même

identifies, than in the music itself. In her relationship with works of art, Emma is always looking for the mirror effect, characteristic for the *mise en abîme*, which demonstrates her lack of psychological maturity and difficulty in understanding the fundamentals of art. Emma's perception of music appears to be anecdotal: incapable of aesthetic contemplation, she uses music to achieve a certain state of mind. Music thus loses its status as art and becomes a mere pretext for sensations and emotions that, in the last instance, have little to do with the music.

The article is published in the section *Cultural interferences*.

Keywords: History of music – 19th century. Lucia di Lammermoor (1835). Gaetano Donizetti (1797-1848), Italian composer. Madame Bovary: Provincial Manners (1856). Gustave Flaubert (1821-1880), French novelist and playwright.

► **Mihaela-Elena Băjea. *Mancini versus Manfredini, or the controversy about the trill***

In his book, *Pensieri, e riflessioni pratiche sopra il canto figurato* (1774), Giambattista Mancini unwittingly launched one of the main points of debate in a controversy that was going to unfold in five publications and over the course of 22 years. A professor at the Imperial Court in Vienna, Mancini had studied with Antonio Bernacchi (1685-1756), the most important supporter of the Bolognese school of singing, which advocated an extraordinarily acrobatic technical virtuosity bordering on the instrumental use of the voice. Mancini's opponent, Vincenzo Manfredini was also trained in Bologna, primarily as a theorist and composer. He was, from 1758 to 1769, the master of the Italian Opera Company of the Russian Imperial Court. The disagreements between Manfredini and Mancini began in the footnotes of his work *Regole armonice* (a book of musical theory), which appeared a year after the publication of Mancini's *Pensieri, e riflessioni pratiche ...* The most interesting aspect of their

ordre que dans le livret, et le passage de Lucie à Emma se fait par l'usage du discours indirect libre. Quant à Emma Bovary, elle s'intéresse, plus que la musique en elle-même, à l'histoire et au personnage de l'héroïne, à qui elle s'identifie. Dans son rapport aux œuvres d'art, Emma est toujours à la recherche de l'effet miroir, caractéristique de la *mise en abîme*, qui témoigne de son manque de maturité psychologique et de sa difficulté à comprendre les fondamentaux de l'art. La perception d'Emma vis-à-vis de la musique semble anecdotique: incapable de contemplation esthétique, elle utilise la musique pour atteindre une certaine humeur. La musique perd alors son statut d'art et devient un simple prétexte à des sensations et des émotions qui n'ont finalement que peu à voir avec la musique.

L'article est publié dans la section *Interférences culturelles*.

Mots clés: Histoire de la musique – XIXe siècle. Lucia de Lammermoor (1835). Gaetano Donizetti (1797-1848), compositeur italien. Madame Bovary: Mœurs de province (1856). Gustave Flaubert (1821-1880), romancier et dramaturge français.

► **Mihaela-Elena Băjea. *Mancini contre Manfredini ou la polémique sur le trille***

Dans son livre, *Pensieri, e riflessioni pratiche sopra il canto figurato* (1774), Giambattista Mancini lance involontairement l'un des principaux points de débat dans une polémique qui se déroulera sur cinq publications et sur une période de 22 ans. Mancini, professeur à la cour impériale de Vienne, avait étudié auprès d'Antonio Bernacchi (1685-1756), le plus important partisan de l'école bolognaise de chant, qui prônait une extraordinaire virtuosité technique acrobatique à la limite de l'utilisation instrumentale de la voix. L'adversaire de Mancini, Vincenzo Manfredini a également été formé à Bologne, principalement en tant que théoricien et compositeur. Il fut de 1758 à 1769, maître de la Compagnie d'Opéra Italienne de la Cour Impériale de Russie. Les désaccords entre Manfredini et Mancini ont commencé dans les notes de bas de page de son ouvrage

disagreement was the one regarding the trill. The first question – whether the trill can be acquired or whether it is a gift of nature – has been subsumed into the larger issue of whether a voice that is not of naturally quality can be successfully trained. Mancini believed in this, as a follower of the tradition of educating the patience, which he believed to be the ultimate key to success. Unlike Mancini, Manfredini showed less patience for the less talented students. Because his professional experience brought him into direct contact mostly only with professional singers, he probably did not have Mancini's experience, who had also worked with amateur singers. In the first edition of the work *Regole armonice*, Manfredini unequivocally stated that the trill is a gift of nature and that artifice alone is not sufficient in music. Mancini believed that the trill should be taught to the young student without delay, and the trill represented to him the height of agility and one of the most desirable qualities in a singer. Manfredini, on the other hand, considered the trill just a mere ornament, like any other, that the singer or instrumentalist could add at will. In conclusion, the quantity and quality of the remaining pedagogic material on the 18th-century trill demonstrates its importance as part of the vocabulary of the aspiring singer. Thus, although there is rarely an emphasis on either agility or trill in the music of the 20th or 21st centuries, the trill remains an indispensable tool for the singer trying to recreate the 18th century music.

The article is published in the section *Cultural interferences*.

Keywords: History of music – 18th century. Trill (music). Giovanni Battista Mancini (1714-1800), Italian castrato soprano, teacher and author. Vincenzo Manfredini (1737-1800), Italian composer and music theorist.

Regole armonice (un livre de théorie musicale), paru un an après la publication de Mancini *Pensieri, e riflessioni pratiche* ... L'aspect le plus intéressant de leur désaccord concernait le trille. La première question – si le trille peut être acquis ou s'il s'agit d'un don de la nature – a été subsumée dans la question plus large de savoir si une voix, qui n'est pas naturellement de qualité, peut être entraînée avec succès. Mancini y croyait, en tant qu'adepte de la tradition de l'éducation à la patience, qu'il croyait être la clé ultime du succès. Contrairement à Mancini, Manfredini a fait preuve de moins de patience envers les élèves aux talents moins développés. Son expérience professionnelle l'ayant mis en contact direct principalement avec des chanteurs professionnels, il n'avait probablement pas l'expérience de Mancini, qui avait aussi travaillé avec des chanteurs amateurs. Dans la première édition de l'ouvrage *Regole armonice*, Manfredini déclare sans équivoque que le trille est un don de la nature et que l'artifice seul ne suffit pas en musique. Mancini croyait que le trille devait être enseigné sans délai au jeune étudiant et représentait pour lui le summum de l'agilité et l'une des qualités les plus désirables chez un chanteur. Manfredini, au contraire, considérait le trille comme un simple ornement, comme un autre, que le chanteur ou l'instrumentiste pouvait ajouter à volonté. En conclusion, la quantité et la qualité du matériel pédagogique restant sur le trille du XVIIIe siècle démontre son importance dans le vocabulaire de l'aspirant chanteur. Ainsi, bien que l'accent soit rarement mis sur l'agilité ou le trille dans la musique des XXe ou XXIe siècles, le trille reste un outil indispensable pour le chanteur qui tente de recréer la musique du XVIIIe siècle.

L'article est publié dans la section *Interférences culturelles*.

Mots clés: Histoire de la musique – XVIIIe siècle. Trille (musique). Giovanni Battista Mancini (1714-1800), soprano castrat italien, professeur et auteur. Vincenzo Manfredini (1737-1800), compositeur et théoricien de la musique italien.



VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTI

Patrimoniul mondial UNESCO din România

Lista Patrimoniului mondial UNESCO cuprinde cele mai importante situri culturale și naturale, semnificative din punctul de vedere a biodiversității și fenomenelor prin care s-au format sau prin prisma peisajelor absolut unice. În fiecare an, o adunare specială a statelor membre UNESCO are loc, adunare în cadrul căreia sunt dezbătute noi propuneri și acceptate o parte dintre acestea. Propunerile de includere în lista UNESCO pot fi monumente reprezentative, frumuseți ale naturii, vestigii culturale subacvatice, precum și tradiții, ritualuri, meșteșuguri tradiționale, moștenite din Antichitate, care merită a fi promovate și conservate, pentru a fi transmise generațiilor viitoare.

În prezent, 195 de state ale lumii sunt membre UNESCO, România devenind membru în anul 1956. Primul Secretar General al Comisiei Naționale a României pentru UNESCO a fost Tudor Vianu, devenit apoi ambasador al României la UNESCO. I-au urmat, în calitate de ambasadori, și alte personalități ale culturii române, precum: Dan Hăulică (1990-2001), Eugen Mihăescu (2001-2004), Andrei Magheru (2004-2006), Nicolae Manolescu (2006-2015), Adrian Cioroianu (2015-2020), Simona-Mirela Miculescu (din 2021).



Fiecare stat membru propune obiective culturale și naturale, pe care le consideră a fi cele mai reprezentative și mai bine conservate, iar odată acceptate, ele beneficiază de protecție națională, sunt restaurate din finanțări internaționale, studiate și promovate în documente și arhive de imagini sau în circuitele turistice.

Există zece criterii de admitere a unui obiectiv în Patrimoniul mondial UNESCO, dintre care cel puțin unul trebuie întrunit; iată, pentru exemplificare, câteva: să reprezinte o capodoperă a geniului uman creator și să aibă o semnificație culturală; să demonstreze un important schimb de valori umane, într-o perioadă de timp sau în cadrul unei arii culturale universale care implică o evoluție a arhitecturii sau a tehnologiei, a artelor monumentale sau în plan urbanistic ori peisagistic; să transmită o moștenire unică sau excepțională privind o tradiție culturală sau o civilizație care este încă activă sau a dispărut; să fie un exemplu remarcabil de tip de construcție sau de ansamblu arhitectural sau tehnologic, ori de peisaj, care să ilustreze o etapă semnificativă din istoria umanității; să fie un exemplu de așezare umană tradițională, pe uscat sau pe mare, care este reprezentativ pentru o cultură sau pentru interacțiunea dintre om și mediul ambiant, (în special) când acesta devine vulnerabil sub impactul schimbărilor ireversibile; să cuprindă fenomene naturale deosebite sau zone de frumusețe naturală și importanță estetică excepțională; să fie un exemplu remarcabil pentru o etapă majoră a istoriei Pământului, inclusiv pentru înregistrarea vieții, procesele geologice semnificative în curs de desfășurare în dezvoltarea formelor de relief sau caracteristicile geomorfologice și fiziografice semnificative; să fie un exemplu remarcabil ale unor procese ecologice și biologice în evoluție și ale dezvoltării unor ecosisteme și grupuri de plante și animale în mediul terestru, de apă dulce, marin sau de rivieră; să cuprindă cele mai importante și semnificative habitate naturale pentru conservarea *in situ* a biodiversității, incluzând specii pe cale de dispariție, de o valoare ieșită din comun din perspectiva științei sau a protecției și conservării naturii.

„Unicitatea, autenticitatea, reprezentativitatea pentru o anumită civilizație sau pentru un grup etnic sau religios, ca valoare artistică, spirituală și culturală, dovadă a trecutului și a bogatei moșteniri lăsate generațiilor următoare”¹ sunt argumente care stau la baza includerii siturilor în Lista Patrimoniului mondial.

În prezent, Patrimoniul mondial UNESCO din România include șase situri culturale (*Biserici pictate din Moldova, Mănăstirea Hurezi, Biserici de lemn din Maramureș, Transilvania – sate cu biserici fortificate, Sighișoara – centrul istoric, Fortărețe dacice din Munții Orăștiei*) și trei situri naturale (*Delta Dunării, Pădurile seculare și virgine de fag din Carpați și alte regiuni ale Europei și Peisajul minier Roșia Montană*). De asemenea, România are și șapte elemente pe Lista



1. *România: monumente UNESCO = Romania: UNESCO monuments. [Album] /* texte: Ana Bârcă, Dana Jenei, Adela Văețiș...; trad.: John Lincoln Downie, Vlad Bedros; foto.: Noi Media Print, Zoltán Fűzesy, Eugen Pescaru. București: Noi Media Print, 2013. p. 7.

Patrimoniului imaterial: *Ritualul călușului, Doina, Ceramica de Horezu, Colindatul de ceată bărbătească, Feciorescul de Ticuș, Meșteșugul covoarelor tradiționale de perete și Practicile culturale asociate zilei de 1 Martie.*

Legea nr. 160 / 2013 stabilește ziua de 16 noiembrie ca Ziua Patrimoniului mondial UNESCO din România.

1. Bisericile pictate din nordul Moldovei

Intrate în Patrimoniul mondial UNESCO (la poziția 598), în anul 1993 (cu Mănăstirea Sucevița, în 2010), grupul bisericilor pictate din nordul Bucovinei cuprinde biserici ridicate și pictate în timpul domniei lui Ștefan cel Mare (1457-1504) și a lui Petru Rareș (1527-1546), secolele XV-XVI reprezentând, pentru Moldova, epoca unei sinteze artistice unice. Este vorba de mănăstirile: *Arbore* (Biserica „Tăierea capului Sfântului Ioan Botezătorul”), *Humor* (Biserica „Adormirea Maicii Domnului”), *Moldovița* (Biserica „Buna Vestire”), *Pătrăuți* (Biserica „Înălțarea Sfintei Cruci”), *Progota* (Biserica „Sfântul Nicolae”), *Suceava* (Biserica „Sfântul Ioan cel Nou”), *Voroneț* (Biserica „Sfântul Gheorghe”) și *Sucevița* (Biserica „Învierea Domnului”).

Valoarea acestui grup de biserici este asigurată de sinteza arhitecturală a artei gotice și renescentiste, de pictura interioară realizată după un program ce respectă erminia bizantină, dar mai ales de pictura exterioară, inovatoare și originală. Construite în general pe locul unor așezăminte monahale mai vechi, aceste biserici adoptă soluții originale din punct de vedere al planului, introducând o gropnița între naos și pronaos și, în anumite situații (Humor, Moldovița, Sucevița), o cameră scundă deasupra, o incintă secretă sau o simplă sacristie, aceste soluții arhitecturale ducând la satisfacerea mai multor funcții: clopotniță, extinderea gropniței, loc de pocăință, spațiu de protejare a intrării și de liberă comunicare între exterior și interior.

Originalitatea picturii stă deopotrivă în idee, în stil și în teme elaborate. Astfel, avem: *Geneza, Creația, Căderea lui Adam, Alungarea din Paradis* și, în special, *Contractul lui Adam* (reprezentarea pactului cu Diavolul, în care Adam recunoaște și semnează blestemul urmașilor săi), subiect care apare la Moldovița, Arbore, Voroneț și Sucevița. Un alt subiect – care nu apare nicăieri în altă parte – este acela al *Vămilelor cerești*, o legendă inspirată din Viața Sfântului Vasile cel Nou, care poate fi văzută și astăzi în toate ansamblurile păstrate întregi (Progota, Humor, Moldovița, Arbore, Voroneț). O temă națională este cea a *Sfântului Ioan cel Nou* (care apare la Voroneț, Sucevița și „Sf. Ioan cel Nou” de la Suceava), considerat patronul Moldovei și venerat ca atare.

Dar subiectele principale din pictura exterioară care ocupă mari suprafețe sunt: *Ierarhia cerească* (pe pereții exteriori ai absidei altarului și ai absidelor laterale), *Arborele lui Iesei* (pe fațadele de nord și de sud, în dreptul gropniței sau al pronaosului), *Asediul Constantinopolului, Imnul acatist*, dedicat Fecioarei Maria și tălmăcit iconografic în 24 de scene, un corolar al principalelor mari teme fiind *Judecata de Apoi* care este, în Moldova, de un interes cu totul special, nu doar datorită semnificației sale escatologice și puternic moralizatoare, dar și datorită tratării sale particulare (la Progota, Humor, Moldovița, Pătrăuți, dar mai ales la Voroneț).

VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTI



2. Satele cu biserici fortificate din Transilvania

Șapte așezări sunt înscrise din 1999, în această categorie din Lista Patrimoniului mondial UNESCO (la poziția 596). Așezările sunt caracterizate de un model unic de organizare a gospodăriilor țărănești, păstrat încă din Evul Mediu, prin conservarea structurii urbanistice medievale a localității, cu fronturi compacte ale caselor tradiționale, dominate de biserici fortificate, construite începând cu secolul al XIII-lea și până în secolul al XVI-lea. Aceste biserici sunt specifice satelor locuite de sași și secui și au avut atât un rol religios, cât și unul militar, pentru mai mult de cinci secole. Situate aproape întotdeauna în centrul localității, au fost fortificate începând cu secolul al XIII-lea și au jucat un rol defensiv până în 1788, data ultimei incursiuni otomane în Transilvania. Unele biserici prevăzute cu ziduri de incintă puteau face față unor asedii prelungite, adăpostind întreaga populație a satului (de exemplu, la Prejmer, fortificațiile cuprind camere care pe timp de pace erau folosite ca hambare, iar pe timp de război îi adăposteau pe săteni). Materialele de construcție sunt piatra și cărămida roșie, iar țiglele acoperișurilor sunt din argilă arsă, specifică regiunii. La sfârșitul secolului al XVIII-lea, bisericile fortificate și-au pierdut rolul de apărare, dar au continuat să reprezinte centrul comunității, toate clădirile importante ale satului fiind poziționate în interiorul incintei sau în jurul bisericii: primăria, școala confesională, casa parohială etc.

Cele șapte biserici fortificate sunt: șase săsești – *Biertan/ BIRTHÄLM* (județul Brașov), *Câlnic/ Kelling* (județul Alba), *Prejmer/ Tartlau* (județul Brașov), *Saschiz/ Keisd* (județul Mureș), *Valea Viilor/ Wurmloch* (județul Sibiu), *Viscri/ Weisskirch* (județul Brașov) și una secuiească – *Dârjiu/ Derzs* (județul Harghita).

3. Cetățile dacice din Munții Orăștiei

Aflate în județul Hunedoara, în sectorul central și de vest al Munților Șureanu, majoritatea cetăților dacice sunt concentrate în bazinul râului Grădiștei, afluent al Mureșului. Cele șase cetăți dacice sunt: *Bănița*, *Căpâlna*, *Costești-Cetățuie*, *Costești-Blidaru*, *Luncani-Piatra Roșie* și *Sarmizegetusa Regia*.

Construite între secolele II î.Hr. – I d.Hr., conceperea și realizarea lor reflectă stadiul de dezvoltare a civilizației dacilor, precum și felul lor de a lupta, asemănător cu al altor popoare din afara lumii greco-romane. Cetățile nu au fost proiectate pentru a rezista la asedii îndelungate, niciuna dintre ele neavând în interior o sursă permanentă de apă, tocmai pentru că sunt amplasate pe forme de relief dominante. Prin amplasamentul, varietatea formelor și caracterul monumental, aceste construcții sunt mărturia civilizației superioare altor popoare europene din Antichitate. Numărul mare de sanctuare confirmă caracterul politeist al religiei geto-dacilor, sanctuarele fiind folosite pentru practicarea ritualurilor destinate diferiților zei, iar numărul mare al construcțiilor de cult de la Sarmizegetusa Regia conduce la ipoteza că acolo era muntele sfânt al dacilor, *Kogaionon*, menționat de Strabon. Valoarea ansamblului arheologic din Munții Șureanu a determinat includerea lor, în anul 1999, pe Lista Patrimoniului mondial UNESCO (la poziția 906).



4. Sighișoara – centrul istoric

Situat în județul Mureș, orașul Sighișoara păstrează unul dintre cele mai complexe și mai bine conservate ansambluri urbane medievale fortificate, fiind una din puținele cetăți medievale din Europa încă locuite. Ansamblul desemnat astăzi drept „Centrul istoric al orașului Sighișoara”, constituit din două mari componente: „Cetatea” și „Orașul de Jos”, corespunde limitelor istorice inițiale ale cetății medievale. Dezvoltarea economică lentă a orașului, în comparație cu a altor centre, explică puținele modificări urbane recente și face ca centrul istoric să fie foarte bine conservat. Astfel, structura urbană originală (rețeaua de străzi și parcele) prezintă un fond intact al clădirilor medievale – ansambluri de locuit, clădiri civile reprezentative, precum și centura de fortificații compusă din zidurile de apărare, construite între secolele XV și XIX. Acestea sunt și motivele pentru care Sighișoara a fost inclusă, în anul 1999, pe Lista Patrimoniului mondial UNESCO (la poziția 902).

Întemeierea localității este fixată în secolul al XII-lea, în contextul cuceririi și organizării Transilvaniei de către regalitatea maghiară, numele localității fiind menționat, pentru prima dată, în 1280, sub numele de „*Castrum Sex*” și sub forma românească de „*Sighișoara*” în 1431. Un rol important în dezvoltarea și consolidarea cetății Sighișoara l-au avut breslele meșteșugărești, apărute odată cu coloniștii germani, cea a bijutierilor având cea mai mare importanță. Breslele mai importante aveau în grijă o porțiune din zidul cetății, cu datoria să repare și să fortifice zidul și turnul și să fie gata de apărare în orice moment. Dintre toate turnurile, cel care a devenit simbolul orașului este Turnul cu Ceas, care datează din secolul al XIV-lea și a fost construit pentru a proteja poarta principală a orașului. Cetatea conservă între zidurile sale edificii de cult și monumente istorice, între care: Biserica Mănăstirii, construită în stil gotic, în a doua jumătate a secolului al XIII-lea, din ordinul călugărilor dominicani, Biserica din Deal, cu hramul „Sf. Nicolae” – cel mai important monument de arhitectură din oraș, ruinele unei capele gotice datând din secolul al XIV-lea și alte câteva clădiri importante.

5. Mănăstirea Hurezi

Ctitorie a domnitorului Constantin Brâncoveanu (1688-1714) și a familiei lui, Mănăstirea Hurezi (județul Vâlcea) este cel mai vast ansamblu de arhitectură medievală din Țara Românească și unul dintre puținele complexe mănăstirești care păstrează toate clădirile originale aproape neschimbate, motiv pentru care a fost inclusă, în anul 1993, pe lista monumentelor UNESCO (la poziția 597). Ansamblul cuprinde biserica mănăstirii, cu hramul „Sf. Împărați Constantin și Elena” (construită între 1690 și 1692 și pictată doi ani mai târziu), trapeza (în 1706), paraclisul cu hramul „Nașterea Maicii Domnului” (zidită și pictată între 1696 și 1697) și foișorul, adăugat în 1753. Ceea ce a reușit să impună ctitoria lui Constantin Brâncoveanu este un stil nou în arhitectură și decorație – „stilul brâncovenesc”, în care se regăsesc tradiția artei bizantine, elemente de Renaștere târzie și baroc și elemente orientale aduse de meșteri din diferite centre culturale ale Peninsulei Balcanice. În arhitectură, stilul brâncovenesc se distinge prin: sistemul tradițional al decorării cu arcaturi de ciubuce, ornamentica bogată a ancadramentelor, a coloanelor și a balustradelor

VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTI



cu motivele vegetale compuse din vrejuri de influență barocă; pridvorul deschis care devine un element reprezentativ al clădirilor; decorul sculptat din piatră, în care predomină motivele florale, sau aplicat sub forma unor reliefuri din stuc, cu ornamente de tip oriental.

Însă Hurezi nu este numai un ansamblu de arhitectură medievală, ci, în aceeași măsură, și un puternic centru cultural al Țării Românești, „*un loc în care se întâlnesc trăirea duhovnicească, arta, istoria și cultura*”. Aici a înființat domnitorul vestita bibliotecă, cunoscută sub denumirea de „Biblioteca lui Brâncoveanu”, despre care se spune că era cea mai mare bibliotecă umanistă din sud-estul Europei din acel timp. Ea cuprinde importante lucrări ale vremii: *Odiseea* lui Homer (tipărită la Basel, la 1541), *Tragediile* lui Euripide (tipărite la Basel, în 1551), precum și lucrări ale istoricilor bizantini (Ana Comnena, Laonic Chalcocondil, Ioan Zonaras, Constantin Manasses).

6. Bisericile de lemn din Maramureș

„*Bisericile de lemn din Maramureș reprezintă o selecție de opt exemple de excepție a arhitecturii de lemn vernaculare religioase, rezultat al unor influențe gotice grefate pe tradiții religioase ortodoxe, totul interpretat cu aportul tradițiilor construcțiilor de lemn de tip vernacular*”, acesta fiind unul din criteriile care au stat la baza deciziei oficiale de includere a lor, în anul 1999, în Lista Patrimoniului mondial UNESCO (la poziția 904). Cele opt biserici din Maramureș sunt: *Budești, Desești, Bârsana, Poienile Izei, Ieud* (în Maramureșul istoric), *Șurdești, Plopiș* (în vechea Țară a Chioarului) și *Rogoz* (în Țara Lăpușului). Ridicate în sate atestate documentar începând cu secolul al XIV-lea, sunt biserici de lemn care prezintă o arhitectură specifică, construite în diferite perioade: cu dimensiuni mici, dar înguste și înalte, cu turlle suple și lungi, cu învelitoare din șindrilă și ornamente diverse, meșterii lemnari folosind tehnici elaborate de îmbinare.

Elementul esențial în definirea profilului îl reprezintă turnul clopotniță, dezvoltat considerabil în înălțime, care variază de la un monument la altul doar în privința detaliilor decorative sau a proporțiilor. De asemenea, o trăsătură comună a acestor biserici de lemn este modelul decorativ de bază – motivul torsadei (funia) – aplicat în plastica arhitecturală pe ancadrame de portaluri și ferestre, pe arce dublouri, pe timpanul și pe stâlpii peretelui dintre naos și altar. Decorația este completată de pictura și icoanele ce împodobesc interiorul bisericilor și descriu scene din Vechiul și Noul Testament, cea mai frecventă temă iconografică a pronaosului fiind cea a *Judecății de Apoi*.

7. Delta Dunării

Aflată în mare parte în Dobrogea și parțial în Ucraina, Delta Dunării este a doua ca mărime (ocupă o suprafață de 2.681 kmp) și cea mai bine conservată dintre deltele europene. Dar ea mai deține și alte câteva recorduri: este cea mai întinsă zonă compactă de stufăriș din lume, are cea mai mare umezeală relativă a aerului, cele mai multe zile senine și cea mai mare populație de pelicani comuni și creți din Europa, precum și mai mult de jumătate din populația mondială de cormoran mic și de gâscă cu gât roșu.

Actuala configurație morfohidrologică a Deltei Dunării este rezultatul interacțiunii dintre Dunăre și mare, în perioada Holocenului. Cele trei brațe ale sale sunt: Brațul Chilia la nord, care



formează granița cu Ucraina și transportă pe cursul său 60% din apele și aluviunile Dunării, și Brațul Tulcea la sud, braț care mai apoi se desparte în Brațul Sulina (permanent dragat și întreținut pentru navigația vaselor maritime) și Brațul Sfântu Gheorghe.

Ea reprezintă o arie naturală cu o diversitate floristică și faunistică ridicată, exprimată atât la nivel de specii, cât și la nivel de ecosisteme terestre și acvatice. În afara vegetației specifice zonelor umede (stuf, papură, rogoz), care ocupă 78% din total suprafeței, aici se află și pădurile Letea și Caraoman, care includ o mare varietate de plante. În această arie protejată se găsește cea mai bogată diversitate de păsări de pe planetă, pe teritoriul ei fiind identificate peste 300 de specii de păsări (câteva dintre ele fiind declarate monumente ale naturii: pelicanul comun și pelicanul creț, cormoranul, pescărușul albastru, lopătarul etc.); o considerabilă faună ihtiologică, în care sturionul și heringul de Dunăre sunt doar două dintre cele 150 de soiuri de pești.

Pentru toate acestea, în anul 1991, Delta Dunării a dobândit recunoaștere internațională prin includerea sa pe Lista Patrimoniului mondial UNESCO (la poziția 588).

VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTI

8. Pădurile seculare de fag din Carpați

Pădurile primare și bătrâne de fag din Carpați și din alte regiuni ale Europei constituie un sit transnațional compus, de tip natural, care a intrat în Patrimoniul mondial UNESCO (la poziția 1133), în anii 2011, 2017 și 2021, și cuprinde rezervații naturale din 12 țări europene din centrul, estul și vestul continentului. Este vorba de un ecosistem complex care s-a păstrat în forma originală, important pentru conservarea biodiversității și a lanțurilor trofice în starea lor pură. Pădurile seculare se află în zona de deal și munte și sunt alcătuite în majoritate din fagi, dar și din ulmi, carpeni, brazi, molizi și alte specii. Siturile din țara noastră sunt: *Parcul Național Cheile Nerei – Beușnița* (Caraș-Severin) cu o suprafață de 36.758 ha, *Codrul secular Șinca* din Munții Făgăraș (Brașov) – 351,8 ha, *Codrul secular Slătioara* din Munții Rarău (Suceava) – 1.064,2 ha, *Parcul Național Cozia* (Vâlcea) – 17.100 ha, *Parcul Național Domogled-Valea Cernei* (Caraș-Severin, Mehedinți, Gorj) – 61.211 ha și *Arcer-Țibleș Bran* (Maramureș) – 150 ha, ariile protejate fiind compuse din zona conservată efectiv și zona „tampon”.

9. Peisaj minier Roșia Montană

Situată în lanțul metalifer al Munților Apuseni din vestul României, Roșia Montană conține cel mai semnificativ, extins și divers complex de minerit subteran de aur, cunoscut în prezent în lume, datând din perioada ocupației romane a Daciei (106-271 d.Hr.). Numită *Alburnus Maior*, era cea mai extinsă carieră de aur din timpul Imperiului Roman, începând cu anul 106 d.Hr., romanii extrăgând de aici peste 500 de tone de aur și dezvoltând lucrări de înaltă inginerie și diferite tipuri de roți hidraulice și de galerii (din care s-au păstrat aproximativ șapte km), în zona subterană a patru mici munți (Cârnic, Lety, Orlea și Cetate), cunoscuți pentru minereul de înaltă calitate. Aici au mai fost descoperite și tăblițe de scris din lemn, acoperite cu ceară, care oferă informații detaliate din punct de vedere juridic, socio-economic, demografic și lingvistic despre activitățile miniere romane, nu doar din *Alburnus Maior*, ci și din întreaga provincie dacică. Ansamblul este



amplasat într-un peisaj agro-pastoral, cuprinzând zone de prelucrare a minereului, locuințe, clădiri administrative, zone sacre și necropole, și reflectă în mare măsură structurile comunităților care au susținut minele între secolele XVIII-XX. Pentru toate acestea, în anul 2021, peisajul minier Roșia Montană a dobândit recunoaștere internațională prin includerea sa în Lista Patrimoniului mondial UNESCO (la poziția 1.552), existând astfel un enorm potențial pentru cercetări viitoare și pentru noi descoperiri legate de istoria minieră a regiunii.

VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTI

Bibliografia *Patrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile Bibliotecii Naționale a României* reunește peste 650 de lucrări – unele dintre ele reeditări – apărute după 1990, care se găsesc în fondurile Bibliotecii Naționale a României și care invită la o călătorie printre cele mai renumite frumuseți ale României, comori vechi, care trebuie cunoscute, înțelese și iubite. Sunt monumente istorice și situri naturale, răspândite pe tot teritoriul țării, obiective interesante pe care turiștii, și nu numai, le caută primele, atunci când doresc să descopere România și să înțeleagă istoria și felul de a fi al locuitorilor ei.



Sarmizegetusa Regia

Sursa imaginii: <https://altmarius.ning.com/profiles/blogs/cele-mai-vechi-localitati-de-munte-din-romania>



Angela Bilcea, bibliotecar
Biblioteca Națională a României
Serviciul Dezvoltare Instituțională
Bd. Unirii, nr. 22, Sector 3, București
E-mail: angela.bilcea@bibnat.ro

Angela Bilcea

Patrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile Bibliotecii Naționale a României

VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTI



► *1000 de biserici și mănăstiri* / trad. din lb. germană de Crețu Claudiu Mircea. Oradea: Aquila '93, 2007. 480 p.: il. color. (BNaR V 22880)

► *65 de ani România în UNESCO: [album]* / Centrul Cultural UNESCO Mihai Eminescu; [coord. proiect Nicoleta Paninopol]; [fotogr.: Florin Iacob]. București: Editura Centrului Cultural „Mihai Eminescu”, 2021. 122 p.: il. color. (BNaR II 679797)



► *A Prázsmári Szász Evangélikusa Erődtemplom* / foto: Radu Pescaru. Brașov: Foton, 2010. [4] p.: il. color.

► Adam, Sergiu. *Ctitorii mușatine: biserici, mănăstiri, cetăți, curți domnești: secolele XIV-XVI*. Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2001. 184 p.: il. (BNaR II 476296)

► *Alburnus Maior* / coord. (și ed.): Paul Damian; red.: Adela Bâltâc, Corina Borș, Mihaela Simion, Christina Știrbulescu. București: CIMEC: Muzeul Național de Istorie a României, 2003. 2 vol.: fig., il. + [3] f. pl. h. Vol. 1. *Alburnus Maior* / pref.: prof. dr. Ioan Opriș. 2003. 530 p. (BNaR IV 70363)

► *Alburnus Maior* / coord.: Paul Damian. Ed. a 2-a. Cluj-Napoca: Mega, 2010. 2 vol.: h., il., în parte color. Vol. 1. *Alburnus Maior* / Cristina Crăciun, Vasile Moga, Drâmbărean Matei ... 2010. 521 p., [2] f. pl. h. (BNaR IV 84060)

► *Alburnus Maior* / ed. by Paul Damian. Ed. 2-nd. Cluj-Napoca: Mega, 2010. 2 vol.: h., il. în parte color. Vol. 1. *Alburnus Maior*. 510, [5] p. (BNaR IV 81878)

► Aldea, Ana-Mihaela. *Sfânta Mănăstire Hurezi: scurtă monografie*. Sibiu: Alma Mater, 2011. 38 p.: il. (BNaR II 562481)

► Alicu, Dorin. *Opaițele romane = Die Römischen Lampen: Ulpia Traiana Sarmizegetusa*. București: Museion, 1994: Gloria. 215 p., 32 pl. (Bibliotheca Musei Napocensis; 7) (BNaR III 224698)



Angela Bilcea, bibliotecar

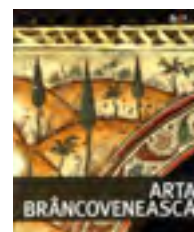
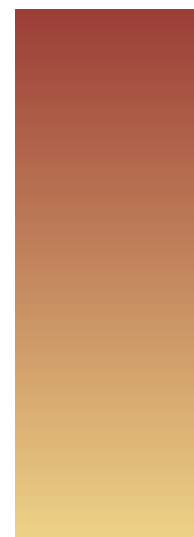
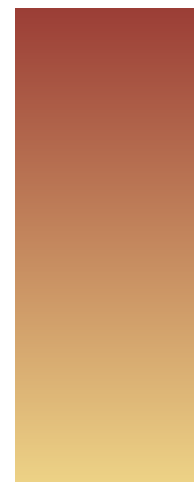
Biblioteca Națională a României
Serviciul Dezvoltare Instituțională
B-dul Unirii, nr. 22, Sector 3, București
E-mail: angela.bilcea@bibnat.ro

Patrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea



VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTIPatrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea

- Alicu, Dorin; Cociș, Sorin; Ilieș, Constantin; Soroceanu, Alina. *Small finds from Ulpia Traiana Sarmizegetusa* / translated by Adela Paki, Angela Morariu. Cluj-Napoca: Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, 1994. 150 p. (Biblioteca Musei Napocensis. 9) (Sarmizegetuza monograph. 4) (BNaR III 221585)
- Amlacher, Erwin. *Wehrbauliche Funktion und Systematik siebenbürgisch-sächsischer Kirchen- und Bauernburgen: ein Beitrag zur europäischen Burgenkunde* / unter Mitarbeit von Christiane Rudolph und Werner Hahn. München: IKGS Verlag, 2002. 435 p.: il. (Veröffentlichungen des Instituts für Deutsche Kultur und Geschichte Südosteuropas: Reihe B, Wissenschaftliche Arbeiten; Bd. 95) (BNaR V 22632)
- Andronic, Mugur. *Sistemul austriac de forturi din Bucovina de la Gura Humorului = The Austrian forts in Bukovina (Romania): an insight into the fortification system at Gura Humorului*. Suceava: [s.n.], 2017. (BNaR III 335280)
- *Anul omagial 2014: Constantin Brâncoveanu și epoca sa* / Ion Cioroiu (coord.), prof. Smaranda Enică, prof. Mihaela Andrei ... Brăila: Sfântul Ierarh Nicolae, 2014. 114 p.: il. (BNaR II 602648)
- *Arbore: history, art, restoration* / Corina Popa, Oliviu Boldura, Maria-Magdalena Drobotă, Anca Dină. București: ACS, 2016. (BNaR II 618161)
- *Arbore: istorie, artă, restaurare* / Corina Popa, Oliviu Boldura, Maria-Magdalena Drobotă, Anca Dină. București: ACS, 2016. (BNaR II 618160)
- *ArhIn I: settlements, monasteries and fortifications: medieval changing landscape* / ed.: Ioan Marian Țiplic, Maria Emilia Țiplic; trad.: Iulia Gîță. Sibiu: Astra Museum, 2016. 291 p.: il., h. Antetitolu: Archaeology, Architecture an Informatics. (BNaR III 334178)
- *Arhitectura religioasă medievală din Transilvania: [comunicări prezentate în cadrul simpozionului științific internațional: ediția a IV-a, septembrie = Középkori egyházi építészet Erdélyben = Medieval ecclesiastical architecture in Transylvania* / colegiu de red. = Editorial board: Péter Levente Szöcs, Adrian Andrei Rusu. Satu Mare: Editura Muzeului Sătmărean, 2007. 326 p.: il. (BNaR III 280571)
- *Arhitectura religioasă medievală din Transilvania: [comunicările prezentate în cadrul simpozionului științific internațional „Arhitectura religioasă medievală din Transilvania”, ediția a II-a, desfășurat la Nyíregyháza 5-7 septembrie 2000] = Középkori egyházi építészet Erdélyben = Medieval ecclesiastical architecture in Transylvania* / coord.: Adrian Andrei Rusu, Szöcs Péter Levente. Satu Mare: Editura Muzeului Sătmărean, 2002. 5 vol.: il. (BNaR III 253519)
- *Arhitectura religioasă medievală din Transilvania: [simpozion științific internațional, ediția a III-a, 15-16 noiembrie 2002, Satu-Mare: comunicări] = Középkori egyházi építészet Erdélyben = Medieval ecclesiastical architecture in Transylvania* / coord.: Daniela Marcu-Istrate, Adrian Andrei Rusu, Péter Levente Szöcs. Satu Mare: Editura Muzeului Sătmărean, 2004. 316 p.: plan, fig., il. (BNaR III 273500)
- *Arta brâncovenească* / text: Adela Văețiși. București: Noi Media Print, 2010. 143 p.: il., pl. Lucrarea a apărut cu sprijinul Administrației Fondului Cultural Național. (BNaR IV 82335)





► *Arta de tradiție bizantină în România* / texte: Adela Văețiși; grafica: Ioana Bită Giulea; foto: Arpad Harangozo; red.: Emil Stanciu; ed.: Adrian Manafu. București: Noi Media Print, 2008. 120 p.: il. color. (BNaR IV 77653)

► *Arta din Moldova de la Ștefan cel Mare la Movilești*: august-octombrie 1999: catalog / alcătuit de Ana Dobjanschi, Anca Lăzărescu, Gabriela Roșioru ...; trad. în lb. eng.: Mihaela Danga. București: Muzeul Național de Artă al României, 1999. 240 p.: il. în parte color. Antetitlu: Ministerul Culturii. Muzeul Național de Artă al României. Secția de Artă Medievală Românească. (BNaR ARS IV 7377)

► *Arta în România: din preistorie în contemporaneitate* / ed.: acad. Răzvan Theodorescu, acad. Marius Porumb. București: Editura Academiei Române; Cluj-Napoca: Mega, 2018. 2 vol.: fig., fotogr. color. Antetitlu: Academia Română. (BNaR V 24937)

► *Arta Țării Românești în secolele XIV-XVI*: [expoziție, martie-iunie 2001] / pref.: Dinu C. Giurescu; organizatorii expoziției: Ana Dobjanschi, Doina Emilia Mândru. București: Muzeul Național de Artă al României, 2001. 222 p.: foto. Antetitlu: Ministerul Culturii și Cultelor. Muzeul Național de Artă al României. Secția de Artă Medievală Românească. (BNaR ARS IV 7453)

► *Artă românească, artă europeană: [articole și studii prezentate la simpozionul organizat cu prilejul] centenar[ului] Virgil Vătășianu* / [organizat de] Institutul de Arheologie și Istoria Artei din Cluj-Napoca și Muzeul Țării Crișurilor din Oradea; coord.: prof. univ. dr. Marius Porumb, conf. univ. dr. Aurel Chiriac. Oradea: Editura Muzeului Țării Crișurilor, 2002. 406 p.: il., h., plan. (BNaR ARS IV 7575)

► *Artă și meșteșug în epoca Regatului Dac: artefacte de os și corn: catalog = Art and craftsmanship during the Dacian Kingdom: bone and antler artefacts: catalogue* / Iosif Vasile Ferencz, Corneliu Beldiman (coord./editors), Marius Barbu ... Cluj-Napoca: Mega, 2012. 359 p.: il. în parte color. Antetitlu: Consiliul Județean Hunedoara, Muzeul Civilizației Dacice și Romane Deva, Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”. Facultatea de Istorie București, Muzeul „Castelul Corvinilor” Hunedoara, Muzeul de Istorie Sighișoara, Asociația „Pro Corvina” Hunedoara. (BNaR II 575058)

► *Atlasul antropologic al Deltei Dunării* / coord.: Maria Știrbu, Ana Țarcă, Georgeta Miu; colab.: Angela Simalcsik, Cătălin George Fedor, Robert Daniel Simalcsik, Elena Plugariu. București: Editura Academiei Române, 2011. 499, [23] p.: il. color., graf., tab. (BNaR IV 85275)

► Auner, Niels. *100 biserici de lemn restaurate: 1972-2012*. Zalău: Caiete Silvane, 2013; Baia Mare: Ethnologica. XI, 136 p.: il., schem. color. (BNaR II 596037)

► Baboș, Alexandru Dumitru. *Three centuries of carpentering churches: a chronological approach to the sacred wooden architecture of Maramureș*. Lund: Lund University. Department of Architectural History, 2000. 211 p.: il. (BNaR IV 67660)

► Balabașciuc, Casian. *Văzute și nevăzute din Bucovina* / fotogr.: Casian Balabașciuc. Moldovița: Cibela, 2012. 291 p.: il. (BNaR II 612638)

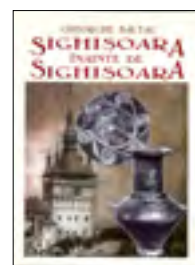
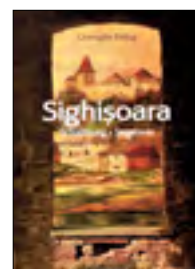
VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTI

Patrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea



VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTIPatrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea

- Balliett, James Fargo. *Wetlands: environmental issues, global perspectives*. Armonk, NY: M. E. Sharpe, 2010. XII, 155 p.: il., h. Conține: *Danube River Delta, Romania and Ukraine*.
- Balș, Gheorghe. *Bisericile lui Ștefan cel Mare* / ed. îngrijită de Tereza Sinigalia și Victoria-Paraschiva Batariuc. Ed. a 2-a revizuită. Suceava: Karl A. Romstorfer, 2012. 411 p.: il., schem. în parte color + 1 CD-ROM. Antetitlu: Muzeul Bucovinei Suceava. (BNaR V 23788)
- Baltag, Gheorghe. *Schäßburg: die Geschichte Schäßburg von der Gründung der Stadt bis 1945 = Sighișoara = Segesvár*. Sibiu: Honterus, 2011. 288 p., [2] pl.: h., il. (BNaR III 308553)
- Baltag, Gheorghe. *Sighișoara = Schässburg = Segesvár: Istoria Sighișoarei de la întemeierea orașului până în 1945*. Cluj-Napoca: Nereamia Napocae, 2004. 320 p., 5 f. il. color.: il. Antetitlu: Forumul Democrat al Germanilor din România. Filiala Sighișoara. (BNaR III 263865)
- Baltag, Gheorghe. *Sighișoara = Schäßburg = Segesvár: istoria Sighișoarei de la întemeierea orașului până în 1945*. Ed. a 2-a rev. și adăugită. Sibiu: Honterus, 2015. 264, [4] p.: il., portr. în parte color. (BNaR III 331649)
- Baltag, Gheorghe. *Sighișoara înainte de Sighișoara: demografie și habitat în bazinul mijlociu al Târnavei Mari din preistorie până în sec. al XIII-lea d. Hr., cu privire specială asupra zonei municipiului Sighișoara*. Ed. a 2-a, rev. și adăugită. Florești: Limes, 2021. 288 p., [4] p. pl.: il. în parte color, h., fotogr., facs., planuri. (BNaR III 362751)
- Baltag, Gheorghe. *Sighișoara înainte de Sighișoara: elemente de demografie și habitat în bazinul mijlociu al Târnavei Mari din preistorie până în sec. al XIII-lea d. Hr., cu privire specială asupra zonei municipiului Sighișoara*. București: Oscar Print, 2000. 297 p.: il. (BNaR II 470367)
- Bejan, Adrian. *Dacia Felix: istoria Daciei romane*. Timișoara: Eurobit, 1998. 228 p. (BNaR III 237263)
- Bejan, Adrian; Măruia, Liviu. *Civilizația geto-dacilor: spiritualitatea*. Timișoara: Excelsior Art, 2008. 268 p.: il. (BNaR III 288088)
- Bejan, Adrian; Măruia, Liviu. *Istoria și civilizația geto-dacilor*. Timișoara: Editura Universității de Vest, 2003. Vol. 1. *Istoria*. 2003. 252 p. (BNaR III 261765)
- Bejgu, Constantin. *Din porunca lui Zalmoxe: (matematica astronomică a sanctuarelor geto-dacice): pietrele dacilor socotesc / repere pentru istoria civilizației, note de prieten și editor, a notional vestige și postf.: David Reu; cu o pref. de acad. Nicolae Teodorescu*. București: Reu Studio, 2001: FED. 144 p.: il. (BNaR II 473295)
- Bencze, Margit; Bencze, Iлона; Demeter, Sándor Lóránd. *Székelyderzsi bútorfestők nyomában = În urma pictorilor pe mobilier din Dârjiu* / il. de Szabó Károly, Mózes Albert, Bencze Iлона. Székelyudvarhely: Udvarhelyszék Kulturális Egyesület, 2007. 32 p.: il. în parte col. (BNaR II 561918)

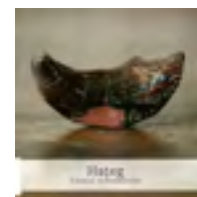


- Bichicean, Gheorghe. *Adunări de stări în Țările Române. Congregațiile Generale în Transilvania Voievodală*. Sibiu: Tribuna, 1998: Tipotrib. 407 p. (BNaR II 451136)
- Bilțiu, Pamfil. *O istorie a culturii maramureșene*. Baia Mare: Editura Casei Corpului Didactic Baia Mare „Maria Montessori”, 2003. 366 p.: il. (BNaR II 491529)
- Bilțiu, Pamfil; Bilțiu, Maria. *Crucea în patrimoniul spiritual al județului Maramureș*. Baia Mare: Eurotip, 2015. 2 vol.: il. în parte color. Vol. 1. *Cruci bisericești și de familie*. 2015. 331 p. (BNaR V 24479)
- Bircea, Liliana. *Maramureș: monografie: istorie, oameni și locuri*. Melinești: La Fontaine, 2018. 67 p.: il. color. (BNaR II 650183)
- Biriș, Iovu-Adrian. *Pădurile virgine din România: sanctuare ale naturii și comori ale biodiversității / text: dr. ing. Iovu-Adrian Biriș, dr. ing. Stelian Radu, ing. Corina Coandă*. București: Model M: Institutul de Cercetări și Amenajări Silvice (ICAS), 2002. 24 p.: il. (BNaR II 481931)
- *Biserica de lemn din Ieud Deal: restaurarea picturii murale / dr. Dana Postolache, Lorena Vlaicu, Valentina Dudu ...* București: ACS, 2014. [12] p.: il. color. (Restaurări) (BNaR II 600341)
- *Biserici de lemn din Maramureș / prezentare: Koïchiro Matsuura; coordonare texte și introducere: Ioana Zlotescu; text: Teodor Baconsky; fotografie: Jos M. Díez. Segovia: Artec Impresiones, 2009. 142 p.: foto. (World Heritage Sites of Humanity in Romania)*
- *Biserici de lemn din Maramureș = Chiese in legno del Maramureș*. Baia Mare: Proema, 2007. 414 p.: il. color. (BNaR V 23932)
- *Biserici de lemn din România: istorie și decor / prof. univ. dr. Ioan Godea (foto.); grafica: Irina Spirescu*. București: Noi Media Print, 2013. 136 p.: il., schem. în parte color. (BNaR IV 90591)
- *Biserici și fortificații în Transilvania / Fundația Biserici Fortificate (editor)*. Sibiu: Honterus, 2017. 114 p.: il. color. (BNaR I 114628)
- *Biserici și fortificații în Transilvania / Fundația Biserici Fortificate (editor)*. Ed. a 3-a. Sibiu: Honterus, 2021. 178 p.: fotogr. color. (BNaR I 117706)
- *Biserici și mănăstiri ortodoxe – România = Orthodox churches and monasteries – Romania / pref. „Terra Mirabilis”: Mihail Diaconescu; trad.: Augusta Caterina Grundbock; foto.: Dumitru F. Dumitru, Steliana Preda, Viorel Simionescu ...* Ed. a 4-a. București: Alcor Edimpex, 2006. 160 p.: il. color. (BNaR IV 76390)
- *Biserici și mănăstiri ortodoxe [din] România = Orthodox churches and monasteries [from] Romania / coord.: Corina Firuță și Cori Simona Ion; text legende: Corina Firuță; versiune engleză: Augusta Caterina Grundbock; foto: Dumitru F. Dumitru, Steliana Preda, Viorel Simionescu ...* Ed. a 2-a = 2nd edition. București: Alcor Edimpex, 2001. 160 p.; il. color. (BNaR IV 68067)

VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTIPatrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea

VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTIPatrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea

- ▶ *Bisericile Fortificate UNESCO din Transilvania: o rețea pentru „apărarea” patrimoniului cultural, cu „porțile” deschise pentru facilitatea accesului la ele* / Parohia Unitariană Dârjiu, Fundația Civitas pentru Societatea Civilă Odorheiu Secuiesc; foto: Újvárosi Katalin, Balassa M. Iván, Erdély Bálint Előd ... Odorheiu Secuiesc: [s.n.], 2015. 20 p.: fotogr. color. (BNaR II 630901)
- ▶ Bocaniciu, Silviu. *Roșia Montană: o familie, un secol, o poveste: din arhiva fotografică a familiei Bocaniciu = Roșia Montană: a family, a century, a story: from the Bocaniciu family photograph archive* / ed.: Claudia Apostol, Virgil Apostol; documentare: Laura Turdean; trad.: Cristina Lazăr. București: A.R.A. Arhitectură, Restaurare, Arheologie, 2019. 95 p.: il. (BNaR II 657741)
- ▶ Boldura, Oliviu. *Pictura murală din nordul Moldovei: modificări estetice și restaurare*. Suceava: Accent Print, 2007. 448 p. (BNaR V 24875)
- ▶ Boldura, Oliviu. *Pictura murală din nordul Moldovei: modificări estetice și restaurare*. Ed. a 2-a. București: ACS, 2013. 447 p., [1] f.: il. în parte color. (BNaR III 319876)
- ▶ Borcoman, Mariana. *Sighișoara și așezările scaunului omonim*. Cluj-Napoca: Argonaut, 2020. 234 p.: tab., fotogr., facs. (BNaR II 673974)
- ▶ Bordaș, Paul. *Hațeg: Țara Dinosaurilor: Romania Student Tour – program național de redescoperire și promovare a valorilor patrimoniului natural și cultural al României = Hațeg: The land of Dinosaurs: Romania Student Tour – a national project to rediscover and promote the values of natural and cultural heritage of Romania: [Album] / proiect inițiat de Paul Bordaș. [S.l.]: [s.n.]; [s.a.]. 86 p.: foto., h. color. (BNaR II 617338)*
- ▶ *Brancovan art* / text: monahia Atanasia Văețiși; foto.: Arpad Harangozo, Ovidiu Morar, Dan Dinescu. București: Noi Media Print, 2010. 143 p.: il. color. (BNaR IV 87554)
- ▶ Brandsch, Hans Heinz; Heltmann, Heinz; Lingner, Walter. *Schässburg: Bild einer siebenbürgischen Stadt*. 2. Aufl.. Thaur bei Innsbruck: Wort und Welt, 1998. 416 p.: il.
- ▶ Braniște, Ene. *Istoria arhitecturii bisericesti la români* / ed. îngrij. de Î. P. S. dr. Laurențiu Streza, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului și prof. dr. Ciprian-Ioan Streza. Sibiu: Andreiana, 2015. 270 p.: il., plan. (BNaR III 336453)
- ▶ Bratu, Anca. *Pictura murală maramureșeană: meșteri zugravi și interferențe stilistice* / ed. îngrij. de Ana Bârcă; fotogr.: Dan Dinescu; pref.: Vasile Drăguț. București: ACS, 2015. 391 p.: fig., fotogr. color. (Monografii / ACS) (BNaR II 614824)
- ▶ Bratu, Bogdan. *Icoana Împărăției: pictura exterioară a bisericilor Moldovei* / pref.: pr. prof. dr. Nicolae Chifăr; tipărită cu binecuvântarea Înalt Prea Sfințitului Pimen, Arhiepiscopul Sucevei și Rădăuților. Cluj-Napoca: Patmos, 2010. 186 p., [22] p. pl.: il., plan. color. (BNaR V 23372)
- ▶ *Brâncoveanu 300: epoca brâncovenească la orizontul modernității românești* / Florentina Nițu (ed.), Șarolta Solcan (ed.), Radu Nedici (ed.) ... București:



Editura Universității din București, 2016. 315 p.: il. color. (BNaR III 341271)

► Bryan, Nichol. *Danube: Cyanide spill*. Milwaukee: World Almanach, 2004. 48 p.: il., h.

► Buburuzan, Leon. *Mănăstirea Humorului: (Humorul) în cultura și istoria Bucovinei*. Suceava: Mușatinii, 2014. 352 p.: il. în parte color, tab. (BNaR III 326110)

► *Bucovina – un peisaj cultural în transformare: Mănăstirea Humorului, Poiana Micului, Pleșa* / coord.: arh. Silvia Oostveen, arh. Constantin Gorcea, urbanist peisagist Irina Cioangher București: Heritage, 2011. 68 p.: h., il. color. Antetitlu pe cop.: Ordinul Arhitecților din România. Filiala Nord-Est. Asociația Heritage. (BNaR III 307623)

► *Bucovina la centenar: o sută de fotografii – o sută de imagini despre Bucovina [album]* / [Asociația fotografică „Bucovina fotogenică”]. Câmpulung Moldovenesc: [s.n.], 2019. 106 p.: fotogr. color. (BNaR II 653952)

► *Bucovina: artă populară, biserici și mănăstiri, tradiții vii, poftă bună!, turism activ, istorie și legende: [ghid turistic]* / coord.: Marius Vasiliu. Ed. a 2-a, revăzută. Gura Humorului: Terra Design, 2016. [28] p.: il. color. (BNaR IV 105713)

► *Bucovina: el arte folclórico, iglesias y monasterios, tradiciones vivas, qué aprovechen!, turismo activo, historia y leyendas: [guía turístico]* / coord.: Marius Vasiliu. Gura Humorului: Terra Design, 2016. [28] p.: il. color. (BNaR IV 105714)

► *Bucovina: folk art, the monasteries, living traditions, bon appétit!, active travellers, history and legends: [travel guide]* / coord.: Marius Vasiliu. Ed. a 2-a, revăzută. Gura Humorului: Terra Design, 2016. [28] p.: il. color. (BNaR IV 105716)

► *Bucovina: ghid turistic* / text: Mihai Camilar; foto.: Florin Andreescu. București: Ad Libri, 2006. 84 p.: il., h. color. (Mergi și vezi) (BNaR II 526645)

► *Bucovina: istorie, cult, cultură, patrimoniu* / coord.: prof. univ. dr. Gheorghe Onișoru, prof. univ. dr. Ștefan Purici, arhid. lector univ. dr. Vasile M. Demciuc. București: Glasul istoriei, 2020. 2 vol. Vol. 1. *Bucovina: istorie, cult, cultură, patrimoniu* / [Ion I. Solcanu, Ștefan Purici, Vasile M. Demciuc ...]. 2020. 574 p.: h., fotogr., portr., tab. Antetitlu: Arhiepiscopia Sucevei și Rădăuților, Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava. (BNaR III 359258)

► Bucurescu, Adrian. *Dacia divină: misterele sacre ale dacilor*. București: Arhetip – Renașterea Spirituală, 2004. 290 p.; fig. (BNaR II 495636)

► Bucuroiu, Răzvan. *La curțile Duhului*. București: Lumea credinței, 2014-2016. 5 vol. Vol. 1. *Vetre mănăstirești din Muntenia și Dobrogea* / cuv. înainte de Costion Nicolescu. 2014. 207 p. Vol. 2. *Vetre mănăstirești din Transilvania și Maramureș*. 2015. 158 p. Vol. 3. *Vetre mănăstirești din Oltenia și Banat*. 2016. 142 p. (BNaR II 593976)

► Bughiu, Cristina Anca. *Dezvoltarea durabilă a potențialului turistic din Munții Plopiș*. Oradea: Didactica Militans – Casa Corpului Didactic Oradea, 2013. 57 p.: il. (II 597713)

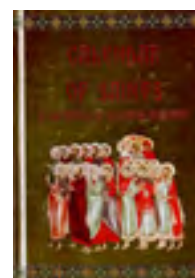
VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTI

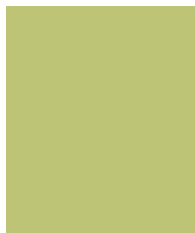
Patrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea



VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTIPatrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea

- *Bukowina: Kunst des Alltags, die Klöster, lebendige Tradition, Guten Appetit!, aktiver Urlaub, von Geschichte und Sagen: [Reiseführer]* / coord.: Marius Vasiliu. Ed. a 2-a, revăzută. Gura Humorului: Terra Design, 2016. [28] p.: il. color. (BNaR IV 105715)
- Bularda-Morozan, Mirela. *Delta Dunării: cadrul natural și comunitățile umane în preistorie*. Iași: PIM, 2018. [80] p.: fig., h., tab. (BNaR II 649789)
- Buliga, Teodor. *Delta Dunării: ghid turistic și de pescuit*. București: [s.n.], 2013. 367 p.: il. color. (BNaR III 321946)
- Buse, Andreea. *Renașterea valahă, între arhaic și novator: limbajul și cutumele epocii lui Constantin Brâncoveanu: 1714-2014, 300 de ani de la martirul Sfinților Brâncoveni*. Constanța: Menora, 2014. 222 p. (BNaR II 600410)
- Buzincu, Aurel. *Arhive culturale: monumentele* / lucrare realizată, note și cuv. înainte de Aurel Buzincu. Suceava: Editura Universității „Ștefan cel Mare”, 2019-2021. 4 vol.: facs. Vol. 1. *Liste*, 2019. 312 p. Vol. 2. *Monumentele: documente*, 2020. 483 p. Vol. 3. *Pictorii*, 2021. 336 p. Vol. 4. *Artă monumentală și de for* / lucrare realizată, note, index și postf. de Aurel Buzincu; [ref. șt.: dr. Claudia Costin, dr. Vasile Demciuc]. 2021. 481 p. (BNaR IV 108179)
- Buzincu, Aurel. *Das Kloster Moldovița* / koordinator der Arbeit und des Textes: Aurel Buzincu; fotografien: Marius Vasiliu; übersetzung deutscher Text: Ingrid Baltag, Edith Ottsofski, Alice-Erika Lintoiu ...; übersetzung des Resümees: Daniela Haisan – Englisch, Simona Manolache – Französisch, Laura Mihaileasa – Deutsch ...; koordination deutsche Fassung: Valeriu P. Stancu. Gura Humorului: Terra Design, 2013. 155 p.: facs., h., il. în parte color. Pe cop. și f. de tit.: Patrimonio Mundial = Patrimoine Mondial = World Heritage. (BNaR V 23811)
- Buzincu, Aurel. *Mănăstirea Moldovița* / coord. lucrare și text: dr. Aurel Buzincu; foto.: Marius Vasiliu, Mănăstirea Moldovița; trad.: Daniela Haisan, Simona Manolache, Laura Mihaileasa ... Gura Humorului: Terra Design, 2012. 154 p.: facs., h., il. în parte color. (Patrimoniul mondial = World heritage = Patrimoine mondial) (BNaR V 23673)
- Buzincu, Aurel. *The Monastery of Moldovița* / author of text and editor: Aurel Buzincu; photos: Marius Vasiliu; translated into English by: Luminița-Elena Turcu; translated abstract: Daniela Haisan – English, Simona Manolache – French, Laura Mihăileasa ... Gura Humorului: Terra Design, 2013. 155 p.: facs., h., il. în parte color. Pe cop. și f. de tit.: Patrimonio Mundial = Patrimoine Mondial = World Heritage. (BNaR V 23810)
- *Calendar of Saints in the fresco of Sucevița Monastery* / text and introduction by prof. dr. Remus Rus; forward by His Eminence Pimen, Archbishop of Suceava and Rădăuți; printed with the Blessing of His Eminence Pimen, Archbishop of Suceava and Rădăuți. Mănăstirea Sucevița: [s.n.], 2016. 756 p.: il. color. (BNaR II 627677)





► *Calendarul sfinților din fresca Mănăstirii Sucevița* / text realizat de Obștea Mănăstirii Sucevița, în colaborare cu prof. Lidia Rus; introd. de prof. univ. dr. Remus Rus; pref.: I. P. S. Pimen Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților; carte tipărită cu binecuvântarea I. P. S. Pimen, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților. Mănăstirea Sucevița: [s.n.], 2016. 758 p.: il. color. (BNaR II 627676)



► Carpiuc, Alexandru. *Calendare și altare indo-europene din cultura Sighișoara – Wietenberg: studiu asupra imaginii simbolurilor*. Arad: Gutenberg Univers, 2012. 37 p.: fig. în parte color. (BNaR III 317785)

► Carpiuc, Alexandru. *Un posibil cult: Wietenberg-Sighișoara*. Sighișoara: [s.n.], 2019. 66 p.: fig. (BNaR II 656884)

► *Cartea comoară Sighișoara* / istorici: Gheorghe Baltag, Hannelore Baier, Bereczki Sándor ...; text: Zágonyi Bálint; il.: Jánosi Andrea; trad.: Demény Péter. Cluj-Napoca: Projectograph, 2011. 48 p.: il. color. (BNaR IV 92712)



► *Călătorie în România: din Transilvania până în Delta Dunării: [album]* / text de Alain Kerjean; foto. de Alain Kerjean și Valentin Brutaru; pref. de Angela Gheorghiu; trad. de Mircea Goga. București: RAO International Publishing Company, 2008. 158 p.: il. color. (BNaR V 22980)

► Căsăneanu, Adina Elena. *Cetăți din România: monografie*. Ed. reviz. Bacău: Grapho, 2019. 24 p.: il. alb-negru. (BNaR II 655504)

► Cătălui, Iulian. *Biserici fortificate din județul Brașov: o sinteză și un dicționar*. Brașov: Orator, 2005. 350 p., [6] p. pl.: il. color. (BNaR III 269273)

► Cădă, Narcisa-Mihaela. „*Brâncoveanu Constantin, boier vechi și domn creștin*” / il. de Ani-Eliza Busuioc. București: Basilica, 2014. 95 p.: il. color. (BNaR II 601338)

► Centini, Massimo. *Patrimoniul Cultural Imaterial al UNESCO: cultura și tradițiile umanității: [album]* / text de Massimo Centini; trad. de Aurora Irimia. București: Univers, 2019. 272 p.: il. color, fotogr. (BNaR V 114023)

► Cernamoriș, Paula-GrațIELA. *Sfântu Gheorghe – Deltă: studiu monografic*. Tulcea: Școala XXI, 2004. 127 p., [8] p. pl. color. (BNaR II 499107)

► Cernica, Doina. *Grădinile mănăstirii* / cu reproducerea unor lucrări de Dany-Madlen Zărnescu și cu pagini de cronică scrise de Doina Cernica. Ed. a 2-a, rev. și îmbogățită. Suceava: Mușatinii, 2022. 234 p.: il., fotogr. color. (BNaR II 683283)

► *Cetatea și biserica evanghelică-săseacă C. A. Prejmer* / foto: Radu Pescaru. Brașov: Foton, 2010. [4] p.: il. color.

► *Cetăți și biserici fortificate: România = Rural fortresses & fortified churches: Romania [Album]* / foto.: Florin Andreescu; text: Mariana Pascaru; trad. engleză: Alistair Ian Blyth, Diana Fota. București: Ad Libri, 2019. 64 p.: fotogr., h. (Călător prin țara mea) (BNaR I 115978)

► Chihaia, Pavel. *Artă medievală: [studiu istoric]*. București: Albatros, 1998. 5 vol.: il. Vol. 1. *Monumente din cetățile de scaun ale Țării Românești [Argeș, Câmpulung-Muscel și Târgoviște]*. 356 p. Vol. 2. *Învățăture și mituri în Țara Românească*. 356 p.

VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTI

Patrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea



VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTI

Patrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea



Vol. 3. *Țara Românească între Bizanț și Occident*. 319 p. Vol. 4. *Căutări în orizontul timpului*. 230 p. Vol. 5. *Sfârșit și început de ev*. 280 p. (BNaR III 238171)

► Chihaia, Pavel. *Opera Omnia* / ed. îngrijită de Ioan Popișteanu; studii introductive de Angelo Mitchievici și Ileana Marin. Constanța: Ex Ponto, 2010. 10 vol.: il. în parte color. Vol. 6. Partea 1. *Monumente din cetățile de scaun: cultură medievală*. 441 p. Vol. 7. Partea 2. *Învățăături și mituri în Țara Românească: cultură medievală*. 456 p. Vol. 8. Partea 3. *Țara Românească între Bizanț și Occident: cultură medievală*. 404 p. Vol. 9. *Căutări în orizontul timpului: cultură medievală*. 284 p. Vol. 10. Partea 5. *Immortalite et decomposition dans l'Art du Moyen Age: cultură medievală*. 349 p. (BNaR II 552134)

► Chindriș, Vasile-Nănașu. *Ieud, o așezare în Țara Maramureșului*. Baia Mare: Editura Casei Corpului Didactic Baia Mare „Maria Montessori”, 2018. 155 p.: il. color. (BNaR III 350903)

► Chiorean, Ioana Sorina. *Turismul religios în Maramureș – Mănăstirea Bârsana: ecologie și dezvoltare durabilă*. Cluj-Napoca: Eco Transilvan, 2017. (BNaR CDR 7495)

► Chirilă, Ioan. *Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”: Rogoz – Maramureș, 1663-2013* / apare cu binecuvântarea P. S. Episcop dr. Justin Sigheteanul, Arhiepiscop Vicar al Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmăruului. Baia Mare: Editura Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și Sătmăruului, 2013. 52 p.: facs., il. color. (BNaR II 588292)

► Chiș, Timur Vasile. *Țara Maramureșului*. Sighetul Marmăției: Aska Grafika, 2011. [126] p.: il. color. (BNaR II 585615)

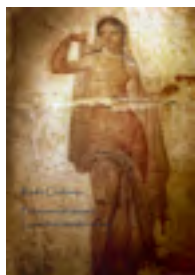
► Christescu, Vasile. *Istoria militară a Daciei romane* / ed. îngrijită de Claudiu Christescu, Constantin C. Petolescu; indici de Gabriel Stoian. București: Editura Academiei Române, 2009. 303 p., [1] f.: fig. Antetitlu: Academia Română. Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”. (BNaR III 297095)

► Christescu, Vasile. *Viața economică a Daciei Romane: (contribuții la o reconstituire istorică)* / ed. îngrij. de Claudiu Christescu și Constantin C. Petolescu; reactualizare bibliografică și postf. de Constantin C. Petolescu. București: Ars Docendi, 2004. 158 p. Antetitlu: Academia Română. Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, Universitatea din București. Seminarul de Arheologie „Vasile Pârvan”. (BNaR III 314924)

► *Churches and Fortifications in Transylvania* / editor: Fortified Churches Foundation. 3rd and extended edition. Sibiu: Honterus, 2020. 178 p.: fotogr. color. (BNaR I 117252)

► Ciobanu, Cristina-Nicoleta. *Patrimoniul european UNESCO – bun al umanității: suport de curs – opțional interdisciplinar* / autori: Ciobanu Cristina-Nicoleta, Gheorghiu Geanina-Paula. Dorohoi: [s.n.], 2017. 123 p.: h., il., tab. Lucrare apărută în cadrul proiectului de mobilitate ERASMUS+, Cercetare, dezvoltare și inovare prin intermediul metodelor activ-participative, 2015-2017. (BNaR IV 102791)





► Ciobanu, Radu. *Pictura murală română = La peintures murales romaines*. Cluj-Napoca: Grinta, 2011. 168 p.: il. color. (Colecții de patrimoniu MNUAI). Antetitlu: Consiliul Județean Alba. Muzeul Național al Unirii Alba Iulia. (BNaR IV 91333)

► Ciocoiu, Elena Cristina. *Pădurile virgine din Carpații Meridionali: lucrare de specialitate*. Craiova: Sitech, 2017. 88 p.: fig., tab. (BNaR II 637981)



► Ciongradi, Carmen. *Die Römischen steindenkmäler aus Alburnus Maior*. Cluj-Napoca: Mega, 2009. 202 p.: il., tab. (Biblioteca Musei Napocensis; XXXII). Antetitlu: Ministerium für Kultur, Kulte und nationales Patrimonium. Nationalmuseum für die Geschichte Siebenbürgens. (BNaR IV 79793)

► Ciucă, Mălina. *Păsările acvatice din Delta Dunării: lucrare științifică*. Craiova: Sitech, 2010. 75 p.: tab. (BNaR II 544384)

► *Civilizația epocii brâncovenești* / coord.: drd. Anca Beatrice Todireanu; fotogr.: Cătălin Ardelean, George Nica, Marius Amarie ... București: Monitorul Oficial R.A., 2014. 387, [5] p.: facs., il. în parte color. Antetitlu: Academia Română. Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului. (BNaR V 24478)

► Clare, Horatio. *Orison for a curlew* / illustrated by Beatrice Forshall. Toller Fratrum: Little Toller, 2017. 115 p.: il. Conține: *Myth-busting in Transylvania; The hero of the Danube Delta*. (BNaR II 631529)

► Cocuz, Ioan. *Moldova Măriei-Sale Ștefan cel Mare și Sfânt: [album]* / cuv. înainte: Ștefan S. Gorovei; il.: Marius Vasiliu. Gura Humorului: Terra Design, 2004. 100 p.: il., h. color. Antetitlu: Consiliul Județean Suceava. Complexul Muzeal Bucovina. (BNaR III 263024)

► *Componenta ecologică a strategiei de dezvoltare economică a zonei Munților Apuseni: studiu de caz Roșia Montană* / Paul Bran (coord.), Florina Bran, Ion Gh. Roșca ... București: ASE, 2003. 166 p.: tab. (Economie-Ecologie) Antetitlu: Academia de Studii Economice București. (BNaR III 259808)

► Conduțăeanu-Fesci, Simona. *Darul trecutului pentru viitor: Patrimoniul UNESCO – Patrimoniu universal*. București: CNI Coresi, 2004. 248 p.: il. (BNaR III 264915)

► *Constantin Brâncoveanu 300: documente de arhivă = Constantin Brâncoveanu 300: documents from the National Archives* / Dar Development Association. București: [s.n.], 2014. 301 p.: facs., il. în parte color. (BNaR V 24070)

► *Constantin Brâncoveanu et le monde de l'Orthodoxie* / Nicolae-Șerban Tanașoca, Paschalis M. Kitromilides, Nicolae Chifăr ...; volume publié par les soins de Petre Guran. București: Editura Academiei Române, 2015. 209, [10] p.: facs., il. Antetitlu: Académie Roumaine Institut d'études Sud-Est Européennes, Métropole Orthodoxe de Transylvanie Archevêché de Sibiu, Université „Lucian Blaga” de Sibiu Faculté de Théologie Orthodoxe „Andrei Țaguna” Centre de Recherches Théologiques. (BNaR III 332975)

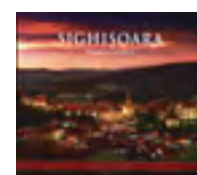
VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTI

Patrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea



VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTIPatrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea

- ▶ *Constantin Brâncoveanu și contribuția lui la sporirea patrimoniului cultural, educațional, spiritual și social-filantropic al Țării Românești în contextul european al veacului al XVIII-lea* / pr. prof. univ. dr. Ioan Moldoveanu, pr. prof. univ. dr. Mihai Săsăujan (coord.), Remus Pricopie ...; volum publicat cu binecuvântarea Preafericitului părinte Daniel Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. București: Basilica, 2014. 430, [2] p.: il. (BNaR III 325884)
- ▶ *Constantin Brâncoveanu: (1688-1714): studii și cercetări academice* / coord.: pr. prof. dr. Ion Moldoveanu și pr. Ioan Andrei Țârlescu; cuv. înainte: pr. prof. dr. Ion Moldoveanu; carte publicată cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. București: Trinitas, 2015. 704 p. (BNaR III 330407)
- ▶ *Constantin Brâncoveanu: simbol românesc = Constantin Brâncoveanu: Romanian symbol* / autori: Mitropolitul Iosif, acad. prof. dr. Ioan-Aurel Pop, ambasador George Cristian Maior ... București: Muzeul Național de Istorie a României, 2014. 120 p.: il. color. (BNaR II 597111)
- ▶ Constantin, Cătălin D. *World heritage sites in Romania* / text and photography Cătălin D. Constantin; translation: Florentina Hojbotă. București: Peter Pan Art, 2013. 200 p.: il. color. (BNaR IV 90269)
- ▶ Corneanu, Constantin. *Amprente în piatră: figurativ și decorativ în sculptura romanică și gotic timpurie din Transilvania*. Sibiu: Astra Museum, 2015. 234 p.: il. (BNaR III 339119)
- ▶ Costin, Emil. *Biserici de lemn din Maramureș*. Baia Mare: Gutinul, 1999. 110 p.: il. color., h. (BNaR II 470309)
- ▶ Covaliov, Silviu; Doroftei, Mihai. *Pădurile din Rezervația Biosferei Delta Dunării: cele mai întâlnite specii de floră lemnoasă: ghid de buzunar ilustrat = Forests from Danube Delta biosphere reserve: the most common ligneous flora species: illustrated pocket guide*. Tulcea: Centrul de Informare Tehnologică Delta Dunării, 2011. 64 p.: il. color. (BNaR II 563834)
- ▶ Crăciun, Georgeta. *Regele Decebal și „Distrugătorul plan militar al lui Traian”*. Iași: Noël, 2009. 247 p. (BNaR II 537456)
- ▶ Crâșnic, Mirela. *Tradiții și contrabandă cu aur la Roșia Montană, Abrud și Bucium*. Petroșani: Focus, 2009. 144 p.: il., portr. (BNaR II 540914)
- ▶ Crâșnic, Mirela. *Tradiții și contrabandă cu aur la Roșia Montană, Abrud și Bucium*. Iași: PIM, 2020. 193 p.: il., fotogr. în parte color. (BNaR II 669031)
- ▶ Cristea, George; Dăncuș, Mihai. *Maramureș – un muzeu viu în centrul Europei*. București: Editura Fundației Culturale Române, 2000: RAMO. XVI, 240 p.: il. în parte color., plan. (BNaR V 22300)
- ▶ Cristocea, Spiridon. *Trei pomelnice ale Mănăstirii Hurezi*. Pitești: Ordessos, 2014. 77 p.: facs., il. color. (BNaR III 327210)
- ▶ Crișan, Eronim; Teșculă, Nicolae. *Sighișoara: perla Transilvaniei*. Sighișoara: [s.n.], 2011. 106 p.: il. în parte color. (BNaR II 562211)



► Crișan, Ion Horațiu. *Civilizația geto-dacilor*. București: Dacica, 2008. 2 vol.: fig. Vol. 1. *Civilizația geto-dacilor*. 352 p. (Biblioteca Dacica; 4) Vol. 2. *Civilizația geto-dacilor*. 352 p. (Biblioteca Dacica; 5) (BNaR II 528681)

► Crișan, Ion Horațiu. *Civilizația geto-dacilor*. București: Meridiane, 1993: Romcart. (II 429819)

► Crișan, Viorica. *Dacii din estul Transilvaniei* / pref.: Ioan Glodariu; trad.: Gabriela Safta. Sfântul Gheorghe: Carpații Răsăriteni, 2000: Supergraph Tipo. 236 p., 63 f. pl.: il, fig. (Monografii arheologice; II) Antetitlu: Ministerul Culturii. Muzeul Carpaților Răsăriteni. Institutul de Pre- și Protoistorie al Universității „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca. (BNaR IV 68322)

► Crîngaci Țiplic, Maria Emilia. „*Oaspeții germani*” în sudul Transilvaniei: istorie, arheologie și arhitectură (secolele XII-XIII). București: Editura Academiei Române, 2011. 395, [61] p.: fig. (BNaR IV 85868)

► *Ctitorii brâncovenești: elemente de artă eclesială medievală: (secolele al XVII-lea și al XVIII-lea): [Album]* / pr. Florin Șerbănescu, Elisabeta Negrău, Vlad Bedros ...; ed. coord.: pr. Alexandru Atanase Barna; fotogr.: Laurențiu Tătuțescu, George Ioniță, Ioan Popa; volum publicat cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. București: Cuvântul vieții, 2014. 286, [2] p.: il., fotogr. în parte color. (BNaR V 24102)

► *Cultura brâncovenească în contextul culturii europene: simpozion științific, 22-24 septembrie 2014, Mănăstirea Sâmbăta de Sus* / c-dor conf. univ. dr. Habil Olimpiu Manuel Glodarencu (coord.), Vasile Mărculeț, Alexandru Bucur ... Craiova: Sitech, 2014. 351 p.: il.; (Studii / Sitech) Antetitlu: Guvernul României. Secretariatul de Stat pentru Culte. Mitropolia Ardealului. Mănăstirea Brâncoveanu, Sâmbăta de Sus. Muzeul Militar Național „Regele Ferdinand I”. (BNaR II 602794)

► *Churches and fortifications in Transylvania* / Fortified Churches Foundation; pref.: Philipp Harfmann. 2nd ed.. Sibiu: [s.n.], 2017. 114 p.: il., fotogr. color. (BNaR I 115211)

► Cvrček, Vladimír. *Expedice Delta: Rumunskem na pramicích*. Praha: Junák, 2009. 251 p.: il.

► *Daco-geții: 80 de ani de cercetări arheologice sistematice la cetățile dacice din munții Orăștiei* / coord.: Adriana Pescaru, Iosif Vasile Ferencz. Deva: Muzeul Civilizației Dacice și Romane, 2004. 343 p.: il. (Bibliotheca Musei Devensis) Antetitlu: Muzeul Civilizației Dacice și Romane Deva. (BNaR IV 73022)

► Daicoviciu, Hadrian. *Dacii*. Chișinău: Hyperion, 1991. 192 p. (BNaR II 424403)

► Damm, Theo. *Orașe vechi, sate și biserici fortificate* / schițe în acuarelă și grafică: Theo Damm; text: Jost Jürgen Schneider. Sibiu: Honterus, 2015. 167 p.: il. color. (V 24268)

VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTI

Patrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea



VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTI

Patrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea



- ▶ Danci Vlașin, Daniela. *Bisericile maramureșene din patrimoniul UNESCO*. Baia Mare: Editura Casei Corpului Didactic Baia Mare „Maria Montessori”, 2020. 68 p.: h., il., tab., fotogr., graf. color. (BNaR IV 111665)
- ▶ *Danube Delta: in the early twentieth century postcards = Delta Dunării: cărți poștale de la începutul secolului XX* / introd.: Ivan Patzaichin. București: Paideia, 2015. [42] p.: il. (BNaR I 112023)
- ▶ *Danube Delta: touristic guide* / Asociația „La Drum” Tulcea. Tulcea: [s.n.], 2009. 153 p.: il. color, h. Lucrare realizată în cadrul proiectului „O deltă fără frontiere – Promovarea turismului la nivel transfrontalier în Delta Dunării”. (BNaR II 538805)
- ▶ *Danube migratory fish habitat manual* / by Blaž Cokan (ed.), Marian Paraschiv (ed.), Ladislav Pekarik (ed.) [...]. Tulcea: Centrul de Informare Tehnologică „Delta Dunării”, 2021. 161 p.: il., tab., h., fotogr. în parte color. (BNaR III 361808)
- ▶ *Das Schatzbuch Schässburg* / historians: Gheorghe Baltag, Hannelore Beier, Sándor Berecki ...; übersetzung: Hannelore Baier; illustrationen: Andrea Jánosi. Cluj-Napoca: Projectograph, 2012. 48 p.: il. color. (BNaR IV 92715)
- ▶ *Delta Dunării – rezervație a biosferei* / ed.: Petre Gâștescu, Romulus Știucă. Constanța: Dobrogea, 2006. 540 p.: facs., fig. și h. în parte color, graf., tab. Antetitlu: Academia Română. Institutul de Geografie al Academiei Române; Ministerul Mediului și Gospodăririi Apelor. Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare „Delta Dunării” Tulcea. (BNaR II 279606)
- ▶ *Delta Dunării – România = Danube Delta – Romania* / foto.: Florin Andreescu; text.: Mariana Pascaru; trad. engleză: Alistair Ian Blyth. București: Ad Libri, 2017. 64 p.: il. color. (Călător prin țara mea) (BNaR I 115078)
- ▶ *Delta Dunării – spectacolul verde = Danube Delta – the green festival* / coord. proiect: Consiliul Local Sulina; concept: Florin Orezeanu, Alina Cosmoiu; text și trad.: Alina Cosmoiu; foto.: Alina Cosmoiu, Florin Orezeanu. Sulina: [s.n.], 2007. 82 p.: il. color. (BNaR I 105557)
- ▶ *Delta Dunării – viziuni comparative între vechi și nou = The Danube Delta – a comparative study between the Old and the New* / Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”. Facultatea de Arhitectură; conf. univ. dr. arh. Vasile Meiță; trad.: Luminița Bălan, Sorina Urdoi. București: INCD URBAN-INCERC, 2010. 97 p.: il. în parte color, plan. (BNaR II 548970)
- ▶ *Delta Dunării: album fotografic = Danube Delta: photo album* / Asociația „La Drum” Tulcea; text: Eugen Petrescu, Administrația Biosferei Delta Dunării, Dan Arhire; fotogr.: Daniel Petrescu. Tulcea: [s.n.], 2009. 119 p.: il. color. Lucrare realizată în cadrul proiectului „O deltă fără frontiere – Promovarea turismului la nivel transfrontalier în Delta Dunării”, derulat de către Asociația „La Drum” Tulcea, cu sprijinul financiar al Uniunii Europene prin Programul de Vecinătate România-Ucraina 2004-2006. (BNaR II 538810)
- ▶ Demciuc, Vasile M. *Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava* / tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Teofan Mitropolitul Moldovei și Bucovinei. Iași: Doxologia, 2012. 141 p. (BNaR II 571562)



► *Denkmaltopographie Siebenbürgen = Topografia monumentelor din Transilvania*. Ed. bilingvă. Köln; Sibiu; Thaur bei Innsbruck: Thausib: Wort und Welt, 1995-2002. 4 vol.: il., plan., h. în parte color. (Kulturdenkmäler Siebenbürgens; 4/5) Band 3.3. *Kreis Kronstadt: Grossschenk, Tarteln, Stein, Seiburg, Leblang, Bekokten, Felmern, Rohrbach, Seligstadt, Scharosch = Județul Brașov: Cincu, Toarcla, Dacia, Jibert, Lovnic, Bărcut, Felmer, Rotbav, Seliștat, Șoarș* / Bearbeitet von Gheorghe Andron, Paul Niedermaier, Corina Popa ...; herausgegeben von Christoph Machat = Elaborat de Gheorghe Andron, Paul Niedermaier, Corina Popa ...; editat de Christoph Machat. 1995. 368 p. Band 3.4. *Kreis Kronstadt: Stadt Zeiden, Neustadt, Schirkanyen, Wolkendorf = Județul Brașov: Municipiul Codlea, Cristian, Șercaia, Vulcan* / Bearbeitet von Ionel Alexe, Ioan George Andron, Ruxandra Beldiman ...; Herausgegeben von Christoph Machat. Heidelberg: Arbeitskreis für Siebenbürgische Landeskunde, 2002. 416 p.: il., h. Band 4.1. *Stadt Schässburg = Municipiul Sighișoara*. 2002. 238 p. (Kulturdenkmäler Siebenbürgens; Band 4/4.1) Band 5.1.1. *Stadt Hermannstadt: die Altstadt = Municipiul Sibiu: centrul istoric* / hrsg. von Christoph Machat; bearb. von Alexandru Avram, Ioan Bucur. Köln: Rheinland Verlag. 1999. 452 p.: il. (BNaR IV 62835)

► Desnos, Patrice. *Sighișoara – Perla Transilvaniei: [album]* / fotografii: Patrice Desnos; text: Adriana Antihi; trad. text: Liselotte Baier (germană), Bálint Zsombor (maghiară), Nicolae Becze (franceză), Szántó Ibolya (engleză). Târgu Mureș: Sherpa, 2002. [24] p.: il. color. (BNaR II 481391)

► Desnos, Patrice. *Sighișoara – Perla Transilvaniei: album / foto.*: Patrice Desnos; text: Adriana Antihi; trad. text: Liselotte Baier (germană), Bálint Zsombor (maghiară), Nicolae Becze (franceză), Szántó Ibolya (engleză)]. Ed. a 4-a. Târgu Mureș: Sherpa, 2007. [24] p.: il. color. (BNaR II 525443)

► *Dezbatere națională „Dunărea, Lunca și Delta Dunării – Agricultură și mediu – prezent și perspectivă”*: București, 08-09 mai 2008: [comunicări] / Academia de Științe Agricole și Silvicultură „Gheorghe Ionescu-Șișești”. Secția de știința solului, îmbunătățiri funciare și protecția mediului; autori: acad. Dan Bălțeanu, dr. ing. Monica Dumitrașcu, prof. univ. dr. doc. ing. Simion Hâncu ... București: BREN, 2008. 300 p.: graf., h., il., tab. (BNaR III 290441)

► Dezs, Cristina. *Sighișoara*. Cluj-Napoca: Limes, 2013. 148 p.: il., h., tab. (Monografii / Limes) (BNaR II 580012)

► Diacon, Vasile. *Codrul Secular Slătioara, perlă pe Suha Bucovineană*. Ed. a 2-a, rev. și adăugită. Iași: PIM, 2016. 364 p.: facs., h., il., portr. în parte color. (BNaR III 341459)

► *Dicționarul mănăstirilor din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș* / Adrian Andrei Rusu, Nicolae Sabău, Ileana Burnichioiu ... Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2000. 286 p.: il. + 3 f. pl. (BNaR A III 3483)

► *Die ehemalige Bukowina: Leute und Orte = Împroykovina toy chthes: prosôpa kai topoi = Bukovina v prezhnje vremena: litsa i zhvopisnie mesta. [Album]* / Mănăstirea

VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTIPatrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea

VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTIPatrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea

Sucevița; au contribuit: Biblioteca Națională a României, Biblioteca Academiei Române, Biblioteca Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române; album apărut cu binecuvântarea Î. P. S. Pimen, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților; [vorwort: Pimen, Erzbischof von Suceava und Rădăuți. București: Editura Bibliotecii Naționale a României, 2018. 110 p.: fotogr. alb-negru. (BNaR III 349152)

► *Die Klöster Der Bukowina: grundsteine des christentums* / coord.: Marius Corvin Vasiliu; text de Dumitru Irimia, foto de Marius Vasiliu. Gura Humorului: Terra Design, 2009. 28 p.: il. color.

► *Dimensiunea economică a impactului de mediu: studiu de caz Roșia Montană / Paul Bran (coord.), Florina Bran, Ion Gh. Roșca ...* București: ASE, 2004. 150 p.: tab., schem., fig. (Economie-Ecologie) (BNaR III 264049)

► Djuvara, Neagu. *Churches of Moldavia = Biserici din Moldova* / text coordination and introduction Ioana Zlotescu; translations by Virgil Olteanu. Segovia: Artec, 2009. 142 p.: il. color.

► Djuvara, Neagu. *Los monasterios de Oltenia* / fotografo: Cătălin D. Constantin. Valladolid: Iniciativa Mercurio, 2012. 216 p.: il.

► Djuvara, Neagu. *Mănăstiri din Bucovina* / călătorie fotografică de Cătălin D. Constantin. București: Peter Pan Art, 2014. 297 p.: il. color. (BNaR IV 92892)

► Dobrescu, Gabriela. *Turist prin Sighișoara: monografie*. Bacău: Grapho, 2013. 20 p. (BNaR II 592669)

► *Dobrogea: Black Sea coast; Danube Delta: tourist guide = Littoral de la Mer Noire; Delta du Danube: guide touristique* / coordinator: Ion Danuț Jugănar; Florentina Boariu, Laura Calagiu ... 3rd ed. Constanța: [s.n.], 2004. 191 p.: il., h. Este ed. a 3-a a ghidului turistic: „Tourist Dobrogea”. (BNaR II 500735)

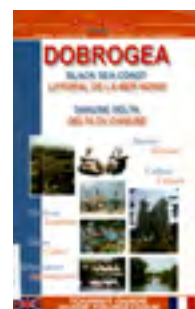
► Dolângă, Nicolae. *Țara Nerei: mit și pluralitatea timpului*. București: Kriterion, 1995: Helicon. 188 p. (BNaR II 439500)

► *Domnul Constantin Brâncoveanu, omul și faptele unui sfânt martir: (1688-1714)* / Gheorghe F. Angheliescu (ed. coord.), Dan Berindei, Gheorghe Vlăduțescu ...; trad. în lb. engleză: Mihaela Cerasela Bănică Enache. București: Editura Enciclopedică, 2015. 338, [4] p.: il. (BNaR II 622463)

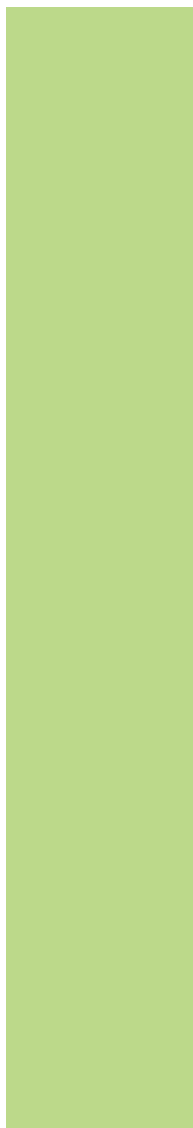
► Drăguț, Vasile. *Arta românească: Preistorie, Antichitate, Ev mediu, Renaștere, Baroc* / pref. de Cristian Moisescu; note de Tereza Sinigalia și Cristian Moisescu. București: Vreamea, 2000. 400 p.: il. în parte color. Volumul reproduce textul primei ediții a cărții *Arta românească*, apărută în anul 1982, la editura Meridiane. (BNaR ARS V 3642)

► Drăguț, Vasile. *Dicționar enciclopedic de artă medievală românească* / ed. îngrijită de Tereza Sinigalia. Ed. a 2-a. București: Vreamea, 2000: Lumina Tipo. 464 p.: foto. (Arte / Vreamea) (BNaR A II 4236)

► Drăguț, Vasile. *La peintures murales de la Moldavie: XVe-XVIe siècle: [Album]* / texte: Vasile Drăguț, anthologie des reproductions: Petre Lupan; Traduit du roumain: Radu Crețeanu. Bucarest: Meridiane, 1983. 235 p.: il. color. (BNaR V 23562)

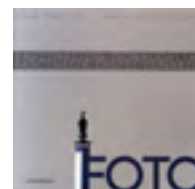


- Dumitrașcu, Sever. *Scrieri arheologice privind istoria Daciei Apusene: [studii și articole]* / vol. îngrij. și cuv. înainte de Laura Ardelean, Florin Sfrengu. Oradea: Europrint, 2007. 484 p.: il. Antetitul: Fundația Culturală „Munții Apuseni”. (BNaR IV 76426)
- Dumitrescu, Sorin. *Chivotele lui Petru Rareș și modelul lor ceresc: o investigare artistică a bisericilor – chivot din nordul Moldovei* / ed. îngrijită de Monica Dumitrescu. București: Anastasia, 2001: Media Pro. 404 p., [61] f. foto. (BNaR II 473961)
- Dusil, Dagmar. *Aufleisen Sohlen: Annäherungen an Katzendorf*. Ludwigsburg: Pop Verlag, 2019. 282 p.: il. (Die Pop-Verlag-Fragmentariumreihe)
- Eckert-Wagner, Silvia. *Zu fuss durch Siebenbürgen von Hermannstadt / Sibiu nach Deutsch-Weiskirch / Viscri* / foto.: Bernd Wagner. Pöttmes: SUB-Verlag, 2010. 132 p.: il.
- Elo-Valente, Maarit; Costăș, Coralia; Viziteu, Alina. *Maramureș: a travel guide to Romania's region of wooden churches*. Helsinki: Metaneira, 2007. IX, 502 p.: il.
- Elo-Valente, Maarit; Costăș, Coralia; Andriescu, Mara. *Bucovina: a travel guide to Romania's region of painted monasteries*. Helsinki: Metaneira, 2005. XIV, 492 p.
- Enache, Andreea. *Opera brâncovenească: hrană sufletească peste veacuri*. Târgoviște: Bibliotheca, 2015. 116 p.: il. în parte color; (Historia / Bibliotheca) (BNaR II 607281)
- Ene, Irina. *Ctitori, donatori și meșteri anonimi: arta religioasă medievală în spațiul românesc ortodox*. Târgoviște: Cetatea de Scaun, 2017. [56] p.: il. (BNaR III 335450)
- Eșanu, Andrei; Eșanu, Valentina. *Mănăstirea Voroneț: istorie, cultură, spiritualitate*. Chișinău: Pontos, 2010. 384 p.: facs., fig., il. în parte color. (Seria Istorie și documente necunoscute – IDN. Monografii; M4) (BNaR IV 94584)
- *Expoziția Sarmizegetusa – Începuturile Daciei Romane*: [catalogul expoziției, București, 2017] = *The exhibition Sarmizegetusa – The beginning of Roman Dacia*: [the exhibition catalogue, Bucharest, 2017] / texte: prof. dr. Ioan Piso, Ovidiu Țentea, Cristian-Aurel Roman ... coord.: Ernest Oberländer-Târnoveanu ...; organiz.: Muzeul Național de Istorie a României, Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei. Cluj-Napoca: Mega, 2017. 139 p.: il., plan. în parte color. Antetitul: Ministerul Culturii și Identității Naționale. (BNaR IV 103730)
- Fabini, Hermann. *Die evangelische Kirche in Deutschzepling / Abbildungen und Text*: H. Fabini. Sibiu: Monumenta, 1999. 18 p.: il. (Baudenkmäler in Siebenbürgen; Heft 29) (BNaR II 465026)
- Fabini, Hermann. *Die Kirchenburg in Birtihalm [– Biertan] / Abbildungen und Text*: H. Fabini; geschichtliche Angaben nach Vorarbeiten von Hellmut Klima. Sibiu: Monumenta, 1996. 18 p.: il., plan (Baudenkmäler in Siebenbürgen; Heft 6) (BNaR II 456072)

VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTIPatrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea

VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTIPatrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea

- ▶ Fabini, Hermann. *Die Kirchenburg in Deutschweisskirch [- Viscri] /* Abbildungen und Text: H. Fabini. Sibiu: Caleidoscop: Monumenta, 1997. 18 p.: il., plan (Baudenkmäler in Siebenbürgen; heft 1) (BNaR II 456273)
- ▶ Fabini, Hermann. *Die Kirchenburg in Tartlau [- Prejmer] /* Abbildungen und Text: H. Fabini; geschichtliche Angaben nach Vorarbeiten von Hellmut Klima. Sibiu: Monumenta, 1996. 18 p.: il., plan (Baudenkmäler in Siebenbürgen; Heft 17) (BNaR II 456077)
- ▶ Fabini, Hermann. *Die Kirchenburg in Wurmloch [- Valea Viilor] /* Abbildungen und Text: H. Fabini; geschichtliche Angaben nach Vorarbeiten von Hellmut Klima. Sibiu: Monumenta, 1996. 18 p.: il., plan. (Baudenkmäler in Siebenbürgen; Heft 8) (BNaR II 456074)
- ▶ Fabini, Hermann. *The Church-fortresses of the Transylvanian Saxons /* transl.: Dan-Șerban Sava. Sibiu: Monumenta, 2010. 295 p. : h., il., plan. + 1 h. color. (BNaR III 298886)
- ▶ Fabini, Hermann. *Universul cetăților bisericesti din Transilvania /* trad. de: Gudrun-Liane Ittu și Hermann Fabini. Sibiu: Monumenta, 2009. 279 p.: il., plan. în parte color. (BNaR III 289686)
- ▶ Fabritius, Helga. *Die Honigberger Kapelle: Kunst und Selbstdarstellung einer siebenbürgischen Gemeinde im 15. Jahrhundert.* Dössel: J. Stekovics, 2006. 198 p.: il. (Kunstdenkmäler Siebenbürgens; 5)
- ▶ Fabritius, Klaus; Bogdan, Mircea Gogu. *Faszination Donaudelta = Fascinația Deltei Dunării: [Album].* Hermannstadt [Sibiu]: Honterus, 2018. 72 p.: foto. (BNaR II 647250)
- ▶ Ferencz, Iosif Vasile. *Muzeul din Deva: arc peste timp /* pref.: Aurel Rustoiu. Cluj-Napoca: Mega, 2017. 166 p.: facs., il., plan., portr., schem., fotogr. în parte color. (BNaR II 642449)
- ▶ Filipașcu, Alexandru. *Istoria Maramureșului /* pref. de Livia Piso. Ediția a 2-a. Cluj-Napoca: 2014. 257 p., [2] f pl.: h. în parte color. (BNaR II 597106)
- ▶ Filipașcu, Alexandru. *Istoria Maramureșului /* reeditare. Baia Mare: Gutinul, 2003. 240 p. + 2 h. Textul reproduce prima ed. apărută în 1940, la tip. ziarului „Universul” București. (BNaR II 488695)
- ▶ Florea, Gabriela. *Orăștie: vatră de cultură și civilizație românească.* Deva: Editura Casei Corpului Didactic Deva, 2010. 1 CD-ROM (BNaR CDR 3808)
- ▶ Florea, Gelu. *Ceramica pictată dacică: Artă, meșteșug și societate în Dacia preromană (sec. I a. Chr. I p. Chr.).* Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 1998. 274 p., 47 f. pl. (Teze de doctorat / Presa Universitară Clujeană) (BNaR II 457301)
- ▶ Fotino, Dionisie. *Istoria generală a Daciei, sau a Transilvaniei, Țării Muntenesti și a Moldovei /* trad. din grecește de George Sion. București: Valahia, 2008. XVI, 800 p. (Colecția Euxin) Ediția reprezintă transcrierea în grafie latină a singurei traduceri românești a lucrării. (BNaR II 531296)





► Franke, Arne. *Cetăți medievale din sudul Transilvaniei: zece trasee culturale* / introd. de Harald Roth; trad.: Simona Mihalache. Cluj-Napoca: Eikon, 2014. VI, 350 p.: il., h. în parte color. (Biblioteca de la Potsdam: Europa de Est – Călătorii) (BNaR II 608070)

► Fundația Biserici Fortificate (Sibiu). *Kirchen und Kirchenburgen in Siebenbürgen* / Stiftung Kirchenburgen (Hg.). Sibiu: Honterus, 2017. 114 p.: il. color. (BNaR I 114627)

► Gabor, Gabriela. *Lumea brâncovenească*. București: Ars Docendi, 2002. 225 p. (BNaR II 480512)

► Gabor, Gabriela. *Lumea brâncovenească: eseu în istoria civilizației românești*. București: Ars Docendi, 2008. 225 p. (BNaR II 532186)

► Gâstescu, Petre; Știucă, Romulus. *Delta Dunării – rezervație a biosferei*. București: CD PRESS, 2008. 400 p.: il., h., tab. în parte color + 1 f. h. (BNaR III 286266)

► Gerendás, Lajos. *Székelyderzs és erädtemploma: monográfia*. [s.l]: [s.n.], 1999: Infopress. 232 p.: il., h. (BNaR III 241188)

► Gheorghiu, Gabriela Liliana. *Dacii pe cursul mijlociu al Mureșului: sfârșitul sec. II a. Ch. începutul sec. II p. Ch.* / cuv. înainte: Ioan Glodariu. Cluj-Napoca: Mega, 2005. 524 p.: fig., h., plan. Antetitlu: Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca. Facultatea de Istorie și Filosofie. Institutul de Pre- și Protoistorie. (BNaR IV 72504)

► *Ghid de intervenție pentru Roșia Montană: arhitectură și meșteșuguri tradiționale* / ed.: Virgil Apostol, Claudia Apostol; graf. și tehored.: Ioana Suceava. București: A.R.A. Arhitectură, Restaurare, Arheologie, 2020. 75 p.: fotogr. color. (BNaR II 669266)



► *Ghidul ilustrat al mamiferelor sălbatice din România* / Mariana Cuzic, Dumitru Murariu (coord.), dr. Mihai Petrescu ...; fotogr.: dr. Mihai Petrescu, Erhardt Fraymayer, Georgeta Grigoriu ... Constanța: Dobrogea, 2008. 100, [4] p.: il., tab. (Biblioteca Istro-Pontică. Seria Științele naturii; 3) Antetitlu: Consiliul Județean Tulcea, Institutul de Cercetare Eco-Muzeale Tulcea, Muzeul de Științele Naturii „Delta Dunării”, Muzeul Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa” București. (BNaR II 538715)

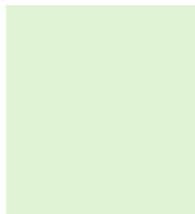
► *Ghidul mănăstirilor din România* / Gheorghică Ciocoi, Amalia Dragne, Diana-Cristina Vlad, Mihaela Voicu. Ed. a 4-a. București: Sophia, 2016. 379 p.: il. + 1 h. (BNaR III 340486)

► Ghindă, Viorica-Zenobia. *Cetățile dacice din munții Orăștiei: lucrare de specialitate*. Ed. a 2-a. Craiova: Revers, 2016. 44 p.: il. (BNaR I 114353)

► Ghindă, Viorica-Zenobia. *Cetățile dacice din Munții Orăștiei: lucrare de specialitate*. Craiova: Revers, 2011. 44 p.: h., il. (BNaR II 587185)

► Ghindă, Viorica-Zenobia. *Sisteme de fortificații în epoca geto-dacă: lucrare de specialitate*. Ed. a 2-a. Craiova: Revers, 2016. 67 p.: h., il. (BNaR I 114392)

► Ghindă, Viorica-Zenobia. *Sisteme de fortificații în epoca geto-dacă: lucrare de specialitate*. Craiova: Revers, 2011. 67 p.: h. (BNaR II 589388)



VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTI

Patrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea



VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTIPatrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea

- ▶ Ghindă, Viorica-Zenobia. *Sisteme de fortificații în epoca geto-dacă: lucrare de specialitate*. Craiova: Revers, 2011. 67 p.: h. (BNaR II 587198)
- ▶ Gligan, Valer. *Valea Arieșului în imagini*. Cluj-Napoca: Clusium, 2008.
- ▶ Gligor, Ioan Mihaiu; Mera, Silvia. *Să salvăm Roșia Montană*. Turda: J.R.C., 2004. 179 p.: il., tab. (BNaR II 498619)
- ▶ Glodariu, Ioan. *Introducere în istoria antică a României*. Cluj-Napoca: Accent, 2001. (Syllabus Historia / Accent) Partea 1. *Introducere în istoria antică a României*. 2001. 132 p. (BNaR II 541281)
- ▶ Glodariu, Ioan; Moga, Vasile. *Cetatea dacică de la Căpâlna: [monografie]*. Alba Iulia: Altip, 2006. 255 p.: il. (BNaR III 272556)
- ▶ Godea, Ioan. *Arhitectura la români: de la obârșii la Cozia: sinteze, crestomație, reconstituiri, imagini*. București: Primus, 2007. 370 p.: fig., plan. (BNaR IV 76213)
- ▶ Godea, Ioan. *Arhitectura românească în epoca modernă: 1700-1900*. Oradea: Primus, 2012. 671 p.: il. în parte color. (BNaR IV 89973)
- ▶ Godea, Ioan. *Biserici de lemn din Europa* / ed.: Costin Diaconescu. București: CD PRESS, 2008. 272 p.: il., fig. + [24] p. pl. (BNaR IV 77661)
- ▶ Goean, Iliuță; Dima, Marius Cornel. *Birds of the Danube Delta & Dobruja = Păsări din Delta Dunării și Dobrogea* / il.: Ilia Boyarov. Brașov: Foton, [2018]. 32 p.: h., il., tab. Color. Pe cop.: DescoperaDeltaDunarii.ro, DiscoverDanubeDelta.com. (BNaR I 116336)
- ▶ Golban, Vasile. *Spiritualitate tezurizată*. Bistrița: Nosa Nostra, 2018. 136 p.: il. color. (BNaR II 644082)
- ▶ Golgoș, Adriana. *Valea Arieșului: județul Alba: ghid turistic*. Alba Iulia: [s.n.], 2015. 40 p.: il. color. (BNaR II 613308)
- ▶ *Gothic mural painting of Transylvania* / text: Dana Jenei; English version: Alistair Ian Blyth; graf.: Adrian Sorin Georgescu. București: Noi Media Print, 2007. 128 p.: il. color. (BNaR ARS IV 7772)
- ▶ Goțiu, Mihai. *Afacerea Roșia Montană*. Cluj-Napoca: Tact, 2013. 506, [2] p. (Colecția de Stradă) (BNaR III 326332)
- ▶ Groza, Tudor. *Scaunul Sighișoara: peisajul istorico-geografic*. Cluj-Napoca: Qual Media, 2010. 80 p.: il. color. (BNaR II 555029)
- ▶ Groza, Tudor. *Schässburg: kleiner reiseführer: und umgebung* / übersetzt von Marcu Ines Andreea. Sighișoara: [s.n.], 2013. 94 p.: il. color. (BNaR I 110399)
- ▶ Groza, Tudor. *Sighișoara și împrejurimi: mic ghid turistic*. Sighișoara: [s.n.], 2014. 94 p.: il. (BNaR I 110402)
- ▶ Groza, Tudor. *Sighișoara: a concise tourist guide: and its surroundings* / trad.: Vlad Donciu. Sighișoara: [s.n.], 2013. 94 p.: il. color. (BNaR I 110398)
- ▶ Gyöngyössi, János. *Székely templomerdők*. Székelyudvarhely [Odorheiu Secuiesc]: DTP Stúdió, 2013. [118] p.: il. color. (BNaR III 341423)
- ▶ Hannover, Birgitta. *Wandern in Siebenbürgen: rund um Kronstadt, Schäßburg und Hermannstadt*. Berlin: Trescher, 2009. 250 p.: il. (Trescher-Reihe Reisen)





► Hașa, Gligor. *Hațeg – adevărata Sarmisegetusa*. Deva: Gligor Hașa, 2017. 205 p.: il., h., facs. în parte color. (BNaR II 639568)

► Henry, Paul. *Monumentele din Moldova de Nord de la origini până la sfârșitul secolului al XVI-lea: contribuție la studiul civilizației moldave / texte selectate de Părintele Pimen, Arhiepiscopul Sucevei și Rădăuților (pref.); pref.: Jean Delumeau; postf.: Vasile Drăguț*. Suceava: Editura Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, 2014. 80 p. (BNaR II 594364)

► Herban, Adela; Ploscă, Cristina. *Hunedoara în imagini: din colecția Secției de istorie a Muzeului Civilizației Dacice și Romane Deva*. Timișoara: Artpress, 2014. 91 p.: il. în parte color. (Biblioteca Musei Devensis; 10) (BNaR II 604135)

► Herea, Gabriel. *Pelerinaj în spațiul sacru bucovinean / tipărită cu binecuvântarea Înalț Prea Sfințitului Pimen, Arhiepiscopul Sucevei și Rădăuților*. Ed. a 2-a. Pătrăuți: Heruvim, 2011. 188, [3] p.: il., h. în parte color. (BNaR III 314182)

► Herea, Gabriel; Peterliceanu, Emanuel. *Monumente UNESCO din România = World heritage treasures / pref.: prof. univ. dr. Nicolae Manolescu ...; fotogr.: L. Fuci; trad. în lb. eng.: prof. dr. Ovidiu Tămaș*. Baia Mare: Proema, 2008. 288 p.: il. color. (BNaR IV 78878)

► Herea, Gabriel-Dinu. *Vocea Soarelui la Pătrăuți: simbolismul unor aliniamente solare / prefață de Marc Eduard Frîncu; studiu introductiv de Vladimir Ivanovici; traducere și consultanță științifică de Alice Isabella Sullivan*. Timișoara: Editura Universității de Vest, 2019. 97, [3] p.: fotogr., il. color. Această lucrare apare sub auspiciile Societății Române pentru Astronomie Culturală. (BNaR II 668204)

► Hîncu, Liliana; Bidalac, Narcisa. *Bucovina: scurtă incursiune asupra obiectivelor turistice antropice: analiză comparativă a imaginii destinației turistice cu privire la localitățile Putna și Sucevița*. Rădăuți: [s.n.], 2022. 205 p.: fotogr., graf., h. colorfoto.: Noi Media Print, Zoltán Füzesy. (BNaR II 683372)

► Hossu, Valer. *Maramureșul și Moldova: interferențe de statalitate / cu o pref. de Ioan Chindriș*. Cluj-Napoca: Dragoș-Vodă, 2006. 198 p.: il., tab., h. Lucrarea prezintă și implicațiile familiei voivodale a Drăgoșeștilor la începuturile statalității românești. (BNaR II 519440)

► Hotea, Mihai; Timur Chiș, Vasile; Hotea, Maria. *Bârsana din Țara Maramureșului: [Album]*. Bârsana: [s.n.], 2012. 128 p.: h., il., fotogr. color. (BNaR I 115243)

► Hotea, Mihai; Timur Chiș, Vasile; Hotea, Maria. *Bârsana din Țara Maramureșului*. Cluj-Napoca: Presa universitară clujeană, 2020. 1 [CD-ROM] (BNaR III 359702)

► Hulea, Nicolae. *Căpâlna: ce a fost, ce este și ce poate fi*. Sebeș: Emma Books, 2012. 201, [16]p.: facs., il. (BNaR II 570187)

► Hurezean, Ruxandra. *Povestea sașilor din Transilvania: spusă chiar de ei / il.: Nicolae Romanițan; fotogr.: Lorând Vakars*. Cluj-Napoca: Școala Ardeleană, 2016. 217 p. BNaR (II 628558)

VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTI

Patrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea



VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTI

Patrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea

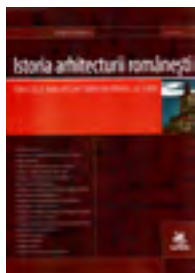


- ▶ Hurezean, Ruxandra. *Zwischen den Welten: Siebenbürger Sachsen und Banater Schwaben erzählen*. Deutsche Fassung: Beatrice Ungar. Sibiu: Honterus, 2017. 217 p.: il., portr. Tit. orig. (română): *Povestea sașilor din Transilvania: spusă chiar de ei*. (BNaR II 637395)
- ▶ Hurezeanu, Emil. *Villages with fortified churches in Transylvania = Așezări sătești cu biserici fortificate din Transilvania* / translations by Virgil Olteanu. Segovia: Artec, 2009. 143 p.: il. color. (World heritage cities of humanity)
- ▶ Iambor, Petru. *Așezări fortificate din Transilvania (secolele IX-XIII)* / ed. îngrijit.: dr. Tudor Sălăgean; cuv. înainte: prof. univ. dr. Nicolae Edroiu. Ediția a 2-a. Cluj-Napoca: Argonaut, 2013. 420 p.: h., il. (Documente. Istorie. Mărturii) (BNaR III 321285)
- ▶ *Icoana pe sticlă = The icon on glass: oglindă spre cer: [album]* / [ed. îngrijită de = edited by pr./fr. George Nicoară; trad. = translation: Horea Nașcu]: [album]: a mirror to heaven: [album]. Baia Mare: Editura Surorilor Lauretane, 2021. 120 p.: il. color. Antetitlu: Episcopia Greco-Catolică de Maramureș = Greek Catholic Eparchy of Maramureș. (BNaR III 361401)
- ▶ *Ieud, străveche vatră de cultură românească* / Ioan-Mircea Farcaș (coord.), Petru Dunca, Mirela Teodorescu ... Cluj-Napoca: Risoprint, 2013. 261 p.: il. (BNaR II 577759)
- ▶ *Il patrimonio dell'umanità / UNESCO*; red. Luis Blas Aritio et al.; trad. Laura Belotti et al. Barcelona: Planeta De Agostini, 1996. 6 vol. Trad. după: *Patrimonio de la humanidad*. [Vol.] 6. *Europa orientale: Romania, Slovenia, Croazia, Iugoslavia, ex Republica iugoslava di Macedonia, Albania, Bulgaria, Grecia, Malta*. 1996. 270 p.: il. + 1 videocasetă.
- ▶ Ilea, Rica. *Sighișoara, dragostea mea*. Brașov: Lux Libris, 1999: Anil Computer. 188 p.: il. în parte color. (BNaR II 458771)
- ▶ Ilie, Mariana Dorina. *Potențialul turistic al cadrului natural din Valea Cernei în Defileul Porților de Fier*. Craiova: PrintXpert, 2011. 96 p.: h., tab. (BNaR II 561609)
- ▶ *Indicatorii UNESCO (CDIS) – Cultură pentru Dezvoltare: România – Raportul analitic și tehnic* / conf. univ. dr. Carmen Croitoru (coord.), dr. Anda Becuț Marinescu, Cătălin Dărășteanu (coord.) ...; Ministerul Culturii și Identității Naționale, United Nations Educational Scientific and Cultural Organization, Diversity of Cultural Expressions. București: Universul Academic, 2019. 83: tab., graf. (BNaR II 659528)
- ▶ Ioan, Augustin; Derer, Hanna. *Bisericile fortificate ale sașilor din Transilvania = The fortified churches of the Transylvanian Saxons* / foto.: Dan Ioan Dinescu, Ștefan Petrescu, Mircea Savu; versiune engleză: Ioana Luca, Constantin Lucian. București: Noi Media Print, 2004. 96 p.: il. în parte color. (BNaR III 262980)
- ▶ Ion, Lucian. *Aurul din Bucium: filoane cu Telur și cu Germaniu: minele Concordia și Izbita*. Cluj-Napoca: Napoca Star, 2020. 120 p.: tab., h., facs., fotogr. (BNaR II 676987)





► Ion, Lucian. *Celebra Roșia Montană: Sfânta Cruce din Orlea: voluburi și floane miraculoase*. Cluj-Napoca: Napoca Star, 2021. 114 p.: il., tab., h., fotogr. (BNaR II 676995)



► Ionescu, Grigore. *Istoria arhitecturii românești: din cele mai vechi timpuri până la 1900* / ed. îngrij. de Georgeta Gabrea și prof. dr. arh. Mihail Caffé; pref. de prof. N. Iorga; [postf.: acad. Răzvan Theodorescu]. Ed. a 2-a, revăzută. București: Capitel, 2007. 494 p.: il., plan, h. (Biblioteca de arhitectură). (Serie de autor Grigore Ionescu) (BNaR III 288186)



► Ionescu, Silvia; Iorga, Florentina. *Ghidul litoralului și al Deltei Dunării = The Romanian seaside and the Danube Delta guide*. București: Publirom Advertising, 2001. 128 p.: il., h. color. (BNaR II 478639)

► Ioniță, Gheorghe L. *Reconsiderarea istoriei: geto-dacii*. Ed. a 2-a rev. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2010. 187 p.: tab. (BNaR III 296165)



► Iorga, Nicolae. *Ce sunt și ce vor sașii din Ardeal = Qui sont les Saxons d'Ardeal et que veulent-ils? = Einiges Allgemeines über den Siebenbürger-Deutschen Einfluss auf das Rumänische Volk in Älterer Zeit; Problema sașilor din Transilvania = Le problème des Saxons de Transylvanie* / ed. trilingvă îngrijită, note și trad. de Sanda-Maria Ardeleanu, Alexandrina Ioniță și Irina Croitoru. Iași: Casa Editorială „Demiurg”, 2018. 185 p. (BNaR II 649467)

► Iorga, Nicolae. *Ce sunt și ce vor sașii din Ardeal: expunere din izvor competent* / cu o pref. de N. Iorga; și o anexă de dr. Karl Scheerer. *Scurtă privire asupra sașilor din România de la 23 August 1944 până azi*; în românește de Anne Türk-König. Ed. a 2-a. București: Tradiție, 2018. 58, [3] p. (BNaR II 644366)

► Iorga, Nicolae. *Sate și mănăstiri din România*. Ed. a 2-a. Iași: Tipo Moldova, 2015. 296 p.: il. (Opera Omnia / Tipo Moldova. Patrimoniul) (BNaR III 331182)

► Iorga, Nicolae. *Viața și domnia lui Constantin-Vodă Brâncoveanu* / ed. și pref. de I. Opișan. București: Saeculum I.O., 2014. 494, [18] p.: il. (BNaR II 601198)

► *Istoria Transilvaniei* / coord.: Ioan-Aurel Pop, Thomas Năgler, Magyari András; autori: Mihai Barbulescu, Grigore P. Pop, Anton E. Dörner ... Cluj-Napoca: Institutul Cultural Român. Centrul de Studii Transilvane, 2003-2005: Ardealul. vol.: il. Vol. 1. *Istoria Transilvaniei (până la 1541)*. 2003. 375 p., 8 f. h. Vol. 2. *Istoria Transilvaniei (de la 1541 până la 1711)* / autori: Susana Andea, Kovács András, Ionuț Costea ... 2005. 448 p., [8] f. (BNaR III 260853)

► *Istoria Transilvaniei* / Ioan-Aurel Pop (coord.), Thomas Năgler (coord.), Mihai Bărbulescu ... Ed. a 2-a, rev. și adăug. Cluj-Napoca: Institutul Cultural Român. Centrul de Studii Transilvane, 2008-2009. vol. Vol. 1. *Istoria Transilvaniei (până la 1541)*. 2009. 381 p., [13] p. pl.: h. Vol. 2. *Istoria Transilvaniei (de la 1541 până la 1711)*. 2008. (BNaR III 299216)

► *Istoria Transilvaniei* / Mihai Bărbulescu, Grigore P. Pop, Anton E. Dörner ...; coord.: Ioan-Aurel Pop, Thomas Năgler. Ed. a 3-a. Cluj-Napoca: Editura Academia Română. Centrul de Studii Transilvane; Deva: Editura Episcopiei

VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTI

Patrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea



VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTI

Patrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea



Devei și Hunedoarei, 2016. 3 vol. Vol. 1. *Istoria Transilvaniei (până la 1541)*. 381, [13] p.: h. Vol. 2. *Istoria Transilvaniei (de la 1541 până la 1711)*. 448 p.: il. Vol. 3. *De la 1711 până la 1918*. 723, [32] p.: il. (BNaR III 333894)

► Iuga, Ionița. *Comuna Ieud: studiu monografic*. Baia Mare: Editura Casei Corpului Didactic Baia Mare „Maria Montessori”, 2021. 155 p.: tab. (BNaR II 674548)

► Iuga, Vasile. *Dicționar istoric al localităților din județul Maramureș / cu îndemn către cititor de acad. prof. univ. dr. Ioan-Aurel Pop; în loc de cuv. înainte de prof univ. dr. Nicolae Edroiu ... Ed. a 2-a*. Cluj-Napoca: Dragoș-Vodă, 2012. 814 p, [6] f.: portr., h. (Historica / Dragoș-Vodă; 9) (BNaR IV 93114)

► Ivancea, Ion. *Roșia Montană sub ghilotină*. București: Self Publishing, 2013. 320 p.: il. în parte color. (BNaR II 588673)

► *Izvoare privitoare la Zalmoxis și alte pasaje referitoare la religiile tracilor, geților și dacilor = Fontes ad Zalmoxin pertinentes: accedunt fontes alii historiam religionum thracum getarum dacorumque spectantes / selecția textelor, introducere, text critic, trad., note și indici de Dan Dana*. Iași: Editura Universității „Al. I. Cuza”, 2011. 478 p. (Bibliotheca Patristica Iassiensis) (BNaR III 308701)

► Jékely, Zsombor; Lóránd, Kiss. *Középkori falképek Erdélyben / szerkesztette Kollár Tibor*. Budapest: Teleki László Alapítvány, 2008. 363 p.: il.

► Jenei, Dana. *Pictura murală gotică din Transilvania / foto.: Noi Media Print, Dana Jenei; grafică: Adrian Sorin Georgescu*. București: Noi Media Print, 2007. 126 p.: il. color. (BNaR ARS IV 7762)

► *Jertfa lor – lumină peste veacuri: 2014 – Anul comemorativ al Sfinților Brâncoveni în Patriarhia Română / Patriarhia Română; coord. proiect: preot Mihai Hau ...; ed.: preot Sorin-Vasile Tancău; carte publicată cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*. București: Basilica, 2015. 311 p.: il. color (BNaR II 604132)

► Jouanard, Gil. *Maramureș: terra incognita*. Martel: Les Éditions du Laquet, 2002. 154 p.: il. (Terre d'encre)

► Karczag, Ákos; Szabó, Tibor. *Erdély, Partium és a Bánság erődített helyei: várak, várkastélyok, városfalak, barlangvárak, sáncok és erődítmények a honfoglalástól a 19. század végéig*. Budapest: Semmelweis Kiadó, 2010. 758 p.: il., h.

► Keszeg, Vilmos. *Aranyos-vidék: honismereti könyv*. Cluj-Napoca: Kriza János Néprajzi Társaság: Societatea Muzeului Ardelean, 2014. 480 p.: fig., h., il., n. muz., tab. (BNaR III 331012)

► *Kincses Képeskönyv Segesvár / Gheorghe Baltag, Hannelore Baier, Bereczki Sándor ...; írta: Zágoni Bálint; il.: Jánosi Andrea*. Cluj-Napoca: Projectograph, 2011. 48 p.: il. color. (BNaR IV 92713)

► *Kirchen und Kirchenburgen in Siebenbürgen / ed.: Stiftung Kirchenburgen; pref.: Philipp Harfmann*. 2. Auflage. Sibiu: [s.n.], 2017. 114 p.: il., fotogr. color. (BNaR I 115213)

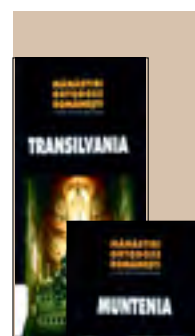
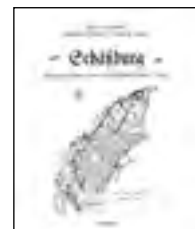


- ▶ *Kirchen und Kirchenburgen in Siebenbürgen* / Stiftung Kirchenburgen (Hg.). 3, und erweiterte Auflage. Sibiu: Honterus, 2020. 178 p.: fotogr. color. (BNaR I 117253)
- ▶ *Kirchenburgen im Schässburger Land* / fotografien und text: Anselm Roth; luftfotografien: Ovidiu Sopa. Bonn: Schiller Verlag, 2021. 78 p.: il. color, h.
- ▶ *Kirchenburgen UNESCO in Siebenbürgen: ein netzwerk für die Verteidigung des kulturellen Erbes, mit „geöffneten Türen“, den Zugang zu diesem zu erleichtern* / Parohia Unitariană Dârjiu, Fundația Civitas pentru Societatea Civilă Odorheiu Secuiesc; fotó: Újvárosi Katalin, Balassa M. Iván, Erdély Bálint Előd ... Odorheiu Secuiesc: [s.n.], 2015. 20 p.: fotogr. color. (BNaR II 630900)
- ▶ *Kirkenburgen der Sachsen in Siebenbürgen: 154 Farbbilder = Biserici fortificate ale sașilor din Transilvania: 154 imagini color* / foto: Dan Ioan Dinescu. Olsberg; București: D.O.R. Kunsthandel: Noi Media Print, 1996. 1 CD-ROM. (BNaR CDR 95)
- ▶ Kiss, Botond J. *Cartea Deltei: [monografie]*. Odorheiu Secuiesc: Editura Fundației Aves, 1997: Infopress. 268 p., [16] f. pl. color 1 f. h. color. (BNaR II 448316)
- ▶ Kōsei, Miya. *La Roumanie des quatre saisons: Maramureș*. Tokyo: Publisher Michitani, 2000. V, 265 p.: il. (BNaR II 497750)
- ▶ Kōsei, Miya. *Maramureș, centrul lumii = Maramureș, the center of the world*. Cluj-Napoca: Idea Design & Print, 2016. 216 p.: il. color. (BNaR IV 100742)
- ▶ Kōsei, Miya. *Maramureș: Transylvania: [Album]* / photograph and text by Kosei Miya. Tokyo: Michitani, 2007. 160 p.: il. (BNaR III 282186)
- ▶ Kōsei, Miya. *Maramureșul meu = My Maramureș: [Album]*. Cluj: Idea Design & Print, 2015. [180] p.: fotogr. alb-negru. (BNaR IV 94305)
- ▶ *La Bucovine d'autrefois: visages et endroits = La Bucovina di una volta: ritratti e luoghi; Bucovina de antaño: caras y lugares: [Album]* / Mănăstirea Sucevița; au contribuit: Biblioteca Națională a României, Biblioteca Academiei Române, Biblioteca Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române ...; album apărut cu binecuvântarea Î. P. S. Pimen, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților; [avant-propos: Pimen, Archevêque de L'archevêché de Suceava et Rădăuți]. București: Editura Bibliotecii Naționale a României, 2018. 110 p.: fotogr. alb-negru. (BNaR III 349154)
- ▶ Lascarov-Moldovanu, Alexandru. *Viața Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava*. București: Anastasia, 2002: CNI Coresi. 120 p. (Hagiografii Alese; 3) (BNaR I 100464)
- ▶ Lascu, Cristian. *România: Au pays des Monts Apuseni = Țara Apusenilor = The Apuseni Country: [album]* / foto.: Cristian Lascu, Florin Andreescu, Dan Dinescu; text: Anda Raicu, Mihai Ogrinji; trad. lb. engleză: Doina Caramzulescu, trad. lb. franceză: Diane Chesnais. București: Ad Libri, 2004. [32] p.: il. color. (Călător prin țara mea) (BNaR I 102115)
- ▶ Laubier, Guillaume De. *Sacred spaces: the awe-inspiring architecture of churches and cathedrals* / with text by Jacques Bossier. New York: ABRAMS, 2018. 240 p.: il. color. Conține: *Churches of Moldavia (Arbore, Moldovița, and Sucevița, Romania)*.

VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTIPatrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea

VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTIPatrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea

- ▶ Lazăr, Ioan St. *Constantin Brâncoveanu – domn al faptei creatoare și al jertfei sfințitoare* / antologie de studii, comunicări și articole editată de Centrul de Studii Medievale și Premoderne „Antim Ivireanul” – Râmnicu Vâlcea; cu binecuvântare din partea Î. P. S Varsanufie, Arhiepiscopul Râmnicului. Iași: Rotipo, 2014. 358 p.: il., facș. (Brâncoveniana / Rotipo; 1) (BNaR II 603596)
- ▶ Lazu, Constantin Ioan. *Maramureș: țara culturii lemnului și a tradiției vii: [ghid turistic]*. Sighetu Marmăției: [s.n.], 2019: Aska Grafika. 200 p.: il., fotogr. color, h. + 1 h. (BNaR II 656258)
- ▶ Lazu, Constantin Ioan. *Maramureșul istoric: despre lupta pentru păstrarea demnității și legii strămoșești*. Bacău: Vicovia, 2012. 223 p.: il., h. (BNaR II 575006)
- ▶ *Le Maramureș – pays du bois: album* / photo: Dan Dinescu; texte: Ana Bîrcă; version française: Diane Chesnais. București: Ad Libri, 2006. 152 p.: il (BNaR IV 74477)
- ▶ *Legende de pe Valea Arieșului și din Munții Apuseni* / culese și repovestite de Dana Deac; il.: Lőrinc Baranyai. Turda: J.R.C, 2007. 60 p.: il. (BNaR II 520248)
- ▶ Leonhardt, Kurt. *Die Bergkirche in Schässburg [–Sighișoara]*. Sibiu: Monumenta, 1997. 18 p.: il. (Baudenkmäler in Siebenbürgen; Heft 25) (BNaR II 464960)
- ▶ Leonhardt, Kurt; Eberle, Waltraut; Frank, Gabriele. *Schässburg: Bauaufnahme einer mittelalterlichen Stadt*. Hermannstadt [Sibiu]: Honterus, 2009. 232 p.: il., plan. în parte color + [2] p. pl. (BNaR IV 80138)
- ▶ *Les monastères de Bucovine: fondements du christianisme* / text de Dumitru Irimia; foto de Marius Vasiliu; coord.: Marius Corvin Vasiliu. Gura Humorului: Terra Design, 2009. 28 p.: il. color.
- ▶ Lica, Vasile. *Scripta Dacica: studii privitoare la istoria politico-militară și religioasă a geților și dacilor*. Brăila: Istros, 1999. XIX, 193 p. (BNaR II 465765)
- ▶ Lohfeld, Annemarie. *Im Auto zum Donaudelta: Zwei Frauen bereisen Rumänien*. Berlin: Frieling, 1997. 112 p.
- ▶ *Los Monasterios de Bucovina: piedras del fundamento cristiano* / coord.: Marius Corvin Vasili; text de Dumitru Irimia, foto de Marius Vasiliu. Gura Humorului: Terra Design, 2009. 28 p.: il. color.
- ▶ Lotin, Baudoin. *Les gardiens de la vallée: Maramures* / préface Hubert Antoine. [Bruxelles]: ARP Editions, [2021]. 63 p.: il., portr.
- ▶ Lungu, Radu. *Mănăstiri ortodoxe românești: (o privire istorică)*. Ed. specială. București: Paideia, 2014. vol.: il. (Emblematic: cărți de referință. Religie. Istorie) [Vol. 1]. *Moldova de Nord*. 223 p. [Vol. 2]. *Români și Muntele Athos*. 87 p. [Vol. 3]. *Oltenia*. 123 p. [Vol. 4]. *Moldova Centrală*. 127 p. (BNaR II 600104)
- ▶ Lungu, Radu. *Mănăstiri ortodoxe românești: Muntenia: (o privire istorică)*. Ed. specială. București: Paideia, 2014. 184 p.: il. (Emblematic: cărți de referință. Religie. Istorie) (BNaR II 600101)
- ▶ Lungu, Radu. *Mănăstiri ortodoxe românești: Transilvania: (o privire istorică)*. Ed. specială. București: Paideia, 2014. 73 p.: il. (Emblematic: cărți de referință. Religie. Istorie) (BNaR II 600103)



- Lupaș-Vlasiu, Marina. *Aspecte din istoria Transilvaniei* / cu o prefață de prof. I. Moga. Ed. a 2-a. București: Semne București: Fundația Europeană Titulescu, 2018. 328 p.: foto., h., il., portr. (Centenar / Fundația Europeană Titulescu) Reproduce ediția publicată în 1945, la Sibiu, de Institutul de Istorie Națională Cluj. (BNaR II 644030)
- Lupșa, Petru. *Eroii Călnicului: rădăcini în cer* / pref.: pr. Valentin Popovici, Mircea Rusnac. Reșița: Graph, 2018. 223 p.: il., tab. (BNaR III 350493)
- Machidon, Marinela. *Bucovina, perla Moldovei: drumuri către mănăstiri*. Constanța: Ex Ponto, 2019. 155 p.: fotogr., graf., h., tab. (BNaR IV 107782)
- Magyari, Hunor. *Itt voltunk ...: falból kiáltó kövek ... / Magyari Hunor: a reformáció 500 éve emlékére*. Székelyudvarhely [Odorheiu Secuiesc]: Top Invest, 2017. 48 p.: fotogr. color. (BNaR I 115527)
- Malearov, Simona; Ștefan, Camelia. *Mobilier pictat transilvănean: [catalog de expoziție, 2007, Sibiu]*. Sibiu: Astra Museum, 2007. 68 p.: il. color. Consiliul Județean Sibiu. Complexul Național Muzeal „ASTRA”. Muzeul de Etnografie Săsească „Emil Sigerus”. Expoziție organizată în colaborare cu Muzeul Transilvănean din Gundelsheim, Muzeul Orășenesc din Kornwestheim Germania și Muzeul de Istorie din Sighișoara. Proiect cultural finanțat prin Programul „Sibiu, Capitală Culturală Europeană 2007”. (BNaR ARS II 7560)
- *Managementul patrimoniului mondial: de la situația din România la exemple de bune practici* / ed.: Sergiu Musteață. Chișinău: Arc; Cluj-Napoca: Mega, 2020. 607 p.: fotogr. color, fig., tab. Volum publicat în cadrul proiectului „Protejarea prin dezvoltarea unor strategii durabile pentru o mai bună ocrotire a siturilor de patrimoniu mondial UNESCO din România – HERO”, susținut de Consiliul Național al Cercetării Științifice CNCS – UEFISCDI, implementat sub auspiciile Institutului de Arheologie al Academiei Române, Filiala Iași, în perioada 2017-2019. Antetitlu: Institutul de Arheologie Iași. (BNaR III 361657)
- Manu, Ionica. *Monografia localității Ieud, județul Maramureș*. Drobeta-Turnu Severin: Irco Script, 2008. 83 p.: il., h. (BNaR II 528811)
- *Maramureș – România* / foto.: Florin Andreescu; text.: Mariana Pascaru; trad. engleză: Alistair Ian Blyth. București: Ad Libri, 2017. 64 p.: il. color. (Călător prin țara mea) (BNaR I 115075)
- *Maramureș – România: țară veche = the old land = tierra antigua* / foto.: Florin Andreescu; text: Valentin Hossu-Longin; trad.: Alistair Ian Blyth, trad. spa.: Lucia Mănuș. București: Ad Libri, 2011. 192 p.: il. color. (BNaR IV 82903)
- *Maramureș – the Land of Wood: album* / foto: Dan Dinescu; text: Ana Bârcă; English translation: Alistair Blyth. București: Ad Libri, 2006. 152 p.: il. (BNaR IV 74476)
- *Maramureș – Țara lemnului: album* / fotografii: Dan Dinescu; text: Ana Bârcă. București: Ad Libri, 2006. 152 p.: il. (BNaR IV 74475)
- *Maramureș – vatră de istorie milenară: lucrările celui de-al patrulea simpozion Maramureș, Bucovina și Moldova: Ieud, Săliștea de Sus, Cărlibaba,*

VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTIPatrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea

VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTIPatrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea

Rădăuți, Putna, 28 iunie – 2 iulie 1998 / red.: Vasile Iuga; trad. Cornelia Patricia Buzuloiu. Cluj-Napoca: Dragoș Vodă, 1998: Ardealul. 636 p.: il., facs. (BNaR III 241983)

► *Maramureș: ghid turistic* / text: Petru Goja; foto.: Florin Andreescu. București: Ad Libri, 2006. 80 p.: il., h. color. (Mergi și vezi) Include hărți ale traseelor turistice și 85 fotografii color. (BNaR II 526647)

► *Maramureș: lume veche, lume nouă = An Old world and a new = Vieille terre, nouveau monde* / fotogr: Florin Andreescu; text: Dana Ciolcă; trad. engleză: Alistair Ian Blyth; trad. franceză.: Diane Chesnais. București: Ad Libri, 2014. 80 p.: il. color. (BNaR II 624669)

► *Maramureș: the old land = Maramureș: tierra antigua: [album]* / text: Valentin Hossu-Longin; photo: Florin Andreescu; English translation: Alistair Blyth; fotos: Florin Andreescu; texto: Valentin Hossu-Longin; versión española: Lucia Mănuș. București: Ad Libri, 2006. 120 p.: il. color. (BNaR II 526657)

► *Maramureș: țară veche = Maramureș: terre de traditions: [album]* / text: Valentin Hossu-Longin; fotografii: Florin Andreescu; trad. lb. franc.: Diane Chesnais. București: Ad Libri, 2006. 120 p.: il. color. (BNaR II 526656)

► *Maramureșul: între tradiție și inovație* / Dorin Ștef (coord.), Ștefan Mariș (coord.), Ioan Buda Țețu ... Baia Mare: Ethnologica, 2013. 88 p.: il. (Cultura tradițională) (BNaR II 581759)

► Marcu-Istrate, Daniela. *Saschiz*. București: Editura Academiei Române, 2012. 142 p.: h., il. în parte color. (Patrimoniul mondial UNESCO din România) (BNaR IV 86948)

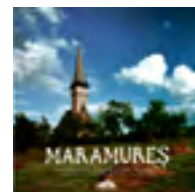
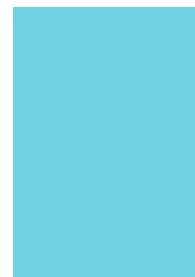
► Mark, Oliver. *Bukowina: klöster leben = Bukovina: mănăstirile trăiesc = Bukowina: monastery life: [album]*. Suceava: Karl A. Romstorfer, 2019. 77 p.: fotogr. color. Catalogul este publicat cu ocazia expoziției „Bucovina, Mănăstirile trăiesc”: 10 noiembrie 2018 – 20 ianuarie 2019, Muzeul Bucovinei, România și 20 martie 2019 – 2 iunie 2019, Muzeul Național Liechtenstein, Thomas von Aquin, Biserica din cadrul Academiei Catolice din Berlin, 24 noiembrie 2019 – 2 februarie 2020. (BNaR III 356938)

► Martinescu, Ancuța. *Mănăstirea Sucevița – arhitectură și pictură*. Horodnic de Jos: Ion Prelipcean, 2017. 108 p.: il. color. (BNaR III 344754)

► Matei, Mircea D. *Studii de istorie orășenească medievală: (Moldova, sec. XIV-XVI)* / ed.: Dan Mărgărit. Ed. a 2-a, rev. și compl. Târgoviște: Cetatea de Scaun, 2004. 160 p.: il. (BNaR III 268665)

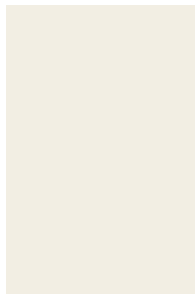
► Matei, Ștefania. *Muzee și monumente din județul Suceava*. Suceava: Little Lamb, 2010. 104 p.: il. (BNaR II 547206)

► *Mănăstirea Bârsana: cu hramul Soborul celor 12 Apostoli* / lucrare îngrijită de Maica Stareță Filoftea Oltean; foto.: Constantin Dina; lucrare tipărită cu binecuvântarea Înalt Prea Sfințitului Justinian Arhiepiscop al Maramureșului și Sătmarului. Sighet: Aska Grafika, 2012. 120 p.: foto. color. (BNaR II 617325)





► *Mănăstirea Sucevița – monument UNESCO* / text: maica proestareță Adriana Cojocariu; foto.: Petru Palamar; se tipărește cu binecuvântarea Înalt Preasfințitului Pimen, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților; ed. îngrij.: maica stareță Mihaela Cozmei. Suceava: Accent Print, 2013. 108 p.: il. color. (BNaR III 318800)

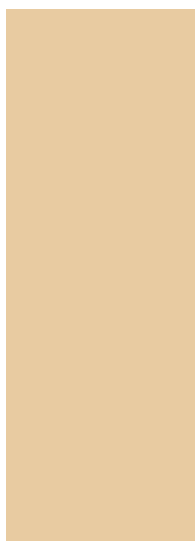


► *Mănăstirea Sucevița. Bucovina de altădată: chipuri și locuri = Bucovina in the past: people and places: [Album]* / au contribuit: Biblioteca Națională a României, Biblioteca Academiei Române, Biblioteca Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române ...; album apărut cu binecuvântarea Î. P. S. Pimen, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților; [cuvânt înainte: Pimen, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților]. București: Editura Bibliotecii Naționale a României, 2018. 110 p.: fotogr. alb-negru. (BNaR III 349153)



► *Mănăstiri și biserici din România* / foto: Florin Andreescu; text: Pascaru Mariana; trad. lb. franc.: Diane Chesnais; trad. lb. eng.: Alistair Ian Blyth. București: Ad Libri, 2012. (BNaR I 109977)

► *Mănăstiri și biserici din România* / text: Adela Văetiși; coord.: Ovidiu Morar, Arpad Harangozo; cuv. înainte ierom. Iustin Marchiș; foto.: Ovidiu Morar, Dan Ioan Dinescu, Ștefan Petrescu; graf.: Adrian Sorin Georgescu. București: Noi Media Print, 2007. 160 p.: h., il. color. (BNaR IV 76550)



► *Mănăstiri și biserici din România: Moldova și Bucovina = Monasteries and churches of Romania: Moldavia and Bukowina* / text și legende: Mihai Gheorghiu, Valeriu Cimpoeu; versiune engleză: Alina Cârâc; imagini: Dan Ioan Dinescu, Ștefan Petrescu, Mircea Savu. București: Media Print, 2005. 96 p.: h., il. color. (BNaR IV 71748)

► *Mănăstirile din Bucovina: pietre de temelie creștină* / text de Dumitru Irimia, foto de Marius Vasiliu; coord.: Marius Corvin Vasiliu. Gura Humorului: Terra Design, 2009. 28 p.: il. color.

► *Mărturii brâncovenești* / Emanuela Cernea, Mirela Comănescu, Mihai Constantinescu ...; coord.: Gheorghe Mănucu-Adameșteanu. București: A.G.I.R., 2014. 474 p.: fig., fotogr., il. în parte color. (Istoria orașului București; 5) Antetitlu: Muzeul Municipiului București. (BNaR IV 94803)

► *Mănăstirea Hurezi = Hurezi Monastery* / trad. Nifon Alistair Blyth; fotogr. Dan Dinescu. [s.l.]: [s.n.], [s.a.]. 24 p.: il. color. (BNaR II 550769)



► McVey, Mollie Elizabeth. *Beyond the walls: the Easter processional in the exterior frescos of Moldavian monastery churches*. Provo, UT: Brigham Young University, 2009. X, 85 p.: il.

► *Merg în Brașov: ghid turistic de vară: [Poiana Brașov, Bran, Moeciu, Zărnești, Săcele, Prejmer, Râjnov]* / echipa: Mariana Boca, Mihaela Crăcană, Mihai Crăciun ... Timișoara: [s.l.], 2015. 104 p.: il. color. (BNaR I 113173)



► *Migrații, politici de stat și identități culturale în spațiul românesc și european* / coord.: Victor Spinei. București: Editura Academiei Române, 2019. 2 vol.: graf., tab. Antetitlu: Academia Română. Vol. 1. *Ipostaze istorice*

VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTI

Patrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bileca



VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTI

Patrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea



ale mișcărilor de populație și modele identitare etnolingvistice actuale / ed. și pref.: Flavius Solomon, Alexandru-Laurențiu Cohal, Leonidas Rados. 2019. 487 p. Vol. 2. *Germanii din România: migrație și patrimoniu cultural după 1945* / ed. și pref.: Mathias Beer, Sorin Radu, Florian Kühner-Wielach. 2019. 302 p. (BNaR III 346382)

► Mihalca, Victor. *Spre Nord prin Nord-Vest: sugestii pentru un periplu prin ținuturile transilvane: Sătmăr-Maramureș = North by Northwest: suggestions for a Transylvanian tour: Satmar-Maramures* / trad.: Adriana Ionescu. Baia Mare: Editura Bibliotecii Județene „Petre Dulfu”, 2021. 74, [72], 74 p.: fotogr. color. Lucrare apărută sub egida Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” Baia Mare, în cadrul programului cultural „Maramureșul perpetuu”, coord.: dr. Teodor Ardelean. (BNaR II 679230)

► Mitran, Gheorghe. *Monumente istorice din județul Brașov*. Brașov: Foton, 2013-2014. 2 vol.: il. color. Antetitlu: Direcția Județeană pentru Cultură Brașov. Patrimoniul Național. Vol. 1. *Arhitectura bisericilor fortificate*. 2013. 62 p. Vol. 2. *Cetăți, castele, palate*. 2014. (BNaR IV 91084)

► Mitrea, Vasilica. *Sulina și Delta Dunării*. Iași: StudIS, 2016. 74 p.: il. (BNaR II 609340)

► Mocca, Adriana. *World heritage sites in Romania: the Danube Delta, Monastery of Hurezi, churches of Moldavia, fortified churches of Transylvania, Dacian fortresses in the Orăștie Mountains, wooden churches of Maramureș, historic centre of Sighișoara* / photography, José M. Díez Laplaza; translations by Irina Henegar. Segovia: Artec, 2010. 189 p.: il. color.

► Moiescu, Cristian. *Arhitectura românească veche*. București: Meridiane, 2001. Vol. 1. *Arhitectura românească veche*. 2001. 253 p., [24] f. pl. (BNaR V 22401)

► Moisin, Anton. *Istoria Principatului Transilvaniei*. Sibiu: Imago, 2019. 270 p. (BNaR II 659384)

► Moldovan, Codreanu; Istvan, Dumitru; Pop, Ioan. *Ghidul turistic al județului Maramureș*. Baia Mare: Algoritm Pres, 1997: Polsib. 203 p.: il. color. + [2] f. h. (BNaR II 446754)

► *Moldovița – Bucovina: ghid turistic – schiță monografică = Moldovița – Bucovina: travel guide – monographic draft* / Fundația Baltagul – Câmpulung Moldovenesc, România. Suceava: Accent Print, 2004. 110 p.: il. în parte color. Lucrare elaborată de către Fundația Baltagul în urma celei de-a 4 expediții de cercetare în Carpații Nordici. (BNaR II 517150)

► *Monasteri della Bucovina: pietre di fundamenta cristiane* / text de Dumitru Irimia, foto de Marius Vasiliu; coord.: Marius Corvin Vasiliu. Gura Humorului: Terra Design, 2009. 28 p.: il. color.

► *Morudova no kyçkai hekiga* / text de Vasile Drăguț. Tokyo: Kobunsha, 1980. 175 p.: il. color. (BNaR ARS V 3490)





► *Moștenirea brâncovenească* / texte: Corina Popa, arh. Eugenia Greceanu, arh. Alexandra Juvara Chiliman ...; design grafic: Laura Ivanov; red.: Monica Manu; ed. îngrij.: Doina E. Mândru. Mogoșoaia: Centrul Cultural Palatele Brâncovenești, 2008. 200 p.: il. în parte color. (BNaR IV 89018)

► *Moștenirea cultural-spirituală a Sfântului Voievod Martir Constantin Brâncoveanu* / prof. dr. Pătularu Ionuț (coord.), pr. prof. Pîrva Gheorghe, prof. Pîrva Mihaela ... Craiova: Alma, 2014. 223 p. Antetitul: Colegiul Național Pedagogic „Ștefan Velovan” Craiova. (BNaR IV 95966)

► Motica, Gabriel. *Maramureș: menschen, traditionen, orte = people, traditions, places. [Album]* / trad. Andrea Pohl, Thomas Metan, Claudia Grenzer. Baia Mare: Proema, 2012. 103 p.: foto. (Thesaurus) (BNaR II 589726)

► Motica, Gabriel. *Maramureș: oameni, tradiții, locuri = people, traditions, places [Album]* / trad. Claudia Grenzer; foto. Gabriel Motica. Ed. a 2-a, rev. Baia Mare: Proema, 2012. 103 p.: foto. (Thesaurus) (BNaR II 589725)

► Müller, Ronny. *Rumänien: Reisehandbuch*. 6. aktualisierte Auflage. Welter: Conrad Stein Verlag, 2003. 276 p.: il., h. în parte color. Cuprinde: *Land & Leute, Reise-Infos von A bis Z, Bukarest & Walachei, Transsilvanien, Banat und Maramureș, Moldau*. (BNaR I 102159)

► Murariu, Elena. *Constantin Brâncoveanu, puterea viziunii = Constantin Brâncoveanu, the power of vision*. București: [s.n.], 2013. 143 p.: il. color. (BNaR IV 92784)

► Murășan, Ion. *Pe valea Arieșului* / îngrijită și retipărită de prof. Valentin Vișinescu. Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2011. 58 p. (BNaR II 560083)

► Nägler, Thomas. *Așezarea sașilor în Transilvania*. București: Kriterion, 1992. 271 p. + 12 f. pl. (BNaR II 423621)

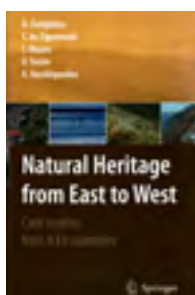
► Nägler, Thomas. *Birthälm: Marktort und Bischofssitz in Siebenbürgen*. München: Verlag der Siebenbürgisch-Sächsische Stiftung, 2004. 576 p.: il. în parte color + 2 h. în mapă. (BNaR V 22624)

► Nägler, Thomas. *Die Ansiedlung der Siebenbürger Sachsen*. 2.-te Auflage; Einband: Kalab Francisc. Sibiu: Kriterion, 1992. (BNaR II 425758)

► Nägler, Thomas. *Die Rumänen und die Siebenbürger Sachsen vom 12. Jahrhundert bis 1848*. Heidelberg; Hermannstadt: Hora: Arbeitskreis für Siebenbürgische Landeskunde, 1999. 304 p.: il. (Transsylvania) (BNaR III 237930)

► Nägler, Thomas. *Români și sași până la 1848: (Relații economice, sociale și politice)*. Sibiu: Thausib, 1997: Masib. 420 p., 16 p. pl. (BNaR II 452407)

► *Natural heritage from east to west: case studies from six EU countries* / edited by Niki Evelpidou, Tomás de Figueiredo, Francesco Mauro, Vahap Tecim, Andreas Vassilopoulos. Berlin: Springer, 2010. XVII, 386 p.: h., il., graf., tab. Conține: *Ancient gold mining in Roșia Montană* / Dumitru Ioane, Horea Bedelean. (BNaR III 303912)



VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTI

Patrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea



VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTIPatrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea

- Nazăru, Sebastian-Laurențiu. *Mucenicia Brâncovenilor: o analiză a surselor istorice* / volum publicat cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. București: Cuvântul vieții, 2014. 117, [3] p. (BNaR II 600949)
- Năstăsioiu, Dragoș Gh.; Mihály, Ferenc; Lóránd, Kiss. *Monumentele medievale de pe Valea Târnavelor*. București: A.C.S., 2018. 415 p.: h., il. color, plan. (BNaR III 350862)
- Neagu, Vasile. *Ghidul Parcului Național Cheile Nerei-Beușnița*. Ed. a 2-a, rev. și adăugită. Caracal: Hoffman, 2014. 228, [4] f. h.: foto., h. (BNaR II 602391)
- Neagu, Vasile. *Parcul Național Cheile Nerei-Beușnița: ghid turistic*. Reșița: TIM, 2011. 226 p., 9 p. pl.: h., il. (BNaR II 567586)
- Negrea, Alexandrina. *Din Defileul Dunării în Cheile Nerei: (Itinerare în Munții Almăjului și Locvei)*. Reșița: Timpul, 1996. 112 p. + [30] p. pl., h. (BNaR II 447105)
- Negrea, Ștefan; Negrea, Alexandrina. *Ad Aquas Herculi Sacras: o carte despre Băile Herculane și bazinul Cernei însoțită de 35 itinerare*. Reșița: Timpul, 2002. 256 p., 16 f. foto., 4 f. h. + 2 h. (Colecția Itinerare în Munții Banatului; 1) (BNaR II 481413)
- Negrea, Ștefan; Negrea, Alexandrina. *Ad Aquas Herculi Sacras: o carte despre Băile Herculane și bazinul Cernei însoțită de 35 itinerare*. Ed. a 2-a. Reșița: TIM, 2017. 256, [38] p.: h., il. + [1] f., [2] p. (Itinerare în Munții Banatului; 2) (BNaR II 640804)
- Neagu, Silviu; Nicolae, Ion. *Patrimoniul mondial cultural și natural UNESCO: mică enciclopedie*. București: Meronia, 2005. 360 p. (BNaR III 344395)
- Nicolau, Irina; Kōsei, Miya. *Maramureș: [Album]* / versiune eng.: James Christian Brown; prezentare grafică: Ioana Dragomirescu Mardare; Ministerul Culturii și al Consiliului Județean Maramureș. București: Humanitas, 2000. 134 p: il. color. (BNaR IV 67222)
- Niedermaier, Paul. *Städtebau im Spätmittelalter: Siebenbürgen, Banat, Kreischgebiet 1348-1541* / Beatrice Ungar übers. den Text aus dem Rumän. Köln; Weimar; Wien: Böhlau, 2004. 304 p.: 200 pl.
- *Oameni și locuri în Bucovina: [album]* / autori: Vasile Efros, Ștefan Purici, Veaceslav Iavkin ...; [pref.: conf. univ. dr. Ștefan Alexandru Băișanu, prof. univ. dr. ing. Adrian Graur ...; trad. în lb. engleză: Maria Elena Emandi, trad. în lb. ucraineană: Ștefan Purici]. Suceava: 4 Colours, 2009. 248 p.: il. color. (BNaR V 23093)
- *Oameni și locuri dragi: Maramureș* / foto.: Dan Dinescu; texte: Ana Bîrcă; rez. engleză: Steliana Gima. [S.l.]: [s.n.], 2016. 203 p.: il. color. (BNaR III 339419)
- *Ofrande* / Elvira Sorohan, Olimpia Mitric, Doina Cernica ...; ediție îngrijită de Carmen Cornelia Bălan (pref.). Botoșani: Gee, 2010. 300 p.: il. color. (BNaR II 593123)



- Ogden, Alan. *Fortresses of faith: a pictorial history of the fortified Saxon churches of Romania* / written and photographed by Alan Ogden. Las Vegas, NV: The Center for Romanian Studies, [2020]. 132 p.: il., h., pl.
- Olar, Camelia Maria. *Aspecte de istorie locală în viața cotidiană a geto-dacilor din zona munților Orăștie*. Orăștie: [s.n.], 2012. 1 CD-ROM. (BNaR CDR 3071)
- Oltean, Dan. *Burebista și Sarmizegetusa*. București: Saeculum I.O, 2007. 336 p. (Enigme ale istoriei / Saeculum I.O) (BNaR II 522905)
- Oltean, Dan. *Munții dacilor: călătorii pe plaiurile regești ale Sarmisegetuzei*. București: Dacica, 2008. 150, [150] p.: il. în parte color. Proiect al Centrului de Cercetări în Dacologie din București. (BNaR II 529210)
- Oltean, Dan. *Religia dacilor*. București: Saeculum I.O, 2002: FED. 481 p.: il. (Colecția Mythos / Saeculum I.O) (BNaR II 482762)
- Oltean, Dan. *Religia dacilor*. Ed. a 3-a, rev. București: Saeculum I.O, 2008. 477 p.: fig., il. (Colecția Mythos / Saeculum I.O) (BNaR II 548733)
- Olteanu, Iulian. *Piatra în patrimoniul românesc: degradări specifice și tratamente adecvate* / pref.: Dan Mohanu; cuv. înainte: Marin Șeclăman. București: ACS, 2015. 335 p.: il., tab. în parte color. (Științific) (BNaR III 333248)
- *Omagiu. Sinigalia, Tereza. Schola. Ars. Historia: in honorem Tereza Sinigalia, la 45 de ani de activitate științifică* / Constantin Ion Ciobanu, Carmen Cecilia Solomonea, Constantin-Emil Ursu ... Pătrăuți: Heruvim, 2014. 296, [3] p.: fig., il. Antetitlu: Centrul de Cercetare a Artei Medievale „Vasile Drăguț”. (BNaR III 329871)
- Oprescu, Carmen. *Arta feudală pe teritoriile românești: scurtă istorie ilustrată*. București: Ars Docendi, 2010. 186 p.: il. (BNaR II 549475)
- Oprescu, Carmen. *Monumentele: trecutul la timpul viitor*. București: Ars Docendi, 2004. 172 p.: il. (BNaR II 547383)
- Opreș, Ioan. *Comisiunea Monumentelor Istorice*. București: Editura Enciclopedică, 1994: Cluj: I. Ardealul. (BNaR III 222039)
- Opreș, Ioan; Bodea-Bonfert Mihaela; Porumb, Marius. *Monumente istorice de pe Valea Arieșului: itinerarii culturale: [monografii și studii]*. București: Oscar Print, 2001. 133 p.: il., fig. (Ethos / Oscar Print) Lucrare tipărită în cadrul Programului de Cercetare „Alburnus Maior” coordonat de Muzeul Național de Istorie a României. (BNaR III 262203)
- Orza, Florentina Georgiana. *Bisericile de lemn maramureșene*. Sighetul Marmăției: [s.n.], 2014. 108 p.: il. (BNaR IV 91387)
- Oțel, Vasile. *Atlasul peștilor din rezervația biosferei Delta Dunării*. Tulcea: Centrul de Informare Tehnologică Delta Dunării, 2007. 482 p.: fig. și h. în parte color, graf. color, tab. Antetitlu: Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare Delta Dunării Tulcea. (BNaR III 281381)
- Pál, Engel. *Regatul Sfântului Ștefan: istoria Ungariei medievale 895-1526* / trad. din lb. maghiară de Aurora Moga; ed. îngrij. de Adrian Andrei Rusu, Ioan Drăgan. Cluj-Napoca: Mega, 2006. 402 p. (BNaR III 274822)

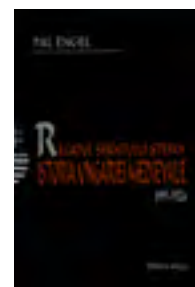
VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTIPatrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea

VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTI

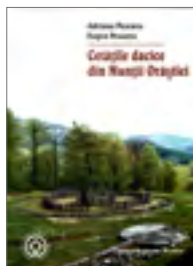
Patrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea



- ▶ Pál, Engel. *Regatul Sfântului Ștefan: istoria Ungariei medievale 895-1526* / trad. din lb. maghiară: Aurora Moga; ed. îngrijită de Adrian Andrei Rusu, Ioan Drăgan. Ed. a 2-a. Cluj-Napoca: Mega, 2011. 399 p.: h. color. (BNaR III 309605)
- ▶ Pál, Judit. *Procesul de urbanizare în scaunele secuiești în secolul al XIX-lea*. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 1999. 489 p. (Colecția Teze de doctorat) (BNaR II 459335)
- ▶ Pál, Péter; Lóránd, Kiss. *Restaurarea picturilor murale din biserica unitariană Dârjiu*. București: ACS, 2016. 14 p.: il. color. (Restaurări) (BNaR II 633602)
- ▶ Palamar, Petru; Herea, Gabriel. *Pătrăuți 1487: monument UNESCO = Pătrăuți 1487: UNESCO monument* / [trad.: Carmen Pațac]; tipărită cu binecuvântarea I. P. S. Pimen, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților. Pătrăuți: Heruvim, 2011. 100 p.: il. color. (BNaR II 574721)
- ▶ Palamar, Petru. *Pătrăuți 1487: monument UNESCO* / text: Gabriel Herea; trad.: Costin Popescu (franceză), Ianina Maria Hahula (polonă). Suceava: Heruvim, 2011. 94 p.: il. în parte color. Ed. bilingvă în lb. română-engleză. (BNaR II 574722)
- ▶ Palamar, Petru; Herea, Gabriel. *Pătrăuți 1487: UNESCO monument*. Ed. a 2-a, rev. Pătrăuți: Heruvim, 2015. 96 p.: fotogr. color. (BNaR II 650142)
- ▶ Palamar, Petru; Herea, Gabriel-Dinu. *Pătrăuți 1487: UNESCO monument. [Album]* / trad.: Costin Popescu (franceză), Janina Hahula (polonă). Ed. a 2-a, rev.. Pătrăuți: Heruvim, 2015. 96 p.: fotogr. color. (BNaR II 650143)
- ▶ Panaitescu, Doru. *Păsări din lunca și Delta Dunării. [Atlas]* / texte: Doru Panaitescu, Vlad Cioflec; foto: Bogdan Ciungara, Cristian Mihai, Doina Russu ... București: [s.n.], 2018. 80 p.: fotogr. (BNaR II 650871)
- ▶ *Parcul Național Cheile Nerei – Beușnița: Fii parte a naturii!: ghid turistic: proiectul „Centrul de Educație Ecologică și Promovare a Turismului”: programul de vecinătate Romania – Serbia 2004-2006 al Uniunii Europene: proiect finanțat prin Phare: proiect implementat de Asociația Speologică „Exploratorii”* / Bogdan Bădescu, Iosif Morac, Mihail Suru ... Timișoara: Solness, 2010. 47 p.: graf., il., tab. (BNaR II 551752)
- ▶ *Parcul Național Cheile Nerei-Beușnița = National Park Nerei Georges-Beusnita = Nationalpark Nera Klamm-Beusnita*. Timișoara: Mirton, 2009. [104] p.: il. color. 2 vol. (16; 16 p.) (BNaR II 535230)
- ▶ *Parcul Național Retezat. [Album]* / Asociația Rangerilor din România; coord.: Mihai Gligan; text: Cristian Lascu; fotogr.: Dan Tăuțan, Cosmin-Ovidiu Stan, Andrei Posmoșanu ... Oradea: Belvedere, 2016. [168] p.: fotogr. color. (BNaR II 628378)
- ▶ Pardo, Jesús. *Conversații despre Transilvania: (călătorie de-a lungul a cincisprezece veacuri)* / trad. și note de Constantin Sfeatcu. București: Viga, 2010. 400, [6] p.: il., portr. (BNaR II 552092)
- ▶ Pascaru, Mariana-Dorina. *România: ghid turistic: [include harta României și 119 fotografii color]* / text: Mariana Pascaru; fotografii: Florin Andreescu. București: Ad Libri, 2007. 96 p.: il. și h. color. (Mergi și vezi) (BNaR II 526830)



- Pascaru, Mihai. *Globalizare românească: impactul comunitar al Proiectului Roșia Montană Gold Corporation*. Florești: Limes, 2013. 206 p.: tab. (BNaR II 591591)
- Pascaru, Mihai. *Habitatul risipit de globalizare: impactul psiho-social și rezidențial al proiectului Roșia Montană Gold Corporation / foto CD-ROM*: Doru Sabău. Cluj-Napoca: Argonaut, 2007. 152 p.: tab. + 1 CD-ROM. (Filosofie. Sociologie. Psihologie) (BNaR II 539221)
- *Patrimoniul 2018: studiu enciclopedic / colab.: Alexandra-Elena Duduman, Delia-Ioana Leizeriuc, Viorel-Ion Blănaru, Gheorghe Giurcă; coord.: Aurel Buzincu*. Gura Humorului: Terra Design, 2018. 266 p.: il. color. (BNaR II 651045)
- *Patrimoniul cultural al României: Transilvania / coord.: Ioan-Aurel Pop, Marius Porumb; trad.: Bogdan Aldea, Alexandru Cristian Damian, Rudolf Gräf, Liana Lepădatu*. Cluj-Napoca: Editura Centrului de Studii Transilvane, 2004.
- *Patrimoniul mondial UNESCO: situri naturale și culturale / texte: Natascha Albus, Heike Barnitzke, Catrin Barnsteiner ...; trad. din lb. germană: Ondine Dascălița, Mihaela Căpățână, Manuela Tomuță*. București: Litera, 2018. 560 p.: il. color. (BNaR V 24934)
- Păcurariu, Mircea. *Istoria Bisericii Românești din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș / vol. tipărit cu binecuvântarea Preasfințitului Părinte Gurie, Episcopul Devei și al Hunedoarei*. Ed. a 2-a, rev. și întregită. Deva: Editura Episcopiei Devei și Hunedoarei, 2018. 590 + [LXXIX] p.: fotogr. color. (BNaR III 348769)
- *Pădurile de Pinus nigra Banatica, parte a rețelei Natura 2000 [din Parcul Național Domogled-Valea Cernei] = The forests with Pinus nigra Banatica, part of network Natura 2000 / text: Chincea Ilie, Ghibuș Olga, Pătroescu Maria ...; trad.: Crista Raluca, Roman Viorel; foto: Goia Irina, Iliuță Veronica, Crăciun Nicolae ...* Timișoara: Brumar, 2007. 28: il., h. color. (BNaR II 519077)
- *Pădurile virgine și cvasivirgine ale României / acad. Victor Giurgiu (red.), Nicolae Doniță, Stelian Radu ...* București: Editura Academiei Române, 2013. 390 p.: il., tab., graf., h. în parte color. (BNaR III 317863)
- Pârveu, Cristiana. *Caracterizarea geografică complexă a Deltei Dunării: lucrare științifică*. Brașov: Etnous, 2013. 69 p. (BNaR II 591899)
- Pescaru, Adriana; Pescaru, Eugen. *Cetățile Dacice din Munții Orăștiei = Dacian fortresses from the Orăștie Mountains = Citadelles daces des Monts d'Orăștie / foto.: Eugen Pescaru, Vasile Moga, Dan Olteanu; trad.: Bogdan Aldea (engleză), Liana Lăpădatu (franceză)*. București: Editura Academiei Române, 2009. 125 p.: il. în parte color. (Patrimoniul mondial = World heritage = Patrimoine mondial) (BNaR IV 79501)
- Petolescu, Constantin C. *Auxilia Daciae: contribuție la istoria militară a Daciei romane*. București: Ars Docendi, 2002. 197 p. (BNaR III 301450)
- Petolescu, Constantin C. *Contribuții la istoria Daciei Romane*. București: Editura Academiei Române, 2007. [Vol.] 1. *Contribuții la istoria Daciei Romane*. 2007. 351 p. (BNaR III 281065)

VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTIPatrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea

VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTI

Patrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea



- ▶ Petolescu, Constantin C. *Dacia: un mileniu de istorie*. București: Editura Academiei Române, 2010. 385 p.: fig., h., il. Antetitlu: Academia Română. Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”. (BNaR III 300995)
- ▶ Petolescu, Constantin C. *Dacia: un mileniu de istorie*. Ed. a 2-a, rev. și adăug.. București: Editura Academiei Române, 2014. 415 p.: il., facs., h. (BNaR III 325831)
- ▶ Petolescu, Constantin C. *Decebal, regele dacilor*. Ed. a 2-a, revăzută. București: Editura Enciclopedică, 2016. 254 p.: h., il. (BNaR II 630660)
- ▶ Petolescu, Constantin C. *Scurtă istorie a Daciei Romane*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1995: Universul. 178 p., 2 f. h. (Pagini de istorie / Editura Didactică și Pedagogică) (BNaR II 441858)
- ▶ Petrescu, Mihai. *Delta Dunării și Dobrogea-România: peisaje legendare = Danube Delta and Dobrogea-Romania: legendary landscapes: [album]*. Ed. a II-a, revizuită și adăugită. Tulcea: [s.n.], 2020. 160 p.: il., fotogr. color. (BNaR III 362725)
- ▶ Petrescu, Mihai. *Delta-Dunării și Dobrogea-România: peisaje legendare = Danube Delta and Dobrogea-Romania: legendary landscapes: [album]*. Tulcea: [s.n.], 2020. 160 p.: il., fotogr. color. (BNaR III 358488)
- ▶ Petrescu, Mihai. *Tărâmurii miraculoase din Dobrogea și Delta Dunării. [Album] / Mihai Petrescu (introd.), Victor Bortaș*. București: Victor B Victor, 2016. [208] p.: fotogr. color. (BNaR II 636301)
- ▶ *Picu Pătruț: ultimul mare miniaturist al Europei = Picu Pătruț: The Last Great Miniaturist of Europe: [catalog de expoziție] / coord.: Georgeta Roșu; texte: Răzvan Theodorescu, Marius Porumb, Doru Munteanu ...; trad. din lb. engleză: Victoria Guiu; curatori: Georgeta Roșu, Adriana Ispas, Nicoleta Sîrbu, Ion Blejan*. București: Martor, 2012. 255 p. : facs., il. color. (BNaR II 573409)
- ▶ Pintescu, Florin; Arkhypova, Liudmyla. *Trecut pentru viitor: patrimoniu istoric la poalele Carpaților = Discover de past for the future: historical heritage at the foot of the Carpathians / [referenți: conf. univ. dr. Carmen Emilia Chașovschi, conf. univ. dr. Carmen Boghean]*. Suceava: Editura Universității „Ștefan cel Mare”, 2021. 78 p.: fotogr. color. Lucrare publicată în cadrul proiectului „Dezvoltarea cooperării transfrontaliere pentru promovarea patrimoniului istoric și cultural din regiunile de frontieră ale României și Ucrainei”, cod EMS ENI 2SOFT/2.1/91, proiect finanțat de Uniunea Europeană. (BNaR III 362987)
- ▶ Pițu, Iuliana. *Avifauna acvatică din Delta Dunării: lucrare științifică*. Slatina: Didactic Pres, 2006. 124 p. (BNaR II 508415)
- ▶ Pop, Horea. *Așezări dacice din vestul și nord-vestul României: (sec. II î. Chr. – I d. Chr.): cu specială privire la Depresiunea Șimleului / [concepție hărți, planșe, planuri: Horea Pop, Maria Magdalena Ștefan; desene: Horea Pop, Simona Iepure, Rodica Pojar ...; trad. rezumat în lb. engleză: Maria Magdalena Ștefan]*. Cluj-Napoca: Mega, 2009. 167 p.: il., tab. (BNaR III 293666)
- ▶ Pop, Horea. *Fortificațiile dacice din vestul și nord-vestul României*. Cluj-Napoca: Mega, 2006. 152 p.: pl. în parte color. (BNaR II 518441)





- ▶ Pop, Ioan Aurel; Bolovan, Ioan. *Istoria Transilvaniei*. Ed. a 2-a, rev. și adăug. Cluj-Napoca: Școala Ardeleană, 2016. 422 p.: il. color. (BNaR III 331837)
- ▶ Pop, Ioan Aurel; Bolovan, Ioan. *Storia della Transilvania*. [Milano]: Rediviva, 2018. 429 p.: il. (Culture e civiltà)
- ▶ Pop, Ioan-Aurel. „*Din mâinile valahilor schismatici ...*”: *românii și puterea în Regatul Ungariei medievale (secolele XIII-XIV)*. Ed. a 2-a, revăzută, adăugită și ilustrată. Cluj-Napoca: Școala Ardeleană, 2017. 530, [4] p.: h., il., fotogr. color. (Serie de autor Ioan-Aurel Pop) (Școala ardeleană de istorie) (BNaR III 346928)
- ▶ Pop, Ioan-Aurel; Bolovan, Ioan. *Histoire de la Transylvanie / préface par Alain Vuillemin; postface par Dinu Flamand*. Cluj-Napoca: Școala Ardeleană, 2018; Cordes-sur-Ciel: Rafael de Surtis. 370 p. (Doina / dirigée par Alain Vuillemin et Roxana Bauduin) (BNaR II 648235)
- ▶ Pop, Ioan-Aurel; Bolovan, Ioan. *Istoria Transilvaniei*. Cluj-Napoca: Eikon: Academia Română. Centrul de Studii Transilvane, 2013. 380 p.: il., foto., portr. (BNaR III 347848)
- ▶ Popa, Corina. *Nordul Moldovei: ghid turistic / foto: Corina Popa, Mihaela Gherghescu*. București: Vremea XXI, 2005. 96 p.: il. + 1 h. (În jurul lumii) (BNaR I 102631)
- ▶ Popa, Corina; Iancovescu, Ioana. *Hurezi Monastery / trad. în lb. engleză de Samuel Onn*. București: Editura Institutului Cultural Român, 2017. (BNaR V 24315)
- ▶ Popa, Liviu. *Voroave bătrânite din izvorul dacic al Orăștiei*. Iași: PIM, 2016. 288 p.: il. (BNaR II 632306)
- ▶ Popa, Radu. *Țara Maramureșului în veacul al XIV-lea / cu o prefață de Mihai Berza*. Ed. a 2-a / îngrijită de Adrian Ioniță. București: Editura Enciclopedică, 1997: Ardealul. 280 p.: h. (Biblioteca enciclopedică de istorie a României) (BNaR III 232838)
- ▶ Popescu, Florentin. *Ctitorii brâncovenești*. Ed. a 2-a, rev. și adăugită. Târgoviște: Bibliotheca, 2004. 144 p.: il. (Historia / Bibliotheca) (BNaR II 497761)
- ▶ Popescu, Florentin. *Ctitorii brâncovenești*. Ed. a 3-a, rev. și adăugită. Târgoviște: Bibliotheca, 2015. 143 p.: il. color; (Historia / Bibliotheca) (BNaR II 624429)
- ▶ Popescu, Gabriela. *Elisabeta. Sighișoara – festin de culoare și farmec medieval: monografie*. Melinești: La Fontaine, 2021. 78 p.: il., fotogr. color. (BNaR II 680306)
- ▶ Popescu, Ilie. *Pătrăuții pe Siret: pagini de istorie și contemporaneitate*. Suceava: Mușatinii, 2001. 222 p.: il., portr., n. muz. + [1] f. erată. (BNaR III 257821)
- ▶ Popescu, Mihaela. *Delta Dunării: rezervație a biosferei*. Câmpulung Muscel: Larisa, 2011. 70 p.: il. (BNaR IV 84442)
- ▶ Popescu, Nicolae M. *Viața și faptele Domnului Țării Românești Constantin Vodă Brâncoveanu / carte publicată cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*. Ed. a 6-a, ed. aniversară publicată cu prilejul împlinirii a 300 de ani (1714-2014) de la martirizarea Sfântului Voievod Constantin Brâncoveanu, împreună cu cei patru fii ai săi, Constantin,

VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTIPatrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bileca

VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTIPatrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea

Ștefan, Radu și Matei și a sfetnicului Ianache Văcărescu. București: Basilica, 2014. 216 p.: foto., il. în parte color. (BNaR IV 92933)

► Portase, Alec. *Redescoperind Maramureșul = Rediscovering Maramureș* / text: Alec Portase, Augustin Cozmuța; trad.: Adriana Ionescu, Camelia Ciurdaș. Ed. a 2-a rev. și adăugită. Baia Mare: Eurotip, 2015. 170 p.: il. color. (BNaR II 626896)

► Porumb, Marius. *Biserici de lemn din Maramureș = The timber churches of Maramureș = Églises en bois de Maramureș = Holzkirchen der Maramuresch*. București: Editura Academiei Române, 2005. 116 p., [85] p. pl.: il. color, h., plan. (Patrimoniul mondial = World heritage = Patrimoine mondial) (BNaR IV 73243)

► Porumb, Marius. *Dicționar de pictură veche românească din Transilvania: sec. XIII-XVIII*. București: Editura Academiei Române, 1998: Universul. 468 p.: il. în parte color. (BNaR A V 227)

► Porumb, Marius. *Un veac de pictură românească din Transilvania: secolul XVIII* / desene: Mihaela Sanda Salontai; foto.: Gelu Bogdan, Ciprian Firea, Walther Conschitzky ... București: Meridiane, 2003: Monitorul Oficial. 157 p.: il. + 38 f. il. (BNaR ARS V 3733)

► Porumb, Marius; Firea, Ciprian. *Cetatea Călnic = Die Burg Kelling = Călnic Fortress = La Fortresse de Călnic* / trad.: Rudolf Gräf (germană), Bogdan Aldea (engleză), Liana Lăpădatu (franceză). București: Editura Academiei Române, 2007. 100 p., 120 p. pl.: il., h. în parte color. (Patrimoniul mondial = World heritage = Patrimoine mondial) (BNaR IV 76088)

► Posmoșanu, Andrei; Lascu, Cristian; Crețu, Eugen; Petrescu, Dragoș. *Cerna: [album]*. Oradea: Belvedere, 2019. 132 p.: fotogr. color. (BNaR II 657386)

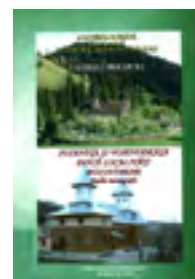
► Procopciuc, Valerian I. *Sucevița și Voievodeasa: două localități bucovinene: studiu monografic* / cuv. înainte: acad. Dimitrie Vatamaniuc ...; întâmpinare: Constantin Hrehor. Rădăuți: Septentrion, 2009. 269 p.: il., tab. Antetitlu: Academia Română. Filiala Iași. Institutul „Bucovina” Rădăuți. (BNaR III 295623)

► Procopciuc, Valerian I. *Sucevița, cronică în imagini*. Suceava: Mușatinii, 2015. 198 p.: facs., h., il., portr. (BNaR II 618822)

► Procopciuc, Valerian I. *Sucevița: sat al Obcinilor Bucovinei și gropniță a Movileștilor* / pref. de Dimitrie Vatamaniuc ... Rădăuți: Septentrion, 2003. 339 p.: il., portr., plan, tab. + [1] f. erată. (Enciclopedia Bucovinei în studii și monografii; 10) Antetitlu: Academia Română. Filiala Iași. Centrul de Studii „Bucovina” Rădăuți. (BNaR III 259398)

► *Proiectul Roșia Montană: Formular pentru prezentarea soluțiilor de rezolvare a problemelor semnalate de public: rezultat al etapei de construire și informare publică pentru raportul studiului de evaluare a impactului asupra mediului al proiectului Roșia Montană*. București: [s. n.], 2007. 1 CD-ROM. (BNaR CDR 665)

► *Protecția juridică a patrimoniului cultural și natural* / Elena Giorgiana Hosu, Andrei Duțu, Gheorghe Bocșan; coord.: Mircea Duțu, Augustin Lazăr, Ovidiu Predescu ... București: Editura Academiei Române, 2018: Universul Juridic. 350 p. Volum dedicat Centenarului Marii Uniri și anului european al patrimoniului



cultural. Antetitul: Academia Română. Institutul de Cercetări juridice „Acad. Andrei Rădulescu”, Ministerul Public. Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție. (BNaR III 346652)

► *Protopopiatul ortodox-român Prejmer-Săcele: album-monografie* / coord.: pr. dr. Sorin Șerban; [foto.: Laurențiu Tătulescu; texte: preoții din Protopopiatul Ortodox Român Prejmer-Săcele]; tipărit cu binecuvântarea dr. Laurențiu Streza, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului. Sibiu: Andreiana, 2021. 465, [7] p.: il. color. Antetitul: Mitropolia Ardealului. Arhiepiscopia Sibiului. (BNaR IV 112038)

► Pușcașu, Voica Maria. *Actul de ctitorire ca fenomen istoric în Țara Românească și Moldova până la sfârșitul secolului al XVIII-lea*. București: Vremea, 2001. 624 p.: tab. (Arte / Vremea) (BNaR II 478005)

► Pușcașu, Voica Maria. *Mănăstirea Probota: arheologie și istorie*. Suceava: Karl A. Romstorfer, 2013. 190 p.: il., tab. (BNaR V 24020)

► Radu, Carmen. *Actul de ctitorire în Țara Românească și Moldova în veacurile XV-XVII* / ref. șt.: dr. Cătălina Mihalache ... Iași: Edinfo, 2009. 139 p. (BNaR III 298697)

► Rădoi, Dumitru. *Martiri și eroi din Roșia Montană*. București: Pro Transilvania, 2007. 102 p.: facs., il. (Colecția pentru Cultul eroilor) (BNaR III 281927)

► Răveanu, Viorel. *Valea Cernei: potențial turistic*. Drobeta-Turnu Severin: [s.n.], 2010. 57 p.: il. (BNaR II 544578)

► *Reformation, pietismus, spiritualität: beiträge zur siebenbürgisch-sächsischen kirchengeschichte* / unter mitarbeit von Bernhard Heigl und Thomas Șindilariu herausgegeben von Ulrich A. Wien. Köln: Böhlau, 2011. VIII, 316 p. (Siebenbürgisches Archiv; Bd. 41)

► Reinhardt, Björn. *Maramuresch: 101 Foto / Geschichten aus den Waldkarpaten Rumäniens*. Bonn: Schiller Verlag, [2018]. 202 p.: il.

► *Repertoriul picturilor murale brâncovenești: județul Vâlcea* / Corina Popa, Ioana Iancovescu, Elisabeta Negrău, Vlad Bedros; trad. din lb. greacă: Natalia Trandafirescu; trad. din lb. slavonă: Ruxandra Lambriu; arh. Bogdan Teodor, Sorin Chițu, Ioana Iancovescu. București: UNARTE, 2008. 2 vol. Vol. 1. *Repertoriul picturilor murale brâncovenești*. 2008. 530 p.: il. + 1 CD-ROM. Vol. 2. *Ilustrații*. 2008. (BNaR IV 90764)

► *Representations, sings and simbols: proceedings of the symposion on religion and magic: [Deva, 27-29 martie 2014]* / Nicolae Cătălin Rișcuța, Iosif Vasile Ferencz, Oana Tutilă Bărbat (ed.) ... Cluj-Napoca: Mega, 2015. 375 p.: fig., h., il., tab. în parte color. (BNaR V 24181)

► *Retezat: o minune a Țării Hațegului și a României: [album]* / coord.: Păun Ion Otiman, Cornel Ionescu, Mădălin Enache ...; foto.: Radu Pop, Enyedi Csaba. București: Editura Academiei Române, 2010. 116 p.: h., il. color. (BNaR IV 82017)

► Reu, David. *Pietrele dacilor socotesc = The dacian stones can count* / introd. acad. Alexandru Vulpe; pref.: dr. Magda Stavinschi. București: Biblioteca Bucureștilor, 2011. 192 p.: fig., graf., h., il., portr., tab. (BNaR IV 85276)

VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTI

Patrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea



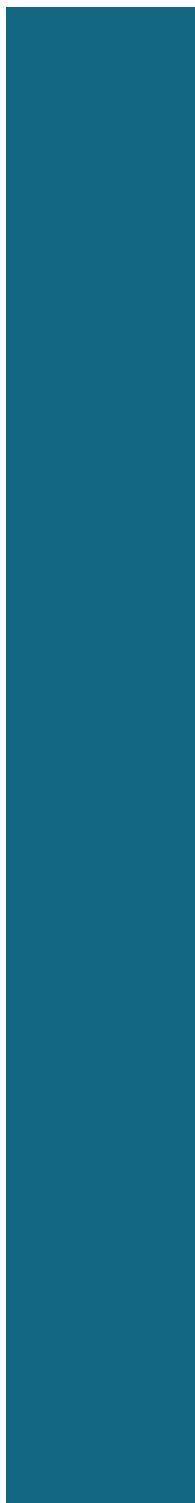
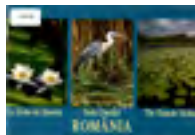
VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTI

Patrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea



- ▶ Rișcuța, Cristina. *Exploatarea Roșia Montană: investiții economice și realități social-culturale: (1919-1948) = Roșia Montană Mine: economic investments and social-cultural realities: (1919-1948)*. Alba Iulia: Altip, 2007. 151, [14] p.: il., plan, tab. (BNaR IV 76352)
- ▶ Rișcuța, Cristina. *Exploatarea Roșia Montană: investiții economice și realități social-culturale (1919-1948) = Roșia Montană mine: economic investments and social-cultural realities (1919-1948)*. Cluj-Napoca: Mega, 2010. 149, [12] p.: il., tab. în parte color. (BNaR IV 87222)
- ▶ Roman, Vasile. *Monografia comunei Desești*. Baia Mare: Eurotip, 2011. 94 p.: il., fig., tab. (BNaR II 555904)
- ▶ Romanescu, Gheorghe. *Delta Dunării: privire geografică*. Iași: Glasul Bucovinei, 1995: Dosoftei. 124 p.: h. Antetitlu: Academia Română. Filiala Iași. Colectivul de Geografie. (BNaR II 442764)
- ▶ Romanescu, Gheorghe. *Delta Dunării: studiu morfohidrografic*. Iași: Corson, 1996. 218 p., [3] f. h.: il., tab., h. (Cogito / Corson) (BNaR III 233942)
- ▶ Romanescu, Gheorghe. *The Danube Delta: some hydromorphodynamic aspects: Deltaic changes during the modern and contemporary historical stages*. Suceava: Editura Universității din Suceava, 1999. 164 p.: il. Antetitlu: Academia Română. Institutul de Geografie. (BNaR III 241255)
- ▶ *Romania, Danube Delta biodiversity*. Washington, DC: Global Environment Facility, 1994. 104 p.: il. (Project document / Global Environment Facility)
- ▶ *Romania: patrimoine mondial = Romania: world heritage / coord.: prof. dr. ing. Dan Lungu, prof. dr. Tereza Sinigalia; trad.: Adriana Șotropa, Bogdan Aldea, Adriana Gheorghiu ...* București: Ministerul Culturii și Cultelor, 2007. 402 p.: il. color. (BNaR V 22891)
- ▶ *Romania: UNESCO Monuments / Ana Bârcă, Dana Jenei, Adela Văețiși...; trad.: John Lincoln Downie; graf.: Mihaela Popa; foto.: Ovidiu Morar, Arpad Harangozo*. București: Noi Media Print, 2010. 150 p.: h., il. color. (BNaR III 313972)
- ▶ *Romania: UNESCO World Heritage: [album] / photos: Florin Andreescu; text: Dana Ciolcă; English translation: Alistair Ian Blyth; trad. arabă: George Grigore, Laura Sitaru, Ovidiu Pietrăreanu, Bogdan Cojanu; design: Vali Craina*. București: Ad Libri, 2021. 120 p.: fotogr. color. (BNaR II 680654)
- ▶ *România – Delta Dunării = The Danube Delta / coord.: Emanuel Peterliceanu; foto, concepție grafică: Vasile Fuci; trad. în lb. engleză: prof. dr. Ovidiu Tămaș*. Ed. bilingvă română-engleză. Baia Mare: Proema, 2009. 99, 1 p.: il. color (Thesaurus) (BNaR III 321377)
- ▶ *România: Bucovina: [album] / text: Anda Raicu, Mihai Ogrinji; trad. lb. engleză: Doina Caramzulescu; trad. lb. germană: Lia Gross; foto: Florin Andreescu*. București: Ad Libri, 2003. [32] p.: il. color. (Călător prin țara mea) (BNaR I 101770)





- *România: Delta Dunării = Danube Delta = Donaudelta: [album]* / text: Anda Raicu, Mihai Ogrinji; foto.: Florin Andreescu; trad. engleză: Doina Caramzulescu, Dale Weston; trad. germană: Lia Gross. București: Ad Libri, 2002. [105] p.: il. (BNaR V 22559)
- *România: Delta Dunării = Le Delta du Danube = The Danube Delta* / foto.: Florin Andreescu; text introductiv: Anda Raicu, Mihai Ogrinji; trad. engleză: Irina Dumitrescu; trad. franceză: Mihaela Protopopescu. București: Ad Libri, 2002. [32] p.: il. (Călător prin țara mea) (BNaR I 101759)
- *România: Delta Dunării = Le Delta du Danube = The Danube Delta* / foto.: Florin Andreescu; text introd.: Anda Raicu, Mihai Ogrinji. București: Ad Libri, 2005. [32] p.: il., h. color. (Călător prin țara mea) (BNaR I 105019)
- *România: Delta Dunării = The Danube Delta = Das Donaudelta* / foto.: Florin Andreescu; text: Dumitru Murariu; trad. engleză: Alistair Blyth; trad. germană: Ana Maria Gal. București: Ad Libri, 2007. 156 p.: il. color. (BNaR IV 76854)
- *România: Delta Dunării = The Danube Delta = Das Donaudelta* / foto.: Florin Andreescu; text.: Dumitru Murariu; trad. germană: Gal Ana-Maria, trad. engleză: Alistair Ian Blyth. București: Ad Libri, 2012. 156 p.: il. color. (BNaR IV 86110)
- *România: invitație la călătorie = Romania: invitation to a journey* / text: Dana Voiculescu; versiune engl.: Alina Cârâc și Alistair Ian Blyth; grafica: Gabi Nicula. Ed. a 2-a, rev. București: Noi Media Print, 2013. 168 p.: il. color. (BNaR III 320149)
- *România: Maramureș: [monografie]* / foto: Florin Andreescu; text: Anda Raicu, Mihai Ogrinji; trad. lb. engleză: Doina Caramzulescu, trad. lb. franceză: Marie-Jeanne Vasiliou. București: Ad Libri, [2002]. [32] p.: il. color. (Călător prin țara mea) (BNaR I 100351)
- *România: mănăstiri și biserici = Monastères et églises = Monasteries and churches: [album]* / foto.: Florin Andreescu; text: Mariana-Dorina Pascaru; trad. lb. engleză: Alistair Blyth; trad. lb. franceză: Diane Chesnais. București: Ad Libri, 2007. [32] p.: il. color. (Călător prin țara mea) (BNaR I 105041)
- *România: monumente UNESCO = Romania: UNESCO monuments* / foto.: Noi Media Print, Zoltán Füzesy, Eugen Pescaru. București: Noi Media Print, 2014. [44] p. (22 jetoane mobile capsate): il. color. Ilustrația este preluată din albumul *România: monumente UNESCO*, apărut la editura Noi Media Print. (BNaR I 110516)
- *România: monumente UNESCO = Romania: UNESCO monuments. [Album]* / texte: Ana Bârcă, Dana Jenei, Adela Văetiș ...; trad.: John Lincoln Downie, Vlad Bedros; foto.: Noi Media Print, Zoltán Füzesy, Eugen Pescaru. București: Noi Media Print, 2013. 140, [4] p.: h., il. color. (BNaR III 323269)
- *România: Orașe vechi, orașe noi = Towns old and new = Villes anciennes, villes modernes* / foto: Florin Andreescu; text: Mariana Pascaru; trad. lb. eng.: Alistair Ian Blyth; trad. lb. franc.: Diane Chesnais. București: Ad Libri, 2012. 64 p.: il. color. (Călător prin țara mea) (BNaR I 109979)

VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTI

Patrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bîlcea



VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTIPatrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea

► *România: schituri, mănăstiri, biserici = ermitages, monastères, églises = hermitages, monasteries, churches* / prezentare artistică [și] redactor coordonator: Getta Mărculescu; fotografii: Florin Andreescu, Dan Bădescu; traduceri: Jeanne Lutic, Cătălin Ștefan. București: Royal Company, 1999. 120 p.: il., h. (BNaR ARS IV 7366)

► *România: Sighișoara = Schässburg* / foto: Florin Andreescu; text: Mariana Pascaru; trad. lb. eng.: Alistair Ian Blyth; trad. lb. ger.: Lia Gross, Ana Maria Gal. București: Ad Libri, 2012. 64 p.: il. color. (Călător prin țara mea) (BNaR I 109978)

► *România: Sighișoara. Album* / foto.: Florin Andreescu; text: Mariana-Dorina Pascaru; trad. lb. engleză: Alistair Blyth; trad. lb. germană: Lia Gross. București: Ad Libri, 2006. [32] p.: il. color. (Călător prin țara mea) (BNaR I 105024)

► *România: Sighișoara: [album]* / text: Anda Raicu, Mihai Ogrinji; foto: Florin Andreescu; trad. lb. engleză: Doina Caramzulescu, trad. lb. germană: Lia Gross; hartă: Cristina Crăciun. București: Ad Libri, 2003. 32 p.: il. color, h. (Călător prin țara mea) (BNaR I 101769)

► Rossel, Hubert. *Transylvanie: les églises fortifiées du pays des Sicules* / préf.: Violeta Barbu. Cluj-Napoca: Risoprint, 2015. 461 p.: fotogr. color, il. (BNaR III 337353)

► Roșca, Nuțu. *Istoria Bisericii Ortodoxe Române din Maramureș* / tipărită cu binecuvântarea Preasfințitului Părinte Doctor Iustin Hodea Sigheteanul, Arhiereu Vicar al Maramureșului și Sătmarului. Baia Mare: Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului, 2015. 912 p.: facs., il. (BNaR III 343024)

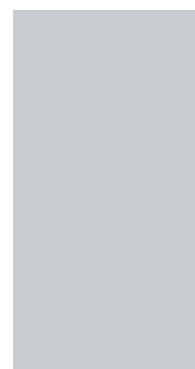
► Roșca, Nuțu. *Mănăstirea Bârsana* / tipărită cu binecuvântarea Prea Sfințitului Justinian Episcopul Maramureșului și Sătmarului. Sighetu Marmăției: Aska Grafika, 2008. 249 p.: il., portr., în parte color. (BNaR II 538439)

► *Roșia Montană* / coord.: Florina Bran, Afrodita Iorgulescu, Gheorghe Manea ... București: Editura Universitară, 2013. 337 p.: facs. (BNaR IV 90120)

► *Roșia Montană in universal history*: international conference: Cluj Napoca, 11-12 November 2011 / Andrei Marga, Ionel Haiduc, Pompei Cocean (ed.) ... Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2012. 198 p.: fig., graf., il., tab. (BNaR III 310425)

► *Roșia Montană: documente de arhitectură* / ed.: Virgil Apostol, Ștefan Bâlici. București: A.R.A. Arhitectură, Restaurare, Arheologie, 2010-2012. 2 vol.: il., plan. Vol. 1. *Roșia Montană: documente de arhitectură*. 2010. 11 p., 50 foi volante. Vol. 2. *Roșia Montană*. 2012. 14 p., 46 f. pl. în mapă. (BNaR V 23274)

► *Roșia Montană: masivul Cetate: in memoriam* / Adrian Steclaci, prof. univ. dr. Ioan Piso, prof. dr. arh. Ioana Bogdan Cătănicu ...; coord.: arh. Silvia Oostveen. București: Heritage, 2011. 78 p.: il., imagini 3D, h. în parte color. + 1 CD-ROM. Lucrare însoțită de DVD: *Cetatea de Aur* [film documentar] 1957 = *Golden Citadel: documentary 1957* / Adrian Steclaci în dialog cu Silvia Oostveen. Conține fotografiile realizate de autor în perioada 1957-1960. (BNaR V 23567)



► *Roșia Montană: patrimoniu universal* / text: Adriana Golgoț; foto.: Lorin Niculae, Alexandra Dodu, Claudia Elena Bereczky, Adriana Golgoț. Alba Iulia: [s.n.], 2014. 32 p.: foto. color. (BNaR II 594872)

► *Roșia Montană: studiu etnologic = Roșia Montană: ethnological study* / coord. general: dr. Paula Popoiu, coord. științifici: dr. Georgeta Stoica, dr. Doina Ișfanoni; trad. în lb. engleză: dr. Octavian Roske; cuv. înainte: prof. univ. dr. Ioan Opriș. București: Daim, 2004. 167 p.: fig., plan, il. în parte color. (Anthropos-Alburnus Maior) (BNaR IV 71231)

► Roth, Anselm Johannes Ernst. *Stadtführer Schässburg / Sighișoara mit BIRTHÄLM / Biertan*. Sibiu: Hora, 2006. 96 p.: il., h. (Transsilvania compact; 2) (BNaR II 528049)

► Roth, Anselm. *Flight over Transylvania: fortified Saxon churches* / photos and text: Anselm Roth; areal views: Ovidiu Sopa. Bonn: Schiller Verlag, 2019. 112 p.

► Roth, Anselm. *Kirchenburgen im Haferland und im Repser Ländchen* / Fotografien und Text: Anselm Roth; Luftfotografien: Ovidiu Sopa. Bonn: Schiller Verlag, 2019. 103 p.: fotogr.

► Roth, Anselm. *Kirchenburgen im mittleren Kokelland mit BIRTHÄLM* / Fotografien und Text: Anselm Roth; Luftfotografien: Ovidiu Sopa. Bonn: Schiller Verlag, 2019.

► Roth, Anselm. *Zbor deasupra Ardealului (Romanian)* / photos and text: Anselm Roth; areal views: Ovidiu Sopa. Bonn: Schiller Verlag, 2019. 112 p.

► Roth, Walter. *Gesang der Fischer: Als Arzt im Donaudelta*. Sibiu: Hora, 2004. 310 p. (BNaR II 499150)

► Rudeanu, Ioan Octavian. *Religia dacilor* / pref.: dr. Napoleon Săvescu ... București: Sigma, 2008. 243 p. (BNaR II 543876)

► *Rumänien: UNESCO – Demkmal. [Album]* / Ana Bârcă, Dana Jenei, Adela Văetiși ...; trad.: Ruxandra Ștețca; graf.: Mihaela Popa; foto.: Ovidiu Morar Arpad Harangozo; red.: Dana Voiculescu, Adrian Manafu, Emil Stanciu. București: Noi Media Print, 2010. 149 p.: foto. (BNaR III 319979)

► Rus, Maria. *Roșia Montană: un paradis dispărut* / ed. îngrijită de Traian Rus și Vasile Lechințan; pref.: Vasile Lechințan; postf.: Alexandru Matei. Cluj-Napoca: Napoca Star, 2014. 242 p.: il., portr. în parte color. (BNaR II 598725)

► Rus, Valentin. *Roșia Montană: aur-argint și galerii miniere*. Alba Iulia: Altip, 2011. 121 p.: h., il. în parte color. (BNaR V 23522)

► Rusu Abrudeanu, Ion. *Tragedia aurului: [studiu istorico-politic]* / ed.: Ioan Felea; cuv. înainte: prof. dr. Mircea Popa. Ed. nouă, cu completări. Cluj-Napoca: Napoca Star, 2004. 122 p., [15] p. il.: cu portr. (BNaR II 499329)

► Rusu, Adrian Andrei. *Bibliografia fortificațiilor medievale și premoderne din Transilvania și Banat = Bibliographie der Befestigungen aus Siebenbürgen und aus dem Banat während des Mittelalters und der Frühneuzeit* / trad. Adrian Andrei Rusu, Radu Lupescu, Mihaela Cosma. Reșița: Banatica, 1996: Ardealul. 159 p. Antetitolu: Muzeul Județean de Istorie Reșița. (BNaR II 445.587)

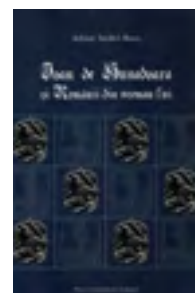
VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTI

Patrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea



VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTIPatrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea

- ▶ Rusu, Adrian Andrei. *Investigări ale culturii materiale medievale din Transilvania*. Cluj-Napoca: Mega, 2008. 260, [18] p.: facs., fig., h., il. (BNaR III 287235)
- ▶ Rusu, Adrian Andrei. *Ioan de Hunedoara și românii din vremea sa: studii*. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 1999. 367 p. (BNaR II 464364)
- ▶ Rusu, Adrian Andrei; Burnichioiu, Ileana. *Monumente medievale din Țara Hațegului = Medieval monuments from Hațeg District / trad.: Ana Maria Gruia*. Cluj-Napoca: Mega, 2008. 32 p.: il. în parte color. (BNaR III 287611)
- ▶ Rusu-Pescaru, Adriana; Iaroslavschi, Eugen; Rusu-Pescaru, Adriana; Stănescu, Florin. *Sarmizegetusa Regia: Capitala Daciei preromane*. Deva: Acta Musei Devensis, 1996: Polidava. 312 p.: fig. (BNaR I 96783)
- ▶ Salontai, Sanda. *Biserica fortificată din Prejmer / foto.: Szabo Tamás, Mihaela Sanda Salontai, Marius Porumb, Ciprian Firea; trad.: Rudolf Gräf (germană), Bogdan Aldea (engleză), Liana Lăpădatu (franceză)*. București: Editura Academiei Române, 2006. 92, [132] p. (BNaR IV 74578)
- ▶ Salzer, Johann Michael. *Der königl. freie Markt Birtzhalm in Siebenbürgen: ein Beitrag zur Geschichte der Siebenbürger Sachsen*. Birtzhalm: Hans Harald Maurer und Geigerdruck, 2009. XVI, 750 p., [6] p. pl.: il., portr., tab. (BNaR II 545711)
- ▶ Sanie, Silviu. *Din istoria culturii și religiei geto-dacice*. Ed. a 2-a rev. și adăug. Iași: Editura Universității „Al. I. Cuza”, 1999. XVI, 329 p., [23] f. pl.: fig. (Historica / Editura Universității „Al. I. Cuza”; 17) (BNaR III 238577)
- ▶ Sanie, Silviu. *Din istoria culturii și religiei geto-dacice*. Iași: Editura Universității „Al. I. Cuza”, 1995. 314 p., LXXXVIII f. pl.: il. (BNaR III 226110)
- ▶ Sanie, Silviu. *Untersuchungen über religionsgeschichte und kultur: die geto-daker*. Amsterdam: Hakkert, 2009. XXV, 390 p.: il. (Classical and Byzantine monographs; 71) Tit. orig. (lb. română): *Din istoria culturii și religiei geto-dacice*.
- ▶ *Saxon Fortified Churches of Transylvania = Biserici fortificate săsești din Transilvania = Sächsische Kircheburgen in Siebenbürgen*. București: Tritonic, 2007. 1 CD-ROM. (Mioritic) (BNaR CDR 727)
- ▶ Sârbu, Anca. *Delta Dunării: plante acvatice și palustre = Danube Delta: aquatic and palustre plants*. București: Ceres, 2015. [304] p.: fotogr. color., tab. (BNaR IV 95228)
- ▶ *Schässburg – Weinberg: Sighișoara – Dealul Viilor / Radu Harhoiu, Nikolaus Boroffka, Rodica Boroffka ...* Târgoviște: Cetatea de scaun, 2020. 2 vol. [Teil] 2. *Archäologische Grabungen bei der Fundstelle “Gräberfeld” / „Necropolă” / Radu Harhoiu, Nikolaus Boroffka, Rodica Boroffka ...; [Vorwordt: Svend Hansen].*, 2020. 577 p.: fig., h., il. în parte color, tab. (Archaeologia Romanica; 6) Antetitlu: Deutsches Archäologisches Institut Eurasien-Abteilung, Rumänische Akademie Archäologisches Institut „Vasile Pârvan”. (BNaR IV 111860)
- ▶ *Schässburg: Reiseführer: [der Reiseführer umfasst auch Kartenmaterial sowie 99 Farbfotos] / text: Mariana Pascaru; fotos: Florin Andreescu; Deutsche übersetzung: Lia Gross; Grete Klaster-Ungureanu*. București: Ad Libri, 2006. 84 p.: il., h. color. (Geh und schau) (BNaR II 526649)





► Scheint, Daniel G. *Az erdélyi székelyek földje és népe: természeti, politikai, statisztikai és történelmi szempontból: 1833* / magyar fordítás: Boér Laura. Sepsiszentgyörgy: Székely Nemzeti Múzeum, 2012. 169 p. + h. Tit. orig. (germană): *Das Land und Volk der Szeckler in Siebenbürgen*. (BNaR II 587405)

► Schneeberger, Michael. *Maramureș Romania: Photos 1988-1996*. Stuttgart: Frank-Michael Lange, 1996. 70 p.: il. (BNaR II 463477)

► Scripcariu, Adriana; Petac, Silvestru; Iuga, Anamaria. *Patrimoniul UNESCO din România pe înțelesul tuturor. [Album]*. Piscu: Școala Agatonia, 2019. 2 vol. Vol. 1. *Patrimoniul UNESCO din România pe înțelesul tuturor*. 271 p.: il., n. muz., fotogr. color. (BNaR V 24946)

► Scripcariu, Adriana; Zamora, Luiza; Dumitriu, George. *Patrimoniul brâncovenesc pe înțelesul tuturor*. Ed. a 3-a, revăzută. Piscu: Școala Agatonia, 2018. 184, [9] p.: facs., h., il. în parte color. (BNaR V 24813)

► Scurtu, Elisie-Florin. *Despre insula Peuce, Genucla, Halmyris și „cultura Murighiol”*. English edition. Bucharest: [s.n.], 2020. 102, XIII p.: il., h. (BNaR II 666047)

► Šebela, Miroslav. *Dunajská Delta: barvy, včně a hlasy přírodního ráje* / il.: Pavel Dvorský. Brno: Moravské Zemské Muzeum, 2002. 172 p.: il., h. + 1 CD-ROM. (BNaR V 22458)

► *Secolul al XIII-lea pe meleagurile locuite de către români* / ed.: Adrian Andrei Rusu. Cluj-Napoca: Mega, 2006. 277 p., [1] f. pl.: il. în parte color. Lucrarea reunește o parte a comunicărilor prezentate în cadrul simpozionului de la Muzeul Orașului Lipova, din 21-23 octombrie 2005. (BNaR III 279762)

► Severin, Constantin. *Imperiul sacru: mănăstiri și biserici din nordul Moldovei*. Pitești: Paralela 45, 2003. 180 p.: il. (BNaR II 495043)

► Severin, Constantin. *Imperiul sacru: mănăstiri și biserici din nordul Moldovei* / cu o pref. de Constantin Hrehor. Ed. a 2-a, rev. de autor. Sibiu: Agnos, 2018. 226 p. (BNaR II 646239)

► *Sfânta Mănăstire Voroneț: 520 de ani: 25 mai – 14 septembrie 2008* / monahia drd. Gabriela Platon (coord.), Olimpia Mitric, Doina Cernica ...; carte tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Pimen Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților. Suceava: Mușatinii, 2009. 286 p.: il. color. (BNaR II 557327)

► *Sfânta Mănăstire Voroneț: un sfert de veac de la reînființare* / Teofan Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, Calinic Botoșăneanu, Timotei Prahoveanu ...; tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Teofan Mitropolitul Moldovei și Bucovinei. Iași: Doxologia, 2016. 394 p.: il., facs., plan în parte color. (BNaR III 340736)

► *Sfântul Constantin Brâncoveanu, ocrotitorul Episcopiei Slatinei și Romanaților* / coord.: P S Sebastian, Episcopul Slatinei și Romanaților, prof. univ. dr. Dinică Ciobotea, pr. lect. dr. Ion Rizea. Slatina: Editura Episcopiei Slatinei și Romanaților, 2014. 3 vol.: facs. [Vol.] 1. [Partea] 1. *Izvoare* / Dinu C. Giurescu. 2014. 236 p.

VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTI

Patrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea



VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTI

Patrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea



[Vol.] 1. [Partea] 2. *Izvoare* / Ion-Radu Mircea. 2014. 134 p. [Vol.] 2. *Domnia* / [Avram Andea, Constantin Bălăceanu-Stolnici, Adina Berciu-Drăghicescu ...]. 2014. 888 p., [24] p. pl. color. [Vol.] 3. *Moștenirea culturală și spirituală* / arhim. Timotei Aioanei, Marian Barbu, Laviniu-Aurelian Bădulescu ... 2014. 579 p., [24] p. pl. color. (BNaR III 325528)

► *Sfântul Mare Mucenic Ioan cel Nou, cu Sfintele moaște la Suceava: viața, istoricul moaștelor, minunile, acatistul, paraclisul* / ed. îngrij. de L. S. Desartovici; il.: Călin Vădan; tipărită cu binecuvântarea Preasfințitului Părinte Galaction, Episcopul Alexandriei și Teleormanului. București: Sophia; Alexandria: Cartea Ortodoxă, 2010. 166 p.: h., il. (BNaR III 299086)

► *Sfinții Brâncoveni – martiri ai credinței și neamului românesc* / Mihai Iulian Stan, Ion Stoica, Adrian Ignat ...; tipărit cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Nifon Arhiepiscop și Mitropolit. Târgoviște: Editura Arhiepiscopiei Târgoviște, 2014. 328 p.: il. Autorii indicați în cuprinsul lucrării. Antetitul pe cop.: Arhiepiscopia Târgoviștei. (BNaR III 326152)

► *Sighișoara: [album]* / [concepție și coord.: Simion T. Pop; text: Ioan F. Pascu; versiune germană: Hermine Pop; versiune engleză: Ileana Sandu]. Târgu Mureș: Romghid, 2007. 35 p.: il. color. (Comorile Transilvaniei) (BNaR III 281759)

► *Sighișoara: amintiri medievale = Sighișoara: medieval memories = Sighișoara: Eine Zeitreise ins Mittelalter: [album]* / foto: Florin Andreescu; text: Mariana Pascaru; trad. lb. eng.: Alistair Ian Blyth; trad. lb. germană: Ana Maria Gal. București: Ad Libri, 2010. 74, [6] p.: il. color.

► *Sighișoara: cărți poștale de la începutul secolului XX = Sighișoara: in the twentieth century postcards*. București: Paideia, 2013. 42 p.: il. sepia. (Paideia Image and Collection) (BNaR I 109922)

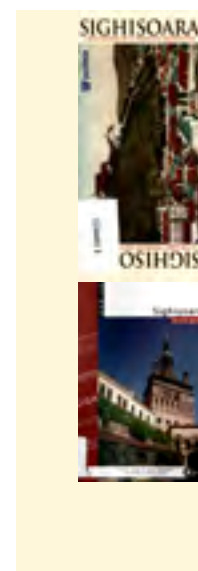
► *Sighișoara: ghid turistic* / text: Mariana Pascaru; foto.: Florin Andreescu. București: Ad Libri, 2006. 84 p.: il., h. color. (Mergi și vezi) Include hărți ale traseelor turistice și 99 fotografii color. (BNaR II 526651)

► *Sighișoara: memorii intersectate: memoria locurilor în orașele multiculturale ale Transilvaniei sec. XX* / Cătălina Cătană, Iulia Diaconu, Cristina Diță ... Cluj-Napoca: Argonaut, 2012. 68 p.: foto. color. (BNaR II 589102)

► *Sighișoara: tourist guide: [includes maps of tourist itineraries and 99 colour photographs]* / photographs: Florin Andreescu; text: Mariana Pascaru; English translation: Alistair Blyth. București: Ad Libri, 2006. 82, p.: il. color. + [1] f. pl. h. (Come and see) (BNaR II 526655)

► Šikrha, Lenka; Šikrha, Jozef. *Rumunsko není divočina: Autem na pobřežích Čuěrného morúe, do Dunajské Deltý a po stopách Draculy*. Bratislava: Via Nostra, 2005. 287 p.: il. color. (BNaR III 281418)

► Silvestri, Artur. *Ofranda baldachinului: Mușatini și Movilești la Mănăstirea Sf. Ioan cel Nou de la Suceava*. București: Carpathia Press, 2003. 4 p. (Colecția Locuri binecuvântate; 1) (BNaR II 495037)



- ▶ Simionovici, Elena. *Das Heilige Kloster Voroneț: Wiege der rumänischen Geschichte und der orthodoxen Geistlichkeit* / ins Deutsche von Valentin Oskar Kamla]; [Vorwort: stavrofora Irina Pântescu ... Ed. a 2-a, rev. Suceava: Mușatinii, 2008. 131 p.: il. color. (BNaR ARS II 7631)
- ▶ Simionovici, Elena. *Das Heilige Kloster Voroneț: Wiege der rumänischen Geschichte und der orthodoxen Geistlichkeit* / [ins Deutsche von Valentin Oskar Kamla]; [Vorwort: stavrofora Irina Pântescu ...]. Suceava: Mușatinii, 2021. 131 p.: il., fotogr. în parte color. (BNaR II 683287)
- ▶ Simionovici, Elena. *El monasterio sagrado de Voroneț: el corazón de la historia y la espiritualidad ortodoxa rumana* / traducido: Paula-Niki Iutis; prólogo: Stavrofora Irina Pântescu. Suceava: Mușatinii, 2018. 161, [3] p. (BNaR II 652383)
- ▶ Simionovici, Elena. *Le Saint Monastère de Voroneț: Foyer d'histoire roumaine et de spiritualité orthodoxe* / trad. du roumain par Crina Ileana Coșoveanu; pref.: Irina Pântescu, Elvira Sorohan. Sibiu: Thausib, 2002: Masib. 136 p.: il. (BNaR II 480979)
- ▶ Simionovici, Elena. *Le Saint Monastère de Voroneț: foyer d'histoire roumaine et de spiritualité orthodoxe*. Suceava: Mușatinii, 2009. 155 p.: il. color. (BNaR II 557328)
- ▶ Simionovici, Elena. *Oameni la Sfânta Mănăstire Voroneț* / carte tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Pimen, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților. Ed. a 2-a, rev. și ad. Botoșani: Gee, 2011. 170 p.: foto. color. (BNaR II 595464)
- ▶ Simionovici, Elena. *Oameni la Sfânta Mănăstire Voroneț*. Suceava: Mușatinii, 2010. 156 p.: il. color. (BNaR II 557347)
- ▶ Simionovici, Elena. *Santo Monastero Voroneț: focolare di storia romena e di spiritualità ortodossa* / versione italiana: Dumitru Irimia; proemio: archimandrita Irina Pântescu. Sibiu: Thausib, 2002. 152 p.: il. color. (BNaR II 478878)
- ▶ Simionovici, Elena. *Santo Monastero Voroneț: focolare di storia romena e di spiritualità ortodossa* / versione italiana: Dumitru Irimia. La terza edizione. Botoșani: Gee, 2011. 164 p.: il. în parte color. (BNaR II 593133)
- ▶ Simionovici, Elena. *Sfânta Mănăstire Voroneț – vatră de istorie românească și de spiritualitate ortodoxă*. Sibiu: Thausib, 2001. 153 p.: il. color. (BNaR II 475232)
- ▶ Simionovici, Elena. *Sfânta Mănăstire Voroneț: icoane*. Sibiu: Thausib, 2004. 208 p.: il. color. (BNaR II 493479)
- ▶ Simionovici, Elena. *Sfânta Mănăstire Voroneț: icoanele altarului* / [pref.: dr. Carmen Cornelia Bălan]. Suceava: Mușatinii, 2007. 118 p. (BNaR II 519355)
- ▶ Simionovici, Elena. *Sfânta Mănăstire Voroneț: icoanele altarului*. Suceava: Mușatinii, 2018. 118 p.: il. color. (BNaR II 652433)
- ▶ Simionovici, Elena. *Sfânta Mănăstire Voroneț: trei decenii de la reînființare*. Suceava: Mușatinii, 2021. 126 p.: il., fotogr., portr. color. (BNaR II 683284)

VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTI

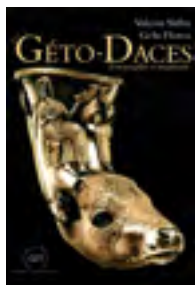
Patrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea



VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTIPatrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea

- Simionovici, Elena. *Sfânta Mănăstire Voroneț: vatră de istorie românească și de spiritualitate ortodoxă* / cuv. înainte: stavrofora Irina Pântescu ... Ed. a 2-a rev. și îmbogăț. Suceava: Mușatinii, 2008. 168 p.: il. color. (BNaR II 530735)
- Simionovici, Elena. *Sfânta Mănăstire Voroneț: vatră de istorie românească și de spiritualitate ortodoxă*. Ed. a 3-a. Suceava: Mușatinii, 2010. 158, [10] p.: il. color. (BNaR II 557346)
- Simionovici, Elena. *The Holly Monastery of Voroneț: a heart of Romanian history and Orthodox spirituality*. Suceava: Mușatinii, 2016. 137 p.: il. color. (BNaR II 609970)
- Simionovici, Elena. *The Sacred Monastery of Voroneț: a heart of Romanian history and Orthodox spirituality* / translated by: Ligia Doina Constantinescu; foreword: stavrofora Irina Pântescu ... Ed. a 2-a, rev. Suceava: Mușatinii, 2009. 149 p.: il. color. (BNaR ARS II 7635)
- Simionovici, Elena. *The Sacred Monastery of Voroneț: a heart of Romanian history and orthodox spirituality* / translated by: Ligia Doina Constantinescu. Sibiu: Thausib, 2001. 136 p.: il. color. (BNaR II 475233)
- Sinigalia, Tereza. *Mănăstirea Probota = Probota Monastery = La Monastère de Probota = Das Kloster Probota: album*. București: Editura Academiei Române, 2007. 100, [80] p.: il., h. color. (BNaR IV 76137)
- Sinigalia, Tereza; Pușcașu, Voica Maria. *Mănăstirea Probota: [prezentare – album]*. București: Meridiane, 2000: RAMO. 95 p.: il. color. (Monumente istorice) (BNaR ARS II 7357)
- Sîntimbrean, Aurel; Bedelean, Horea; Bedelean, Aura. *Aurul și argintul Roșiei Montane*. Ed. a 2-a. Alba Iulia: Altip, 2009. 214 p.: il. în parte color, facs., h., tab. (BNaR III 290030)
- Sîntimbrean, Aurel; Bedelean, Horea; Bedelean, Aura. *Aurul și argintul Roșiei Montane* / pref. de Marcel Benea; cuv. înainte de Ioan Mârza. Ed. a 3-a. Suceava: Alexandria Publishing House, 2013. 214 p.: h., il. în parte color, tab. (BNaR III 321191)
- Sîrbu, Valeriu. *Oameni și zei în lumea geto-dacilor: mărturii arheologice = Man and Gods in the geto-dacian world: archaeological testimony*. Brașov: C 2 Design, 2006. 280 p.: il. în parte color. (BNaR IV 75475)
- Sîrbu, Valeriu; Florea, Gelu. *Dacia: historia y arte* / editores, Cătălin D. Constantin y Ricardo B. Soria; traducción, Teodora Olteanu. Valladolid: Unoveinte, 2010. 205 p.: il. color. (Tesoros de la arqueología de Rumanía)
- Sîrbu, Valeriu; Florea, Gelu. *Imaginar și imagine în Dacia preromană = Imaginaire et image dans la Dacie preromaine = Imagery and image in pre-Roman Dacia*. București: Istros, 1997. 224 p.: il. (Biblioteca Istros). (Sinteze Arheologice și Istorice; IV) Antetitlu: Institutul Român de Tracologie București. Muzeul Brăilei. Muzeul Dunării de Jos Călărași. (BNaR IV 65792)





► Sîrbu, Valeriu; Florea, Gelu. *Les Géto-Daces: Iconographie et imaginaire* / traduit en français par Livia Sîrbu. Cluj-Napoca: Centre d'Études Transylvanien; Fondation Culturelle Roumaine, 2000. 231p., 48 f. foto.: il., fig. (BNaR III 248576)

► Solomonea, Carmen Cecilia. *Monumente cu picturi murale: aspecte teoretice și practice ale restaurării*. Iași: Performantica, 2015. 171 p.: fotogr. color, il. (BNaR II 624837)



► *Sommertage in BIRTHÄLM: Literarisches, Geschichtliches und Kunstgeschichtliches zu BIRTHÄLM* / Adolf Meschendörfer, Erwin Wittstock, Eginald Schlattner ...; herausgegeben von Gerda Ziegler. Hermannstadt [Sibiu]: Honterus, 2009. 224, [16] p.: il. color. (BNaR II 544103)

► *Spațiul românesc în epoca lui Constantin Brâncoveanu* / Claudiu Neagoe, Anda-Lucia Spânu, Teodor Octavian Gheorghiu ...; vol. editat de Carmen Oprescu și Claudiu Neagoe. București: Ars Docendi, 2014. 258 p.: h., tab., graf., facs. Antetitlu: Universitatea din Pitești. Facultatea de Științe Socio-Umane. Centrul de Cercetare „Dinicu Golescu”. Comisia de Istoria Orașelor din România, Sibiu. (BNaR III 327004)

► Spânu, Daniel. *Tezaurile dacice: creația în metale prețioase din Dacia preromană*. București: Simetria, 2012. 278, 195 p.: fig., graf., il., tab. (BNaR IV 87298)

► Sfînean, Lucia-Maria. *Orăștie: munții Orăștiei*. Timișoara: [s.n.], 2013. 65 p.: il. (BNaR II 582692)

► *Székelyek a keleti végeken: harckészültségben minden időkbén* / János Mihály, Demeter Sándor Lóránd, Sashalmi-Fekete Tamás (főszerkesztő) ... Székelyudvarhely [Odorheiu Secuiesc]; Székelyderzs [Dârjiu]: [s.n.], 2020. 173, [3] p.: il., tab., fotogr., graf. color. (BNaR IV 111268)

► Szekeres, Attila István; Pál-Antal, Sándor; Mihály, János. *Simboluri istorice secuiești*. Odorheiu Secuiesc: Hargita Megyei Hagyományőrzési Forrásközpont, 2017. 180 p.: il. în parte color. (BNaR II 629443)

► Szemkovics, Laurențiu-Ștefan. *Documente de la Constantin Brâncoveanu privitoare la Mănăstirea Hurezi și la unele localități din județul Vâlcea (1691-1714)*. Brăila: Istros a Muzeului Brăilei „Carol I”, 2017. 245 p., [1] f.: facs., il., portr. color. (BNaR IV 103153)

► *Szent László kistérség: Felsőboldogfalva, Kányád, Székelyderzs, Bögöz, Nagygálambfalva községek kulturális és idegenforgalmi útikalauza = Ghidul cultural și turistic al microregiunii Regiovest Szent László – comune: Feliceni, Ulieș, Dârjiu, Mugeni, Porumbeni Mari*. Gheorgheni: F & F International, 2005. 70 p.: il. color. (BNaR III 272195)

► Șerban, Elena-Olivia. *Delta Dunării: studiu turistic și metodologic: lucrare științifică*. Costești: Ars Libri, 2008. 69 p.: il., h. (BNaR IV 77171)

► Șlapac, Mariana. *Cetăți medievale din Moldova: mijlocul secolului al XIV-lea – mijlocul secolului al XVI-lea*. Chișinău: Arc, 2004. 370 p.: fig., 16 f. il. (BNaR IV 73513)



VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTI

Patrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bîlcea



VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTI

Patrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea



- ▶ Ștef, Dorin. *Maramureș: brand cultural* / trad.: prof. univ. Ana Olos; foto.: Florin Pușcaș, Ghiță Porumb, Marin Giurgiu. Baia Mare: Cornelius, 2008. 132 p.: il. color. (BNaR IV 77015)
- ▶ *Șurdești: oameni și locuri* / antolog.: Anamaria Iuga; il.: Alina Spătariu, Mihaela Paraschivu, Florin Pantilimon ... Baia Mare: Cybela, 2008. 16 p.: il. color. Broșură realizată în cadrul proiectului: mcR2U. Moștenirea culturală și creația – factori de eurointegrare a comunităților maramureșene Șurdești și Săliștea de Sus. (BNaR II 531205)
- ▶ Tamaș, Corneliu. *Istoria Horezului*. Râmnicu Vâlcea: Conphys, 1995. 250 p.: il., portr., facs. (BNaR II 441573)
- ▶ Tămaș, Călin Gabriel. *Structuri de breccii endogene (breccia pipe – breccia dyke) și petrometalogenia zăcămintului Roșia Montană (Munții Metaliferi, România)*. Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2008. 230 p. (BNaR III 284978)
- ▶ Tătaru-Cazaban, Bogdan. *Monastery of Horezu = Mănăstirea Hurezi* / translations Virgil Olteanu; photography José M. Diez Laplaza. Segovia: Artec, 2009. 142 p.: il. color. (World heritage cities of humanity in Spain under the patronage of UNESCO)
- ▶ *The art of Byzantine tradition in Romania* / text: monahia Atanasia Văetiși (Adela Văetiși); trad.: John Lincoln; graf.: Ioana Bită Giulea; foto.: Árpád Harangozó; ed.: Adrian Manafu. București: Noi Media Print, 2008. 120 p.: il. color. (BNaR IV 87553)
- ▶ *The biopolitics of the Danube Delta: nature, history, policies* / edited by Constantin Iordachi and Kristof van Assche. Lanham: Lexington Books, 2015. XXX, 452 p., [1] f.: h., il. (BNaR III 336124)
- ▶ *The castles of Transylvania: Bran, Sinaia, Hunedoara, Sighișoara, Târgoviște*. Milano: Kina, 2006. 96 p.
- ▶ *The history of Transylvania* / Mihai Bărbulescu, Grigore P. Pop, Anton E. Dörner ...; coord.: Ioan-Aurel Pop și Thomas Năgler. Ed. a 2-a. Cluj-Napoca: Academia Română. Centrul de Studii Transilvane, 2010. 3 vol.: h., tab. Vol. 1. *The history of Transylvania (until 1541)*. 388, [14] p. Vol. 3. *The history of Transylvania (from 1711 to 1918)* / Nicolae Bocșan, Ioan Bolovan, Ionuț Costea ...; coord.: Ioan-Aurel Pop și Thomas Năgler, András Magyari. 743, [41] p. (BNaR III 304401)
- ▶ *The Monasteries in Bucovina: Christian foundation* / text de Dumitru Irimia, foto de Marius Vasiliu; coord.: Marius Corvin Vasiliu. Gura Humorului: Terra Design, 2009. 28 p.: il. color.
- ▶ *The restoration of the Probota Monastery: the story of a project funded by the Japanese Trust Fund for the Preservation of the World Cultural Heritage and implemented by UNESCO in cooperation with the Ministry of Culture and the support of the Archbishopry of Suceava and Rădăuți, Probota, Romania, September 1996-2001* / UNESCO. Japanese Trust Fund for the Preservation of the World Cultural Heritage. Paris: UNESCO, 2001. XII, 410 p.: il. color, h.



► *The Treasure Book of Sighișoara* / historians: Gheorghe Baltag, Hannelore Beier, Sándor Berecki ...; text: Bálint Zágoni; il.: Jánosi Andrea. Cluj-Napoca: Projectograph, 2012. 48 p.: il. color. (BNaR IV 92714)



► Theodorescu, Răzvan. *România în patrimoniul UNESCO = La Roumanie au patrimoine de l'UNESCO = Romania in the UNESCO heritage* / Răzvan Theodorescu, Atena Groza; fotogr.: George Dumitriu; [trad. lb. franceză Valentina Puiu, trad. lb. engleză Mihaela Chițac]; concept grafic: Nina May. București: Monitorul Oficial R.A., 2015. [296] p.: fotogr. color. (BNaR III 337460)

► Theodorescu, Răzvan; Groza, Atena. *România în patrimoniul UNESCO = La Roumanie au patrimoine de l'UNESCO = Romania in the UNESCO heritage* / foto.: George Dumitriu. Ediția a 3-a. București: Monitorul Oficial R.A., 2019. 295 p.: il. color. (BNaR III 353930)

► Theodorescu, Răzvan; Solcanu, Ion; Sinigalia, Tereza. *Artă și civilizație în timpul lui Ștefan cel Mare: [album]*. București: Ministerul Culturii și Cultelor, 2004. 127, CXXVII p.: il. color. (BNaR ARS V 3743)

► Timur Chiș, Vasile. *Budești; Sârbi: ghid cultural-turistic: cultural-tourist guide* / traducător: Alina Manole, Mara Cazacu Minculescu; foto.: Vasile Timur Chiș. Sighetu Marmăției: [s.n.], 2013. 48 p.: h., il., fotogr. color. (BNaR II 643578)

► Timur Chiș, Vasile. *Poienile Izei: [ghid turistic]* / traducători: Mihai Hotea, Mariana Andreea Chindriș. Sighetu Marmăției: [s.n.], 2013. 48 p.: h., il., fotogr. color, tab. Pe f. de tit.: Localitate înfrățită cu localitatea Maxéville din Franța = Localité jumelée avec la localité française Maxéville. (BNaR II 643580)

► Timur Chiș, Vasile; Hotea, Mihai. *Poienile Izei: ghid turistic = Guide touristique* / traducători: Mihai Hotea, Mariana Andreea Chindriș. Sighetu Marmăției: [s.n.], 2017. 48 p.: h., il., fotogr. color, tab. + 1 h. Pe f. de tit.: Localitate înfrățită cu localitatea Maxéville din Franța = Localité jumelée avec la localité française Maxéville. (BNaR II 643579)

► Tiron, Constantin. *Legendele Bucovinei* / [pref.: Cornel Udrea]. Câmpulung Moldovenesc: [s.n.], 2021. 402 p.: il. (BNaR III 361339)

► Tiron, Laura. *Delta du Danube – Bras de St. George: Mobilité morphologique et dynamique hydro-sédimentaire depuis 150 ans*. Constanța: [s.n.], 2010. 280 p. (BNaR III 299365)



► Tomaș, Mircea. *Biserica de lemn greco-catolică „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril” Șurdești – 1721 Maramureș, România = The Greek-Catholic Wooden Church of „Saints Archangels Michael & Gabriel” = Die griechisch-katholische Holzkirche „Heilige Erzengel Michael und Gabriel” ...* / poze: Daniel Chindea, Mircea Tomoș. Baia Mare: Editura Surorilor Lauretane, 2012. 44 p.: il., h. color. (BNaR I 108730)

► Tomi, Marian Nicolae. *Maramureșul de ieri până astăzi: studii și cercetări istorice*. Cluj-Napoca: Grinta, 2008. 279 p.: tab. (BNaR IV 79716)

► Tomozei, Constantin. *Roșia Montană – Alburnus Maior: vatră milenară de istorie, civilizație și continuitate*. Alba Iulia: Altip, 2003. 124 p.: h., il. color. (BNaR IV 76936)

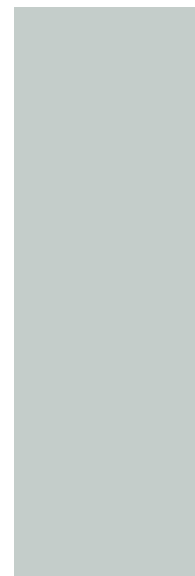
VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTI

Patrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea



VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTIPatrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea

- ▶ Totu, Liana Claudia. *Cetăți medievale din România: monografie*. Craiova: Revers, 2015. 74 p. (BNaR I 112376)
- ▶ *Transilvania – România: [album]* / foto.: Florin Andreescu; text: Mariana-Dorina Pascaru. București: Ad Libri, 2010. 184, [8] p.: il. color. (BNaR IV 82904)
- ▶ Tudorancea, Claudiu; Tudorancea, M. M. *Danube Delta: genesis and biodiversity*. Leiden: Backhuys, 2006. 460 p.: il.
- ▶ Turcu, Mioara. *Dicționarul cetăților și așezărilor fortificate geto-dacice*. București: Editura Fundației „România de Măine”, 2002. 180 p.: fig., h., il. Antetitlu: Universitatea Spiru Haret. (BNaR A II 4314)
- ▶ Țanțar, Mihai. *Pictura murală exterioară din nordul Moldovei – un posibil început pentru istoria filosofiei românești*. Cluj-Napoca: Grinta, 2010. 71 p. (BNaR IV 85394)
- ▶ Țelman, Ion. *Din istoria Maramureșului = From the history of the Maramureș = De l'histoire de Maramureș = Aus der Geschichte der Maramuresch*. Sighet: [s. n.], 2008. 165 p.: il., portr. (BNaR II 527263)
- ▶ Țentea, Ovidiu. *Bath and bathing at Alburnus Maior = Băile Romane de la Alburnus Maior / with the contribution of Corina Ionescu, Lucreția Ghergari, Mihai Dima, Valentin Voișian*. Cluj-Napoca: Mega, 2015. 225 p.: il., fig., h. în parte color, tab. (National History Museum of Romania. The Centre for Romanian Military Studies; 10) (BNaR IV 100380)
- ▶ Țiplic, Ioan Marian. *Fortificațiile medievale timpurii din Transilvania: (secolele al X-lea – al XII-lea)*. Iași: Institutul European, 2007. 182 p.: fig., h. (Academica / Institutul European; 32) (BNaR III 281384)
- ▶ Ulian, Petru. *Călătorie în Țara Maramureșului*. Baia Mare: Eurotip, 2011. 80 p.: il. în parte color. (BNaR III 309768)
- ▶ UNESCO *Világörökség Vártemplomok Erdélyben: nyílt kapuk a kulturális örökség megismeréséhez és védelméhez / Civitas Alapítvány a Polgári Társadalomért, Székelyudvarhely, Székelyuderszi Unitárius Egyházközség; fotó: Újvárosi Katalin, Balassa M. Iván, Erdély Bálint Előd ... Odorheiu Secuiesc: [s.n.], 2015. 20 p. : fotogr. color. (BNaR II 630899)*
- ▶ UNESCO *World Heritage Fortified Churches in Transylvania : a network for "defending" cultural heritage with open "gates" in order to facilitate access to it / Parohia Unitariană Dârjiu, Fundația Civitas pentru Societatea Civilă Odorheiu Secuiesc; fotó: Újvárosi Katalin, Balassa M. Iván, Erdély Bálint Előd ... Odorheiu Secuiesc: [s.n.], 2015. 20 p. : fotogr. color. (BNaR II 630902)*
- ▶ Urcan, Tudor Cătălin. *Biserica „Sf. Cruce” din Pătrăuți: geometrii ziditoare: o analiză geometrică a arhitecturii bisericii: [album]* / foto.: Petru Palamar. Suceava: Karl A. Romstorfer, 2020. [214] p.: il., plan., fotogr. color. (BNaR V 114149)
- ▶ Ursu, Timotei. *Kogaion: cercetări multidisciplinare la sanctuarele dacice din Munții Orăștiei*. Ed. a 2-a, revăzută și completată. București: Editura Universitară, 2017. 323 p.: h., il. în parte color. (BNaR IV 102617)

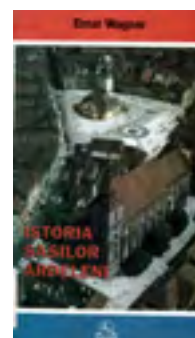
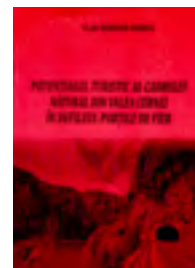


- Vaidianu, Natașa. *Rezervația biosferei Delta Dunării: parteneriat între oameni și natură pentru dezvoltarea durabilă*. București: Ars Docendi, 2013. XV, 199 p.: graf., h., il., tab. în parte color. (BNaR III 330237)
- *Valea Viilor: patrimoniu și tradiții în comuna Valea Viilor = Vorumloc-Nagybaromlak / Primăria Comunei Valea Viilor*. Sibiu: Casa de Presă și Editură Tribuna, 2015. 32 p.: il. Antetitlu: România. Județul Sibiu. Comuna Valea Viilor. (BNaR II 623387)
- *Valori arhitecturale transmisibile în Maramureșul istoric / prof. arh. dr. Adriana Matei (coord.), asist. drd. arh. Smaranda Todoran (coautor), prep. drd. arh. Călin Spânu (colab.) ... Cluj-Napoca: U. T. Press, 2009. 2 vol.: h., il., schem., tab. în parte color. Vol. 1. Valori arhitecturale transmisibile în Maramureșul istoric. 354 p. Vol. 2. Valori arhitecturale transmisibile în Maramureșul istoric. 2009. 273 p. (BNaR III 306496)*
- Varvara-Baier, Yvonne. *Nachbarschaften: arbeitsheft für die 6. und 7. klasse*. Schässburg [Sighișoara]: [s.n.], 2019. 17 p.: fotogr. color. (BNaR III 352808)
- Vasiliu, Anca. *L'architettura dipinta: gli affreschi moldavi nel XV e XVI secolo*. Milano: Jaca Book, 1998. 328 p.: il. în parte color.
- Vasiliu, Anca. *La traversée de l'image: art et théologie dans les églises moldaves au XVIe siècle: Théophanie / préface d'Olivier Clément*. Paris: Desclée de Brouwer, 1994. 272 p.: il., pl. (BNaR II 445304)
- Vasiliu, Anca. *Moldauklöster 14.-16. Jahrhundert*. München: Hirmer Verlag, 1999. 312 p.: il. în parte color.
- Vasiliu, Anca. *Monastères de Moldavie – XIVe-XVIe siècles: les architectures de l'image: monographie / préface d'Olivier Clément; photographies Sandu et Dinu Mendrea*. Paris; București: Paris-Méditerranée: Humanitas, 1998. 328 p.: il. în parte color., h. (BNaR ARS V 3586)
- Vătășianu, Virgil. *Istoria artei feudale în Țările Române / cuvânt înainte și coord. ed. anastatică: prof. dr. Marius Porumb ... Cluj-Napoca; București: Centrul de Studii Transilvane: Editura Fundației Culturale Române, 2001: Ardealul. [6], VII-XI, 1018 p., 1 f. portr.: il. Ed. anastatică a ed. din 1959 apărută la Editura Academiei R.P.R. (BNaR IV 66321)*
- Vergatti, Radu Ștefan. *Brâncovenesți: sfinții martiri Brâncoveni: culegere de studii / ed.: Daniel Gligore; apare cu binecuvântarea și purtarea de grijă a Înaltpreasfințitului Părinte Calinic, Arhiepiscop al Argeșului și Muscelului*. Curtea de Argeș: Editura Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului, 2014. 248 p.: facs., il. BNaR (BNaR II 596996)
- Vetișanu-Mocanu, Vasile. *Cartea Ieudului: de la începuturi până în zilele noastre*. Oradea: Convex, 1995: Hexaprint. 230 p., [9] f. pl.: il. (BNaR IV 63082)
- *Viața și acatistul Sfântului Mare Mucenic Ioan cel Nou de la Suceava: (2 iunie) / diortosire text: IPS Calinic, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților*. Suceava: Crimca, 2021. 63 p.: il. color. (BNaR I 117327)

VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTIPatrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea

VALORI ȘI
TRADIȚII
ROMÂNEȘTIPatrimoniul material UNESCO din România. Cărți editate după anul 1990, în colecțiile BNaR
Angela Bilcea

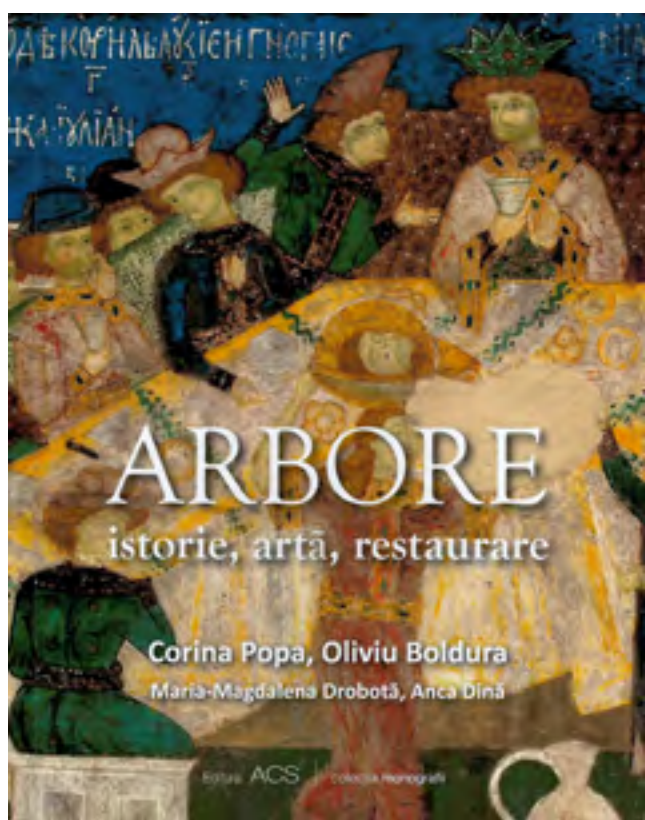
- ▶ *Viața și petrecerea fericitului părinte Ioan Arhimandritul, starețul Sfintei Mănăstiri Hurezi (1692-1726), în vremea Domnului Constantin Brâncoveanu* / ed. îngrij. de Iuliana Mateescu; tipărită cu binecuvântarea Î. P. S. Varsanufie, Arhiepiscopul Râmnicului. Râmnicu Vâlcea: Praxis, 2015. 32 p. (BNaR I 113667)
- ▶ *Visitor management: case studies from world heritage sites* / edited by Myra Shackley. Oxford: Butterworth-Heinemann, 1998. 265 p. Cuprinde studiul: *The fortified church of Biertan (Transylvania)* / Alexandra Mureșan.
- ▶ Vîrtosu, Sebastian. *Calendarul dacic: anul 60344 – 2013* / calculat și întocmit de Sebastian Vîrtosu și Anișoara Munteanu după datele conținute în marele sanctuar circular din Sarmisegetuza; pref. de prof. dr. Cezar Boghici. Brașov: Aldus, 2012. 45 p.: fig., tab. (BNaR III 331804)
- ▶ Vlad, Gheorghe. *Constantin Brâncoveanu: martirul și sfântul românilor*. Alexandria: Cartea Ortodoxă, 2014. 271 p.: il. în parte color. (BNaR III 328286)
- ▶ Vlad, Mariana Dorina. *Potențialul turistic al cadrului natural din Valea Cernei în defileul Porțile de Fier*. București: Inkpres, 2016. 95 p.: h., tab. (BNaR II 637972)
- ▶ Vlasie, Mihai. *Ghidul așezămintelor monahale ortodoxe din România: drumuri spre mănăstiri* / tipărită cu binecuvântarea Prea Sfințitului Părinte Galaction, Episcopul Alexandriei și Teleormanului. Ed. a 10-a. București: Sophia, 2005. 408 p. + [1] f. h. color. (BNaR II 504512)
- ▶ Wagner, Ernst. *Istoria sașilor ardeleni* / trad. de Maria Ianus; cuv. înainte de Thomas Năgler. București: Meronia, 2000. 128 p.: il., h. (BNaR II 470148)
- ▶ Weber, Peter. *Aves Histriae – Avifauna zonei Histria: Rezervația biosferei Delta Dunării = Die Vogelwelt Histrias: Biosphärenreservat Donaudelta = The bird from Histria: Biosphere Reserve Danube Delta* / foto: Szabó László, Beat Rüegger, Adrian Wullschleger, Martin Zimmerli. Tulcea: AVES, 2000. 220 p.: fig., graf. + [24] p. pl. color, [6] p. pl. tab. (BNaR II 486081)
- ▶ *Western medieval wall paintings: studies and conservation experience: Sighișoara, Romania, 31 August – 3 September 1995*. Rome: ICCROM, 1997. VI, 84 p.: il. în parte color.
- ▶ Zărnescu, Dany-Madlen. *Grădinile mănăstirii* / cu reproducerea unor lucrări de Dany-Madlen Zărnescu și cu pagini de cronică scrise de Doina Cernica. Suceava: Mușatinii, 2015. 117 p.: il. color. (BNaR II 618530)



RECENZII - CRONICI - SEMNALĂRI

Arbore: istorie, artă, restaurare / Corina Popa, Oliviu Boldura, Maria-Magdalena Drobotă, Anca Dină. București: ACS, 2016. 271 p.: il.

Volumul este o monografie a Mănăstirii Arbore, incluse de UNESCO, în anul 1993, pe Lista Patrimoniului cultural mondial, în grupul „Biserici pictate din nordul Moldovei”. Biserica este ctitoria pârcealabului Luca Arbore, unul dintre cei mai importanți boieri de la curtea lui Ștefan cel Mare, care a cumpărat, în 1502, satul de care aparține biserica, stabilindu-și aici reședința.



La 2 aprilie 1502, pe locul unui vechi schit, au început lucrările de construcție la biserica familiei hatmanului Arbore, cu intenția de a o folosi ca necropolă. Potrivit pisaniei, lucrările au fost terminate în același an, în data de 29 august. Concomitent, la sud de biserică, s-a înălțat casa boierească, ulterior demolată, din cauza stării de degradare în care ajunge. Biserica a devenit în timp biserica satului. Însă, din cauza condițiilor climaterice specifice zonei (precipitații abundente și ierni friguroase), ea cunoaște o stare de degradare accentuată, fiind aproape părăsită. Începând cu anul 1909 și apoi în diferite perioade, biserica trece printr-o serie de reparații vizând consolidarea și restaurarea sa.

Biserica „Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul” din Arbore a fost construită din piatră brută, iar la bolți s-a folosit cărămida. Edificiul are un plan mixt, cu o formă dreptunghiulară în exterior și treflată în interior, cu un acoperiș în patru ape, rotunjit spre răsărit ca urmare a curburii absidei. Intrarea în biserică se face printr-un portal în stil gotic, situat pe peretele sudic. Lăcașul de cult este luminat prin cinci ferestre de dimensiuni mici, cu ancadrame din piatră profilată. În interior, biserica este împărțită în cele trei încăperi specifice cultului ortodox (pronaos, naos, altar), cu un pronaos dreptunghiular în care se află mormântul ctitorului (sub un baldachin de piatră sculptată) și al soției acestuia, Iuliana.

Pictura bisericii Mănăstirii Arbore, realizată de zugravul Dragoș Coman, îmbină armonios elemente orientale și occidentale și este renumită prin pictura murală în frescă, de însemnată valoare artistică, care împodobește atât interiorul, cât și exteriorul. După

aprecierea specialiștilor este, probabil, monumentul cu cea mai frumoasă pictură murală din zonă. Pictura interioară a fost realizată imediat după finalizarea construcției, între anii 1503-1504, analiza acesteia punând în valoare un program iconografic cu câteva teme mai puțin frecvente, chiar singulare în contextul artei epocii. Pictura exterioară, de o rară valoare artistică, cuprinde scene populate de numeroase personaje în continuă mișcare, în culori vii, armonios îmbinate. În timp, o parte a frescelor s-a deteriorat ca urmare a faptului că lăcașul de cult a fost descoperit o lungă perioadă de timp (pictura nu s-a mai păstrat deloc pe perețele nordic, dar s-a păstrat parțial pe absida altarului și, cu unele deteriorări, pe fațada sudică și integral pe cea vestică).

După 1990, a avut loc restaurarea picturilor murale interioare și exterioare, fapt care face acum din monument, un ansamblu complet și complex, unitar stilistic. Sunt prezentate în carte informații de specialitate privind tratamentele aplicate, procesul de restaurare a picturilor murale fiind considerat poate, de necunosători, inutil de lung. Prin aceasta, monografia se adresează atât turiștilor (având în vedere că fiecare poate să culeagă informațiile de care are nevoie), cât și specialiștilor în istorie și istoria artei, administratorilor de monumente și restauratorilor.

„Prin stilul ei, pictura de la Arbore se deosebește de ansamblurile epocii. Decorul mural apare ca opera unui artist de mare rafinament și cu o cultură artistică de excepție. Pictorul este un bun cunoscător al artei postbizantine a secolului al XVI-lea, așa cum apare în icoanele vremii în lumea rusească și grecească, fiind totodată familiarizat și cu stilul gotic. Infuzia de sensibilitate gotică coincide cu manierismul atins de arta postbizantină în secolul XVI, deci sinteza stilistică era posibilă. Cele două stiluri funcționează într-o relație de complementaritate. Pictorul realizează un stil propriu ce păstrează în esență caracterul celui bizantin, dar apelul la elementele occidentale îi conferă o mai mare capacitate expresivă, o diferențiere în funcție de caracterul temelor, o mai suplă și nuanțată adecvare între text și imagine. Stilul rafinat funcționează ca un comentariu al episodului iconografic. Arta gotică diminuează prin eleganță și grație hieratismul bizantin, oferind totodată un repertoriu scenografic ce contribuie la forța narativă a episodelor hagiografice. Realismul empiric al portretelor din scenele narrative, ce înlocuiește relativa stereotipie bizantină, conferă picturii un potențial narativ singular în pictura vremii.” (p. 8)



RECENZII - CRONICI - SEMNALĂRI

BALTAG, Gheorghe. Sighișoara = Schäßburg = Segesvár: istoria Sighișoarei de la întemeierea orașului până în 1945. Ed. a 2-a rev. și adăugită. Sibiu: Honterus, 2015. 264, [4] p.: il., portr. în parte color.

„Văzută de pe înălțimile din jur, Cetatea Sighișoarei pare o uriașă navă încărcată cu monumente, plutind deasupra acoperișurilor Orașului de Jos într-o mare de verdeață. O concentrare neobișnuită de monumente de arhitectură medievală într-un spațiu relativ restrâns, amplasate pe un deal din mijlocul defileului Târnavei Mari, iată elementele care au particularizat Cetatea și, în același timp, au salvat-o de la distrugere. (...)

Cetatea medievală, care de fapt este un orașel fortificat cu ziduri și turnuri de apărare, ocupă în principal o terasă largă (aprox. 300 m lungime pe 200 m lățime) aflată la 35 m deasupra luncii Târnavei Mari și un promontoriu cu pante abrupte (Dealul școlii), pe care se află de sute de ani uriașa Biserică din Deal și clădirea fostului Gimnaziu Evanghelic, actualmente Liceul J. Haltrich.” (p. 119-120)



Monografia *Sighișoara – Schäßburg – Segesvár: istoria Sighișoarei de la întemeierea orașului până în 1945* tratează evoluția localității sub multiplele sale aspecte, de la întemeiere (secolul al XIII-lea) până la sfârșitul celui de Al Doilea Război Mondial (1945) și se adresează în primul rând publicului cu adevărat „iubitor de Sighișoara”.

Ansamblul desemnat astăzi drept „Centrul istoric al orașului Sighișoara”, constituit din două mari componente: „Cetatea” și „Orașul de Jos”, corespunde limitelor istorice inițiale ale cetății medievale. În această arie protejată, intervențiile din secolul XX sunt minore. Fiind una din puținele cetăți medievale din Europa, încă locuite, Sighișoara a fost inclusă în anul 1999 în Lista Patrimoniului mondial UNESCO.

Istoria Sighișoarei este strâns legat de istoria Transilvaniei, primele secole de existență a așezării fiind destul de neclare pentru că multe documente s-au pierdut sau au fost distruse, lăsând astfel loc interpretărilor în reconstituirea respectivei perioade. Întemeierea localității este fixată, conform tradiției locale, în secolul al XII-lea, în contextul cuceririi și organizării Transilvaniei de către regalitatea maghiară. În scopul apărării teritoriului de invaziile din afară sunt colonizați secuii și sașii. Astfel, pe la 1100, secuii aduși în zonă ridică o fortificație pentru a controla strategic drumurile care se intersectau aici. Tot cu scop defensiv, dar și pentru a înființa noi așezări și a dezvolta meșteșugurile și comerțul,

regii unguri aduc coloniști germani, cunoscuți la început sub numele de *flandrenses*, apoi de *teutonici*, iar după adoptarea dreptului cutumiar saxon, se vor numi *saxones* – sași. Sașii veniți în această zonă întemeiază, la baza fortificației ridicate de secui, pe malul pârâului Șaeș (ger. *Schaaserbach*, magh. *Seges*), prima lor așezare care, cu timpul, capătă forma unei mici cetăți.

Numele localității apare pentru prima dată, în 1280, sub numele de „*Castrum Sex*”, într-un act de vânzare-cumpărare. În 1298, într-o indulgență papală, Sighișoara apare sub denumirea de „*Schespurch*”, forma românească de „*Sighișoara*” fiind menționată de abia în 1431.

Un rol important în dezvoltarea și consolidarea cetății Sighișoara l-au avut breslele meșteșugărești, apărute odată cu coloniștii germani. Breslele mai importante aveau în grijă o porțiune din zidul cetății, cu datoria să repare și să fortifice zidul și turnul și să fie gata de apărare în orice moment. Dintre toate breslele din Sighișoara, cea a bijutierilor a avut cea mai mare importanță; cu timpul însă aceasta decade, ridicându-se breasla arămarilor și cea a țesătorilor.

În comparație cu alte centre urbane medievale din Transilvania, centrul istoric al Sighișoarei are toate caracteristicile planimetrice și plastice care-i conferă o specificitate compozițională și care îi dau valoare istorică și artistică. Dezvoltarea economică lentă a orașului, în comparație cu a altor centre, explică puținele modificări urbane recente și face ca centrul istoric să fie foarte bine conservat. Astfel, structura urbană originală – rețeaua de străzi și parcele – prezintă un fond intact al clădirilor medievale – ansambluri de locuit, clădiri civile reprezentative, precum și centura de fortificații compusă din zidurile de apărare, construite între secolele XV și XIX.

Zidul Cetății și turnurile lui prezintă urmele diferitelor etape de construcție. Odată cu dezvoltarea armelor de foc (secolele XVI-XVII), zidul este întărit cu arcade adosate pe care se montau galerii de lemn pentru pușcași. Avem, astfel: *Turnul Tăbăcarilor*, unul dintre cele mai vechi, căruia i-a fost alipit, în 1631, *Turnul Bărbierilor*, astăzi distrus; *Turnul Cositorilor*, contemporan cu zidul cetății, schimbându-și de mai multe ori înfățișarea, mereu adaptată tehnicii de luptă; *Turnul Giuvaergiilor*, situat în punctul cel mai înalt al Cetății, fiind unul dintre cele mai importante; *Turnul Frânghierilor*, construit în secolul al XIV-lea peste un zid mai vechi al cetății și transformat mai târziu, în locuință pentru paznicul cimitirului; *Turnul Măcelarilor*, construit probabil la sfârșitul secolului al XV-lea; *Turnul Cojocarilor*, modest ca dimensiuni, străbătut de o deschidere a porții, cunoscută sub numele de „Törle”; *Turnul Țesătorilor*, multă vreme folosit ca închisoare militară și dărâmat în 1858 împreună cu o parte din zidurile de incintă învecinate; *Turnul Croitorilor*, aparținând celei mai bogate bresle sighișorene și străjuind cea de-a doua poartă a cetății; *Turnul Cizmarilor* care datează din 1521; *Turnul Lăcătușilor*, demolat în 1894 pentru a-i face loc noii biserici catolice; *Turnul Dogarilor*, unul din cele mai vechi turnuri, datând probabil din secolul XIII, demolat în 1886, pe locul lui fiind ridicat palatul administrativ; și *Turnul Fierarilor*, construit pe vechiul turn al Bărbierilor și adosat zidului de incintă, ceea îl face cu adevărat impozant, văzut din exterior.

Cetatea conservă între zidurile sale edificii de cult și monumente istorice, între care: Biserica Mănăstirii, construită în stil gotic, în a doua jumătate a secolului al XIII-lea, din ordinul călugărilor dominicani, a căror prezență este confirmată aici încă din 1298; Biserica din Deal, cu hramul „Sf. Nicolae” – cel mai important monument de arhitectură din oraș; ruinele unei capele gotice datând din secolul al XIV-lea și alte câteva clădiri importante.



RECENZII - CRONICI - SEMNALĂRI

BRATU, Anca. *Pictura murală maramureșeană: meșteri zugravi și interferențe stilistice* / ed. îngrij. de Ana Bârcă; fotogr.: Dan Dinescu; pref.: Vasile Drăguț. București: ACS, 2015. 391 p.: fig., fotogr. color. (Monografii/Editura ACS)

Publicată pentru prima dată în 1982, la editura Meridiane, cartea istoricului de artă Anca Pop-Bratu realizează o temeinică și subtilă analiză a pecetarelor maramureșene, repertoriind picturile murale păstrate în bisericile maramureșene de lemn, cu scopul de a stabili interconexiunile de ordin stilistic și iconografic. Autoarea „își propune și reușește să aducă la lumină calitatea de semnificant a picturilor murale din Maramureș, în a căror configurație programatică și stilistică pot fi lesne identificate diagramele sociale și afective ale așezărilor țărănești în mijlocul cărora au fost zămislite” (p. 14-15).



și comentariile ansamblurilor picturale ale fiecărui monument, subliniind mutațiile stilistice petrecute pe parcursul a trei secole, de la post-bizantin la baroc, și apoi la eclecticism, totul implantat în fondul-suport tradițional care asigură sensul continuității și unității.

„Decorația pictată, care cunoaște ornamentul simplu și reprezentări iconografice ample, a sporit valoarea acestor monumente. Bisericilor de lemn din Maramureș li s-a atribuit expresia superlativă a aplicării tehnicilor constructive, de către dulgherii anonimi ai satelor, cât și originalitatea stilistică a picturilor interioare. Acestea au constituit criteriile de originalitate și unicitate pentru selecția a opt biserici din Maramureș, care au fost înscrise în Lista Patrimoniului Mondial în anul 1999 (Bârsana, Budești-Josani, Desești, Ieud-Deal, Poienile Izei, Plopiș, Rogoz, Șurdești).” (p. 7)

Este surprinsă dinamica spirituală a satelor maramureșene al căror proces de emancipare națională și socială din secolele XVIII-XIX se asociază cu deschiderea către formele cultural-artistice contemporane, în contextul unor neîncetate confluente europene. Dar emanciparea artistică a Maramureșului, reclamată de noile împrejurări istorice, nu putea să se producă fără contribuția „acelor inspirați de frumos, meșterii numiți și nenumiți”, autoarea identificând numele unor importanți meșteri zugravi, precum Alexandru Ponehalski, Radu Munteanu, Toader Hodor, Ianoș Opriș sau Ioan Plohod, autorii picturilor murale ce decorează bisericile de lemn din Maramureș. Reușește, astfel, să definească calitățile unor școli, analizele

RECENZII - CRONICI - SEMNALĂRI

Ctitorii brâncovenești: elemente de artă eclesială medievală: (secolele al XVII-lea și al XVIII-lea): [album] / pr. Florin Șerbănescu, Elisabeta Negrău, Vlad Bedros...; ed. coord.: pr. Alexandru Atanase Barna; fotogr.: Laurențiu Tătulescu, George Ioniță, Ioan Popa; volum publicat cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. București: Cuvântul vieții, 2014. 286, [2] p.: il., fotogr. în parte color.

Ctitorii brâncovenești: elemente de artă eclesială medievală (secolele al XVII-lea și al XVIII-lea) este o lucrare colectivă a celor mai cunoscuți și apreciați specialiști din aproape toate domeniile de expresie ale artei brâncovenești, reprezentanți ai celor mai importante instituții naționale de cultură și artă românească, sintetizând cercetări din diferite domenii ale artei brâncovenești – arhitectură, pictură murală, icoane, broderie, sculptură, argintărie, miniatura de manuscris, tipar: Pr. Florin Șerbănescu – *Sfântul Voievod Brâncoveanu și epoca sa – repere istorice și coordonate stilistice*; Elisabeta Negrău – *Ctitorii brâncovenești. Arhitectură și pictură*;



Vlad Bedros – *Pictura epocii brâncovenești, între livresc și fastuos*; Emanuela Cernea – *Arta decorativă a epocii brâncovenești*; Lucreția Pătrășcanu – *Sculptura brâncovenească și sculptura cantacuzină*; Carmen Tănăsioiu – *Odoarele Hureziului*; Liana Tugearu – *Pictura de manuscris și Doru Bădără – Gravura în cartea brâncovenească*.

De asemenea, volumul beneficiază de un amplu fond documentar fotografic realizat de Laurențiu Tătulescu, George Ioniță și Ioan Popa, dar și pus la dispoziție de Muzeul Național de Artă al României și Muzeul Național Cotroceni, cu scopul de a evidenția elementele estetice și artistice specifice stilului brâncovenesesc.

În *Cuvântul înainte* semnat de Preafericitul Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, sunt evidențiate principiile politicii culturale ale domnitorului Constantin Brâncoveanu – școala, tiparul și arta –, „epoca brâncovenească” fiind astfel un reper major al istoriei naționale. Însă Brâncoveanu rămâne în conștiința Bisericii și a poporului și ca un mare ctitor de edificii eclesiale și laice, de la mari ansambluri mănăstirești și locașuri sfinte până la palate și reședințe domnești, toate purtând amprenta specifică a stilului artistic căruia voievodul martir i-a împrumutat numele: „stilul brâncovenesesc”.

„Arta brâncovenească marchează o înnoire în interiorul tradiției, un efort creator de reactualizare a tradiției bizantine adaptate specificului local într-un spirit receptiv influențelor străine care-i sunt compatibile, o dinamică a creației noastre artistice care-și descoperă noi valențe, rămânând însă puternic ancorată în tradiție. Rezultatul acestei sinteze este o creație fidelă tradiției care integrează original împrumuturile străine, o capodoperă în care soluții arhitecturale și decorative de sorginte orientală și occidentală se altoiesc în trunchiul tradiției artistice românești, care cunoaște, astfel, o nouă înflorire.” (p. 10)

RECENZII - CRONICI - SEMNALĂRI

GLODARIU, Ioan; MOGA, Vasile. *Cetatea dacică de la Căpâlna: [monografie]. Alba Iulia: Altip, 2006. 255 p.: il.*

Apărută pentru prima dată în anul 1989, monografia *Cetatea dacică de la Căpâlna* încearcă să aducă, pe baza rezultatelor cercetărilor mai vechi sau mai noi, în circuitul științific și la cunoștința tuturor celor interesați de istoria veche, acest important monument construit în perioada regatului dac, pe valea Sebeșului.



Ridicat pe *Dealul Cetății*, la altitudinea de 610 m, complexul a fost construit la mijlocul secolului I î.Hr., având rolul de a apăra drumul care pornea de la sud de Carpați spre zona intracarpatică. Este o cetate construită din considerente pur strategice, pentru a apăra dinspre est, Sarmizegetusa, reprezentând una din verigile lanțului de fortificații de pe versantul Carpaților Meridionali. În timp de pace ea avea probabil o garnizoană restrânsă, care sporea considerabil în vreme de război, situație confirmată de materialul arheologic descoperit. Căpâlna a fost cucerită în timpul Primului Război Daco-Roman (101-102), iar unele dintre construcțiile ei au fost dărâmate, zidurile fiind refăcute în grabă înaintea celui De-al Doilea Război cu romanii (105-106), în timpul căruia cetatea a fost din nou cucerită și apoi distrusă, în urma unui incendiu, și nu a mai

fost refolosită de către romani. În Evul Mediu, pe locul ei s-a ridicat un turn de veghe, reprezentând o locuință cu caracter militar.

Materialul arheologic descoperit aici este bogat și variat: ceramică lucrată manual și la roată, pictată cu decor geometric, unelte din fier pentru făurărie și pentru tâmplărie, unelte agricole, ustensile, piese de harnașament, arme, vase de sticlă din import, obiecte de podoabă (din fier, argint și bronz) și monede romane.

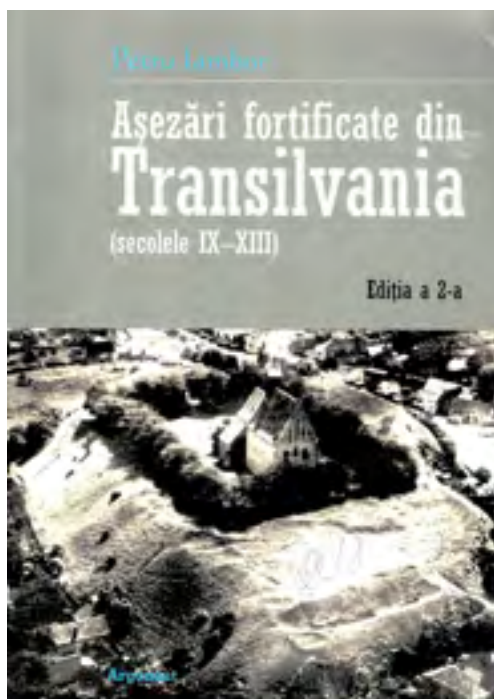
„Parcurgerea întregului material arheologic, ca și a descrierilor privitoare la elementele constitutive ale fortificațiilor și ale construcțiilor din interiorul zidurilor, conduc spre încheierea potrivit căreia cetatea dacică de la Căpâlna reprezintă unul dintre cele mai interesante și semnificative monumente ale civilizației dacice din perioada ei de maximă înflorire. (...)”

Cetatea Căpâlna – simplă parte componentă în ansamblul sistemului defensiv al statului dac – rămîne totuși una dintre cele mai importante și mai bine înzestrate nu numai cu elemente de fortificare din pământ și piatră ecarisată, ci și cu monumente felurite, toate împreună menite să stea mărturie stadiului înaintat de dezvoltare, civilizației superioare și marilor posibilități ale poporului care a înfruntat cu vitejie oștile Romei imperiale.” (p. 162, 171)

RECENZII - CRONICI - SEMNALĂRI

IAMBOR, Petru. *Așezări fortificate din Transilvania (secolele IX-XIII)* / ed. îngrij.: dr. Tudor Sălăgean; cuv. înainte: prof. univ. dr. Nicolae Edroiu. Ediția a 2-a. Cluj-Napoca: Argonaut, 2013. 420 p.: h., il. (Documente. Istorie. Mărturii)

Așezări fortificate din Transilvania (secolele IX-XIII), datorată istoricului, arheologului și muzeografului Petru Iambor, este o lucrare despre fortificațiile și așezările fortificate din Transilvania, care, alături de arheologia creștină, urbană și cea a satului medieval dispărut, constituie una din temele de cercetare ale arheologiei medievale.



Dacă în primele două capitole sunt trecute în revistă izvoarele istorice și terminologia așezărilor fortificate din Transilvania secolelor IX-XIII și a celor din Europa Centrală și Răsăriteană, următoarele capitole oferă informații despre rolul pe care așezările fortificate sau fortificațiile înconjurate de așezări din Evul Mediu timpuriu l-au avut în procesul de constituire a formațiunilor politice cu caracter statal și, de asemenea, despre rolul așezărilor fortificate în apariția vieții urbane medievale din Transilvania. Cercetarea necropolelor și a edificiilor ecleziastice din așezările fortificate completează imaginea, rolul și funcțiile acestora. Bisericile dintr-o așezare fortificată indică, după dimensiuni și număr, importanța acesteia, funcțiile pe care le are într-un spațiu geografic, politic și etno-demografic sau într-o structură juridico-instituțională.

„Așezările fortificate sunt tocmai elementul de noutate care grupează o populație interesată de activități economice, în apărarea bunurilor și în ridicarea unor conducători din rândurile ei, a căror autoritate s-a exercitat și asupra teritoriilor din jur. Dealtfel, unii dintre aceștia sunt menționați în izvoarele scrise. Renașterea din propria cenușă, în sensul strict al cuvântului, dovedește continuitatea aceleiași populații din toată perioada în discuție, chiar și după suprapunerea autorității statale maghiare. Unele așezări au reușit să își dobândească o importanță economică, politico-administrativă și culturală deosebită, pășind pe calea urbanizării, așa cum le înregistrează izvoarele (urbs, civitas). Desigur, intervențiile străine le-au stagnat cursul spre a deveni orașe, însă ele au ajuns centre de comitat, sau ale unor instituții bisericești. (...)

Încercarea de reconstituire a tabloului istoric, pe baza câtorva așezări fortificate, caracteristice epocii de la începutul Evului Mediu, ne-a întărit convingerea că gradul de civilizație din spațiul românesc intracarpatic, modest dar nu stagnant, comparabil în cele mai multe privințe cu cel al altor popoare europene, a fost continuu și bazat pe fondul tradițional local, mereu permisibil la influențele venite din diferite direcții.” (p. 285-286)

RECENZII - CRONICI - SEMNALĂRI

Mănăstirea Sucevița – monument UNESCO / text: maica proestareță Adriana Cojocariu; foto.: Petru Palamar; se tipărește cu binecuvântarea Înalt Preasfințitului Pimen, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților; ed. îngrij.: maica stareță Mihaela Cozmei. Suceava: Accent Print, 2013. 108 p.: il. color.



Cartea prezintă biserica Mănăstirii Sucevița, inclusă de UNESCO în Lista Patrimoniului cultural mondial în anul 2010, ctitorie din anii 1581-1601 a fraților Movilă: vornicul Ieremia și paharnicul Simion, viitori domni, și Gheorghe, mitropolit al Sucevei. O legendă transmisă de călugării lăcașului spune că o femeie din partea locului s-a oferit să ajute la ridicarea mănăstirii, cărând cu carul tras de bivoli, piatra necesară construcției, și că a făcut această muncă timp de 30 de ani, fără întrerupere, dorința ei fiind de a

fi înmormântată în biserică, această cinstire nefindu-i acordată. Însă, pentru ca amintirea și evlavia ei să nu se șteargă, i s-a pus pe turnul clopotniței chipul cioplit în piatră, o raritate în arta medievală românească de confesiune ortodoxă.

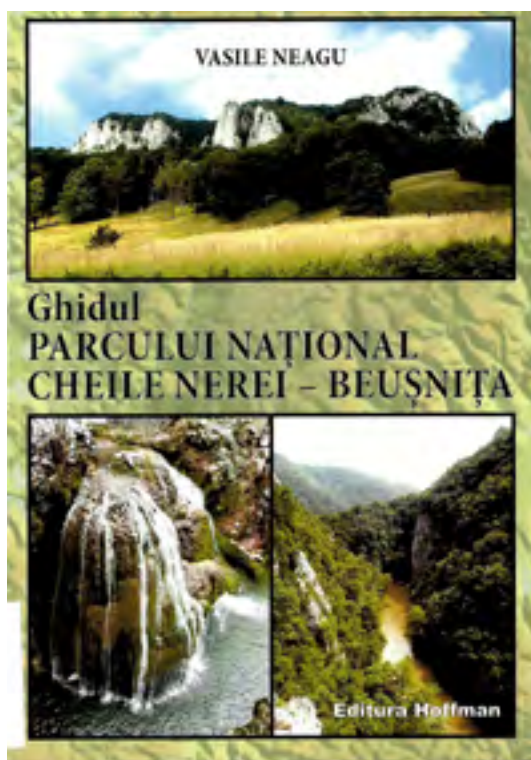
Mănăstirea este alcătuită dintr-o incintă spațioasă în formă de patrulater (100 x 104 m), înconjurată de ziduri înalte (șase metri), cu grosimea de trei metri, din piatră brută cu mortar, întărite cu masive turnuri de colț și cu turnul porții, în care se află paraclisul, precum și din clădirile monastice și din biserică.

Cu un plan alungit, compartimentat în naos triconc, gropniță, pronaos și pridvor închis (cu alte două pridvoare deschise, adăugate la intrările de nord și sud), biserica se remarcă prin eleganța formelor arhitectonice și bogăția picturilor care împodobesc atât interiorul, cât și exteriorul realizate de zugravul Ion și fratele său Sofronie, înainte de 1596. *Sfânta Treime* este ideea centrală în jurul căreia se concentrează temele iconografice ale picturii interioare și exterioare, dovedind unitatea de gândire a unui mentor de formație teologică.

„Cel mai bine conservată dintre toate ansamblurile picturale ale artei medievale moldovenești, pictura Suceviței este în același timp tradițională și novatoare. Cu aspectul ei de uriașă «carte ilustrată» sugerat de multitudinea scenelor care acoperă aproape în întregime pereții bisericii atât în interior, cât și la exterior, precum și de prospețimea paletei cromatice deosebit de variată, această pictură constituie poate comoara cea mai de preț a mănăstirii.” (p. 24)

RECENZII - CRONICI - SEMNALĂRI

NEAGU, Vasile. *Ghidul Parcului Național Cheile Nerei-Beușnița*. Ed. a 2-a, rev. și adăugită. Caracal: Hoffman, 2014. 228, [4] f. h.: foto., h.



Cartea *Ghidul Parcului Național Cheile Nerei-Beușnița* este, cum arată și titlul, un ghid turistic, cu conținut actualizat (aflat la a doua ediție), care corespunde realității din teren și este util oricărei persoane care îl răsfoiește. În el găsim descrise 12 trasee turistice, acoperind cele mai importante și vizitate obiective turistice, dar și unele mai puțin accesibile, oferind informații despre condițiile de acces, oferta de cazare, toate integrate în contextul mai larg al cadrului fizico-geografic și istoric al acestei zone.

Importanța acestei regiuni pentru conservarea resurselor biotice și minerale a dus la declararea, în anul 2003, a Parcului Național Cheile Nerei-Beușnița, ca arie protejată de interes național, iar în 2017, la includerea sa în

Patrimoniul mondial UNESCO. Parcul acoperă o zonă de peste 4.200 de hectare de pădure seculară de fag, cu rol în protejarea florei, faunei, elementelor geologice și peisajului, fiind suprapusă în mare parte Munților Aninei și parțial Munților Locvei. Coloana vertebrală a zonei protejate o reprezintă Valea Nerei, care, pe o porțiune de peste 20 km, primește aspect de chei înguste, nu tocmai ușor de parcurs, ceea ce a facilitat prezervarea ei în stare naturală.

Lucrarea cuprinde patru capitole, primele trei prezentând aspecte relevante legate de așezare, întindere, limite, potențial fizico-geografic, uman și social-economic, dar și de infrastructură, administrare și turism în cadrul zonei protejate. Textul ultimului capitol întregeste informația, oferind cititorilor, 12 posibilități de a parcurge arealul protejat și împrejurimile, pentru fiecare traseu turistic menționându-se marcajul din teren, distanța și durata, diferența de nivel, gradul de dificultate, localitățile parcurse, locurile de vizitat și, mai ales, povești despre istoria locurilor, oamenilor și despre preocupările lor, legende și superstiții, care dau savoare lecturii.

„Într-o splendidă poieniță cu brazi plantați, s-a format Lacul Ochiul Beiului, un lac în miniatură, alimentat de un izbuc puternic, situat chiar pe fundul dolinei în care se găsește. (...) În ceea ce privește originea și denumirea lacului Ochiul Beiului, circulă numeroase legende, cu felurite variante, știute de bătrânii locului. Cea mai cunoscută dintre ele zice că un bei turc s-a îndrăgostit nebunește de o tânără fată, o păstoriță de prin partea locului. Nemulțumit de pasiunea fiului său și dorind să curme această idilă, bătrânul pașă de Vărădia a trimis ostași ca să o rănească pe fată. Tânăra ciobăniță și-a luat viața, aruncându-se în gol de pe un cleanț, iar fiul pașei, aflând de moartea ei, s-a înjunghiat lângă trupul iubitei. Legenda spune că fata s-a transformat în râu, Beușnița, iar tânărul în lac, Ochiul Beiului. (...) Acest fermecător și liniștit ochi de apă constituie unul dintre obiectivele turistice majore ale parcului național și beneficiază de un regim special de protecție, fiind inclus în Rezervația Naturală Cheile Nerei-Beușnița.” (p. 122-124)

RECENZII - CRONICI - SEMNALĂRI

PALAMAR, Petru; HEREA, Gabriel. *Pătrăuți 1487: monument UNESCO = Pătrăuți 1487: UNESCO monument* / [trad.: Carmen Pațac]; tipărită cu binecuvântarea I. P. S. Pimen, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăușilor. Pătrăuți: Heruvim, 2011. 100 p.: il. color.

Ctitorită în anul 1487, Biserica „Înălțarea Sfintei Cruci” din Pătrăuți este considerată a fi cea mai veche biserică ctitorită de domnitorul Ștefan cel Mare, ce se mai păstrează astăzi în forma originală, atât arhitectural, cât și iconografic, fapt care a dus la includerea sa în Patrimoniul mondial UNESCO, în anul 1993, devenind astfel cea mai veche biserică ortodoxă Monument UNESCO din România.

Din cauza vitregiei vremurilor, mănăstirea a fost părăsită în repetate rânduri. Ea a fost prădată de cazaci, tătari și apoi de polonezi (în 1684), pe portalul de intrare în naos



fiind încă vizibile urmele lăsate de armele de asalt. În baza Ordonanței Imperiale din 19 iunie 1783 a împăratului Iosif al II-lea (1780-1790), autoritățile habsburgice au desființat Mănăstirea de călugărițe din Pătrăuți. Din toamna anului 2003, s-au început ample lucrări de restaurare, urmând ca întregul ansamblu să fie transformat din nou în mănăstire din biserică parohială (cum este în prezent).



Pictura exterioară de la Pătrăuți a fost scoasă la iveală în anii '80 ai secolului trecut. S-a descoperit atunci că biserica a fost pictată la exterior, doar pe peretele de apus, în jurul portalului gotic de intrare în biserică. Restaurările ulterioare din interior și descoperirea picturii exterioare din vremea lui Ștefan cel Mare, de la Voroneț înclină astăzi spre datarea în secolul al XV-lea a picturii exterioare de la Pătrăuți, considerate astfel cea mai veche pictură bisericească exterioară din Moldova.

Pictura interioară uimește prin scene de o deosebită frumusețe, cu teme unice sau cu abordări extraordinare ale unor teme clasice, culoarea predominantă fiind ocră auriu, cunoscut sub numele de „galben de Pătrăuți”. În pronaosul bisericii se găsește *Cavalcada Sfintei Cruci*, compoziție originală care nu a mai fost pictată în nici o altă biserică în întreaga artă de tradiție bizantină. Este o rugăciune prin care Sfântul Ștefan cel Mare invocă biruința arhanghelului și a mucenicilor în ajutorul armatelor sale pământești. Unsprezece sfinți, reprezentați călări și înarmați, sunt conduși de Arhanghelul Mihail și de Împăratul Constantin, într-o mare horă a iubirii și rugăciunii în jurul Crucii ce este înfățișată în ceruri.

„Istoricul de artă Vasile Drăguț caracteriza biserica din Pătrăuți ca fiind «admirabil proporționată» și remarca faptul că măreția edificiului eclezial nu constă în dimensiunile acestuia, ci în felul cum se realizează armonia dintre natură și construcția de piatră. Expresia originală a volumelor arhitectonice, personalizate clar în ceea ce se va numi «stil moldovenesc» de arhitectură, a transformat edificiul de la Pătrăuți în prototipul «bisericii moldovenești»”. (p. 8)



RECENZII - CRONICI - SEMNALĂRI

PESCARU, Adriana; PESCARU, Eugen. *Cetățile Dacice din Munții Orăștiei = Dacian fortresses from the Orăștie Mountains = Citadelles daces des Monts d'Orăștie* / foto.: Eugen Pescaru, Vasile Moga, Dan Olteanu; trad.: Bogdan Aldea (engleză), Liana Lăpădatu (franceză). București: Editura Academiei Române, 2009. 125 p.: il. în parte color. (Patrimoniul mondial = World heritage = Patrimoine mondial)

Situate în sectorul central și de vest al Munților Șureanu, majoritatea cetăților dacice sunt concentrate în bazinul râului Grădiștei, afluent al Mureșului. Din sistemul de fortificații dacice fac parte cetățile Bănița, Căpâlna, Costești – Cetățuie, Costești – Blidaru, Luncani – Piatra Roșie și Sarmizegetusa Regia. Ele datează din perioada secolelor II î.Hr. – I d.Hr. Conceperea și realizarea lor reflectă stadiul de dezvoltare a civilizației dacilor, precum și felul lor de a lupta, asemănător cu al altor popoare din afara lumii greco-romane, care nu foloseau tehnica asediului, atacurile lor fiind fulgerătoare și de scurtă durată. Prin urmare, fortificațiile dacice nu erau proiectate pentru a rezista unor asedii îndelungate, niciuna dintre ele neavând în interior o sursă permanentă de apă, tocmai pentru că sunt amplasate pe forme de relief dominante. Complexul de fortificații dacice este unic în Europa și chiar și în lumea antică, având asemănări cu alte situri din Dacia preromană. Prin amplasament, varietatea formelor și caracterul impunător, aceste monumente sunt mărturia civilizației superioare a altor popoare europene din Antichitate.



În preajma cetăților se află sanctuare ridicate din lemn și piatră fasonată, materialul folosit fiind calcarul și andezitul. Sanctuarele sunt de două tipuri: patrulater și circulare, ca plan general, cu detalii particulare, astfel încât nu pot fi considerate construcții realizate după canoane stabilite. Numărul mare al sanctuarelor confirmă caracterul politeist al religiei geto-dacilor, sanctuarele fiind folosite pentru practicarea ritualurilor destinate diferiților zei, iar numărul mare al construcțiilor de cult de la Sarmizegetusa Regia conduce la ipoteza că acolo se afla muntele sfânt al dacilor, *Kogaionon*, menționat de Strabon.

Materialul arheologic descoperit aici este foarte variat și constă din unelte, arme, material de construcție din fier, vase și obiecte din bronz, ceramică, monede, toate mărturiile ale celei mai avansate culturi de la periferia lumii clasice, alături de cultura celtică. La atingerea acestui nivel, pe lângă dezvoltarea internă, a contribuit influența civilizației grecești și, mai târziu, a celei romane.

Valoarea ansamblului arheologic din Munții Șureanu a determinat includerea lui, în anul 1999, pe Lista Patrimoniului mondial UNESCO.

„Vestigiile antice de pe valea Apei Oașului erau cunoscute de localnici din vremuri imemorabile, după cum indică frecvența toponimelor: Cetate, Cetățuie, Blidaru, Grădiște, dar au ajuns la cunoștința cărturarilor cu interes pentru istorie abia mai târziu. Cea mai veche mențiune scrisă a lor datează din a doua jumătate a secolului al XVI-lea, când este remarcată existența unui oraș, cu fundamente la vedere și cu ziduri de piatră, situat în munte, nu departe de Orăștie. După veacuri de tăcere, descoperirile unor monede de aur, prin 1784-1785 și mai ales după anul 1802, au atras atenția autorităților, după care a urmat, prin anii 1837 și 1847, vizitarea unora dintre ruine de către învățați. La începutul secolului XX, Gabor Téglas afirmă că la Grădiștea Muncelului a fost ultimul loc de refugiu al lui Decebal. Săpăturile sistematice, conduse de arheologi de profesie, au început abia în anul 1924 sub conducerea profesorului Dimitrie M. Teodorescu de la Universitatea din Cluj. De atunci, cu întreruperi variabile, ele au continuat sub conducerea lui Constantin Daicoviciu, Hadrian Daicoviciu și Ioan Glodariu, încât astăzi se cunoaște localizarea tuturor vestigiilor de importanță chiar dacă ele nu au fost cercetate în totalitate.” (p. 10)

RECENZII - CRONICI - SEMNALĂRI

PORUMB, Marius. *Biserici de lemn din Maramureș = The timber churches of Maramureș = Églises en bois de Maramureș = Holzkirchen der Maramuresch*. București: Editura Academiei Române, 2005. 116 p., [85] p. pl.: il. color, h., plan. (Patrimoniul mondial = World heritage = Patrimoine mondial)



„În contextul istoriei, culturii și artei românești, Maramureșul, cel mai nordic ținut al României, ocupă un loc de primă importanță. Țara Maramureșului a exercitat o deosebită atracție atât pentru cercetătorii istoriei medievale românești, cât și pentru etnografi, lingviști, sociologi, istorici ai artei și culturii. Primele cercetări au fost întreprinse încă în cursul secolului al XIX-lea, continuate apoi în prima jumătate a secolului trecut. O bogată literatură referitoare la istoria și fenomenul cultural artistic maramureșean, la oamenii și locurile de aici, a apărut în ultimii ani. Meșteșugul și arta pe care maramureșenii le-au pus în construirea caselor și acareturilor se regăsesc și la bisericile de lemn edificate de-a

lungul timpurilor. În Maramureș se află unele dintre cele mai reprezentative monumente ale arhitecturii de lemn din țara noastră, adevărate capodopere ale genului, fiind fără îndoială una din culmile artei de a construi în lemn de pe continentul nostru”. (p. 7)

Considerat ca făcând parte din „familia” bisericilor de lemn europene, ansamblul bisericilor de lemn din Maramureș se remarcă prin planimetrie, ingenioasa tehnică a îmbinărilor de lemn și a realizării învelitorilor din șindrilă. În semn de recunoaștere a valorii lor, un număr de opt biserici reprezentative au fost înscrise, în anul 1999, pe Lista Patrimoniului mondial UNESCO: Bârsana, Budești-Josani, Desești, Ieud, Plopiș, Poienile Izei, Rogoz și Șurdești. Aceste biserici sunt prezentate în volumul *Biserici de lemn din Maramureș* de acad. Marius Porumb (coordonatorul seriei „Patrimoniul Mondial UNESCO din România”), publicat în ediție multilingvă (română, engleză, franceză și germană).

Arhitectura bisericilor de lemn, ridicate în sate atestate documentar începând cu secolul al XIV-lea, dar cu siguranță mai vechi, a înflorit și a atins apogeul dezvoltării sale în secolul al XVIII-lea; puține biserici s-au păstrat din secolul al XVII-lea, doar două sau trei scăpând raidului de pradă întreprins în 1717 de tătarii aliați cu domnul Moldovei, Mihai Racoviță. De exemplu, datarea bisericii „din deal a Ieudului” în 1364 sau a celei din Budești în secolul al XVI-lea se întemeiază pe creații livrești sau pe atestarea unei biserici din satul respectiv, fără dovada că ar fi vorba de monumentul actual. În mod frecvent, în arhitectura de lemn, monumentele erau reclădite pe același loc sau reînnoite treptat, prin înlocuirea succesivă a bânelor degradate, a unor grinzi sau a șindrilei, astfel că o biserică construită din materiale ce nu depășesc două, trei veacuri poate să reprezinte, ca monument, o creație mult mai veche.

Elementul esențial în definirea profilului unei biserici maramureșene îl reprezintă turnul clopotniță, dezvoltat considerabil în înălțime. El are forma unor prisme cu baza pătrată, încoronate cu o galerie, fiind acoperit cu un coif elansat, foarte zvelt, care variază de la un monument la altul doar în privința detaliilor decorative sau a proporțiilor.

De asemenea, o trăsătură comună a acestor biserici de lemn este modelul decorativ de bază, aplicat în plastica arhitecturală, un exemplu remarcabil fiind folosirea motivului torsadei (funia) pe ancadrame de portaluri și ferestre, pe arce dublouri, la nașterea bolții, pe timpanul și pe stâlpii peretelui dintre naos și altar.

Decorația este completată de pictura parietală și de icoanele ce împodobesc interiorul bisericilor. Picturile murale descriu scene din Vechiul și Noul Testament, cea mai frecventă temă iconografică a pronaosului fiind cea a *Judecății de Apoi*.

RECENZII - CRONICI - SEMNALĂRI

THEODORESCU, Răzvan; GROZA, Atena. *România în patrimoniul UNESCO = La Roumanie au patrimoine de l'UNESCO = Romania in the UNESCO heritage* / foto.: George Dumitriu. Ediția a 3-a. București: Monitorul Oficial R.A., 2019. 295 p.: il. color.

„Într-o țară care este o autentică «Europă în miniatură» din perspectiva credințelor și a artei, într-o țară unde într-o singură zi poți descoperi ruine ale unor cetăți protoistorice, ale unui templu grecesc sau ale unei băi romane, basilici bizantine, catedrale romanice și gotice, moschei turcești, castele din Renaștere, lăcașuri și palate baroce, edificii art nouveau și cubiste (...), înscrierea unor monumente naționale în prestigioasa Listă a patrimoniului mondial UNESCO reprezintă o legitimă satisfacție. Dar reprezintă, nu mai puțin, și o foarte mare obligație pe care se cade să o invocăm mereu. Monumentele românești care figurează pe o asemenea listă sunt unicate ca stil, ca ilustrare a unei epoci istorice, și faptul că sunt irepetabile le sporește exponențial interesul”. (p. 6)



Valoarea și diversitatea monumentelor existente pe teritoriul românesc au determinat înscrierea a 30 dintre cele mai reprezentative creații arhitecturale și artistice în Lista Patrimoniului mondial UNESCO, albumul trilingv (româna-franceză-engleză) *România în patrimoniul UNESCO = La Roumanie au patrimoine de l'UNESCO = Romania in the UNESCO heritage* oferind celor interesați, printr-un text concis semnat de acad. Răzvan Theodoreescu și Atena Groza, informații despre cele șapte situri aflate pe Lista UNESCO – *Cetățile dacice din Munții Orăștiei, Centrul istoric al Sighișoarei, Așezările săsești cu ziduri fortificate din Transilvania, Bisericile cu pictură murală exterioară din nordul Moldovei, Mănăstirea Hurezi, Bisericile de lemn din Maramureș și Delta Dunării.*



Elena Cojuhari

Valeriu Braniște – ziarist și om de cultură – promotor al Marii Uniri

Motto:

„Valeriu Braniște a fost aceasta și atâta: cărturar, profesor, scriitor, gazetar – mai ales gazetar – pe un timp când în țara lui roabă nu era un loc mai expus decât acesta. A gustat temnița pentru libera expresie a gazetăriei sale. A gustat-o de la dușmani care nu știau că prin sila făcută ideii se prăbușesc toate regimurile.”

Nicolae Iorga

ANIVERSĂRI
CULTURALE

Valeriu Braniște (1869-1928) este unul dintre cei mai cunoscuți fruntași români ardeleni, om politic, de cultură și gazetar, care a luptat alături de nume importante ale făuritorilor Marii Uniri, pentru revenirea provinciei istorice românești Transilvania în arealul său firesc – România.



Foto 1. Valeriu Braniște (1869-1928).

Sursa imaginii: <https://www.pressalert.ro/wp-content/uploads/2016/09/2.-Valeriu-Braniste.jpg>

Elena Cojuhari, bibliotecar

Biblioteca Națională a României

Serviciul Colecții Speciale

B-dul Unirii, nr. 22, Sector 3, București

E-mail: elena.cojuhari@bibnat.ro

Valeriu Braniște - ziarist și om de cultură - promotor al Marii Uniri
Elena Cojuhari



ANIVERSĂRI
CULTURALE

Foto 2. Maria Branîște (n. Vlad),
mama lui Valeriu Branîște.

Sursa imaginii: BRANIȘTE, Valeriu.
Corespondență, vol. II: 1895-1901 –
anexe. Cluj-Napoca: Dacia, 1986.



Preotul greco-catolic Pavel Lebu, bunicul matern al Lui Valeriu Branîște

Foto 3. Bunicul matern al lui Valeriu Branîște, preotul greco-catolic
Pavel Lebu.

Sursa imaginii: http://www.e-communio.ro/_poze/pr-vlad56.jpg

În 1875, Moise Branîște se mută cu serviciul la Sighișoara², iar împreună cu el, și familia numeroasă, formată din șase copii.



Foto 4. Valeria, Virginia, Veturia și Victoria, surorile lui Valeriu Branîște.

Sursa imaginii: BRANIȘTE, Valeriu. *Corespondență*, vol. I: 1879-1895 –
anexe. Cluj-Napoca: Dacia, 1985.

1. Mama lui Valeriu Branîște, născută Vlad, era nepoata preotului Pavel Lebu, condamnat la moarte în anul 1858, dar neexecutat. Vezi mai multe în BRANIȘTE, Valeriu. *Jurnal*. Timișoara: Editura de Vest, 2005, p. 7.

2. BRANIȘTE, Valeriu. *Jurnal*. Timișoara: Editura de Vest, 2005, p. 7.

Momentul declanșării războiului din Balcani (1912-1913) și al participării armatei române este relatat pe larg, de viitorul publicist și om de cultură, care preciza că opinia lui era împărțită de cea mai mare parte a românilor ardeleni: „*Momente de mare mângâiere și fericire. Izbucnise războiul din Balcani ... Umbream acum cu capul ridicat, mândri că suntem români. Tata ne aducea ziare străine din care ne citea seara, iar noi îl ascultam cu evlavie ... Ne aducea și ilustrațiuni, din care înghițeam cu ochii*”³.

Valeriu Braniște vede pentru prima dată România, în anul 1880, în timpul vacanței de vară, când, la vârsta de 11 ani, călătorește împreună cu familia. Amintirea acelei călătorii emoționante și frumoase o va păstra vie toată viața: „*Câtă emoție sfântă când am pus piciorul întâia dată pe pământul românesc. Toți am plâns și sărutat pajiștea. Chiar și vizitiul sas, care parcă simțea cu noi. Totul era altcum. Aerul, verdeța, stâncile. Nu răzbeam să tragem destul aer în plămâni și să înghițim totul cu ochii umezi de lacrimile emoțiilor sfinte. Aici am văzut prima dată dorobanții visurilor noastre. Ne-am luat rămas bun de la pământul scump pe care l-a atins sărmanul tată atunci întâiași dată și totodată pentru ultima dată*”⁴.

După terminarea studiilor primare, la Cincu Mare, Sighișoara și Săliște și a studiilor secundare, la liceul de stat din Sibiu, cu predare în limba germană, tânărul Valeriu Braniște primește o bursă a Fundației „Emanoil Gojdu”⁵, înscriindu-se la Universitatea din Budapesta. (Foarte mulți intelectuali români din Transilvania au fost bursieri ai Fundației „Gojdu”⁶.)



Foto 5. Valeriu Braniște, licean, împreună cu părinții și frații săi.
Sursa imaginii: *Diariul meu de septiman: Jurnal de licean 1885-1886*.
Cluj-Napoca: Argonaut, 2014.

3. Ibidem.

4. Ibidem.

5. BRANIȘTE, Valeriu. *Amintiri din închisoare*. București: Tritonic, 2002, p. 7.

6. Între 1870-1918, Fundația „Emanoil Gojdu” oferă burse pentru tinerii români din Austro-Ungaria. Fundația este înființată în urma testamentului lăsat de mecena Emanoil Gojdu, în data de 4 noiembrie 1869. Vezi mai multe în BRANIȘTE, Valeriu. *Correspondență*, vol. I: 1879-1895. Cluj-Napoca: Dacia, 1985, p. 21-22.

ANIVERSĂRI
CULTURALE

Valeriu Braniște - ziarist și om de cultură - promotor al Marii Uniri
Elena Cojuhari



În data de 11 august 1887, Fundația „Emanoil Gojdu” din Budapesta, printr-o scrisoare semnată de notarul Gh. Szerb, îl înștiințează de acordarea unei burse și de condițiile impuse:

„Domnule Valer Braniște,

Reprezentanța Fundațiunii lui Gojdu, în ședința sa generală din 7-11 august 1887, a decis a ți se acorda un stipendiu de 200 de fl. pentru filozofie, în patrie.

Despre ce, pe lângă reacluderea documentelor subșternute ești cu acea observare încunoștințat, că stipendiul din Fundațiunea lui Gojdu se lichidează în rate anticipative cvartale, pe cvitanță timbrată cu timbru din patrie, subscrisă prin stipendiatul cu însemnarea anului sau cursului la care studiază și vidimată de către superioritatea institutului unde studiază și adresată „Cancelariei fundațiunii lui Gojdu”, Budapesta, Kiraly utcza 13.

Totodată ești provocat că cu finea anului scolastic, cel mult până în 10^{lea} august st. n., să arăți la Cancelaria Fundațiunii rezultatul studiilor prin subșternerea Indicelui, respective a testimoniului scolastic, că la din contra și se va sista stipendiul.

În fine te facem atent la îndeplinirea obligamentelor prescrise în testament și la regulamentul pentru conferirea stipendiilor, cari se pot vedea în dosul acestei rezoluțiuni la aceea, că în urma hotărârii Reprezentanței de data 20-26 martie 1887: X nu îți este permis să strămuți locul ori să schimbi studiul, pentru care ți s-a votat stipendiul, deoarece altcum stipendiul ți se va sista.

Budapesta în 11^{lea} august 1887⁷⁷.



Foto 6. Valeriu Braniște – tânăr.

Sursa imaginii: BRANIȘTE, Valeriu.

Correspondență, vol. II: 1895-1901 – anexe.

Cluj-Napoca: Dacia, 1986.

La Budapesta, după studiile efectuate între anii 1887-1891, ia *absolutorium* (licența), apoi „obține doctoratul în filozofie la Budapesta cu o lucrare despre poeziile lui Andrei Mureșanu”⁸ (Mureșianu András), *cum laudae*. Lucrarea era publicată în limba maghiară, în anul 1891 și-l preamărea „pe poetul acelei ode pentru care începeau deja bunii noștri oameni să bată calea temnițelor”⁹.

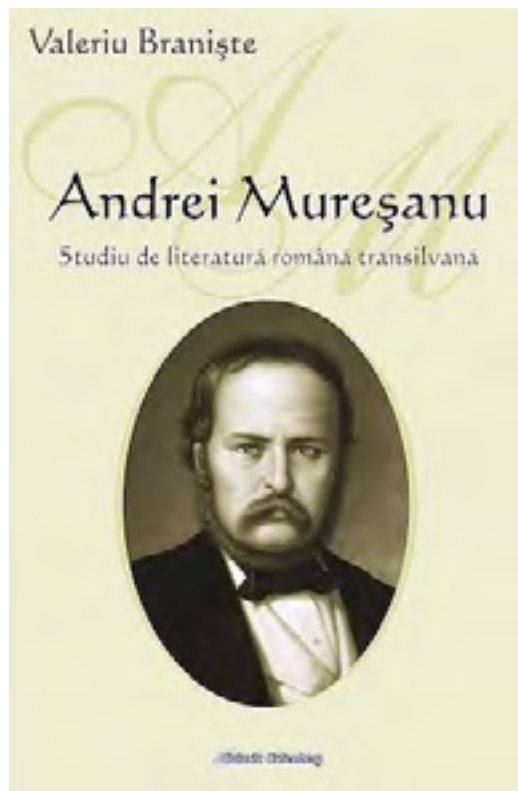


Foto 7. Teza de doctorat a lui Valeriu Braniște. Sursa imaginii: Colecțiile Bibliotecii Naționale a României.

ANIVERSĂRI
CULTURALE

Pentru a se documenta și a-și scrie lucrarea de doctorat, Valeriu Braniște se adresează lui George Barițiu, cu care tatăl său, Moise Braniște, era în relații de bună amicitie. Iată conținutul unei scrisori trimise, în acest sens, de Valeriu Braniște, lui George Barițiu, în data de 2 aprilie 1891:

„*Ilustrule domnule!*

Încurajat de Ilustraritatea sa profesorul Roman venii a vă ruga Ilustre domnule să binevoiți a-mi pune tot la dispoziție ce știți și ce aveți despre poetul Andrei, adecă despre familia sa, moartea sa, viața casnică, publică etc.

În caz că posedați vreun document prețios, care nu cutezați a mi-l da mie în mână, vă rog a-l trimite Ilustrității sale domnului profesor de universitate Alexandru Roman (Jozsef Rohus 87)”¹⁰.

În capitala Ungariei, Valeriu Braniște devine membru al Societății „Petru Maior”¹¹, care era Societatea Studenților Români de la Universitatea din Budapesta, iar în ultimii ani de studenție începe să colaboreze cu „*Tribuna*” din Sibiu și cu „*Replica*” lui Aurel C. Popovici¹².

8. PREDESCU, Lucian. *Enciclopedia Cugetarea – Material Românesc – Oameni și Înfăptuiri*. București: Cugetarea. 1940, p. 125.

9. BRANIȘTE, Valeriu. *Jurnal*. Timișoara: Editura de Vest, 2005, p. 8.

10. BRANIȘTE, Valeriu. *Corespondență*, vol. I: 1879-1895. Cluj-Napoca: Dacia, 1985, p. 47.

11. BRANIȘTE, Valeriu. *Jurnal*. Timișoara: Editura de Vest, 2005, p. 8.

12. BRANIȘTE, Valeriu. *Corespondență*, vol. I: 1879-1895. Cluj-Napoca: Dacia, 1985, p. 6.



ANIVERSĂRI
CULTURALE

Valeriu Branșiște - ziarist și om de cultură - promotor al Marii Uniri
Elena Cojuhari

În iulie 1891, Branșiște scrie Fundației „Gojdu”, care-i oferise în anii precedenți o bursă de studii, o scrisoare în care mulțumește pentru sprijinul acordat și în care cere un ajutor de 1.000 de florini pentru a-și continua studiile la Seminarul de filologie romanică din Gratz:

„Onorată Reprezentanță [a Fundației Gojdu]

Umilit subsemnat prin aceasta își împlinește una din cele mai plăcute datorințe de ale sale de a notifica prin alăturata copie de diplomă succesul obținut în studii la universitatea din Budapesta mulțumind totodată cu ocaziunea aceasta pentru mărinimosul sprijin, de care m-a făcut părtaș Onortata Reprezentanță în decurs de patru ani de zile, cât au durat studiile mele universitare.

În decursul acestor patru ani am obținut pe lângă calificarea de profesor pentru școalele medii și frumosul titlu academic de Doctor Philosophiae.

Și lucru firesc ar fi cu acest succes a-mi termina studiile mele și a-mi pune modestele mele puteri în serviciul națiunii și patriei mele...”¹³.

Revenit în Transilvania, este, începând cu anul 1891, profesor la Gimnaziul Superior Ortodox Român din Brașov, contactul cu intelectualii români din Transilvania fiind tot mai intens.

Gazetar prin vocație și viitor președinte al Fundației Ziariștilor Români din Ungaria¹⁴, Valeriu Branșiște debutează la „Tribuna” de Sibiu, cu articole având ca subiect, folclorul din Valea Buii, de unde era originară mama sa. Treptat, articolele încep să aibă un caracter cultural, apoi cultural-politic, adresate fiind mai ales „românilor din teritoriile de sub dominație străină, a celor din Transilvania (inclusiv Banatul) și din Bucovina, idealurilor cărora Valeriu Branșiște și-a închinat întreaga viață și întreaga activitate”¹⁵.



Foto 8. Articol al lui Valeriu Branșiște din ziarul „Tribuna” din Sibiu.
Sursa imaginii: BRANIȘTE, Valeriu. *Correspondență*, vol. II: 1895-1901 – anexe. Cluj-Napoca: Dacia, 1986.

13. Idem, p. 54.

14. BRANIȘTE, Valeriu. *Correspondență*, vol. IV: 1911-1918. Cluj-Napoca: Argonaut, 2001, p. 9.

15. BRANIȘTE, Valeriu. *Correspondență*, vol. I: 1879-1895. Cluj-Napoca: Dacia, 1985, p. 6.

În luna august 1893, Valeriu Braniște demisionează, părăsind definitiv catedra în favoarea ziarului „*Tribuna*” din Sibiu, devenind, potrivit caracterizării făcute de autorități, un „*instigator tribunist*”¹⁶. Făcea acest lucru la cererea lui Ioan Rațiu, ca urmare a arestării unui număr mare de redactori, iar decizia personală și-o descrie astfel: „*Prea mult gustase, din fragedă copilărie începând, durerile și umilirile acestui neam, nădejtile înșelate, decepțiile fatale, neagra catastrofă ce a urmat după scurta renesansă, decât să pot sta o întregă viață liniștit la catedră ... Nu acesta era idealul meu*”¹⁷.

Făcând parte din prima generație a tribuniștilor¹⁸, alături de nume celebre, devine membru al colegiului redacțional, iar în 1893, director¹⁹ al „*Tribunei – cotidian politic și literar*” editat la Sibiu. În aceea perioadă, paginile ziarului reprezentau unul din principalele câmpuri de luptă pentru „*drepturile și libertățile românilor transilvăneni, cum și pentru realizarea unității culturale și politice a tuturor românilor*”²⁰, urmând „*deviza lui Slavici*” „*Soarele pentru toți românii răsare la București*”²¹.

Ulterior însă, publicația fiind în aceea perioadă „*supusă unei campanii polemice [a] cercurilor șovine din Cluj, conduse de profesorul Apáthy*”²² și ca urmare a presiunilor de ordin politic, Valeriu Braniște „*este îndepărtat din redacția „Tribunei”*”²³ și, în luna decembrie 1893, pleacă în Banat, la Timișoara.

De menționat este faptul că toate aceste presiuni politice aveau loc pe fondul activității desfășurate de Partidul Național Român (P.N.R.) din Transilvania și al Procesului „Memorandiștilor” care avea loc la Cluj în anul 1894 și care reprezenta unul dintre cele mai importante momente politice ale luptei Partidului Național Român pentru drepturile și libertățile românilor transilvăneni.

La Timișoara, Valeriu Braniște înființează în 1894, împreună cu dr. Cornel Diaconovici (n.a. Diaconovich), ziarul „*Dreptatea*”, la care este redactor responsabil și, între 1 noiembrie 1894 și martie 1895, director.

La scurt timp, activitatea ziaristică îi aduce o condamnare la închisoare (martie 1895), „*în 24 de procese, cu pedeapsa de 2 ani temniță de stat și 1300 fl. amendă*”²⁴, la care se adaugă și cheltuielile de judecată. La procesul desfășurat la Timișoara, în data de 28 decembrie 1894, participă mulți români. În rechizitoriu se precizează că Valeriu Braniște atacase guvernul de la Budapesta, într-un

16. Ibidem.

17. BRANIȘTE, Valeriu. *Jurnal*. Timișoara: Editura de Vest, 2005, p. 8.

18. ANDREI, Elena. Valeriu Braniște (1869-1928). Publicist, astrict [sic], membru în Consiliul Dirigent al Transilvaniei, membru de onoare al Academiei Române. 150 de ani de la naștere. În: *Tribuna: dintotdeauna pentru totdeauna*, 23 octombrie 2019. Disponibil pe Internet la adresa <https://www.tribuna.ro/stiri/cultura/valeriu-braniste-1869-1928-publicist-astrict-membru-in-consiliul-dirigent-al-transilvaniei-membru-de-onoare-al-academiei-romane-150-de-ani-de-la-nastere-147817.html>, accesat în 11.12.2021.

19. PREDESCU, Lucian. *Enciclopedia Cugetarea – Material Românesc – Oameni și Înfăptuiri*. București: Cugetarea. 1940, p. 125.

20. RĂDUICĂ, Georgeta; RĂDUICĂ, Nicolin. *Dicționarul presei românești*. București: Editura Științifică, 1995, p. 416.

21. Ibidem.

22. BRANIȘTE, Valeriu. *Amintiri din închisoare*. București: Tritonic, 2002, p. 9.

23. Ibidem.

24. PREDESCU, Lucian. *Enciclopedia Cugetarea – Material Românesc – Oameni și Înfăptuiri*. București: Cugetarea. 1940, p. 125.



număr total de 72 de articole²⁵, luând apărarea fruntașilor români în timpul renumitului Proces al Memorandiștilor²⁶ desfășurat la Cluj.

Trebuie amintit că Valeriu Braniște a fost prezent la acest proces în calitate de corespondent²⁷ al ziarului „Dreptatea” din Timișoara și de apărător civil²⁸ al avocatului memorandist Gavril Tripon din Bistrița²⁹. Apărarea memoriștilor era formată din echipe de juriști care dețineau cunoștințe procedurale și pledau în limba maghiară și de civili, ca Valeriu Braniște, non-juriști, care țineau discursuri de apărare în limba română. Stenogramele înregistrau, în principal, doar partea de proces susținută în limba maghiară. La finalul procesului, Gavrilă Tripon a fost achitat și ca urmare a demersurilor apărătorului său civil și foarte bun prieten, Valeriu Braniște³⁰.

ANIVERSĂRI
CULTURALE



Foto 9. „Dreptatea” despre condamnarea lui Valeriu Braniște (1895).
Sursa imaginii: BRANIȘTE, Valeriu. *Correspondență*, vol. II: 1895-1901 – anexe.
Cluj-Napoca: Dacia, 1986.

25. BRANIȘTE, Valeriu. *Amintiri din închisoare*. București: Tritonic, 2002, p. 10.

26. Procesul Memorandiștilor a fost considerat a fi un proces îndreptat împotriva „poporului român, ale cărui drepturi nu se cerșeau, ci se afirmau”. Vezi mai multe în BRANIȘTE, Valeriu. *Correspondență*, vol. I: 1879-1895. Cluj-Napoca: Dacia, 1985, p. 7.

27. Idem, p. 10.

28. PORȚEANU, Alexandru. Dr. Valeriu Braniște și Bistrița Năsăudului. În: *File de istorie*. Bistrița, Muzeul de Istorie Bistrița, 1974, vol. 3, p. 278.

29. BRANIȘTE, Valeriu. *Correspondență*, vol. I: 1879-1895. Cluj-Napoca: Dacia, 1985, p. 7.

30. ORȚEANU, Alexandru. Dr. Valeriu Braniște și Bistrița Năsăudului. În: *File de istorie*. Bistrița, Muzeul de Istorie Bistrița, 1974, vol. 3, p. 278.

Valeriu Braniște - ziarist și om de cultură - promotor al Marii Uniri
Elena Cojuhari





Foto 10. Valeriu Braniște (1869-1928).

Sursa imaginii: <https://www.pressalert.ro/wp-content/uploads/2016/09/1.Valeriu-Braniste.jpg>ANIVERSĂRI
CULTURALE

Totodată, Liga culturală – cu sediul central la București – organizează la Cluj, pe perioada procesului, un birou de presă „unde se aflau și corespondenți străini”³¹, prin care publicul era zilnic informat despre mersul procesului care a durat 18 zile, în timp ce în oraș se aflau susținătorii memorandiștilor, între 20.000 și 40.000³² de români veniți din toate colțurile Transilvaniei, dar și moții care erau gata „să pornească o revoluție”³³, astfel încât procesul devine „procesul națiunii române”³⁴, din moment ce, la înmânarea oficială a „Memoriului”, care conține cererile oficiale, fruntașii români sunt acuzați de autorități, că nu reprezintă poporul român. Pierderea procesului de către memorandiști a constituit finalul luptei pasive a P.N.R., prin intermediul memoriilor și trecerea treptată, începând cu anul 1905, la „activismul” politic, la lupta activă pentru drepturile românilor din Transilvania.

La procesul de presă de la Timișoara, din 1894, pe care autoritățile i-l intentează lui Valeriu Braniște, acesta prezintă, în discursul său de apărare, un aspru rechizitoriu la adresa politicii de stat austro-ungare³⁵. Totodată, în timpul procesului aplică tactica nesupunerii pasive³⁶ atunci când „cere, potrivit legislației ungurești, să i se aducă traducător deși era profesor de limba maghiară”³⁷.

31. RACOVITAN, Mihai; MATEI, Pamfil. *Sibiul și Marea Unire*. Sibiu: Editura Cercului Militar Sibiu, 1993, p. 129.

32. Idem, p. 128.

33. PORȚEANU, Alexandru. Dr. Valeriu Braniște și Bistrița Năsăudului. În: *File de istorie*. Bistrița, Muzeul de Istorie Bistrița, 1974, vol. 3, p. 278.

34. RACOVITAN, Mihai; MATEI, Pamfil. *Sibiul și Marea Unire*. Sibiu: Editura Cercului Militar Sibiu, 1993, p. 127.

35. Vezi și „Dreptatea”, vol. I, nr. 277.

36. Tactica nesupunerii pasive a fost aplicată pe parcursul timpului de mai multe popoare aflate sub opresiunea unui imperiu. Vezi în acest sens situația și relația cu autoritățile sovietice ale popoarelor din Țările Baltice. (n.aut.).

37. FILITTI, Georgeta. Valeriu Braniște – un erou național. Disponibil pe Internet la adresa <https://www.radoromaniacultural.ro/sectiuni-articole/centenar/povestile-unirii/valeriu-braniste-un-erou-national-de-georgeta-filitti-id13053.html>, accesat în 13.04.2021.

Va fi „amnestiat în 1896”³⁸. Perioada de detenție de 15 luni, martie 1895 – iunie 1896³⁹, la închisoarea din Vaț (Vác), va reprezenta prima întemnițare politică a lui Valeriu Braniște, din care va fi eliberat ca urmare a amnistiei datorate celebrării „mileniului ungar”⁴⁰, la „o mie de ani de la stabilirea ungarilor în Câmpia Panoniei (896-1896)”⁴¹.

Ziarul „Patria”

Valeriu Braniște revine la catedră, dar pentru scurt timp, deoarece este invitat în Bucovina pentru a prelua conducerea „Gazetei Bucovinei”, căruia îi schimbă denumirea în „Patria” (1897). Invitația venea din partea deputatului George Popovici și a cavalerului Iancu Flondor⁴².



Foto 11. Ziarul „Patria” din Cernăuți condus de Valeriu Braniște (1897). Sursa imaginii: BRANIȘTE, Valeriu. *Corespondență*, vol. II: 1895-1901 – anexe. Cluj-Napoca: Dacia, 1986.

În capitala Bucovinei se înscrie ca student la Universitatea din Cernăuți pentru a adormi vigilența autorităților austriece⁴³, principala sa preocupare rămânând activitatea la ziar. Primul număr al ziarului „Patria” apare în data de 2/14 iulie 1897, prin aceasta declanșând lupta pentru emanciparea românilor din cea de-a treia provincie românească a Imperiului Austro-Ungar, emancipare care urmărea câteva direcții principale⁴⁴:

- „activitatea de redeșteptare națională pentru dreptate și libertate”⁴⁵;
- „limba națională”⁴⁶;
- „drepturile românilor bucovineni”⁴⁷;

38. PREDESCU, Lucian. *Enciclopedia Cugetarea – Material Românesc – Oameni și Înfăptuiri*. București: Cugetarea, 1940, p. 125.

39. BRANIȘTE, Valeriu. *Scrisori din închisoare (Seghedin, 1918)*. Reșița: Banatica, 1996, p. 6.

40. BRANIȘTE, Valeriu. *Amintiri din închisoare*. București: Tritonic, 2002, p. 10.

41. BRANIȘTE, Valeriu. *Scrisori din închisoare (Seghedin, 1918)*. Reșița: Banatica, 1996, p. 6.

42. BRANIȘTE, Valeriu. *Jurnal*. Timișoara: Editura de Vest, 2005, p. 9.

43. Ibidem.

44. Ibidem.

45. Vezi și „Patria”, Cernăuți, vol. II, nr. 116 (nr. 114-146, 1 apr. – 30 iun. 1898, Colecțiile Speciale BNaR).

46. Vezi și „Patria”, Cernăuți, vol. II, nr. 130 (nr. 114-146, 1 apr. – 30 iun. 1898, Colecțiile Speciale BNaR).

47. Vezi și „Patria”, Cernăuți, vol. II, nr. 135 (nr. 114-146, 1 apr. – 30 iun. 1898, Colecțiile Speciale BNaR).



- „învățămintul românesc”⁴⁸;
- „propagandă în campania electorală pentru dieta țării”⁴⁹;
- „afirmarea caracterului românesc al țării în interior și în afară”⁵⁰.

Publicația apare pentru puțin timp, pentru că autoritățile se pregătesc să-l expulzeze pe redactor. Ziarul „Patria” este confiscat de mai multe ori; numărul 299 anunță expulzarea din Bucovina a studenților transilvăneni și a lui Valeriu Braniște, iar acesta, ca urmare a precipitării evenimentelor, redactează ziarul din clandestinitate, pe moșia lui Iancu Flondor. Până la urmă, în data de 21 aprilie / 4 mai 1899, autoritățile austriece suspendă publicația, numărul 406 fiind ultimul. Valeriu Braniște reușește să publice, până în anul 1900 când pleacă din Bucovina, „aproape 200 de editoriale și articole”⁵¹.

Cu toate acestea, ziaristul își amintește cu multă bucurie de perioada petrecută în Bucovina, oferind, în memoriile sale, detalii interesante despre elitele politice românești de acolo și de la acea dată: „La Cernăuți am trăit zile frumoase, foarte frumoase. Aici mi-am trăit zilele de tinerețe, la care mă gândesc cu drag. Eram liber de grijile apăsătoare care îmi amărâseră până acum zilele ... [...] mai aveam și alte venite, mai ales pe timpul sesiunii dietale, când le traduceam în românește deputaților români discursurile, unele le redactam de-a dreptul eu. Afară de Iancu, cavaler de Flondor, și mai târziu dr. Popovici, nu vorbea nici unul liber. Toți erau cu discursurile scrise înaintea lor, unii spunându-le de-a rostul, ochind din manuscris numai începuturile propozițiilor, alții citindu-le în fel și formă. Nu era oratorie dezvoltată și nici că se putea într-un corp, care număra cu totul 31 de membri, dar care se îmbulzeau în sală numai la votări ...”⁵².

Între timp, la Timișoara, își încheie apariția „Dreptarea”, iar Valeriu Braniște pleacă în România⁵³, unde urma să se întâlnească cu mai mulți intelectuali români.

Ziarul „Drapelul”

În anul 1901, Valeriu Braniște preia ca proprietar editor⁵⁴, conducerea ziarului „Drapelul. Organ național politic”⁵⁵, de la câțiva intelectuali români din Banat⁵⁶.

În 1905, Partidul Național Român organizează Conferința de la Sibiu, ocazie cu care se adoptă tactica activismului politic, la care aderă și Valeriu Braniște: „Nu se mai putea să ne opunem acestui curent fără a ne lua asupra-ne odiul pentru eventualul eșec al campaniei activismului”⁵⁷.

48. Vezi și „Patria”, Cernăuți, vol. II, nr. 131, 146, 150, 151 (nr. 114-146, 1 apr. – 30 iun. 1898; nr. 147-184, 1 iul. – 30 sept. 1898, Colecțiile Speciale BNaR).

49. Vezi și „Patria”, Cernăuți, vol. II, nr. 153, 155, 157, 160, 164, 165, 169, 167, 171, 173, 176, 178, 179, 180 (nr. 147-184, 1 iul. – 30 sept. 1898, Colecțiile Speciale BNaR).

50. Vezi și „Patria”, Cernăuți, vol. III, nr. 239, 240 (nr. 222-257, 1 ian. – 31 mart. 1899, Colecțiile Speciale BNaR).

51. BRANIȘTE, Valeriu. *Corespondență*, vol. I: 1879-1895 – anexe. Cluj-Napoca: Dacia, 1985, p. 7.

52. BRANIȘTE, Valeriu. *Amintiri din închisoare*. București: Tritonic, 2002, p. 222.

53. Idem, p. 11.

54. RĂDUICĂ, Georgeta; RĂDUICĂ, Nicolin. *Dicționarul presei românești*. București: Editura Științifică, 1995, p. 166.

55. Ibidem.

56. PREDESCU, Lucian. *Enciclopedia Cugetarea – Material Românesc – Oameni și Înfăptuiri*. București: Cugetarea, 1940, p. 125.

57. BRANIȘTE, Valeriu. *Jurnal*. Timișoara: Editura de Vest, 2005, p. 11.

ANIVERSĂRI
CULTURALE

Valeriu Braniște - ziarist și om de cultură - promotor al Marii Uniri
Elena Cojuhari



Începând cu 3/16 iulie 1905, Valeriu Braniște publică, în calitate de redactor și de proprietar, săptămânalul „*Banatul – foaie pentru poporul român*”⁵⁸, a cărui existență se va încheia în 19 martie / 1 aprilie 1906.

Prin preluarea „*Drapelului*”, Valeriu Braniște intră definitiv în lupta politică pentru drepturile românilor din Transilvania, trecând la luptă politică activă în 1906, când, în timpul alegerilor, sunt aleși 18 deputați români⁵⁹.



Foto. 12. Valeriu Braniște împreună cu un grup de colaboratori.
Sursa imaginii: <https://www.pressalert.ro/wp-content/uploads/2016/09/3.-valeriu-braniste-stanga-jos-1.jpg>

După preluare, pentru a tipări ziarul, el „*investește zestrea soției în cauțiunea gazetei*”⁶⁰. În anul 1907, ziarul are în jur de 2.000 de exemplare, primind o subvenție din partea statului român și „*fiind stipendiat din vechea Românie de câteva instituțiuni: Banca Națională a României, Ministerul de Război, alte bănci, V. G. Morșun, Partidul Național Român*”⁶¹.

Redactori responsabili ai publicației sunt dr. Corneliu Jurca, G. Noaghea, N. Jugănar, Atanasie Bogățean, Caius Brediceanu. Este de menționat faptul că, inițial, ziarul era prevăzut a fi o publicație bisăptămânală, dar începând cu anul 1907 apare de trei ori pe săptămână, rezultând o activitate impresionantă, astfel încât, până la sistarea sa, în data de 29 decembrie 1918 / 11 ianuarie 1919, „*Drapelul*” reușește să apară în 5.440 de numere de ziar⁶².

„*Drapelul. Organ național politic*” va reapărea în 18 octombrie 1944, tot la Lugoj, însă, de această dată, ca organ al PNȚ-ului lui Iuliu Maniu⁶³.

Totodată, „*Drapelul*” publică și două suplimente literare, cu apariție neregulată: „*Drapelul literar*” (1904), avându-l ca redactor responsabil pe dr. Aurel Cosma-junior⁶⁴ și ca editor pe dr.

58. RĂDUICĂ, Georgeta; RĂDUICĂ, Nicolin. *Dicționarul presei românești*. București: Editura Științifică, 1995, p. 59.

59. BRANIȘTE, Valeriu. *Amintiri din închisoare*. București: Tritonic, 2002, p. 11.

60. Ibidem.

61. Idem, p. 12.

62. Idem, p. 341.

63. *Istoria jurnalismului din România în date: enciclopedie cronologică*. Coord. Marian Petcu. Iași: Polirom, 2012, p. 685.

64. Idem, p. 167.

Valeriu Braniște⁶⁵ și „*Revărsat de zori*”, avându-l ca redactor pe I. Victor Vlad. „*Revărsat de zori*” apare într-un singur număr în data de 30 iulie / 12 august 1913⁶⁶.

Timp de 18 ani, Valeriu Braniște conduce ziarul „*Drapelul*” din care face „*una dintre cele mai importante și mai active foi românești din acel timp*”⁶⁷. Publicația va fi „arestată” pentru o perioadă, când, în data de 3/16 februarie 1918, Valeriu Braniște este arestat și întemnițat la închisoarea din Seghedin, sub acuzația de spionaj în favoarea armatei române⁶⁸.

La nivelul întregii Transilvanii, în toată perioada în care „*Drapelul*” a funcționat, „*ziarul lugojean era singurul periodic românesc care a apărut fără întreruperi, răzbind prin anii grei de război [...] se poate afirma că „Drapelul” se făcea exponentul ideilor, opiniilor și aspirațiilor poporului român din Ungaria, puse în pagină cu multă cumpănire. Pentru a evita procesele de presă, Braniște s-a conformat sfatului lui George Barițiu că „în fiecare vorbă ce o scrii să-ți închipui că ai paragraful în fața ta și jandarmul în spate*”⁶⁹. Mai mult decât atât, în cea mai cumplită perioadă a Primului Război Mondial, „*Drapelul*” este singura publicație românească din întregul Imperiu Austro-Ungar.

Cu toată presiunea enormă exercitată asupra ziarului „*Drapelul*” și a lui Valeriu Braniște, personal, ei au continuat să fie voci foarte puternice ale elementului românesc din Transilvania. De exemplu, în 12 iulie 1910, după eșecul P.N.R. în alegeri, contele Tisza, ministru de interne ungar la acea dată, declară în ședința parlamentului, că guvernul va demara tratative cu forul politic românesc din Transilvania pentru a ajunge la o înțelegere privind „*realizarea unei păci generale cu toate naționalitățile*”⁷⁰. Ideea nobilă, promovată de István Tisza, apare într-o perioadă, 1908-1914, în care „*confruntarea dintre Budapesta și Viena s-a acutizat. Cea dintâi încerca să-și mărească prerogativele și rolul în cadrul Monarhiei*”⁷¹, iar „*în cercurile politice budapestane, dar și în cele vieneze, se discuta posibilitatea renunțării la formula dualistă*”⁷².

Contele Tisza considera că românii reprezintă „*cheia oricărei înțelegeri durabile*”⁷³, astfel încât „*el intenționa să asculte nemulțumirile românilor și să acorde concesiile modeste*”⁷⁴.

În data de 13 septembrie 1910, partea românească înaintează un memoriu prin care amintea guvernului maghiar „*principalele revendicări ale sale, de ordin politic, administrativ, școlar și religios ale românilor*”⁷⁵.

Tratativele cu românii (Partidul Național Român), pentru a-i aduce în tabăra guvernamentală, vor da greș într-un final. Valeriu Braniște, participant la discuții alături de Vasile Goldiș, Iuliu Maniu și dr. Ioan Mihu, relatează motivul eșuării tratativelor și cerințele autorităților, neschimbate de altfel până în momentul destrămării Imperiului Austro-Ungar: „*Pentru că contele Tisza cerea definitiv de*

65. Idem, p. 241.

66. RĂDUICĂ, Georgeta; RĂDUICĂ, Nicolin. *Dicționarul presei românești*. București: Editura Științifică, 1995, p. p. 341.

67. BRANIȘTE, Valeriu. *Correspondență*, vol. I: 1879-1895. Cluj-Napoca: Dacia, 1985, p. 7.

68. BRANIȘTE, Valeriu. *Amintiri din închisoare*. București: Tritonic, 2002, p. 12.

69. BRANIȘTE, Valeriu. *Scrisori din închisoare (Seghedin, 1918)*. Reșița: Banatica, 1996, p. 5.

70. BĂRBULESCU, Mihai; DILETANT, Dennis; HITCHINS, Keith; PAPACOSTEA, Șerban; TEODOR, Pompiliu. *Istoria României*. București: Editura Enciclopedică, 1998, p. 409.

71. Academia Română. *Istoria Românilor*, vol. VII, tom. II. București: Editura Enciclopedică, 2003, p. 340.

72. Ibidem.

73. BĂRBULESCU, Mihai; DILETANT, Dennis; HITCHINS, Keith; PAPACOSTEA, Șerban; TEODOR, Pompiliu. *Istoria României*. București: Editura Enciclopedică, 1998, p. 409.

74. Ibidem.

75. BRANIȘTE, Valeriu. *Correspondență*, vol. III: 1902-1910. București: Minerva, 1989, p. 247.

ANIVERSĂRI
CULTURALE

Valeriu Braniște - ziarist și om de cultură - promotor al Marii Uniri
Elena Cojuhari



la noi renunțarea la caracterul național al politicii noastre. Ceea ce nu puteam face cu niciun preț. Cu prilejul acestor tratative am fost în toamna anului 1910 la ministrul prezident al României, Ionel I. C. Brătianu și la șeful opoziției Tache Ionescu. Erau pe deplin neinformați. La Brătianu am stat înainte și după-amiază, reținându-mă și la masă, făcându-i o dare de seamă amănunțită pentru regele Carol. Ministrul era foarte rezervat și nu ne-a dat niciun sfat. Tache Ionescu a fost mai comunicativ. Era și el de părerea noastră să nu abdicăm cu niciun preț de caracterul național ...”⁷⁶.

În timpul campaniei electorale, autoritățile maghiare comit abuzuri, iar autoritățile de la Viena și Berlin pun presiune pe Budapesta, din cauza nemulțumirilor provocate la București de acțiunile autorităților maghiare, în condițiile în care guvernul român era tribut ar acordului de alianță cu Austro-Ungaria încheiat în anul 1883⁷⁷.

Prin încheierea unui tratat „Austro-Ungaria putea să spera că chiar dacă guvernul român nu va lua atitudine directă împotriva manifestărilor naționale vizând reunirea cu românii de peste munți, el nu le va sprijini și nu se va lăsa antrenat de ele într-o acțiune deschisă”⁷⁸.

În aceste condiții, contele Tisza afirma, în cuvântarea sa din 12 iulie 1910 din parlamentul maghiar, că o înțelegere cu românii ar fi „coincis cu interesele României”⁷⁹.

Tratativele maghiaro-române din 1910 nu vor fi finalizate din cauza „poziției rigide a guvernului maghiar”⁸⁰, fapt adus la cunoștința publicului printr-un comunicat emis de partea română în 4/17 octombrie 1910⁸¹.

Tratativele inițiate de contele Tisza în 1910 parcurg mai multe etape. Ele continuă în anul următor, 1911, dar și în 1914⁸², când se declanșa Primul Război Mondial (1914-1918). Pe tot parcursul tratatelor, István Tisza, prim-ministru între 1913-1917, „nu s-a abătut nici o clipă de la principiile fundamentale care-i ghidaseră pe toți predecesorii săi. Devotamentul său față de ideea Ungariei ca



Foto. 13. Valeriu Braniște împreună cu Iuliu Maniu și Theodor Mihali în 1914. Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României, Cabinetul de fotografii.

76. BRANIȘTE, Valeriu. *Amintiri din închisoare*. București: Tritonic, 2002, p. 323.

77. BRANIȘTE, Valeriu. *Correspondență*, vol. III: 1902-1910. București: Minerva, 1989, p. 247.

78. Academia Română. *Istoria Românilor*, vol. VII, tom. II. București: Editura Enciclopedică, 2003, p. 249.

79. BRANIȘTE, Valeriu. *Correspondență*, vol. III: 1902-1910. București: Minerva, 1989, p. 247.

80. Ibidem.

81. Ibidem.

82. BRANIȘTE, Valeriu. *Amintiri din închisoare*. București: Tritonic, 2002, p. 323.

stat național și hotărârea sa de a menține supremația politică maghiară drept garanție a unității acestui stat explică modul în care a tratat problema românească⁷⁸³.

Totodată, Valeriu Braniște era ales, în același an 1910, în forul superior al P.N.R., formațiunea politică a românilor din Transilvania, devenind un membru marcant al acesteia: „în comitetul național am fost ales membru la Conferința din 1910, dar și mai înainte, deja în 1901 eram chemat la ședințe, participând cât se poate de regulat la toată dezbateră⁷⁸⁴.

Referitor la activitatea sa în cadrul Comitetului Național, Valeriu Braniște spune următoarele: „Am lucrat, am muncit, am jertfit, am pus pretutindeni umărul, unde credeam că pot ajuta sau face ceva. N-am avut rezultatele dorite, dar n-am pierdut credința. N-am reușit să încheg partidul lângă un singur mare ziar cu temelii lămurite, politice, naționale, liber de clicării și cârdășii, dar am rămas în al treilea și al patrulea an de război cu modestul meu Drapelul, singurul organ național credincios partidului și poporului, susținându-l cu cinste și demnitate din propriile puteri. Viitorul este încă un mister ascuns sub șapte peceți. Dar nu este permis să pierdem credința. Vom mai suferi, dar trebuie să izbăvim. Numai bărbați să fim!”⁷⁸⁵.

În 1917, după intrarea României în război (1916), Valeriu Braniște este „pus sub o atență supraveghere polițienească”. De asemenea, ziarul „Drapelul” este supus cenzurii, pe pagini sale apar numeroase spații albe, iar ajutorul financiar venit din România încetează, în condițiile în care, în zona de frontieră, numărul de abonamente scade cu 300 de exemplare⁷⁸⁶.

Comitele din Caraș-Severin din încredințarea contelui István Tisza îi cere lui Valeriu Braniște „să semneze faimoasa și odioasa declarație de fidelitate față de regimul ultrareacționar și șovin, echivalent cu abdicarea de la lupta națională⁷⁸⁷. Valeriu Braniște oferă un răspuns negativ și expune punctul de vedere românesc în articolele publicate în „Drapelul”⁷⁸⁸.



Foto 14. Valeriu Braniște și un colaborator. Sursa imaginii: Biblioteca Națională a României. Serviciul Colecții Speciale.

83. BĂRBULESCU, Mihai; DILETANT, Dennis; HITCHINS, Keith; PAPACOSTEA, Șerban; TEODOR, Pompiliu. *Istoria României*. București: Editura Enciclopedică, 1998, p. 409.

84. BRANIȘTE, Valeriu. *Amintiri din închisoare*. București: Tritonic, 2002, p. 321.

85. Idem, p. 324.

86. BRANIȘTE, Valeriu. *Jurnal*. Timișoara: Editura de Vest, 2005, p. 13.

87. BRANIȘTE, Valeriu. *Amintiri din închisoare*. București: Tritonic, 2002, p. 12.

88. Vezi și „Drapelul”, Lugoj, vol. XVIII, nr. 79-81, 83-86 (nr. 1-138, 1 ian. – 31 dec. 1918, Colecțiile Speciale BNaR).

ANIVERSĂRI
CULTURALE

Valeriu Braniște - ziarist și om de cultură - promotor al Marii Uniri
Elena Cojuhari



Cu toate acestea, chiar dacă Valeriu Braniște reprezenta pentru autoritățile austro-ungare un eventual pericol cauzat de activitatea sa politică și, în acest context, de legăturile firești pe care le avea cu Regatul Român, care în august 1916 intra în război de partea Antantei, arestarea sa și a celorlalți lideri ai mișcării de eliberare națională din Transilvania, din februarie 1918, a fost, în mare parte, consecința acțiunilor unui individ pe nume Alexandru S. Iorga.

Născut la Lugoj, Alexandru S. Iorga obține cu ajutorul lui Valeriu Braniște o bursă, studiind arhitectura la Viena. Ajuns acolo, „[a]mbițios a intrat în legătură cu persoanele cele mai marcante din colonia românească din Viena. Flecar, se lăuda cu aceste legături, colporta vești, își dădea importanță, trezind atenția organelor siguranței statului. În vara lui 1916 este arestat, sosind de la Viena la Lugoj”⁸⁹. Odată cu această arestare sunt luate la verificat toate numele și adresele personalităților românești, notate de Alexandru S. Iorga, într-un carnet devenit celebru, care a stat la baza investigației autorităților austro-ungare. Conform altor surse, motivele acestui Iorga ar fi fost mai banale: el „s-a învățat în cercurile politice românești de la Viena, Pesta, Lugoj și București, bravând a fi om cu relații”, iar autoritățile austro-ungare au mers pe urmele lor, cei care au intrat în legătură cu el devenind, la rândul lor, suspecti⁹⁰, ceea ce a dăunat foarte mult mișcării de eliberare națională transilvănene, dat fiind războiul în desfășurare și faptul că România se afla în tabăra adversă.

În consecință, „arestările din februarie 1918 sunt rezultatul urmăririlor la care a fost supus el vreme de câțiva ani și a declarațiilor lui de după arestare. Ca urmare a fost ridicat și V. Braniște, împreună cu mulți alții sub învinuirea: 1. A fi colaborat cu Al. S. Iorga la spionaj în favoarea României și a fi în detrimentul armatei austro-ungare. 2. A fi făcut același lucru independent. 3. A fi întrelăsat a denunța pe alții, pe care i-a știut făcând același lucru”⁹¹. În orice caz, momentul „Al. S. Iorga” a fost extrem de prielnic și binevenit pentru autoritățile care încercau să-l oprească pe Valeriu Braniște în lupta sa pentru drepturile românilor transilvăneni, atât personală, cât și în calitate de redactor al ziarului „*Drapelul*”, care în perioada Primului Război Mondial (1914-1918) ajunsese să fie unicul ziar românesc „din Imperiul austro-ungar, cu misiunea de importanță istorică de a susține drepturile românilor din acest imperiu, de libertate și dreptate și unitate național-statală”⁹².

Cu două zile înaintea arestării lui Valeriu Braniște, în data de 1/14 februarie 1918, autoritățile austro-ungare au efectuat percheziții, la locuința personală a acestuia și la redacția „*Drapelului*”, din ordinul Tribunalului Militar de Honvezi din Seghedin, iar „în procesul-verbal încheiat s-au înscris o sumedenie de acte, și mai ales acelea care se refereau la oameni și situații din Statul Român. Nu se trecuse cu vederea faptul că în camera lui Valeriu Braniște e icoana lui Iancu, iar în redacție icoana celor trei capi ai revoluției țărănești din 1784 și bustul lui Mihai Viteazul”⁹³.

În aceeași zi și în cea următoare, s-au făcut percheziții și la alte familii românești din Lugoj⁹⁴.

89. BRANIȘTE, Valeriu. *Scrisori din închisoare (Seghedin, 1918)*. Reșița: Banatica, 1996, p. 52.

90. Idem, p. 6.

91. Idem, p. 53.

92. BRANIȘTE, Valeriu. *Corespondență*, vol. I: 1879-1895. Cluj-Napoca: Dacia, 1985, p. 7.

93. BRANIȘTE, Valeriu. *Scrisori din închisoare (Seghedin, 1918)*. Reșița: Banatica, 1996, p. 5.

94. Idem, p. 5.





Foto 15. Ziarul „*Drapelul*” cu decizia Sfatului Țării de Unire a Basarabiei cu Țara. Sursa imaginii: https://media.defenseromania.ro/image/202103/w670/drapelul_87417600.jpg

Valeriu Braniște, acuzat de spionaj în favoarea armatei române, este interogat de Tribunalul Militar din Seghedin, în stare de detenție⁹⁵. Aflat în închisoarea din Seghedin, el încearcă să facă traduceri, își scrie în secret memoriile cunoscute ca *Notițe și traduceri*. O singură dată i se permite să trimită un articol pentru „*Drapelul*”, de care se va ocupa soția, Maria Braniște. Cenzura era omniprezentă, în textele sale din *Notițe* și în scrisori nu poate aborda chestiuni politice. I se interzice să folosească limba română în corespondență, astfel încât discuția dintre cei doi soți se poartă în limba germană⁹⁶, cu excepția a trei scrisori: un compromis, ținând cont de faptul că, în tinerețea sa, Valeriu Braniște fusese profesor de limbă și literatură maghiară la Liceul Ortodox din Brașov⁹⁷.

În închisoarea din Seghedin, întâlnește și alți lideri români ai mișcării de emancipare națională. Condițiile de detenție sunt grele. Într-o scrisoare din data de 23 septembrie 1918, adresată soției sale, Valeriu Braniște preciza că: „*Aici nu numerește nicio granată*”⁹⁸ și că „*La umbra Drapelului mi-am crescut familia, care zi de zi mă așteaptă cu dor să mă înapoiez din acest lăcaș al suferințelor, unde stau deja a cincea lună, tot așteptând să fiu chemat la judecătorul de instrucție spre a-mi lămurii situația*”⁹⁹. Ancheta, care se derulează foarte greoi, se va finaliza fără a se găsi vreo dovadă de activitate de spionaj.

95. BRANIȘTE, Valeriu. *Jurnal*. Timișoara: Editura de Vest, 2005, p. 13.

96. BRANIȘTE, Valeriu. *Scrisori din închisoare (Seghedin, 1918)*. Reșița: Banatica, 1996, p. 8.

97. Ibidem.

98. Idem, p. 214.

99. BRANIȘTE, Valeriu. *Amintiri din închisoare*. București: Tritonic, 2002, p. 324.

ANIVERSĂRI
CULTURALE

Valeriu Braniște - ziarist și om de cultură - promotor al Marii Uniri
Elena Cojuhari



ANIVERSĂRI
CULTURALE

Foto 16. Maria Popovici, viitoarea soție a lui Valeriu Braniște. Sursa imaginii: BRANIȘTE, Valeriu. *Correspondență*, vol. II: 1895-1901 – anexe. Cluj-Napoca: Dacia, 1986.

În închisoarea de la Seghedin, Valeriu Braniște era deținut în celula nr. 14 și avea colegi¹⁰⁰ de închisoare foarte respectabili, „*arestați pentru aceeași „vină” ca și el*”¹⁰¹: în celula nr. 10 – profesorul supleant din Caransebeș, Ion Clopoțel, la nr. 11 – învățătorul dirigent Teodor Bucurescu, la nr. 12 – catehetul Adrian Oțoi, la nr. 13 – părintele Aurel Raica, la nr. 20 – părintele Manu de la Gherla, la nr. 18 – părintele Pop(?) din Orlat și alții. Cu toate acestea, deținuții nu puteau comunica între ei, detenția fiind atât de solitară, încât Valeriu Braniște mărturisea că „*omul răgușește în tăcere*”¹⁰², iar „*la fiecare pas trebuie să simți că ești întemnițat și pe mâna lor*”. Totuși detenția ziaristului nu a fost una dintre cele mai severe, el beneficiind la un moment dat de intervențiile unor „*oameni politici de „afară*””¹⁰³, ceea ce a dus la o relativă, modestă ușurare a condițiilor de detenție.

Valeriu Braniște a stat în închisoarea din Seghedin timp de 228 de zile¹⁰⁴, fiind eliberat în data de 1/14 octombrie 1918, „*într-o perioadă în care calitățile lui puteau sluji idealului de desăvârșire a unității politice a românilor*”¹⁰⁵.

În cele două luni care preced momentul Marii Uniri a Transilvaniei cu România, Valeriu Braniște desfășoară o vie activitate de susținere a deciziei de autodeterminare a Banatului și de unire cu Țara a acestei provincii românești. În acest sens, printre cele mai importante activități inițiate este cea de deschidere, la sediul ziarului „*Drapelul*”, a unei liste de subscripții în vederea organizării unui batalion românesc la Lugoj¹⁰⁶ „*și pentru confecționarea steagurilor tricolore*”¹⁰⁷. În același timp

100. BRANIȘTE, Valeriu. *Scrisori din închisoare (Seghedin, 1918)*. Reșița: Banatica, 1996, p. 7.

101. Ibidem.

102. Idem, p. 9.

103. Ibidem.

104. Idem, p. 5.

105. Idem, p. 15.

106. BRANIȘTE, Valeriu. *Jurnal*. Timișoara: Editura de Vest, 2005, p. 13.

107. Ibidem.





Foto 17. Coriolan Brediceanu și Valeriu Braniște în redacția ziarului „Drapelul”.
Sursa imaginii: <https://unitate-centenar.ro/wp-content/uploads/2018/06/Braniste2.jpg>

se ocupă de trimiterea delegației bănățenilor la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia¹⁰⁸, la care participă cu sufletul, nu însă și fizic, deoarece „slăbit de zilele de închisoare, cu ochii afectați de mediul neprietenos în care trăise, el n-a fost în stare să ia drumul Albei Iulii. I-a pregătit, i-a învățat și a fost alături sufletește de cei apți să plece la marea sărbătoare națională. El a rămas la Lugoj”¹⁰⁹.

Este numit membru fără portofoliu în Consiliul Dirigent¹¹⁰ la Marea Adunare de la Alba Iulia, o dovadă în plus că „Valeriu Braniște și „Drapelul” său au îndeplinit încă o dată și mai mult decât până atunci misiunea istorică, de a alimenta cunoștințele și de a pregăti, astfel, încununarea apoteotică, pregătită de secole, Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, care a hotărât Unirea Transilvaniei fără condiții și pentru totdeauna cu România”¹¹¹.

În martie 1919, Valeriu Braniște devine ministrul Cultelor și al Instrucțiunii publice în cadrul Consiliul Dirigent al Transilvaniei¹¹², organ provizoriu de conducere a provinciei românești reunificate, demnitate pe care o va ocupa până în luna aprilie 1920, când Consiliul își încheie activitatea. În această calitate se ocupă de reorganizarea școlilor românești elementare, medii și preuniversitare din Transilvania, dar și de învățământul universitar românesc. Astfel, se înființează, prin implicarea directă a lui Valeriu Braniște, dar și a lui Onisifor Ghibu, prima universitate românească din Transilvania – Universitatea „Daciei Superioare”¹¹³, a cărei inaugurare a avut loc în zilele de 1-2 februarie 1920, în prezența familie regale, a reprezentanților corpului diplomatic acreditați în România și a personalităților academice de prim rang.

108. Ibidem.

109. BRANIȘTE, Valeriu. *Scrisori din închisoare (Seghedin, 1918)*. Reșița: Banatica, 1996, p. 15.

110. BRANIȘTE, Valeriu. *Jurnal*. Timișoara: Editura de Vest, 2005, p. 13.

111. BRANIȘTE, Valeriu. *Corespondență*, vol. I: 1879-1895. Cluj-Napoca: Dacia, 1985, p. 7.

112. Consiliul Dirigent al Transilvaniei a fost dizolvat în data de 4 aprilie 1920 (n.aut.).

113. Universitatea „Daciei Superioare” este actuala Universitate „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca (n.aut.).

La deschiderea cursurilor de istorie antică și de istoria artelor, Vasile Pârvan a ținut celebra sa lecție „Datoria vieții noastre” în care a trasat principiile directe ale noii instituții de învățământ din Transilvania și doleanțele fondatorilor, menționând că „supremul scop al luptei noastre e spiritualizarea vieții marelui organism social-politic, și cultural creator, care e națiunea”¹¹⁴, că „metoda noastră e aceea a cultivării și selecționii sufletelor superioare, prin punerea la probă a fiecărui individ, care ne este încredințat, ca piatră de încercare a Cultului Ideei ...”¹¹⁵, „căci dacă e ca noua Universitate să nu fie decât încă o uzină de superficialități și inutilități, de non-valori sociale, culturale, politice, înființarea ei nu e numai absurdă, e și imorală”¹¹⁶. În concluzie, Vasile Pârvan spunea: „confraternitatea Universității noastre trebuie să înțeleagă viața ca o luptă pentru mai mult gând. Spontaneitate, originalitate, însuflețire, spiritualitate a întregii noastre munci ordonat în viață. Iar spiritualitatea această a vieții, valorificată după unitatea de măsură supremă: etern valabilul uman, să fie legea perpetuă a deosebirei inertului de viu, animalicului de uman, naturalului de cultural, materialului de spiritual”¹¹⁷. [...] Desfă-ți dară aripile, suflet al națiunii mele, lovește cu ele puternic și larg aerul lumii de jos și ia-ți ca un vultur sborul în țările senine și curate”¹¹⁸.

În anul 1929, într-un discurs, la zece ani de la înființare, rectorul Universității „Dacia Superioară”, Emil Racoviță menționa următoarele: „Ar fi oare Universitatea românească în Cluj dacă n-ar fi muncit și suferit Astra timp de decenii de luptă națională și culturală. Oare nu avem noi, Universitatea clujeană românească, dreptul și datoria să ne considerăm ca vârstare din vechiul trunchiu al Astei, ca tovarășă de muncă pe ogorul culturii naționale? Desigur că așa este. S-o știe tinerele generații și să n-o uite”¹¹⁹. Membrii „Astei” au devenit conducători și profesori ai acestei universități, de la deschidere și pe parcursul întregii perioade interbelice.

Tot cu Onisifor Ghibu, în anul 1927, înființează Despărțământul¹²⁰ „Astei” din Basarabia. De remarcat că, principalul obiect de activitate al Asociației „Astra” viza domeniul cultural și promovarea limbii și culturii române, iar Valeriu Braniște a fost, timp de mulți ani, conducătorul Despărțământului „Astei” din Lugoj. În acest context, pentru a înțelege prezența, importanța și poziția lui Valeriu Braniște în cadrul „Astei”, trebuie să amintim câteva momente esențiale din evoluția Asociației „Astra”.

Ideea înființării „Astei”, ca societate cu înclinare mai mult academică, decât pur culturală, a aparținut mitropolitului Andrei Șaguna, care a supervizat, practic, întreaga operațiune. Statutele au fost realizate de Ioan Pușcariu, Timotei Cipariu și Gheorghe Barițiu. După aprobarea înființării asociației de către împăratul austro-ungar, în data de 6 septembrie 1861, are loc adunarea de constituire, care se ține între 23-26 octombrie / 4-7 noiembrie 1861, la Sibiu¹²¹, ca „finalizare [a] unor eforturi, ce au durat decenii, de instituționalizare modernă a culturii naționale, pentru apărarea și dezvoltarea acesteia”¹²².

114. *Dreptul la memorie în lectura lui Jordan Chimet*, vol. II. Antolog. de Jordan Chimet. Cluj-Napoca: Dacia, 1992, p. 73.

115. Idem, p. 77.

116. RACOVIȚAN, Mihai; MATEI, Pamfil. *Op. cit.*, p. 75.

117. *Dreptul la memorie în lectura lui Jordan Chimet*, vol. II. Antolog. de Jordan Chimet. Cluj-Napoca: Dacia, 1992, p. 88.

118. Idem, p. 89.

119. RACOVIȚAN, Mihai; MATEI, Pamfil. *Op. cit.*, p. 93.

120. Despărțământ, i.e. filială (n.aut.).

121. RACOVIȚAN, Mihai; MATEI, Pamfil. *Op. cit.*, p. 77.

122. Idem, p. 78.



Cele mai importante obiective ale Asociației „Astra”, stabilite chiar de la prima întrunire, au fost *„de a dezvolta, orienta și valorifica cercetarea științifică și creația literară, și de a concentra forțele intelectuale ale națiunii române, din toate provinciile”*¹²³. Toate acestea serveau *„interesele economice și politice, lupta de afirmare a națiunii române, de întărire a conștiinței naționale și de înfăptuire a unității politice a tuturor românilor”*¹²⁴.

În 1911, cu ocazia aniversării a 50 de ani de la înființare, rezultatele activității Asociației „Astra” erau impresionante: *„ea dispunea de 67 de despărțăminte, 442 biblioteci populare, peste 10.000 abonați la Biblioteca Poporală; numai în acel an se prezentaseră 773 prelegeri populare, în fața a aproximativ 150.000 țărani, 76 conferințe pentru intelectuali, zeci de serate artistice, reprezentații teatrale; se organizează noi bănci, însoțiri și expoziții, iar secțiile științifice-literare și publicațiile sale se apropiaseră tot mai mult de adevărata sa menire”*¹²⁵.

Este important de menționat că Valeriu Braniște a publicat în ziarele aflate sub conducerea sa în Banat și Bucovina – *„Deșteptarea”, „Drapelul”, „Foaia de duminică”, „Patria”, „Banatul”* – nu doar sute de articole cu subiect politic, ci și foarte multe texte literare (foiletoane, piese de teatru, versuri etc.) scrise de el sau preluări ale autorilor români din toate provinciile istorice românești, contribuind astfel la consolidarea și strângerea relațiilor dintre români în general.

Pentru meritele deosebite pe tărâm cultural, pentru activitatea sa intensă, extraordinară, ca ziarist, căci *„n-a lăsat răgaz condeiului să ruginească”*¹²⁶, ca apărător și promotor neobosit al valorilor românești, prin demersurile făcute în favoarea învățământului românesc de toate nivelurile și pentru promovarea culturii române în paginile tuturor publicațiilor la care a lucrat, Academia Română, în calitate de cel mai important for cultural și științific, îl alege pe Valeriu Braniște, membru de onoare, în ședința din data de 5 iunie 1919.

În martie 1920, în timpul tratativelor de pace, Valeriu Braniște este trimis la Londra. Dar, după câteva nereușite electorale, el se va retrage definitiv din viața politică, activând numai în sfera culturală: scrie, ține conferințe. Astfel, între 1923 și 1927, când se îmbolnăvește, publică¹²⁷ următoarele lucrări: *Andrei Baron de Șaguna, Cu prilejul congresului Astei la Timișoara, Pe pragul congresului Astei din Timișoara, Alexandru Mocioni, a 15-a aniversare a morții, Un ungar – poet român, Așa a fost să fie – amănunt din viața lui Gheorghe Lazăr, Pepi Jucu – pro memoria, Izvorul de zestre al mamei lui Eminescu, Certificatele lui Eminescu, Scrisori de la Eminescu, Dr. Corneliu Jurca etc.*

Opera sa memorialistică a devenit fundamentală pentru studierea istoriei ținuturilor românești din Imperiul Austro-Ungar, din perioada de descompunere a acestei construcții statale, definite de contemporanii evenimentelor social-politice de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX drept *„închisoare a popoarelor”*¹²⁸.

123. Ibidem.

124. Idem, p. 77.

125. Idem, p. 103.

126. BRANIȘTE, Valeriu. *Correspondență*, vol. I: 1879-1895. Cluj-Napoca: Dacia, 1985, p. 10.

127. BRANIȘTE, Valeriu. *Jurnal (1923)*. Timișoara: Editura de Vest, 2005, p. 14.

128. PĂUN, Liana. TIMIȘOARA UITATĂ. Valeriu Braniște, patriotul român care a făcut închisoare pentru articolele scrise în Banatul austro-ungar. În: *PressAlert.ro. Site de investigații, comentarii și știri*, 25 septembrie 2016. Disponibil pe Internet la adresa <https://www.pressalert.ro/2016/09/timisoara-uitata-valeriu-braniste-patriotul-roman-care-facut-inchisoare-pentru-articolele-scrise-banatul-austro-ungar/>, accesat în 6.05.2021.



De asemenea, scrisorile sale publicate în mai multe volume oferă informații extrem de prețioase, referitor la joncțiunea făcută între reprezentanții mișcării de emancipare națională din Transilvania și factorii de decizie românești din afara ei, în ultimele luni ale anului 1918, premergătoare zilei de 1 decembrie, în condițiile unei situații interne și externe foarte complicate.

În data de 21 februarie 1925, Valeriu Braniște prezintă conferința *Destrămarea monarhiei Habsburgilor*, la Turnu Severin și alta în 6 decembrie 1925, la Timișoara: *Începuturile gazetăriei românești în Banat*¹²⁹.

Moare la Lugoj, în data de 1 ianuarie 1928 și își doarme somnul de veci „în cripta din capela cimitirului din Lugoj, alături de Eftimie Murgu și Coriolan Brediceanu”¹³⁰.

Lucrări de Valeriu Braniște (bibliografie selectivă):

Amintiri din închisoare. București: Minerva, 1972 (Memorialistică) (BNaR II 143319). Retipărire: București: Tritonic, 2002 (BNaR II 496034)

Andrei Mureșanu: studiu de literatură română transilvană. Târgu Lăpuș: Galaxia Gutenberg, 2008 (BNaR II 586369)

Corespondență. 1895-1901. Cuvânt introductiv de acad. Ștefan Pascu, ed. îngrijită, note și comentarii de Valeria Căliman și Gheorghe Iancu. Cluj-Napoca: Dacia, 1985 (vol. I: 1879-1895), 1986 (vol. II: 1895-1901) (BNaR II 374358)

Diariul meu de septiman: Jurnal de licean 1885-1886. Ed. îngrij. Ruxandra Nazare și Gheorghe Iancu. Cluj-Napoca: Argonaut, 2014 (II 607374). Retipărire: Ilustr. de Felician Petru Crișan. Brăila: Editura Istros a Muzeului Brăilei „Carol I”, 2019 (BNaR III 352805)

Jurnal. Ed. șt. Radu Păiușan. Timișoara: Editura de Vest, 2005 (BNaR III 270033)

Oameni, fapte, întâmplări. Cluj-Napoca: Dacia, 1980. (BNaR II 285803)

De la Blaj la Alba Iulia. Ediție îngrijită de Valeria Căliman și Maria Elena Simionescu. Timișoara: Facla, 1980 (BNaR III 153282). Retipărire: Timișoara: Editura de Vest, 2003 (BNaR III 259689)



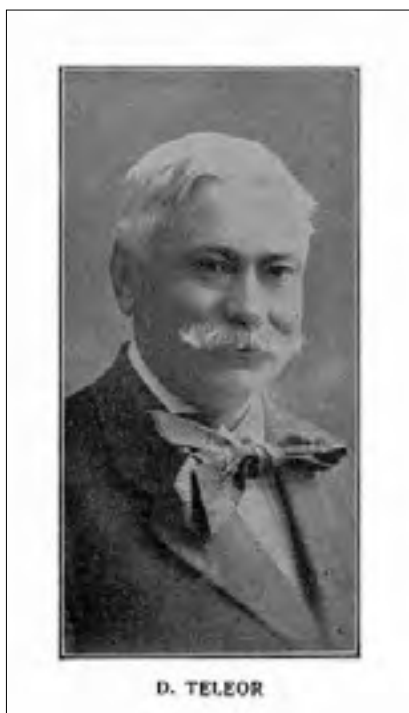
Sursa imaginii: Colecțiile Bibliotecii Naționale a României.

129. BRANIȘTE, Valeriu. *Jurnal (1923)*. Timișoara: Editura de Vest, 2005, p. 14.

130. Ibidem.

Mihaela Manolache

Dimitrie Teleor (1858-1920), prozator, poet, epigramist și gazetar român



Dimitrie Teleor (1858-1920)

Sursa imaginii: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/2/21/Dimitrie_Teleor_-_O_poezie_la_un_chef%20%80%A6.pdf/page3-360px-Dimitrie_Teleor_-_O_poezie_la_un_chef%20%80%A6.pdf.jpg?20130224013510

Pe 4 aprilie 2020 s-au împlinit 100 de ani de la moartea prozatorului, poetului, epigramistului și gazetarului Dumitru Constantinescu (Dimitrie Teleor).

„Duminecă 4 aprilie 1920 a încetat din viață bătrânul și cunoscutul scriitor Dimitrie Teleor, care în ultimii ani a publicat în toate ziarurile anecdote istorice pline de vervă și de miez”. Astfel anunța ziarul „Dimineața” în 7 aprilie 1920 dispariția scriitorului și gazetarului Teleor.

Dumitru Constantinescu (Dimitrie Teleor) s-a născut în 1858 în comuna Atârnați (azi comuna Cernetu), județul Teleorman. S-a remarcat încă din timpul liceului, prin colaborări literare la reviste școlare și printr-o precoce activitate publicistică, debutând cu versuri în „Reforma” (1874) și editând în 1875, la vârsta de 17 ani, împreună cu Al. Drăghicescu, foaia literară și științifică „Acera română”¹. După ce frecventează o perioadă cursurile Facultății de Medicină, renunță la o carieră medicală, pentru a se dedica în exclusivitate scrisului.

A fost o scurtă perioadă funcționar public și director în Ministerul Instrucțiunii Publice. A abandonat și această slujbă, pentru a începe publicarea de versuri, schițe și povestiri, alături de articole de critică literară, biografii și cronici dramatice în numeroase reviste², precum „Albina”, „Amicul copiilor”, „Familia”, „Foaia pentru toți”, „Românul”, „Ghimpele”,

1. PETCU, Marian (coord.). *Istoria jurnalismului din România în date: enciclopedie cronologică*. Iași: Polirom, 2012, p. 46.

2. Dimitrie Teleor. În: *Independența română. Independența prin cultură*, 6 aprilie 2019. Disponibil pe Internet la adresa <https://www.independentaromana.ro/dimitrie-teleor/>, accesat în 3.04.2020.

Mihaela Manolache, bibliotecar

Biblioteca Națională a României
Serviciul Colecții Speciale
B-dul Unirii, nr. 22, Sector 3, București
E-mail: mihaela.manolache@bibnat.ro

COMEMORĂRI
CULTURALE

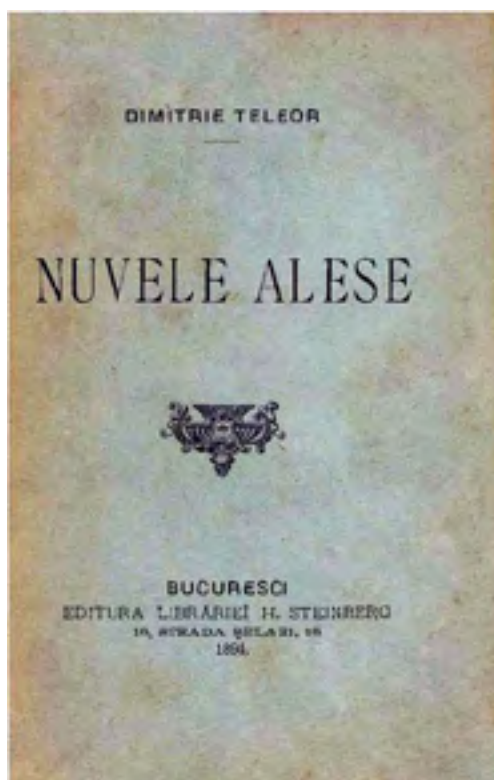
Dimitrie Teleor (1858-1920), prozator, poet, epigramist și gazetar român
Mihaela Manolache



„Lupta”, „Noua revistă română”, „Peleşul”, „România literară”, „Sămănătorul”, „Viața” ș.a. De asemenea, a fost prim-redactor al revistei „Generația nouă” (februarie-iulie 1890), unde a publicat schițe și scenete în versuri³.

A fost membru în comitetul de redacție a numeroase publicații: „Revista Societății Tinerimea română” (1882-1890), „Literatorul” (1883) sau „Analele literare” (1885-1886). A fost secretar de redacție la „Petrolistul” (1916), „România literară” (1883-1884), „Moftul român” (1902), „Voința națională” (1908) etc. A colaborat și la „Constituționalul”, „Biciul” (1901) și „Moș Teacă”. Alături de Emil Andrieș a condus „Revista ilustrațiilor române” (1910). Ca ziarist, a colaborat la ziarele „Binele Public” (1882), „Adevărul”, „România”, „Națiunea” (1883), „Epoca”, „Universul” (1886-1889) etc, sub diferite semnături (D.T., D.C.T. & I.L.C.) și pseudonime (Blitz, Camil, Cardamus, Lear, Conde, Decon, Demcon, Mireille, Mitică, Nocturn, Radamante, Rafael, Roel, Roelet, Tel, Tiriplic, Trubadur ș.a.).

CEMEMORĂRI
CULTURALE



TELEOR, Dimitrie. *Nuvele alese*. Coperta 1. București: Editura Librăriei H. Steinberg, 1894. Sursa imaginii: Colecțiile curente al Bibliotecii Naționale a României.



TELEOR, D. *Realiste*. Coperta 1. Craiova: Institutul de editură Ralian și Ignat Samitca, 1895. Sursa imaginii: Colecțiile curente al Bibliotecii Naționale a României.

Pe lângă activitatea de jurnalist, Teleor s-a ocupat și de publicarea a numeroase lucrări literare în proză: schițe, nuvele și poezii, adunate în volume: *Nuvele* (1883), *Scene și portrete* (1886), *Flori de liliac* (1894), *Icoane* (1891), *Realiste* (1896). A realizat într-o manieră publicistică un număr de portrete de scriitori: C. A. Rosetti, Costache Negri, B. P. Hasdeu, Mihai Eminescu și de oameni politici: Al. I. Cuza, Eugeniu Carada.

3. DUMITRACHE, Maria. Dimitrie Teleor poet, prozator, gazetar și folclorist. În: *Jurnalul de Drajna*, 15 noiembrie 2019. Disponibil pe Internet la adresa <https://jurnaluldedrajna.ro/dimitrie-teleor-poet-prozator-gazetar-si-folclorist/>, accesat în 3.04.2020.

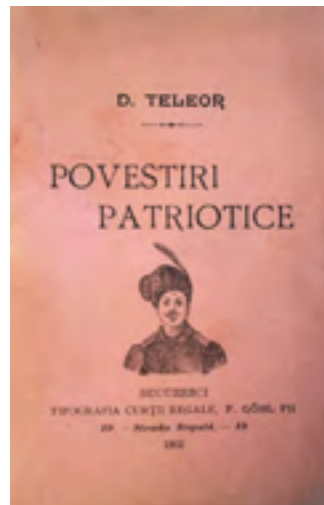
Este autorul unei farse într-un act, *Aventurile unei soacre*, premiate de Societatea Presei, piesă care a fost reprezentată în 1896 la Teatrul Național din București.



TELEOR, D. *Anecdote despre mari personalități române*. Coperta 1. București: Saeculum I.O., 2019.
Sursa imaginii: Colecțiile curente al Bibliotecii Naționale a României.



CARAGIALE, I. L. ; TELEOR, Dimitrie. *O poezie la un chef*. Coperta 1. București: Tipografia Comptuar Popular Român, 1915.
Sursa imaginii: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/2/21/Dumitru_Teleor_-_O_poezie_la_un_chef%E2%80%A6.pdf/page1-360px-Dumitru_Teleor_-_O_poezie_la_un_chef%E2%80%A6.pdf.jpg



TELEOR, D. *Povestiri patriotice*. Coperta 1. București: Tipografia Curții Regale, F. Göbl Fii, 1902.
Sursa imaginii: https://images.okr.ro/serve/product/bc01b293b5c96043d01df9e289c8e728-423135-1000_1000

COMEMORĂRI
CULTURALE

Mare admirator al lui Alexandru Macedonski, Dimitrie Teleor a frecventat cenaclul poetului, sub influența căruia a publicat numeroase poezii și cronici rimate. S-a afirmat și ca umorist, fiind nelipsit din rubricile și revistele de umor din perioada de după 1875.

În revista „*Minerva literară ilustrată*”, a semnat, între 1909-1914, numeroase amintiri și evocări; a ținut *Rubrica lui Mitică*, plină de numeroase „mofturi”, „miticisme” și anecdote, răvașe și epigrame, snoave, farse, schițe umoristice și sonete.

Cunoscut ca figură memorabilă a boemei bucureștene, a avut faima unui om de spirit și a unui epigramist de temut, ilustrând perfect tipul publicistului literat de la sfârșitul secolului al XIX-lea, funcționar de nevoie, ezitând mereu între literatură și gazetărie⁴.

În presa vremii, dispariția lui Teleor era menționată, accentuând anumite laturi ale vieții și activității scriitorului, astfel:

„Puțini știu însă că Teleor a fost un muncitor cinstit și spornic pe câmpul literilor române și ca a dat în deosebi presei articole remarcabile prin finețea observațiilor și printr-o pointe [sic] plină de un umor sănătos.”⁵

„A murit, la un spital, D. Teleor.

Acum aproape o jumătate de veac, nuvelele sale atrăseseră atenția. Ca ziarist era foarte prețuit. Pe urmă, viața l-a măcinat. O ducea, de mulți ani, foarte greu, strămtorat în afară și zguduit înlăuntru.

4. VOLOVICI, Leon. *D. Teleor*. Disponibil pe Internet la adresa <http://alil.academiaromana-is.ro/wp-content/uploads/2012/05/Aron-Densusianu-D.-Teleor.pdf>, accesat în 3.04.2020.

5. Vezi și *Argus*, anul XI, nr. 2.094, miercuri 7 aprilie 1920, p. 1.

*Pentru el, moartea e o izbăvire.*⁶

„A dus-o greu sărmanul Teleor în ultimii ani. Fire independentă, boem incorigibil, Teleor trăia din micile venituri ce-i aduceau bucățile culese de prin biblioteca Academiei, și din amintirile sale, atât de frumos redade. O mică pensie dela Sindicatul Ziariștilor îl mai ajutase, în ultimul an, să lupte cu greutățile traiului.”⁷

„Puțini sunt cei cari să nu-l fi cunoscut, și mai puțini cei cari să nu-l fi citit. Despre acest scriitor care, necontestat, e o figură bine distinctă în lumea literaților din trecuta generațiune, rândurile pe cari le scrim, în fugă, – pentru îngroparea lui, – nu sunt în nici un caz omagiul pe care societatea noastră nu s-a considerat datorare să i-l aducă.

Teleor a fost, fără îndoială, o personalitate în literatura noastră. Nu i-a lipsit nimic din ceea ce-i trebuia spre a fi un adevărat scriitor, simțind și trăind în cadrul lumii pe care o înfățișa cu iubire. Puțini sunt cei cari să nu-l fi cunoscut, și mai puțini cei cari să nu-l fi citit. Familia și trei prieteni l-au dus eri la groapă, la Bellu. Nu e lipsit de interes să se știe că Teleor a murit de o pleuresie pe care n’o putuse îngriji la vreme, deși detaliul dureros ca o lovitură în obraz – poate că nu interesează pe nimeni în această țară, care se poate mândri azi cu cel mai mare număr de rumeni îmbogățiți de război.”⁸

Cărți de Dimitrie Teleor, aflate în colecțiile Bibliotecii Naționale a României:

Epigramiști români [: D. Teleor, Radu D. Rosetti, I. Ionescu-Quintus, Ion I. Pavelescu] / ed. îngrij. de Dumitru Munteanu și George Corbu. [București]: Albatros, 1970. 64 p.: ilustr. (BNaR I 35266)

Teleor, Dumitru. *Alte schițe umoristice*. București: Editura Librăriei Leon Alcalay, 1909. 96 p. (BNaR I 52149)

Teleor, Dumitru. *Anecdote despre mari personalități române*. București: Saeculum I.O., 2019. 239 p.: il. (BNaR II 656198)

Teleor, Dumitru. *Anecdote despre mari personalități române*. București: Saeculum Vizual, 2012. 240 p.: il. (BNaR II 575805)

Teleor, Dumitru. *Anecdote despre mari personalități române*. București: Saeculum Vizual, 2011. 240 p.: il. (BNaR II 562171)

Teleor, Dumitru. *B. P. Hasdeu. Savantul. Omul de spirit. Spiritistul*. București: Tipografia „L’Indépendance Roumaine”, 1908. 68 p. (BNaR I 11492)

Teleor, Dumitru. *Costache Negri*. București: Tipografia „Voința Națională”, 1909. 32 p. (BNaR I 50150)

Teleor, Dumitru. *Eminescu intim*. București: Editura Tipografiei Moderne Gr. Luis, 1904. 63 p. (BNaR I 15961)

Teleor, Dumitru. *Epigrame și prosa umoristică*. București: Lumen, [1916]. V, 32 p. (BNaR I 25579)

Teleor, Dumitru. *Eugeniu Carada (1836-1910)*. București: Tipografia și Stabil. de Arte Grafice Gr. Ionescu, 1910. 39 p. (BNaR I 50004)

Teleor, Dumitru. *Icoane (Versuri. Epigrame)*. București: Editura tipografiei Const. C. Săvoiu, 1891. 52 p. (BNaR II 156052)

6. Vezi și *Neamul Românesc*, anul XV, nr. 70, miercuri 7 aprilie 1920, p. 2.

7. Vezi și *Dimineața*, anul XVII, nr. 4.954, miercuri 7 aprilie 1920, p. 5.

8. Vezi și *Universul*, anul XXXVIII, nr. 93, joi 8 aprilie 1920, p. 2.



- Teleor, Dumitru. *Nuvele alese*. București: Tipografia modernă Gr. Luis, 1894. 199 p. (BNaR I 51321)
- Teleor, Dumitru. *Nuvele alese*. București: Tipografia modernă Gr. Luis, 1894. 199 p. (BNaR II 116533)
- Teleor, Dumitru. *Realiste: schițe*. Craiova: Institutul de editură Ralian și Ignat Samitca, 1895. 91 p. (BNaR I 1123)
- Teleor, Dumitru. *Scene și portrete*. București: Tipo-Litografia Eduard Weigand, 1886. 387 p. (BNaR III 2386)
- Teleor, Dumitru. *Schițe umoristice*. București: Editura Librăriei Leon Alcalay, 190-. VI+96 p.+1 f. portr. (BNaR I 24846)
- Teleor, Dumitru. *Sonete patriarhale. Scene și portrete* / ed. îngrij., prefață, note și bibliografie de Leon Volovici. București: Minerva, 1981. XXXII+440 p.+1 f. portr. (BNaR II 299431)
- Teleor, Dumitru. *Ultimele schițe umoristice*. București: Tipografia G. A. Lăzăreanu, 1900. 95 p.: ilustr. (BNaR I 24275)

COMEMORĂRI
CULTURALE



TELEOR, Dumitru. *Alteschițe umoristice*. Coperta 1. București: Editura Librăriei Leon Alcalay, [1909]. Sursa imaginii: https://images.okr.ro/serve/auctions.v7/2016/sep/09/000ea7621fb7946b5d-c5fdcea7ac86f8-1514532-400_400

Epigrame semnate de Dumitru Teleor și apărute în revista *Veselia*. București, Tipografia „Universul”, 1940. Sursa imaginii: https://dosa-resecrete.ro/wp-content/uploads/2023/03/Veselia_1940-1653688927_pages573-573.jpg



Dimitrie Teleor (1858-1920), prozator, poet, epigramist și gazetar român
Mihaela Manolache



Mihaela Manolache

Reclamele industriei automobilului în presa românească interbelică

PORTRET COMPUS:
COLECȚIILE
SPECIALE ALE
BIBLIOTECII
NAȚIONALE A
ROMÂNIEI

Reîntregirea politică a României, la 1 decembrie 1918, a impus un progres cultural fără precedent în istoria noastră și o puternică dezvoltare a industriei și agriculturii. Perioada interbelică a fost, din punctul de vedere al dezvoltării economice, cea care a marcat cel mai mult viața cotidiană a cetățeanului român, oscilând între tradiționalism și modernitate, cu un mediu rural dominat de tradiții și o burghezie și o clasă intelectuală, prezente mai ales în zona urbană, din ce în ce mai atrase de modernismul vizibil în toate domeniile.



Reclamele din presa interbelică reprezintă o bogată sursă de informații cu privire la gusturile, mentalitățile și activitățile societății acelei perioade, fiind și un mecanism prin care se urmărea occidentalizarea unei pătriți cât mai mari din populația României. Reclamele surprind prin elementele grafice de o mare valoare artistică și textele atent redactate și în permanentă comunicare cu cititorul. Nelipsite din paginile ziarelor

erau reclamele care făceau publicitate la o gamă extrem de variată de produse și servicii: de la aparate radio și foto, la produse de igienă orală, de la medicamente și cosmetice, la țigări, de la automobile și carburant, la magazine celebre în epocă.

Cu cât ziarul avea un număr mai mare de pagini, cu atât creștea spațiul alocat reclamelor, ajungând până la una sau chiar două pagini. Fiecare număr de ziar, în funcție de perioada din an, conținea numeroase reclame: unele de mici dimensiuni, alcătuite aproape exclusiv dintr-un corp de text, altele ocupând o pagină întreagă, bogat ilustrată și conținând informații-cheie după care cititorul puteau identifica marca prezentată. În perioada sărbătorilor de Paști și de Crăciun, ziarele publicau numere speciale, în care se alocau spații mult mai generoase reclamelor, urmărind trendul ascendent al vânzărilor specific acelor perioade din an.

Reclamele industriei automobilului în presa românească interbelică
Mihaela Manolache



Mihaela Manolache, bibliotecar

Biblioteca Națională a României

Serviciul Colecții Speciale

B-dul Unirii, nr. 22, Sector 3, București

E-mail: mihaela.manolache@bibnat.ro

Prezența reclamelor care promovau diferitele produse ale industriei automobilului, în paginile unor ziare precum „Adevărul”, „Dimineața”, „Universul”, „Curentul”, „Neamul Românesc”, „Argus” etc., demonstrează încă o dată că România era o piață foarte importantă de desfacere pentru uzinele constructoare de automobile, importul fiind realizat preponderent din Statele Unite, dar și din țări de pe bătrânul continent.

În publicațiile din perioada interbelică sunt prezente numeroase reclame la produse aparținând industriei automobilului, în alb-negru, variate ca dimensiuni, de la cele mai mici, alcătuite aproape exclusiv din text sau elemente grafice, până la cele ocupând o pagină întreagă. Ulterior, mai ales în reviste, reclamele alcătuite din imagini color ofereau informații-cheie pentru cei interesați în a alege un produs al unei companii în defavoarea altei companii. Grafica era una elaborată, dar redusă la esențial, transmițând un mesaj clar potențialului cumpărător: marca este una serioasă, produsele sunt de calitate și sigure, cu elemente și caracteristici superioare celor realizate de firmele concurente.

De asemenea, reclamele industriei automobilului reprezintă mărturiile progresului tehnologic al acelei perioade. Așa cum prin intermediul istoriei artei se pot urmări și puncta schimbărilor socio-culturale, tot așa, prin intermediul evoluției designului auto, se poate urmări transformarea aspirațiilor și nevoilor oamenilor aflate în strânsă legătură cu progresul tehnic și economic. Afișele de reclamă exploatează și explorează în manieră stilizată posibilitățile și sensibilitățile posesorului de automobil, unele dintre ele fiind prezentate aproape ca niște „cadre cinematografice” ori instantanee de vacanță care încurajează călătoriile, iar deținătorii de mașini din reclame sunt prezentați ca fiind persoane relaxate, cosmopolite. Totuși, apariția unor astfel de reclame demonstrează faptul că populația marilor orașe era cu preponderență conștientă de existența și necesitatea acestor produse și că „împrumutarea” modului de viață și a valorilor occidentale reprezenta un deziderat al său.

Varietatea mare de obiecte comerciale ale industriei automobilului prezentate în presa vremii subliniază atenția pe care societatea interbelică ajunsese să o acorde automobilelor și accesoriilor lor, iar faptul că reclamele prezentau produse actuale, bine vândute pe piețele din întreaga lume, demonstrează existența unei cereri suficient de mari în România.

Odată cu modernizarea șoselelor, dezvoltarea infrastructurii și progresul tehnologiei au impulsivat construirea de motoare mai mari și mai puternice și dotarea cu caroserii din materiale mai ușoare, ceea ce a dus la apariția unor modele de mașini mai joase, mai încăpătoare, cu forme mai rotunjite. Designul auto a ieșit din zona strict utilitară, fapt demonstrat prin evoluția unor componente precum farurile, treptele sau oglinzile, care au devenit astfel oportunități stilistice. Atât aspectul mașinilor cât și cel al reclamelor lor din perioada interbelică se înscrie în estetica Art Deco. Designul grafic destinat publicității devine o disciplină riguroasă în sine, fiind scos în evidență de varietatea și



PORTRET COMPUS:
COLECȚIILE
SPECIALE ALE
BIBLIOTECII
NAȚIONALE A
ROMÂNIEI

Reclamele industriei automobilului în presa românească interbelică
Mihaela Manoache



ingeniozitatea particularităților de scriere și paginație. Logo-urile avea un rol important, îndeplinind funcția de reper identitar al mărcilor de produs, unele dintre ele regăsindu-se și în reclamele din prezent (un secol mai târziu de la difuzare), e.g. Fiat, Pirelli ș.a.

Mai trebui remarcat că, dacă reclamele anilor '20-'25 ai secolului trecut nu includeau prea multe elemente grafice, fiind orientate prioritar spre furnizarea de informații despre produs, reclamele difuzate după 1935 au o cu totul altă abordare, prin concentrarea mai ales pe elementele grafice, puse în evidență în defavoarea textului tipărit.

Sloganurile folosite în reclamele industriei automobilului din presa perioadei interbelice se remarcă prin ingeniozitate în folosirea de formule, care să exprime cât mai bine avantajele unui produs, folosind cuvinte sugestive, indiferent dacă se referă la alegerea unei mărci de automobil sau a unui accesoriu necesar în utilizarea ori în întreținerea mașinii. „Automobilul cel mai bun pentru prețul plătit!”, „BUICK-ul îndeplinește ceea ce promite!”, „Forță și agilitate!” sau „Cea mai luxoasă dintre iuțeli!”, „Nici o dificultate la pornire dacă utilizați Mobiloil Arctic”, „Motorul automobilului Dvs. pornește ușor ca în timpul verii”, „Pantele dispar ca prin minune înaintea motorului cu Benzină Albastră, Benzina Magică, de vânzare numai la depozitele Unirea”, „Pentru noile automobile, mai rapide, un cauciuc nou mai puternic. Goodyear G3 Cauciucul automobilului modern” sunt doar câteva exemple de sloganuri apărute în reclamele din presa vremii.



Reclamele reflectau, de asemenea, nenumăratele modernizări și îmbunătățiri aduse automobilelor dezvoltate de firmele constructoare. Urmărind în succesiune temporală, cel interesat poate constata atât evoluția stilului folosit în concepția grafică a reclamelor cât și transformările prin care au trecut modelele de automobile și modificarea treptată a caroseriilor și a accesoriilor utilizate, design-ul lor înscriindu-se în estetica perioadei interbelice.

România și industria automobilului în presa din perioada interbelică

„Automobilismul a avut la început o utilizare sportivă și de agrement. Cu timpul, pe măsura diverselor perfecționări, atât mecanice cât și de echipament, această întrebuințare redusă și la îndemâna numai a câtorva privilegiați a început să intre în uzul publicului, iar astăzi putem afirma că automobilul este pentru omenire o necesitate absolută și dacă cineva spune că gradul de civilizație a unei țări se cunoaște după cantitatea de săpun ce se consumă, noi am înclina să spunem că gradul de civilizație tehnică a unei țări se poate măsura după numărul de automobile ce se utilizează.”¹

1. PENESCU-KERTSCH, Chr. Desvoltarea automobilismului în România. În: *Buletinul Societății Politecnice*, anul XLV, nr. 11, 1931, p. 1516.

Odată cu lărgirea gamei de mașini importate în România (și produse de firme precum General Motors, Ford, Renault, Fiat ori Skoda), fenomenul automobilistic a luat amploare, în special datorită întrecerilor sportive, care atrăgeau tot mai mulți simpatizanți. Astfel, în 1904 se înființa „Automobil Clubul Regal Român”. În numai patru ani de la aducerea primului automobil în București, numărul lor ajunsese la peste 40. Istoricul instituției ne poate arăta cum, sub influența soților lor, și atenția doamnelor s-a îndreptat spre conducerea unui automobil, arhiva ACRR menționând „în primii ani de existență nu mai mult de 17 membre ale Clubului, dintre care și soțiile primilor proprietari de mașini din București: Florica Assan și Principesa Martha Bibescu. Fiind un club exclusivist, membrii Clubului din Calea Victoriei se bucurau în schimbul unei taxe anuale de 150 de lei de anumite facilități, mai ales în privința unor reduceri



de taxe vamale dar și a participării la saloanele internaționale și curse automobilistice”².

România a fost printre primele zece țări din Europa care a introdus automobilul în circulație încă de la apariția sa, în scurt timp, el devenind mijlocul de locomoție folosit preponderent de clasa bogată a societății (în primul rând din cauza costurilor ridicate). Printre proprietarii de automobile regăsim personalități marcante ale vieții politice românești: Gheorghe Cantacuzino (Nababul), Ionel Brătianu, Take Ionescu, Nicolae Titulescu, Nicolae Filipescu, dar și Frédéric Damé. „În 1900 apăruse pe străzile Bucureștiului primul automobil cu motor cu ardere internă, un Penhard-ul de 15 cai-putere care fusese comandat în Belgia, la Liège, de Gh. Basil Assan, viteza dezvoltată de acesta era de 7-8 km/h, asemănătoare mersului. Cele patru roți aveau bandaje din cauciuc masiv și două faruri în care stăteau lumânări. Acoperișul era identic cu cel al trăsurilor de piață cu două locuri”³. La început, automobilele aveau o utilitate strict personală, doar pentru cei ce își permiteau achitarea unor sume deloc modeste, ele nefiind folosite pentru transportul public de persoane.

Dacă la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, trăsurile-automobil și apoi automobilele au fost cumpărate aproape în exclusivitate de persoane cu posibilități financiare sau de instituții publice, în preajma Primului Război Mondial, datorită importurilor, se ajunsese ca parcul de autoturisme din țara noastră să numere aproape 1.000 de vehicule, pentru ca în timpul războiului să se reducă foarte mult. În 1904 figurau înscrise în circulație 51 de automobile, număr care a crescut progresiv, în 1912 ajungându-se la 850 de automobile particulare și ale unor instituții centrale ale statului. Cele mai multe erau în București, în număr de 420, iar la nivel de județe, cel mai multe, 50 de automobile, se găseau în Ilfov. Majoritatea automobilelor din București erau de proveniență germană – Mercedes, dar se mai întâlnea și marca franceză Renault sau cea italiană Lancia⁴.

2. LANCUZOV, Alexandru. *București: de la tramvaiul cu cai la automobil*. București: Paralela 45, 2007, p. 100.

3. Idem, p. 98-99.

4. Idem, p. 101.

PORTRET COMPUS:
COLECȚIILE
SPECIALE ALE
BIBLIOTECII
NAȚIONALE A
ROMÂNIEI

Reclamele industriei automobilului în presa românească interbelică
Mihaela Manoache



După Primul Război Mondial, economia României a înregistrat o primă creștere, fapt reflectat și în importurile de automobile, parcul auto ajungând în 1926 la un număr de 11.300 de automobile. În 1924 au fost inițiate patru legi importante ale economiei organice de exploatare a bunurilor statului și a bogățiilor naturale: legea privind comercializarea întreprinderilor economice ale statului (6 iunie), legea regimului apelor (23 iunie), legea energiei (1 iulie) și legea minelor (4 iulie). Economia

românească a putut astfel să cunoască o dezvoltare accentuată, datorită lărgirii pieței interne, a refacerii postbelice, a consolidării poziției burgheziei și a intervenției statului printr-o politică protecționistă. În perioada 1926-1930, dezvoltarea economică a cuprins toate sferile de activitate, fiind impulsionat și importul de autoturisme, stimulat de numeroase facilitățile fiscale acordate de reprezentanțele firmelor



producătoare (plata în rate, asistență tehnică, piese de schimb etc.). Parcul auto s-a extins de la circa 11.300 de automobile în 1929, până la aproape 26.000 de automobile în 1930.

Marea lovitură dată de criza de la începutul anilor '30 a avut un impact negativ asupra întregii societăți, determinând creșterea accentuată a prețurilor, scăderea masivă a producției, creșterea șomajului, apariția unor ample mișcări de revoltă ale muncitorilor, reprimare cu brutalitate, și accentuând presiunea capitalului străin, prin închiderea de numeroase întreprinderi, falimentul a numeroase bănci, ruinarea a mii de gospodării țărănești. Această presiune s-a resimțit puternic și pe piața importurilor de automobile din țara noastră. Din cauza restrângerii producției și a lipsei fondurilor valutare, parcul de automobile autohton a cunoscut o scădere masivă, prin reducerea importurilor și casarea mașinilor vechi și uzate. Astfel, în anul 1932 s-au înregistrat în circulație, pe drumurile publice, doar 21.500 de autoturisme, cel mai mic număr de automobile în uz în perioada anilor 1930-1935.

Perioada 1934-1939 a cunoscut o revigorare a economiei românești, mai ales prin dezvoltarea industriei extractive și de prelucrare, în special a industriei petrolului, metalurgice și textile, sprijinite prin încurajarea exportului și practicarea unor tarife mari pentru importuri. În 1938, moment de vârf al economiei interbelice românești, România se situa în Europa, pe locul 1 la producția de petrol, pe locul 2 la producția de gaze naturale și aur și pe locul 4 la producția de grâu, iar la nivelul întregii economii, pe locul 6 în lume. În această perioadă, numărul de automobile înmatriculate a înregistrat o ușoară creștere, prin impulsionearea importurilor de autovehicule, dar și a asamblării lor în țară, precum în cazul Fabricii Ford din București. Astfel că, în 1936, parcul auto cuprindea 23.200 de automobile, iar la sfârșitul anului 1939, număra 25.350 de automobile, cel mai mare număr înregistrat în țara noastră în perioada interbelică.

Conform unei statistici la nivel mondial, privitoare la numărul de automobile raportat la numărul de locuitori, în 1936, pe primul loc se situa S.U.A. cu o mașină la 4,85 de locuitori, apoi Canada cu o mașină la 9 locuitori, Australia cu o mașină la 11 locuitori, Franța cu o mașină la 20

PORTRET COMPUS:
COLECȚIILE
SPECIALE ALE
BIBLIOTECII
NAȚIONALE A
ROMÂNIEI

Reclamele industriei automobilului în presa românească interbelică
Mihaela Mianolache



de locuitori, Anglia cu o mașină la 23 de locuitori și Germania cu o mașină la 57 de locuitori, în timp ce în România raportul era de o mașină la aproape 500 de locuitori⁵. Creșterea numărului de automobile înscrise în circulație era legată de factori în contradicție: pe de o parte, ea era impulsionată de descoperirea și exploatarea resurselor petroliere autohtone, de fabricarea de benzină și uleiuri necesare bunei funcționări a automobilelor și de acordarea de facilități fiscale pentru achiziția de automobile, dar, pe de altă parte, era limitată de starea necorespunzătoare a rețelei de drumuri și șosele și de numărul redus de întreprinderi de servicii și reparații pentru întreținerea automobilelor.

Mărirea capacității parcului auto s-a datorat activității, în țara noastră, a numeroase reprezentanțe ale marilor companii străine, constructoare de automobile: *FORD ROMÂNIA SAR*, *Reprezentanța Atlanta SA*, *Societatea de automobile Gr. Cristea & C-ie*, *Societatea SARAL SAR*, *Reprezentanța Constantin S. Mihăescu*, *România Motors SA*, *Leonida & CO SA*, *Nicolae A. Tanașoca*, *SAREX SA*, *Noël SA* etc. care au facilitat accesul pe piața românească a mărcilor de automobile americane și europene. Reprezentanțele erau cele care țineau legătura cu marile firme constructoare de automobile: *Ford*, *General Motors*, *Chevrolet*, *Renault*, *Fiat* etc.

Anuarul statistic al României pentru perioada 1937-1938 include și o statistică a importurilor de automobile pentru perioada 1926-1938, care ilustrează evoluția importurilor de autoturisme din principalele țări exportatoare (S.U.A., Anglia, Cehoslovacia, Franța, Italia), cele mai multe importuri provenind din S.U.A.: în 1935, un maxim de 73,4% din totalul de automobile importate. Dacă în 1926 se importaseră din S.U.A., 7.825 de automobile (49,2% din totalul importurilor), din Italia, 2.463 de automobile (15,5%), iar din Cehoslovacia, 105 automobile (cea mai mică pondere – 0,7%), în 1938, ultimul an de referință, importul din S.U.A. crescuse la 70,1%, adică 28.850 de automobile. Se mai înregistra și o creștere a numărului de automobile importate din Franța – 6,7%, adică un număr de 2.775 de automobile.

PORTRET COMPUS:
COLECȚIILE
SPECIALE ALE
BIBLIOTECII
NAȚIONALE A
ROMÂNIEI

An	Total importuri vehicule	Total importuri automobile	% din total importuri auto	SUA		Anglia		Cehoslovacia		Franța		Italia	
				Număr auto importate	% din total auto importate	Număr auto importate	% din total auto importate	Număr auto importate	% din total auto importate	Număr auto importate	% din total auto importate	Număr auto importate	% din total auto importate
1926	15.895	11.308	71,1	7.825	29,2	160	1,6	105	0,7	1.725	10,9	2.463	15,5
1927	21.532	15.039	68	12.716	25,3	328	1,5	116	0,5	1.945	8,9	2.973	16,6
1928	31.385	21.186	67,5	19.730	62,9	723	2,3	202	0,6	2.894	9,2	3.407	10,9
1929	37.901	25.879	68,3	26.836	70,8	465	1,2	297	0,7	2.695	7,1	3.786	10
1930	38.814	25.968	66	27.343	70,4	803	2,1	226	0,6	2.605	6,7	3.421	8,8
1931	36.953	24.531	66,4	26.623	72	947	2,6	194	0,5	2.333	6,3	3.091	8,4
1932	33.904	21.701	64	24.272	71,6	1.042	3,1	190	0,6	2.119	6,3	2.627	7,7
1933	33.486	21.525	64,1	24.277	72,2	1.080	3,2	172	0,5	2.249	6,6	1.619	7,5
1934	34.590	22.225	64,3	25.211	72	1.105	3,2	172	0,5	2.430	7	2.472	7,2
1935	26.286	23.233	64	26.620	73,4	1.111	3,1	166	0,5	2.581	7,1	2.459	6,8
1936	26.713	23.205	63,2	26.685	72,7	1.114	3	157	0,4	2.658	7,2	2.258	6,2
1937	39.453	24.730	62,7	28.193	71,5	1.135	2,9	186	0,5	2.922	7,4	2.095	7,3
1938	41.180	25.350	61,6	28.850	70,1	1.121	2,7	219	0,5	2.775	6,7	1.885	4,6

Sursa imaginii: *Anuarul statistic al României, 1937-1938*, Institutul Central de Statistică, 1939, p. 520

5. Vezi și *Revista Ford*, anul I, nr. 1, ianuarie 1938, p. 23.

Având în vedere această situație, „Se pune întrebarea: De ce nu s'a înființat în România o fabrică de automobile? Răspunsul este foarte simplu. La un consum de câteva mii de vehicule pe an de diferite tipuri și categorii, este imposibil să se poată înființa o fabrică care să poată fi rentabilă, punând la dispoziția publicului în acelaș timp un vehicul bun și efin. Lucrând în serie mică, cu necesitatea de a importa majoritatea oțelurilor fine și a echipamentului automobilelor din străinătate, incontestabil că automobilele construite în țară, chiar dacă calitativ am putea ajunge să fie egale cu cele din străinătate, ar întrece ca preț cu mult pe acestea și numai grație unui tarif vamal ultra protecționist, s'ar putea asigura existența acestei fabrici”⁶.

Din punct de vedere istoric, primele autoturisme autohtone au fost produse între 1910-1912 la Arad, iar primul autoturism de concepție exclusiv românească a fost realizat în 1946 de un consorțiu de firme din București.

Astfel, pe actualul teritoriu al României, la Arad, în 1908 a fost produs primul autoturism în cadrul Fabricii de automobile MARTA (Magyar Automobil Részvénytársaság Arad), sucursală a firmei americane Westinghouse, fabrică înființată ca urmare a solicitării primăriei din Arad, interesate de dotarea cu autobuze. În urma răspunsului favorabil, primit din partea filialei franceze din Le Havre a firmei Westinghouse, în 1908, începea construirea unei fabrici pe terenul pus la dispoziție de primărie. În 1910, odată cu terminarea lucrărilor de construcție și cu instalarea utilajelor, a fost demarată producția de motoare pentru tracțiunea feroviară, cu patru cilindri de 20, 30 și 40 CP, de autobuze cu și fără etaj, de camioane de trei și de cinci tone sarcină utilă, de autoturisme cu caroserii de tip Dublu-Phaeton, Landolet, Limuzina etc. S-au produs aici autoturisme cu motoare de 20 și 30 CP, cu transmisie cardanică și cu motoare de 40 CP, cu transmisie prin lanț⁷. Între 1910-1912 au fost fabricate circa 150 de autoturisme sub licența firmei Westinghouse, după care filiala franceză a intrat în faliment. La scurt timp, unitatea a fost preluată de firma austriacă Austro-Daimler, ocazie cu care s-a reorganizat producția și au fost introduse în fabricație modele sub licența noii firme. Modelul de bază a devenit un autoturism mai ușor, cu motoare de patru cilindri și 18/22 CP și cu un consum de 2,5 litri, model folosit mai ales ca taxi în țări ale Europei Centrale. Tot sub licență Daimler, după 1912, au fost fabricate peste 300 de camioane. Între 1909 și 1914 au fost fabricate circa 300 de camioane și autobuze, precum și circa 650 de autoturisme. Odată cu izbucnirea Primului Război Mondial, în 1914, producția civilă încetează, între 1915 și 1918, aici fiind produse doar motoare de avion. După 1918, datorită schimbărilor majore intervenite la nivel administrativ, se înființează Societatea Astra – prima fabrică română de vagoane și motoare, rezultată din unirea fabricii de vagoane Weitzer cu fabrica MARTA. În cadrul Societății Astra, fabrica MARTA s-a transformat în Fabrica de Motoare, unde a continuat construcția de autocamioane, autobuze, autostropitoare, autoturisme, motoare cu benzină și gaz metan, mașini unelte de precizie, precum și avioane. Un astfel de produs, a fost avionul de recunoaștere Astro-Proto, cu mai multe variante, dintre care, Proto-2, cu motor Hispano-Suiza de 300 CP, construit în anul 1924, ca al doilea avion de concepție românească, proiectat de locotenent-comandor inginer Ștefan Protopopescu, după modelul avionului Proto-1

6. PENESCU-KERTSCH, Chr. Desvoltarea automobilismului în România. În: *Buletinul Societății Politecnice*, anul XLV, nr. 11, 1931, p. 1516.

7. Istoria mașinilor românești: care au fost primele vehicule fabricate în România? Disponibil pe Internet la adresa <https://www.4tuning.ro/istorie-auto/istoria-masinilor-romanesti-care-au-fost-primele-vehicule-fabricate-in-romania-38839.html>, accesat în 9.03.2022.



construit la Arsenalul aeronautic din București. Toate cele 25 de exemplare construite au fost livrate Școlii militare de pilotaj de la Tecuci⁸. În ceea ce privește automobilele produse la fabrica Astra, ele au fost, în principal, camioane și autobuze, dar, la comandă, au fost realizate și câteva autoturisme de lux, dotate cu motoare de patru cilindri, de 8.000 cmc, dezvoltând o putere de 60 CP. În anul 1926, fabrica de la Arad s-a închis definitiv, iar utilajele au fost transferate la Brașov, unde a luat ființă Întreprinderea Aeronautică Română (IAR)⁹.

Primul autoturism de concepție și producție 100% românească a fost realizat abia în 1946, de un grup de ingineri și tehnicieni de la Uzinele ASAM Malaxa din București și IAR Brașov, conduși de ing. Petre Carp, care au dezvoltat prototipul „Malaxa”, un autoturism echipat cu un motor de trei cilindri, în stea, cu răcire forțată cu aer, capabil să dezvolte 30 CP. Soluția constructivă era „totul



în spate”, motorul formând un tot cu diferențialul și cutia de viteze. Greutatea motorului era de 80 kg, iar ansamblul cu diferențialul și cutia de viteze ajungea la 150 kg. Pentru răcirea motorului, între plafon și acoperiș, fusese prevăzut un spațiu pentru orientarea aerului necesar, care era captat din față, de deasupra parbrizului și era canalizat prin acoperișul cu pereți dubli, de un ventilator,

care îl absorbea, dirijând o parte peste cilindri, iar o parte la carburator. „Caroseria, cu o formă elegantă și cu unele racordări aerodinamice, avea – sub capota din față – portbagajul, în care se afla roata de rezervă; roțile aveau aripi clasice reliefate, iar în față era o frumoasă bară de protecție. Autoturismul, pentru 6 locuri, avea o greutate de 500 kg și atingea o viteză de deplasare de 120 km/h, consumul de benzină situându-se la 10l/100 km.”¹⁰

În perioada interbelică reclamele din paginile ziarelor vizau, în mare parte, produsele importate, ele surprinzând și astăzi prin detaliile grafice și abundența de informații prezentate cititorilor pentru produse precum:

1. mărci de automobile;
2. garaje, service-uri și accesorii;
3. uleiuri, benzină și stații de distribuție;
4. cauciucuri, etc.

8. Fabrica de avioane ASTRA. Disponibil pe Internet la adresa https://ro.wikipedia.org/wiki/Fabrica_de_avioane_ASTRA, accesat în 9.03.2022.

9. Idem.

10. CHIRIAC, Vasiliu. *Automobilul în România. Istorie și tehnică*. București: Flux, 1944, p. 134-135.

PORTRET COMPUS:
COLECȚIILE
SPECIALE ALE
BIBLIOTECII
NAȚIONALE A
ROMÂNIEI

Reclamele industriei automobilului în presa românească interbelică
Mihaela Manoache



1. Reclame la mărci de automobile în presa din perioada interbelică

În paginile ziarelor din perioada interbelică au cumpărat spațiu de publicitate și reprezentanțele din România a peste 27 de mărci de automobile, printre ele, în special, firmele americane *Ford*, *Chevrolet*, *Chrysler*, *Plymouth*, *Pontiac*, *Adler*, *Nash*, *Oldsmobile*, *Dodge*, *DeSoto*, *Auburn*, *Willys*, *Aero*, *Adler*, etc. dar și firmele de pe bătrânul continent: *Renault*, *Citroen*, *Fiat*, *Skoda*, *Morris*, *Hotchkiss*, *Steyr*, *Vauxhall*, *Opel* etc. La începutul perioadei interbelice, industria constructoare de automobile s-a aflat în situația de a căuta noi soluții tehnice și organizatorice cât mai ingenioase, pentru a trece cu eforturi financiare cât mai reduse spre o economie postbelică.

Perioada de după 1929-1933 a fost marcată de un boom industrial cu implicații importante și pentru industria constructoare de mașini; unele firme au dat faliment sau au fost cumpărate de firme mai mari, altele s-au regrupat, rămânând dominante în această perioadă mărci ca *Ford*, *Chrysler*, *Nash*, *Renault* sau *Fiat*.



Proiectarea și introducerea în fabricație de noi tipuri de automobile, construirea de noi tipuri de motoare mai performante, silențioase și cu un consum redus de combustibil, alături de modificările funcționale constructive ale sistemelor de transmisie, direcție, frânare și suspensie au reprezentat atuuri ale principalelor firme constructoare de automobile pentru a rămâne pe piață și a progresa. Automobilismul a fost considerat o îndeletnicire sportivă și de lux, fiind supus la numeroase presiuni fiscale și formalități greoaie care i-au frânat dezvoltarea. A fost nevoie și în România, la fel ca și în statele occidentale, ca oamenii să se convingă că automobilul este o necesitate pentru viața modernă a țării. Noile îmbunătățiri aduse dimensiunilor și formelor caroseriei, modernizarea accesoriilor de pornire, iluminare și semnalizare etc. erau principalele preocupări ale producătorilor de automobile americani și europeni din această perioadă.

Modernizarea tipurilor de caroserii de automobil s-a făcut lent. Pornind de la modelele folosite în preajma Primului Război Mondial, realizate din părți lemnoase și metalice, companiile constructoare s-au îndreptat după anul 1920, spre producția de caroserii din tablă de oțel ambutisată,



modelele căpătând forme cu tendințe aerodinamice. Caroseriile se deosebeau după marca și tipul fabricii producătoare și puteau fi personalizate conform cerințelor potențialilor clienți: de lux, tip limuzină, de serie, cu linii mai modeste sau caroserii decapotabile, realizate special la comandă. Preocupările pentru siguranța rutieră au apărut odată cu creșterea vitezei de deplasare, prin înlocuirea caroseriilor decapotabile și a scaunelor incomode, cu poziționare nesatisfăcătoare, care crea dificultăți în deplasarea pe vreme nefavorabilă, cu caroserii mai solide și etanșe, cu forme impozante și luxoase.

Dezvoltarea industriei românești de automobile din perioada interbelică a înregistrat un prim pas înainte, în 1932, când a fost deschisă, în București, prima linie de asamblare pentru automobilele Ford, pentru ca, ulterior, în 1935, în zona Floreasca, să fie construită o uzină modernă, dotată cu prima linie de montaj operațional din Europa de Est¹¹.

În anul 1928, Andrei Popovici, secretarul Legației Române la Washington, a acordat din partea Casei Regale a României, înalte distincții, unor importanți reprezentanți ai automobilismului internațional, printre personalitățile decorate numărându-se și Henry Ford, care a primit Marea Cruce a ordinului „Coroana României”, ca binefăcător al omenirii, pentru dezvoltarea industriei, a relațiilor sociale și internaționale¹².



În 1931, după numeroase tratative, Theodor Davila, fiul dramaturgului Alexandru Davila și nepotul marelui Carol Davila, devine reprezentantul companiei Ford pentru România. Tot în acel an, Henry Ford începe tratativele cu regele Carol al II-lea, în vederea deschiderii în România a unei uzine Ford, ocazie cu care s-a deschis la București și prima firmă de vânzări din România. În 1932, Guvernul României a permis deschiderea unei linii de asamblare în București, iar în 1935, în zona Floreasca, a fost construită o uzină modernă care urma să producă automobile Ford pentru Iugoslavia, Grecia și Bulgaria¹³.

Uzina de montaj FORD ROMÂNIA SAR din București a funcționat în perioada 4 mai 1936 – 11 iunie 1948, fiind construită în perioada 1935-1936, pe baza planurilor arhitectului Paul Emil Miculescu și ale inginerilor de structură Dumitru Marcu și Nicolae Gane. Fabrica era dotată cu o hală de formă

11. Vezi și *Revista Ford*, anul I, nr. 3, martie 1938, p. 1.

12. Vezi și *U.C.A.R. Organul oficial al Uniunii Conducătorilor de Automobile din România*, anul I, nr. 8, decembrie 1928, p. 14.

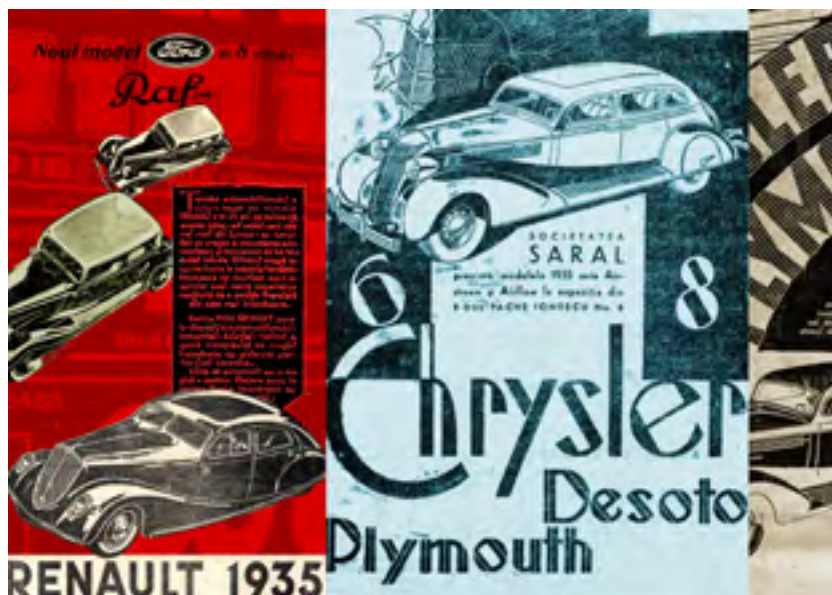
13. Vezi și *Argus*, anul XXV, nr. 6542, 31 ianuarie 1935, p. 1.

PORTRET COMPUS:
COLECȚIILE
SPECIALE ALE
BIBLIOTECII
NAȚIONALE A
ROMÂNIEI

Reclamele industriei automobilului în presa românească interbelică
Mihaela Manoache



rectangulară, 81,00 x 42,00 m, cu parter (showroom și montaj) și etaj parțial (birouri). La 6 mai 1935, în uzină lucrau peste 100 de muncitori și capacitatea de asamblare anuală era de 2.500 de automobile și camioane. Activitatea lucrătorilor se desfășura la fel ca în fabrica Ford din S.U.A.: munca era astfel organizată încât lucrătorul să nu facă eforturi inutile și să folosească la maximum timpul de lucru, iar personalul tehnic trebuia să fie bine pregătit pentru a corespunde cerințelor tehnicii moderne¹⁴.



PORTRET COMPUS:
COLECȚIILE
SPECIALE ALE
BIBLIOTECII
NAȚIONALE A
ROMÂNIEI

În 1937 erau angajați 280 de oameni care munceau opt ore pe zi, timp de cinci zile pe săptămână, cu un salariu pe oră de 45 de lei, o sumă pe care angajații altor fabrici din țară o primeau pentru o zi întreagă. În fiecare zi lucrătoare, pe porțile fabricii ieșeau ZECE mașini, capacitatea fiind de 30 de mașini pe zi. „Însă planul lui Henry Ford era mult mai mare. Viziunea acestuia era să transforme zona Floreasca într-un motor city. Creșterea producției la 20.000 de mașini pe an, dezvoltarea de hale și clădiri de birouri, astfel încât întreg managementul și întreaga producție de la tapițerie la produsul finit (mașina) să fie made in Romania după standardele americane. Mai mult, în primii ani după finalizarea uriașei investiții de extindere, întregul profit obținut urma să rămână în țara noastră pentru a fi reinvestit în dezvoltarea platformei industriale. Pentru aceasta el îl numește pe unicul sau fiu Edsel Bryant Ford administrator al uzinelor bucureștene, iar președinte al societății Ford România este numit Nicolae Malaxa – un mare patriot român și un vizionar pro american”¹⁵.

„La Ford România, ca în marile uzine americane, celebrul „Trei opt” este o realitate. Adică un muncitor muncește opt ore, se distrează opt și se odihnește opt. Munca este perfect organizată astfel încât muncitorul să nu facă eforturi inutile și să-l obosească, cu folosirea maximă a timpului”¹⁶. Pentru inginerii angajați ai uzinei erau organizate permanente cursuri de specializare, și se efectuau cursuri de specializare și pentru montori și mecanici, cu eliberarea de certificate de calificare pentru „șef atelier”, „șef montor” și „montor”¹⁷.

14. Vezi și *Revista Ford*, anul I, nr. 2, februarie 1938, p. 1.

15. *Planurile lui Henry Ford*. Disponibil pe Internet la adresa <https://www.romania-interbelica.com/2021/04/planurile-lui-henry-ford-pentru.html>, accesat în 9.03.2022.

16. Vezi și *Revista Ford*, anul II, nr. 19-20, august 1939, p. 10.

17. CHIRIAC, Vasiliu. *Automobilul în România. Istorie și tehnică*. București: Flux, 1944, p. 129.



Odată cu creșterea puterii de cumpărare și cu diversificarea modalităților de creditare, s-a simțit nevoia măririi parcului de automobile din țara noastră, datorită absorbției relativ rapide de pe piață. Astfel, la uzina de montaj din București a început să fie asamblat modelul *Ford V8 Fordor Sedan*, modelul cel mai solicitat. „Automobilul avea ca dotări: patru portiere, un motor de 95 CP, pistoane înclinate la 90 de grade și un consum de 25 de litri/100 km în mediul urban, modelele fiind disponibile în două culori, *Washington Blue*, un albastru închis și *Rubber Black*, negru. Modelul asamblat la fabrica din România a avut mai multe versiuni de echipare: varianta de *Luxe* avea în plus față de echiparea *Standard* ștergător de parbriz și pentru pasager, oglinzi retrovizoare exterioare, două lămpi de stop pe spate, cauciucuri cu bandă albă, radio cu lămpi, tapițerie de calitate superioară la interior, brichetă și scrumieră”¹⁸.



În anul 1938, Marele Voievod Mihai și colegii săi de clasă au urmat un stagiul de practică la Uzina Ford Româna. Activitatea desfășurată timp de două ore se făcea sub supravegherea unui angajat al uzinei, timp în care „ca orice lucrător al fabricii [...] (Mihai) alege piesele, le montează, le unge cu ulei, în sfârșit face tot ceea ce execută un lucrător calificat cu cunoștințe tehnice avansate.”¹⁹

De asemenea, după modelul firmei mamă din S.U.A., societatea Ford Româna s-a preocupat și de timpul liber al angajaților săi, în portofoliul societății intrând o clădire-pavilion de pe malul lacului Floreasca, destinată clubului nautic, unde lucrătorii puteau practica în timpul liber canotajul și alte forme de divertisment, având la dispoziție numeroase bărci, vestiare și dușuri. La nivelul societății se organizase și o echipă de fotbal, care participa la numeroase evenimente interne, precum și un cor al muncitorilor, care organiza spectacole la Radio și la serbările din cadrul uzinei²⁰.

În ceea ce privește activitatea propriu-zisă, în mai 1936 s-a început montajul mașinilor Ford cu modelul Ford V-8 (din 1935), iar în iulie-august, montajul modelului 1936. Din 1939, uzina din București își diversifică produsele, pe porțile fabricii ieșind și autospeciale urbane: mașini de gunoi, mașini de dezzăpezit etc. montate pe șasiu de camion Fordson 157, cu caroseria produsă integral

18. Vezi și *4 Tuning*. Disponibil pe Internet la adresa <https://www.4tuning.ro/>, accesat în 15.03.2022.

19. Vezi și *Revista Ford*, anul I, nr. 4, aprilie 1938, p. 1.

20. Vezi și *Revista Ford*, anul II, nr. 19-20, august 1939, p. 10.

PORTRET COMPUS:
COLECȚIILE
SPECIALE ALE
BIBLIOTECII
NAȚIONALE A
ROMÂNIEI

Reclamele industriei automobilului în presa românească interbelică
Mihaela Manoache



în România, la uzinele Hagelstein din capitală. Tot atunci s-au realizat primele mostre de tapițerie, acumulatori, vopsele, șuruburi, tablă, sticlă etc. care au fost trimise la fabrica Ford din Detroit pentru analiză, în timp ce alte fabrici de piese și subansamble din țară comandau echipamente industriale specifice din S.U.A. pentru a deveni furnizori de piese licențiate Ford²¹. Din 1936, România primește dreptul de fabricație pentru automobilele Ford în varianta limuzină berlină (cu patru uși), pe porțile uzinei ieșind modelele 1936, 1937, 1938, 1939 și 1940, asamblate cu piese produse exclusiv în țară²². În paginile ziarelor din perioada interbelică s-au făcut remarcate numeroase reclame la modele de mașini fabricate și comercializate în România, în această perioadă, de firma Ford.

Automobilul Ford 1939: „pentru 1939 uzinele Ford prezintă o mașină care aduce automobilistilor avantajii, din punct de vedere mecanic, cât și din cel al confortului și aspectului. Ford V-8 este un admirabil automobil de oraș și de călătorii lungi, adaptându-se condițiilor de climă și oricăror drumuri. O călătorie nu devine obositoare, deoarece suspensia este excelentă, locurile sunt confortabile și sistemul de frânare excelent”²³.



Cel de-al Doilea Război Mondial a afectat însă operațiunile din România, iar în 1940 a devenit evidentă lipsa de lichidități pentru importul de vehicule și piese de schimb din S.U.A. În această perioadă au fost vândute toate automobilele aflate pe stoc, iar mai târziu și stocul de camioane. În martie 1940, în lipsa altor importuri din S.U.A., fabrica s-a orientat spre executarea exclusiv a comenzilor solicitate de armata română, care deținea un parc considerabil de camioane Ford V8 4×4. În august 1944, guvernul român a clasificat fabrica Ford Româna SAR ca fiind de „utilaje și construcții abandonate de inamic” și, neținându-se seama de faptul că deservise și armata română, a fost trecută sub control militar. Lucrătorii uzinei trebuiau să se ocupe și de repararea vehiculelor deținute de armata română și de armata rusă, ceea ce a generat mari pierderi, cauzate probabil de gratuitățile acordate armatei ruse ca despăgubiri de război.

21. Planurile lui Henry Ford. Disponibil pe Internet la adresa <https://www.romania-interbelica.com/2021/04/planurile-lui-henry-ford-pentru.html>, accesat în 10.03.2022.

22. Vezi și Revista Ford, anul I, nr. 1, ianuarie 1938, p. 19.

23. Vezi și Revista Ford, anul II, nr. 15, martie 1939, p. 6.

După război, directorii filialei Ford din Marea Britanie au încercat să reia legăturile cu Ford Româna, dar, dată fiind situația politică și economică din România, în septembrie 1946 s-a luat decizia suspendării activității companiei în România. Firma nu a putut urma planul de lichidare, întrucât autoritățile române au interzis vânzarea pieselor de schimb din stoc și au concediat personalul. Începând din 1946, de când s-a sistat producția de automobile Ford, nu s-a mai produs nici un automobil Ford în România, automobilele înmatriculate în țară după această perioadă provenind exclusiv din importuri din alte state europene.

FORD ROMÂNIA SAR a fost naționalizată prin Legea nr. 119 din 11 iunie 1948, figurând la poziția 104, în cadrul listei de întreprinderi prelucrătoare de metale, șantiere navale, întreprinderi producătoare de instrumente de precizie și de materiale electrotehnice, garaje și ateliere de reparat auto, listă publicată în „Monitorul oficial”, nr. 133 bis din 11 iunie 1948.

PORTRET COMPUS:
COLECȚIILE
SPECIALE ALE
BIBLIOTECII
NAȚIONALE A
ROMÂNIEI



O altă marcă de automobile regăsită în paginile de reclamă ale presei interbelice este *Renault*. Marca a fost fondată de către frații Renault, în 1898, cu numele de Société Renault Frères, după ce Louis Renault a construit modelul *Voiturette*, un automobil echipat cu o transmisie directă revoluționară, din care îi fuseseră comandate 12 bucăți. Automobilul a participat la primele curse auto, ceea ce a făcut să crească numărul de comenzi la 71. În 1901 a fost produs primul motor cu doi cilindri, modulul de bază pentru motorul cu patru cilindri construit după modelul *Voiturette*. În 1914, la începutul Primului Război Mondial, frații Renault au fost solicitați să susțină efortul de război, ocazie cu care Ministerul de Război le-a atribuit 31 de contracte pentru automobile-ambulanțe, motoare de avion și obuze. Taxiurile Renault au transportat 4.000 de oameni pe front, intrând în istorie drept „Taxiurile pentru Marne”, când flota de taxiuri din Paris a fost rechiziționată de către armata franceză pentru a transporta trupele care au participat la prima bătălie de la Marne din septembrie 1914²⁴.

În perioada interbelică, a fost diversificată gama de vehicule, prin introducerea în producție a mașinilor agricole și industriale. Chiar și așa, pentru a se menține pe piață, Renault a trebuit să

24. Рено Такси де ла Марн – Renault Taxi de la Marne. Disponibil pe Internet la adresa https://wikicro.icu/wiki/Renault_Taxi_de_la_Marne, accesat în 17.03.2022.

dezvolte noi modele de automobile accesibile, ca să facă față problemelor legate de necesarul de automobile, dar și de lipsa forței de muncă calificate, toate acestea constituindu-se în factori care au încetinit progresul companiei.

După falimentul firmelor Peugeot și Citroën, Renault a rămas, la începutul anilor '30, singurul supraviețuitor și, ulterior, producătorul numărul unu al Franței. În perioada anilor 1920-1930, toate modelele Renault au suferit modificări, prin adaptarea poziției radiatorului față de motor. În 1924, sigla de pe capota motorului își schimbă forma, în cea actuală, de romb. În 1929 este inaugurată uzina de la periferia Parisului, unde a fost asamblat și modelul *Reinastella*, model cu opt cilindri. Automobilele franceze au cunoscut opt stiluri de caroserie și cele mai lungi șasiuri care erau disponibile pentru caroseriile tip trăsură, însă modelele preferate de un număr mare de clienți erau cele de dimensiuni mai reduse. În perioada interbelică, Renault a avut deschise reprezentanțe în 49 de țări. În 1945 a fost naționalizată, transformându-se în Regia Națională a Uzinelor Renault, deținută integral de statul francez²⁵.



O altă firmă de automobile europene prezentă în reclamele din paginile ziarelor a fost marca *FIAT*, acronim pentru *Fabbrica Italiana Automobili di Torino*, cel mai important grup financiar și industrial al Italiei. FIAT a fost înființată în anul 1899 de Giovanni Agnelli, ocazie cu care a fost lansat primul automobil, o mașină de 4 CP care putea atinge 35 de km/h și din care s-au vândut, în primul an, patru unități. În 1923 a fost inaugurată celebra fabrică de automobile de la Lingotto (Torino, Italia), care a avut, pentru multă vreme, una dintre cele mai interesante clădiri din lume, din punct de vedere arhitectural: cu cinci etaje și o pistă futuristă pe acoperiș, unde erau testate diferitele modele. După o serie de modele considerate la acea vreme exclusiviste, prima mașină FIAT cu adevărat accesibilă populației a fost produsă în 1932; numită *508 Balilla*, prețul ei era de 12.500 de lire italiene. În perioada interbelică, FIAT a produs nouă modele de aeronave, precum CR 32, CR 42 și CR 25, iar în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, fabrica s-a axat pe producția de tancuri și aeronave militare pentru armata italiană și germană. Sigla FIAT, ovală pe fundal albastru, desenată

25. Grup Renault Romania. *Despre noi*. Disponibil pe Internet la adresa <https://www.gruprenault.ro/despre-noi/groupe-renault>, accesat în 10.03.2022.

de Carlo Biscaretti di Ruffia (artist italian, jurnalist și designer industrial), a fost adoptată în 1904, schimbându-și designul de 14 ori în decursul istoriei sale²⁶.



PORTRET COMPUS:
COLECȚIILE
SPECIALE ALE
BIBLIOTECII
NAȚIONALE A
ROMÂNIEI

Prezent în reclamele industriei auto din perioada interbelică a fost și *Škoda*, producătorul ceh de automobile, care se numără printre primii patru din lume, ca vechime. Compania, înființată în 1895, sub numele de Laurin&Klement, a produs inițial biciclete și apoi motocicletele, iar în 1905 a construit primul automobil. În 1925, a fuzionat cu *Škoda Works*, firmă specializată în fabricarea de armament. Primul automobil care a ieșit pe porțile uzinelor sub numele de *Škoda* a fost produs în 1924. *Škoda 422* a fost proiectată în timpul Marii Crize din 1929, când, din cauza situației economice, au fost produse doar 3.435 de bucăți. Lansat în 1934, modelul *Popular* a fost prima mașină *Škoda* care a avut ca indicativ un nume și nu un număr. În 1939, *Škoda* a renunțat la producția de automobile de serie și și-a concentrat toate resursele pentru producerea de armament pentru Germania, în cadrul celui de-al Doilea Război Mondial.

După încetarea războiului, au mai fost produse modele derivate din *Popular*, mașini care au stat la baza *Škoda*. Dintre tipurile de mașini produse sunt de amintit *Škoda-Hispano-Suiza 25/100 PS* (1926), *Škoda Popular* (1937) și *Škoda 1101 Tudor* (1940)²⁷.

2. Reclame la garaje, service-uri, accesorii în presa din perioada interbelică

Necesitatea întreținerii automobilelor a determinat orientarea pieței spre dezvoltarea unei importante rețele de service-uri și garaje. În consecință, reclamele ofereau informații utile șoferilor despre rețeaua de garaje și service-uri autorizate de uzinele constructoare, pentru întreținerea automobilelor, coroborat cu dezvoltarea rețelei de achiziții de piese și accesorii pentru automobile.

26. MIRICĂ, Bogdan. 20 de lucruri pe care nu le știai despre ... FIAT. În: *Automarket*, 8.05.2009. Disponibil pe Internet la adresa <https://www.automarket.ro/stiri/20-de-lucruri-pe-care-nu-le-stiai-despre-fiat-20863.html>, accesat în 10.03.2022.

27. Škoda: 110 ani de la prima mașină – Cele mai importante modele din istoria mărcii. În: *Economica.net. Business la minut*, 28 martie 2015. Disponibil pe Internet la adresa https://www.economica.net/110-ani-de-la-prima-masina-skoda-cele-mai-importante-modele-din-istoria-marcii-galerie-foto_98616.html, accesat în 10.03.2022.

Periodicele apărute în perioada interbelică includ numeroase reclame la ateliere, garaje și stații de serviciu pentru diferite firme. De exemplu, în București, până la construirea fabricii Ford, agentul *Colin* a fost singurul reprezentant autorizat al mărcii Ford. Printre alți reprezentanți care beneficiau de reclame se numărau: *Garajul și atelierele Fasce*, *Garajul Leonida & Co*, *Motorex SAR* etc. Proprietarii de automobile puteau afla din paginile ziarelor despre facilitățile acordate de aceste firme: posibilitatea de înlocuire a unui motor Ford la un service specializat, de achiziționare de la marile reprezentanțe auto a diverselor piese de schimb etc.

Iată cum era prezentată în 1926, importanța rețelei de garaje și service-uri în România interbelică: „Dezvoltarea automobilului nu se poate atinge numai prin înmulțirea lui, ci și prin amenajarea tuturor accesoriilor pe cari le reclamă automobilul. Nu putem lăsa neatins problema garajelor, atelierelor de reparațiuni, stocurile de aprovizionare, astfel că dezvoltarea pe care o dorim și pe al cărui viitor suntem siguri, să se facă din plin și pe toată linia. Fără aceste accesorii, în aparență secundare, nici mersul ascendent al automobilismului nu se poate împlini”²⁸.



În paginile ziarelor apar reclame la garajele *Societății Leonida & Co.*, firmă care deținea în Bucureștiul interbelic cele mai mari ateliere pentru reparații de automobile și construcții de caroserii din țară, cu 400 de lucrători, cu o rețea de zece sucursale și cu un important număr de agenți în provincie. Firma *Leonida* reprezenta în România cea mai mare companie de automobile din lume, *General Motors Corporation*, oferind întreaga gamă de automobile: *Chevrolet*, *Buick*, *Pontiac*, *Cadillac*, *La Salle* și camioanele *GMC*. Alături de aceasta era, așa cum am mai scris, *Al. I. C. Colin*, cel dintâi reprezentant autorizat al *Ford Motor Company*, în România.

Toate aceste ateliere aveau lucrători calificați și trebuiau să fie dotate cu unelte speciale, precum și cu instalațiile și echipamentele necesare desfășurării în bune condiții a reparațiilor și întreținerii automobilelor²⁹.

28. Vezi și *Auto, moto, velo – revistă pentru comerțul auto tehnic și al ramurilor anexe*, anul I, nr. 5, 10 mai 1926, p. 2.

29. Vezi și *Revista Ford*, anul II, nr. 16, aprilie 1939, p. 14.

De asemenea, și Societatea Ford Româna s-a preocupat de dezvoltarea rețelei de service-uri, atât în țară, cât și în țările vecine, astfel că, în 1938, deținea în Iugoslavia 11 stații de serviciu, iar în Bulgaria trei stații de serviciu, coordonate conform dispozițiilor primite de la București³⁰. Spre exemplu, stațiile de serviciu și atelierelor Ford trebuiau să fie organizate la fel, în cea ce privește instalația, sculele, echipamentul și curățenia. Pentru a le putea întreține, Ford a creat sistemul Merit Club, care recompensa, anual, pe cele mai bune dintre filiale. În acest club erau înscriși re-vanzătorii și șefii de ateliere, care, în funcție de efortul depus pentru buna desfășurare a activității și pentru îndeplinirea condițiilor cerute, puteau obține diverse stimulente prin: participarea la evenimente (banchete sau mese festive), excursii pe Valea Prahovei, călătorii cu avionul etc.³¹

Pe lângă înlocuirea unui motor Ford, la un service specializat, proprietarii de automobile aveau posibilitatea de a achiziționa de la marile reprezentanțe auto, diverse piese de schimb și accesorii necesare bunei funcționări a automobilului, de exemplu accesorii pentru automobile Bosch, prezentate în presa vremii ca „*elemente-reper în alegerea produsului potrivit automobilului deținut*”.



3. Reclame la benzină, uleiuri, stații de distribuție, în presa din perioada interbelică

Un alt subiect al reclamelor industriei automobilului din presa interbelică privește numeroasele tipuri de benzină și uleiuri importate sau produse în România. Astfel, produsele industriei românești de prelucrare a țițeiului ca: benzina albastră ETHYL-Unirea, benzina albă antidetonantă Distribuția și uleiul OSIN pentru automobile, benzina OSIN, benzina FULGER cu ETHYL, carburantul motoarelor supracomprimate, uleiul LUBOIL, VEGA OIL, OSIN OIL, Mobiloil al Vacuum Oil Company, Mobiloil Arctic, STANDARD motor oil, Luboil Polar etc. sunt doar câteva din mărcile de benzină și uleiuri întâlnite în paginile ziarelor. Alături de mărcile de automobile, benzina și uleiurile pentru motor reprezintă o pondere importantă din numărul de reclame întâlnit în presa din perioada interbelică.

30. Vezi și *Revista Ford*, anul I, nr. 3, martie 1938, p. 1.

31. Vezi și *Revista Ford*, anul I, nr. 11, noiembrie 1938, p. 1.

PORTRET COMPUS:
COLECȚIILE
SPECIALE ALE
BIBLIOTECII
NAȚIONALE A
ROMÂNIEI

Reclamele industriei automobilului în presa românească interbelică
Mihaela Mano-lache



Pentru a putea funcționa și întreține un automobil trebuie să se utilizeze un anumit tip de benzină și un ulei corespunzător nevoilor motorului. Descoperirea și exploatarea zăcămintelor de țiței din zona Subcarpaților Curburii, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a determinat construirea la Ploiești a primei rafinării, fapt ce a marcat începutul unei intense activități de prelucrare a petrolului. „Petrolul reprezintă o bogăție naturală care atârână greu în balanța comercială internațională. Din fericire, România este printre puținele state care nu trebuie să cumpere petrol. Ea vinde altora acest produs, care joacă un rol covârșitor în evoluția civilizației și în special a tehnicii mecanice.”³²

În primele decenii ale secolului XX au fost făcute investiții importante pentru crearea unei industrii moderne de prelucrare, ce a avut ca rezultat cucerirea pieței mondiale, situând România din perioada interbelică între primele cinci națiuni producătoare de țiței și între primele trei exportatoare. „Rezervele petrolifere ale României la nivelul anului 1936 se ridicaseră, conform unor estimări din aceea perioadă, pentru exploatarea din județele Buzău, Prahova și Dâmbovița, la o rezervă de 61 mil. t. petrol, la care se putea adăuga și o rezervă asigurată de 95 mil. t. Toate acestea duc la un calcul de exploatare pentru cca 5-7 ani, dar se considera necesară și efectuarea altor cercetări și în alte zone pentru descoperirea de noi rezerve.”³³



Principalele companii din industria petrolieră românească au fost: *Steaua Romană* (1895), *Societatea Astra Română* (1910), *Societatea Româno-Americană* (1904), *Vega* (1905), *Creditul Petrolifer* (1905), *Concordia* (1907), *Societatea de Petrol Franco-Română* (1905), *Compania franco-română Unirea Aquila* (1906).

Creșterea capacității de prelucrare, atragerea de capital străin și înființarea a numeroase întreprinderi de prelucrare și rafinare a țițeiului au avut implicații și în crearea mai multor categorii de benzină de calitate superioară, specifice tuturor tipurilor de motoare, supracomprimate sau normale. De exemplu, benzina simplă sau cu etil permitea motorului să dea randamentul cel mai ridicat prin folosirea combustibilului în mod corect și eficient, pentru a asigura funcționarea motorului în condiții optime.

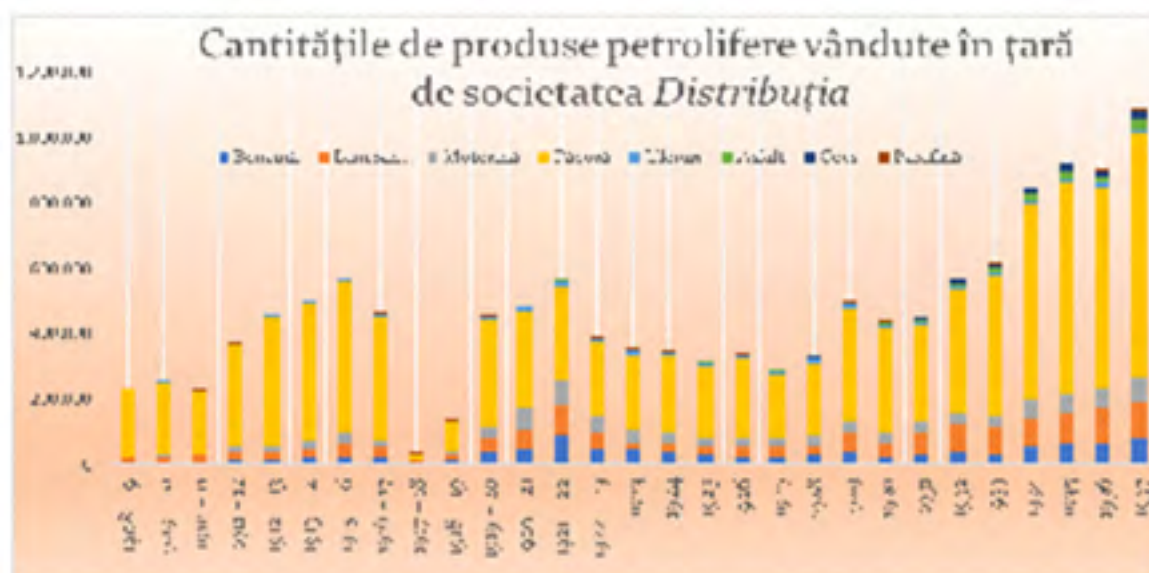
32. Vezi și *Revista Ford*, anul I, nr. 4, aprilie 1938, p. 6.

33. Vezi și *Revista Ford*, anul I, nr. 5, mai 1938, p. 4.

Mărci importante de uleiuri și benzină, produse în cele mai moderne și utilate rafinării din țară, erau prezente în reclamele din presa interbelică. Ele erau de bună calitate, cu diferite vâscozități, perfect adaptate tuturor motoarelor și tuturor anotimpurilor, pentru o întreținere perfectă a motorului și o pornire mai ușoară ce reducea la minimum uzura și spezele de întreținere.

Pentru o mai bună distribuire a produselor petroliere au fost create societăți de distribuție, cu depozite, stații cu pompe și chioșcuri amplasate în punctele principale ale rețelei de drumuri. În anul 1908, prin aprobarea legii pentru împărțirea consumului total de petrol lampant între distileriile din țară, a fost înființată *Societatea Distribuția*, care în 1910 a grupat în jurul ei cele mai mari rafinării din țară: *Steaua Română*, *Astra Română*, *Societatea Româno-Americană*, *Aurora* etc. Societatea a avut ca obiect vânzarea și distribuirea în țară, în comision, a petrolului lampant, precum și a tuturor produselor ce se pot obține și realiza din prelucrarea țițeiului: benzină, gaz lampant, motorină, păcură, uleiuri, asfalt, cocs petrolier, parafină.

PORTRET COMPUS:
COLECȚIILE
SPECIALE ALE
BIBLIOTECII
NAȚIONALE A
ROMÂNIEI



Apud DOBRESCU, Constantin; BĂJENARU, Carmen: *Societatea Distribuția în perioada 1908-1948*.

Sursa imaginii: <http://www.glascomun.info/2014/04/societatea-distributia-in-perioada-1908-1948/>

Reunirea celor mai mari rafinării din țară într-o singură asociație de desfacere internă era benefică, prin extinderea în toate regiunile, creșterea numărului de instalații de depozitare și de vânzare, dezvoltarea consumului și reducerea cheltuielilor unitare de distribuție, pentru că se înlătura astfel concurența păguboasă între producători și se evitau instalațiile și cheltuielile paralele. Astfel, că *Societatea Distribuția* s-a dezvoltat foarte repede, iar consumul intern al României a crescut an de an, în special după anul 1938³⁴. Investițiile realizate pentru dezvoltarea și extinderea activității societății au vizat organizarea de depozite centrale, depozite secundare, stații cu pompe-cabine, chioșcuri en-detail și stații pe aeroporturi. Stațiile așezate în punctele principale ale rețelei de drumuri din țară erau alimentate prin cisterne automobile care aduceau produsele din depozitele societății.

34. DOBRESCU, Constantin; BĂJENARU, Carmen. Societatea „Distribuția” în perioada 1908-1948. În: *Glas comun: revistă cultural creștină*, 24 aprilie 2014. Disponibil pe Internet la adresa <https://glascomun.biserici.org/2014/04/societatea-distributia-in-perioada-1908-1948/>, accesat în 9.03.2022.

În 1941, singurii acționari ai *Distribuției* erau aceleași trei societăți (*Aurora* fiind preluată de *Steaua Română*) care au stat la baza înființării sale, însă, ca participanți furnizori de produse s-au mai alăturat societățile *Columbia* și, din anul 1934, *Concordia*.

Societatea deținea în 1937, 114 depozite principale de distribuție en gros și en detail, 11 depozite secundare de distribuție en gros și en detail, aprovizionate de depozitele principale, 180 de stații pentru vânzarea en detail, utilizate cu pompe automate pentru a înmagazina benzina, 20 de chioșcuri și magazine fără pompe pentru vânzarea en detail, nouă stații în aeroporturi, cinci stații pentru vânzarea en detail, 130 de autocisterne și autocamioane pentru transportul produselor la domiciliul consumatorilor și 30.557 de butoaie de fier și butoaie rezervoare de înmagazinare, pentru aprovizionarea clienților și vânzarea en detail în mediul rural³⁵.



Dintre produsele comercializate de societatea *Distribuția* s-a evidențiat marca de uleiuri OSIN (denumit și Soarele automobilismului), folosit pentru automobile, tractoare, mașini industriale și agricole, benzina cu cifră octanică superioară OSIN „Fulger” (benzina galbenă antidetonantă) pentru automobile, precum și o varietate specială de motorină folosită pentru automobilele care erau dotate cu motoare Diesel. „Societatea Unirea a lansat uleiul „Noul Luboil” extras din producția românească și rafinat în țară. Testat în condiții extrem de grele, produsul a dovedit calități indiscutabile. România nu va mai fi tributară în ceea ce privește lubrefianții – uleiurile lubrefiante. A fost găsit la Țința un țigii lipsit de ceară parafinoasă și similar în compoziția lui cu țigiiurile americane. Pe baza lui s-a putut crea un ulei lubrifiant superior prin adoptarea metodei Elektron, producându-se un ulei cu următoarele calități necesare unui lubrifiant: index foarte bun de vâscozitate; rezistență la oxidare; punct de congelare foarte scăzut”.³⁶

35. Idem.

36. Vezi și *Revista Ford*, anul I, nr. 7, iulie 1938, p. 22.

4. Reclame la mărci de anvelope în presa din perioada interbelică

O altă categorie de accesorii necesare industriei automobilului o reprezintă *anvelopele* (pneumaticile) din cauciuc. Ziarele interbelice dovedesc importanța lor, prin numărul mare de reclamele apărute în această perioadă. Dezvoltarea de anvelope care să facă călătoria cât mai comodă și fără ca șocurile drumului să fie resimțite de către călătorii din automobil a dus la apariția a numeroase mărci, care au pus la punct anvelope rezistente, care puteau fi întrebuințate pretutindeni și în condițiile cele mai grele.

Principalele materiale folosite în producerea anvelopelor erau: cauciucul natural, cauciucul sintetic, negrul de fum, antioxidanți, pigmenți, bioxidul de siliciu și alți aditivi.

Cauciucul natural a fost descoperit în secolul al XIX-lea, ca produs al arborelui de cauciuc. Primele încercări de prelucrare a acestuia nu au înregistrat succesul așteptat, cauciucul natural fiind moale și lipicios la temperaturi mari și dur și casant la temperaturi scăzute.



În anul 1839, Charles Goodyear a descoperit și patentat procesul de vulcanizare, care consta în adăugarea de sulf în masa de cauciuc, rezultatul fiind o substanță elastică ce putea fi utilizată la temperaturi mult mai mari. Încă din secolul al XIX-lea, cauciucul masiv va fi folosit pe scară largă în componența roților, în același timp cu perfecționarea sa. Ca urmare a necesității creșterii vitezei de mișcare și a îmbunătățirii confortului în timpul deplasării, la

sfârșitul secolului al XIX-lea au apărut *anvelopele*. Pe baza unei tehnologii inventate de inginerul Robert W. Thompson și de medicul veterinar John B. Dunlop, ele au fost create, inițial, din mai multe straturi de țesături acoperite cu piele, pentru a proteja un tub de cauciuc umflat cu aer. Prin perfecționarea anvelopelor, s-a trecut la îmbrăcarea țesăturii din cauciuc, sistem ce prezenta avantaje, dar și dezavantaje. Principalele avantaje erau legate de silențiozitate și confort, iar dezavantajele vizau rezistența (fiabilitatea) mai redusă, costurile mai ridicate decât în cazul anvelopelor din cauciuc solid și dificultatea înlocuirii lor.

Frații Michelin au inventat anvelopa demontabilă, înlocuirea devenind mult mai ușoară. Tehnologia descoperită de ei și-a dovedit utilitatea cu prilejul unei curse, la care frații au participat concurând pe o mașină de concepție proprie, echipată cu anvelope ce puteau fi schimbate în circa 10-15 minute. Acest tip de anvelope a permis atingerea unor viteze mai mari de 30 km/h, în condiții de confort îmbunătățite³⁷.

Cauciucul automobilului modern trebuie să îndeplinească trei condiții – calitate, durabilitate, rezistență. Mărci ca *Goodyear*, *Dunlop*, *Continental*, *Michelin*, *Firestone*, *Goodrich*, *Pirelli* etc. erau prezente și în țara noastră, fapt dovedit de numeroasele reclame din presa interbelică.

37. FLORIN. Istoria anvelopelor – inspirație, cercetare și perfecționare. În: *Anvelope.ro*. Disponibil pe Internet la adresa https://www.anvelope.ro/blog/istorie_anvelopelor.htm, accesat în 15.03.2022.



Prima fabrică românească de cauciuc sintetic, Uzinele Banloc, se baza pe materia primă existentă în țară și pe tehnica de fabricație pusă la dispoziție de firma americană *Goodrich*, producția realizată acoperind 70-75% din necesarul de anvelope de pe piața românească.

„Societatea Banloc a luat inițiativa înființării unei astfel de fabrici prin cooptarea unui cerc de subscriitori români care au realizat o nouă industrie. Pentru partea tehnică: apelarea la uzinele *Goodrich* din Ohio care au pus la dispoziție organizarea tehnică și de fabricație, alături de sprijinul acordat de Guvernul român, [și așa] a apărut la Băicoi, pe o suprafață de 7000 mp, prima fabrică de cauciuc din România. Au fost instalate mașini cu greutate de aproape 750 t, instalații de conducte de apă, aburi, cabluri electrice etc. Uzina urmează să producă cel puțin 200 anvelope, adică aproape 50000 pneuri/an care să fie vândute pe piața românească și să acopere 70-75% din consum. Vor fi fabricate în România noi tipuri de cauciucuri, printre care în principal tipul “non skid”, antiderapant, care a fost prezentat de uzinele *Goodrich* la Expoziția de la New York. În 1939 circulau în România aproape 30000 vehicule, ceea ce arată că este nevoie anual de 100000 anvelope, aproape 1,5 mil. kg cauciuc importat. Societatea Banloc urmează să satisfacă toate cererile de anvelope, reducând importul doar la tipuri și dimensiuni excepționale.”³⁸

Scurte reflecții asupra infrastructurii rutiere în perioada interbelică

Având în vedere avântul luat de automobilism în România, s-a simțit nevoia dezvoltării rețelei de drumuri și căi ferate, mai ales că societatea românească din prima jumătate a secolului trecut întâmpina aceleași probleme ca și societatea actuală în ceea ce privește infrastructura rutieră și de căi ferate. Implementarea unor proiecte de dezvoltare și de modernizare a României a fost însoțită și atunci de numeroase piedici și nerealizări.

Infrastructura de transport a României a fost permanent în atenția conducerii statului, prin elaborarea și implementarea de planuri de dezvoltare a rețelei de drumuri și căi ferate. Începute în timpul domniei regelui Carol I și continuate după Marea Unire, ele vizau construcția de drumuri și modernizarea celor existente, șosele care străbăteau țara de la nord la sud și de la est la vest legând Bucureștiul de Oradea, pe ruta actuală a DN1 și, mai departe, de granița de vest. Planurile vizau și modernizarea șoselelor care leagă orașele importante ale țării, de capitală, cu extindere spre zonele de recreere de pe valea Prahovei și de pe litoralul Mării Negre, prin construcția autostrăzii Constanța – Ecrene (sat al localității Balcic, în Bulgaria, care în perioada 1913-1940 a aparținut de România, azi localitatea Kranevo), lucrare care a rămas în stadiul de proiect. Lucrările angajate pentru toate aceste construcții fuseseră sprijinite prin credite sau finanțate de diverse instituții, numai în perioada interbelică fiind modernizați peste 2.500 km de drumuri naționale, conform unui articol din *Enciclopedia României* dedicat drumurilor în România.

Enciclopedia arată că, pentru „modernizări și definitivări”, debutul îl constituie contractul din anul 1931 de modernizare a drumurilor naționale: București – Ploiești – Brașov – Sibiu – Alba Iulia – Cluj – Oradea – frontieră; Ploiești – Buzău; București – Giurgiu; București – Oltenița; București – Pitești (36 km); București – Alexandria (22 km); București – Urziceni (3 km), contract finalizat în anul 1938 și având o valoare finală de circa 3,3 miliarde de lei. O altă etapă (1936-1937)

38. Vezi și *Revista Ford*, anul I, nr. 19-20, august 1938, p. 15.



a vizat modernizarea a circa 210 km, pe direcțiile Turnu Severin – Orșova – Mehadia; Turtucaia – Silistra – Constanța; Constanța – Mangalia – Balcic; Tâncăbești – Periș și porțiuni din drumurile București – Oradea – frontieră; București – Oltenița și Ploiești – Buzău, drumuri realizate cu resurse din fondul special pentru modernizarea drumurilor naționale, cu plată eșalonată pe patru ani. Pentru anii 1937-1938 au fost angajate lucrări pentru 215 km, dintr-un credit acordat în anul 1936 de Ministerul Finanțelor, în valoare de 1.617 milioane de lei. În această etapă au fost vizate porțiunile: Ploiești – Vălenii de Munte; Buzău – Râmnicu Sărat – Focșani; Bacău – Răcăciuni; Târgul Ocna – Slănic; Piatra Neamț – Bicăz; Cobadin – Guzgun și Cluj – Oradea. Pentru anul 1938 a fost planificată modernizarea a 1.200 km, pe rutele Focșani – Bacău – Roman – Botoșani – Dorohoi – Cernăuți – frontieră; Șușița – Tecuci – Bârlad – Crasna – Huși – Chișinău; Fundata – Pitești – Râmnicu Vâlcea – Govora; Pitești – Curtea de Argeș; Sebeș – Deva – Arad – Timișoara; Cluj – Dej – Halmeu și Bazargic – Balcic, cu o finanțare de 800 milioane de lei. Direcția Generală a Căilor Ferate Române a avut și ea angajate lucrări pentru reabilitarea drumului național București – Alexandria – Turnu Măgurele. Bilanțul perioadei ne relevă modernizarea a 2.500 km de drumuri naționale³⁹.

PORTRET COMPUS:
COLECȚIILE
SPECIALE ALE
BIBLIOTECII
NAȚIONALE A
ROMÂNIEI



Unul dintre cele mai importante proiecte de construcții de drumuri început în timpul domniei lui Carol I și continuat după Primul Război Mondial a fost acela prin care se realiza, pe teritoriul României, o parte din „autostrada” Londra – București – Istanbul, arteră europeană care urma să facă posibilă parcurgerea distanței Londra – Istanbul cu automobilul *în doar 24 de ore*. Era vorba de șosele cu o singură bandă pe sens, dar asfaltate „ca n palmă” și care făceau parte din marele proiect european. Trebuie menționat faptul că porțiunea românească a acestui proiect era, în anul 1936, aproape finalizată, în timp ce în Ungaria, Bulgaria, Grecia și Turcia nu se înregistraseră la aceea vreme progrese importante. Finalizarea aproape în totalitate a porțiunii aflate pe teritoriul României Mari din autostrada europeană – una dintre cele mai importante căi de comunicație rutieră și azi – este consemnată în articolul „Autostrada Londra-București-Istambul”, publicat în

39. MIHALACHE, Ion. Drumurile în România. În: *Enciclopedia României*, coordonator Dimitrie Gusti, vol. IV. Asociația Științifică pentru Enciclopedia României, 1943, p. 32.

revista „*Ilustrațiunea Română*”, numărul din 14 octombrie 1936: „*În momentul de față, această șosea internațională, care traversează Europa de la Apus la Răsărit, e fapt împlinit. Mai sunt prea puțini kilometri de asfaltat pentru ca această autostradă, care leagă Londra de Istambul în mai puțin de 24 ore pe uscat, să fie realizată. Șoseaua, prin toate statele prin care trece, e construită conform unui tip standard, stabilit într-o conferință internațională de turism. La noi în țară șoseaua internațională parcurge aproape 650 kilometri, între Episcopia Bihorului și Giurgiu, prin cele mai frumoase priveliști românești. Pentru turismul nostru, șoseaua aceasta e de un folos imens. Călătorul străin, chiar numai în tranzit prin țara noastră, are ocazia să vadă diferitele aspecte ale pământului românesc, de deal, de munte, de vale, de pădure, de oraș și de sat. E foarte greu ca cineva să rămâie nepăsător față de aceste minunate frumuseți pe care le posedă pământul românesc și să nu se mai întoarcă pentru a studia în amănunțime și a străbate, de la un capăt la altul, țara aceasta cu nenumărate posibilități turistice.*

Șoseaua internațională vine de la Budapesta, străbătând pusta unghurească de la Szolnoc la Artand (notă: *Ártánd* este un sat din județul Hajdú-Bihar, Ungaria), și șoseaua ajunge la Borș, stația de frontieră românească. Prin Ungaria șoseaua nu a fost încă asfaltată, nu e încă o autostradă. La Episcopia Bihorului, unde se face revizia bagajelor, șoseaua e asfaltată ca în palmă. Cei 7 km. care despart Episcopia Bihorului de Oradea Mare sunt un drum minunat de-a lungul Crișului Repede, care însoțește șoseaua internațională până în capitala Crișanei. La 15 kilometri de frontieră călătorul străin găsește un oraș frumos, cu hoteluri și restaurante occidentale, cu teatre, cinematografe, statui, muzee și o mișcare pe străzi, ca la Budapesta.

De la Oradea la Tileagd, șoseaua asfaltată își continuă drumul prin aceeași vale a Crișului Repede, pe care



a urmat-o de la frontieră. De la Tileagd la Aleșd, șoseaua nu e gata încă, dar va fi peste cel puțin un an de zile. E o distanță de numai de 20 de kilometri, care se va împlini foarte lesne. De la Aleșd, de unde începe din nou autostrada, ea străbate văile munților Apuseni, prin locuri de o frumusețe sălbatică, cum au prea puține țări din Europa. Șoseaua străbate Borodul, Ciucea, Huedinul, Gilăul, trece prin Cluj și urcă dealul Feleacului. Se află acum în inima Transilvaniei. De la Feleac la Turda șoseaua nu e gata. De la Turda la Diciosânmartin (notă: azi Târnăveni) autostrada se lucrează acum și automobilistul are ocazia să vadă pe o distanță de 15 km. cum „se toarnă” o autostradă. Trece apoi prin Aiud și Teiuș, ca în apropiere de Alba Iulia să înceapă din nou autostrada. Aici sunt câteva priveliști minunate până la Sibiu, unde pe o distanță de încă 20 de km. se lucrează la autostradă. De aici, pe coastele munților, prin locuri pe care nici pana cea mai măiastră nu le poate descrie, autostrada trece prin Avrig, Voila, Făgăraș, Șercaia, Vlădeni și Codlea până la Brașov. De aici, străbătând renumita vale a Prahovei, prin Predeal, Azuga, Bușteni, Sinaia, Comarnic, Câmpina, Ploiești ajunge la București.

Din Capitală, autostrada pleacă prin Jilava până la Giurgiu, de unde trece Dunărea cu bak-ul la Rusciuk. De aici până la Istanbul, nu e gata decât o foarte mică porțiune din autostrada internațională. De la București, o altă ramificație a autostradei pleacă, prin Popești, Budești și Oltenița, trece Dunărea la Turtucaia și își continuă drumul la Constanța, pentru cei ce vor să facă drumul la Constantinopol pe mare. De la Ploiești până aproape de Urлаși s'a făcut asfaltarea unei noi șosele internaționale, de mai mic interes, prin Buzău, R. Sărat, Focșani, Bacău, Roman, Hârlău, Botoșani, Dorohoi, Cernăuți, trece spre Polonia prin Lwow și Varșovia, legând România de țările baltice.

*Importantă pentru noi, este autostrada Londra-București-Istanbul, care, avându-se în vedere dezvoltarea excepțională din ultima vreme a autoturismului, va aduce, prin tranzit, un impresionant număr de turiști, care vor depinde de felul nostru de a-i primi ca să se mai întoarcă la noi.*⁴⁰

La fel de important a fost *Planul de dezvoltare al drumurilor necesare apărării țării*, elaborat în 1935, plan care viza construcția și modernizarea drumurilor existente și se afla în sarcina Ministerului de Interne, care trebuia să urmărească „punerea în bună stare de viabilitate a drumurilor județene și comunale prevăzute în „Planul de dezvoltare al drumurilor necesare apărării țării”, precum și a lucrărilor de artă aflate pe aceste drumuri și ridicarea sarcinii lor la un minim de 12 tone; deschiderea noilor drumuri prevăzute în acest „Plan” și construcția lucrărilor de artă necesare; construcția, amenajarea și menținerea în bună stare de viabilitate a drumurilor județene și comunale

care fac legătura cu porturile; organizarea lucrului pentru menținerea drumurilor și lucrărilor de artă în bună stare de viabilitate în timp de război; asigurarea pazei lucrărilor de artă importante de pe drumurile județene și comunale, în timp de pace și la mobilizare”.⁴¹

Existența unor drumuri bune, care să permită o deplasare

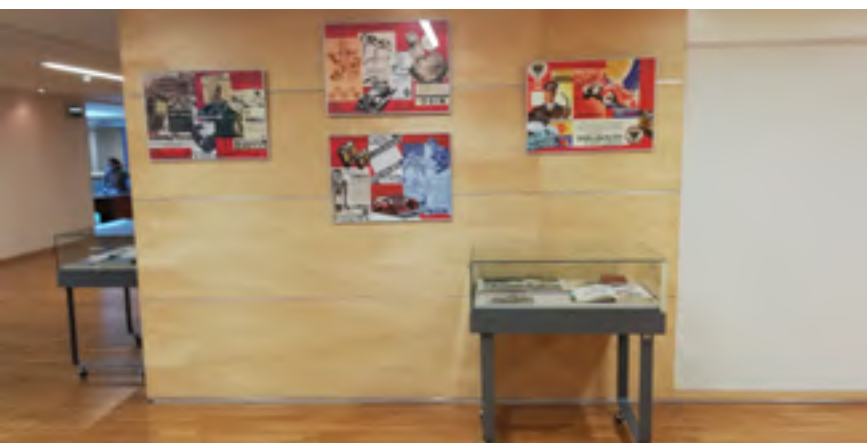
facilă, o dată cu înmulțirea automobilelor performante, a dus la extinderea posibilităților de petrecere a timpului liber în natură, de vizitare a țării, automobilul fiind cel mai practic mijloc de deplasare: pleci când vrei, te oprești unde vrei și călătorești când vrei. „Avântul automobilismului este legat de starea șoselelor, care au fost în parte modernizate într-o măsură ce satisface progresul în general și turismul în particular. A câștigat nu numai economia vehicolului, dar și voiajul căruia puțința deplasării rapide, fără stavile întâlnite în chip de teren stricat, hopuri, îi realizează un plus de timp pentru delectarea călătoriei”.⁴²

40. „Master-plan” interbelic. Disponibil pe Internet la adresa <https://deieri-deazi.blogspot.com/2017/10/master-plan-interbelic.html>, accesat în 29.05.2020.

41. GIURGIU, Luminița. Concepția Consiliului Superior al Apărării Țării privind dezvoltarea drumurilor în perioada interbelică. În: *Armata română și societatea civilă – studii și comunicări*. Sesiunea științifică (2012, Pitești). Brăila: Istros a Muzeului Brăilei, p. 93-94.

42. Vezi și *Revista Ford*, anul I, nr. 4, aprilie 1938, p. 1.

PORTRET COMPUS:
COLECȚIILE
SPECIALE ALE
BIBLIOTECII
NAȚIONALE A
ROMÂNIEI



Reclamele industriei automobilului în presa românească interbelică
Mihaela Manolache



Turismul automobilistic în România

Înmulțirea numărului de automobile a însemnat și dezvoltarea turismului automobilistic, odată cu extinderea rețelei de distribuire a carburanților și a altor produse necesare bunei funcționări și întreținerii a automobilului. A fost necesară amenajarea a numeroase locuri de cazare, turismul fiind socotit „una dintre cele mai nobile preocupări omenești”, prin intermediul căruia pot fi cunoscute, atât bogățiile și frumusețile naturale ale țării, cât și comorile de artă ale poporului român. Și cum altfel să ajungi să le afli, decât prin intermediul turismului automobilistic. Frumusețile munților Carpați, farmecul Deltei Dunării, orașele vechi din Transilvania cu vechile cetăți medievale, zona bisericilor din Bucovina sunt zone care i-au atras pe excursioniștii de ieri și-i atrag și pe turiștii din prezent. Paginile revistelor din perioada interbelică sunt pline de articole și imagini din aceste minunate zone care te-ndeamnă nu numai la relaxare dar și la cunoașterea țării.

„Turismul automobilistic în România: se fac eforturi spre a se moderniza. Lipsa șoselelor și a unei organizații hoteliere moderne sunt cele 2 caracteristici care nu trebuie să ne împiedice a recomanda vizitarea țării noastre.”⁴³

„Plecăt sâmbătă la amiază, peste 5 ore ești la Sibiu sau la Sighișoara. Ca prin farmec, s-au schimbat decoruri, chipuri, arhitectură, straie. De la grai la bucătărie, iată întâlnind aspecte noi de lume și societatea omenească. După câteva ore, poți coborî din mașină și deveni alpinist, urcând pe Postăvarul, Măgura, Omul sau alte piscuri din Carpați. În câteva ore numai și poți să te avânți în valurile înspumate și întăritoare ale Mării Negre. În câteva ore numai și poți – dacă ești vânător – împușca fazani, pescui păstrăvi la Brezoi sau Rucăr, dacă ești adept al undiței. Iată binefacerile adevăratului weekend, iată avantajile turismului automobilistic.”⁴⁴

Din ziare adunate ...

Presa din perioada interbelică a alocat un spațiu amplu articolelor care aveau ca subiect automobilul, în special presa sportivă, care își ținea la curent publicul cititor cu știri despre numeroasele concursuri de automobilism desfășurate în mari orașe, ca București sau Brașov, ori pe serpentinele din preajma Sinaiei sau pe dealurile din zona Clujului, la care, cu fiecare ediție desfășurată, era anunțată o participare numeroasă a piloților români sau străini renumiți. Cursele se desfășurau adesea sub înaltul patronaj al regelui Carol al II-lea. Nume ca Petre Cristea, ing. Jean Calcianu, Michael Sontag, Hans Stuck apăreau frecvent pe listele cu nume de piloți de curse care participau la cursele organizate în țară și în străinătate, unde adesea erau premiați. Presa vremii detalia desfășurarea evenimentelor, prin articole însoțite de fotografii ale participanților și câștigătorilor. Ziarele sportive comentau pe larg și participările la cursele internaționale de automobilism ale piloților români, precum cele din Iugoslavia, Germania ori de la Monte Carlo.

Alături de acestea, în dese rânduri, în paginile presei interbelice au apărut și articole dedicate femeii și fenomenului automobilistic, care doreau să arate că și femeile pot fi, la volan, la fel de pricepute ca bărbații.

43. Vezi și *Revista Ford*, anul I, nr. 8, august 1938, p. 6.

44. Vezi și *Revista Ford*, anul I, nr. 4, aprilie 1938, p. 4-5.



Nu lipsesc nici articolele referitoare la automobilul viitorului, pentru că și atunci marile companii constructoare de mașini erau preocupate de perfecționarea și revoluționarea industriei automobiliste.

În paginile ziarelor, apăreau și fotografii cu un impact negativ asupra publicului cititor, ilustrând accidente cauzate de neatenția la volan sau de circulația mai puțin organizată din Bucureștiul perioadei interbelice.

Reclamele la loteria de stat îi îndemnau pe cetățeni să cumpere lozuri, cu promisiunea obținerii unor câștiguri mari și a unui trai luxos, inclusiv a unui automobil. În 1935, în articolul „Inovațiuni: reclamele colorate” publicat în ziarul „Universul”, sunt prezentate îmbunătățirile aduse atât tehnicii grafice cât și colorizării acestor reclame, totul pentru a atrage cât mai mult public cititor în cumpărarea de lozuri.

„Ce trebuie să înțeleagă statul, negustorul și casele de comerț. Mai mult ca ori când, în aceste vremuri de neliniște și de neîncredere economică, marele public are nevoie să i se arate cinstiți și lămurit, lucrările de care are nevoie sau pe care le poate dori numai, spre a le achiziționa. Printre aceste lucruri, devenite de câțiva vreme, o necesitate pentru toți, sunt lozurile Loteriei Statului.

Numeroasele câștiguri pe care această instituțiune le-a revărsat din belșug peste întreaga țară, a făcut ca, dela sărac la bogat, să cumpere cu desăvârșită încredere lozurile ei.

Cum însă această încredere trebuie răspândită până în colțurile cele mai îndepărtate ale țării, Loteria de stat a întreprins, încă dela început, dezvoltând-o neîncetat, o intensă reclamă prin afișaj, proiecțiuni, radio, dar mai ales prin presă, acest minunat organ de difuziune a ideilor.

Dar ieșind din făgașul obicinuit al reclamelor banale, cu deseme neexpresive și cu texte defectuos redactate peste care ochiul cititorului trece fără prea multă cercetare, Loteria de stat, servindu-se de cei mai buni artiști, în genul dificil al reclamei, a deschis drumuri noi, menite să revoluționeze arta reclamei românești.

Astfel, pentru lansarea noiei trageri, s'au publicat – pentru prima oară – pagini întregi în culori alcătuite în așa chip, încât să satisfacă și gustul estetic al celui mai pretențios cititor, deopotrivă cu înțelegerea mai greoaie a celui dela țară.

În pagina publicată în „Universul”, în culori, se oglindește mai bine decât în orice reclamă modul cum Loteria a împărțit milioanele la ultima clasă.

Toate straturile sociale au fost favorizate și pretutindeni soarta și-a ales de minune favoriții.

Succesul pe care l-a avut această minunată evocare a bogățiilor venite ca în basme, aproape din nimic – căci azi 200 lei nu înseamnă lucru mare – a întrecut orice așteptare.

Această reclamă sinceră, periodică, minunat concepută și tot atât de admirabil executată, deschide o eră nouă în arta de a prezenta publicului, ceva pe cale de publicație.

E o idee care va găsi desigur imitatori inteligenți în lumea comercială, cât și în viața de toate zilele ale ministerelor, cari ar putea folosi acest nou gen de publicitate, în interesul dezvoltării atâtor probleme necunoscute publicului.

Numai astfel se va pricepe că numai așa concepută reclama, este, înt'adevăr, sufletul comerțului.”⁴⁵

45. Vezi și *Universul*, an 52, nr. 191, 14 iulie 1935, p. 5.

PORTRET COMPUS:
COLECȚIILE
SPECIALE ALE
BIBLIOTECII
NAȚIONALE A
ROMÂNIEI

Reclamele industriei automobilului în presa românească interbelică
Mihaela Manoache



În perioada 25 septembrie – 31 decembrie 2020, Biblioteca Națională a României a organizat expoziția „Reclamele industriei automobilului în presa din perioada interbelică din colecțiile Bibliotecii Naționale a României”, prin care s-a propus o abordare grafică inedită a reclamelor industriei automobilului. Cele 30 de tablouri expuse au prezentat colaje ale reclamelor la mărci de automobile, uleiuri, cauciucuri, benzină etc. care se regăsesc în paginile ziarelor vremii, imagini alb-negru și color, reprezentând mărturii ale progresului tehnologic și demonstrând atenția pe care societatea ajunsese să o acorde automobilelor și accesoriilor lor, precum și colaje de hărți ce indică potențialul economic și turistic al României din perioada interbelică, instantanee cu locuri pitorești din diferite zone ale țării. Un loc aparte în expoziție îl ocupă imaginile realizate după articole despre automobilul viitorului, marile companii constructoare de mașini fiind preocupate permanent de perfecționarea și de revoluționarea sa, despre femeie și legătura ei cu lumea automobilistică, despre accidente și la neatenția la volan etc. Pentru că desenul exprimă cel mai bine intenția autorului, nu puteau lipsi din expoziție reclamele Loteriei Române, foarte sugestiv realizate și promițând câștiguri însemnate inclusiv în mașini.

Expoziția reconstituie o pagină din istoria automobilismului și a industriei ce s-a dezvoltat în jurul său, în acea perioadă, imaginile fiind argumentul vizual al evoluției reclamelor, atât din punct de vedere tehnic, cât și grafic și creativ. Sunt marcate momente cheie care au contribuit la dezvoltarea societății interbelice românești, sub influența unor mari firme care au făcut istorie în domeniul automobilismului mondial: *General Motors, Ford, Renault, Fiat, Skoda*.

Totodată, cu acest prilej, a fost realizată și o expoziție virtuală, care poate fi vizitată la adresa online <https://www.bibnat.ro/dyn-doc/Expo%20virtuala%20-%20Reclamele%20industriei%20automobilului%20in%20presa%20din%20perioada%20interbelica%20ptr%20site.pdf> și care a completat expoziția in situ.

Biblioteca Națională a României deține în colecțiile sale speciale, periodice și hărți din perioada interbelică, ale căror imagini au stat la baza realizării expoziției, care a avut ca punct de pornire reclamele industriei automobilului. Suntem purtați în universul acelor timpuri de avânt economic fără precedent și de schimbări pe care automobilul le-a adus în viața oamenilor. Materialul selectat și cercetat a fost împărțit în patru părți, dorind să reconstituim o pagină din istoria automobilismului românesc și a industriei sale.

Prima parte a expoziției virtuale este dedicată evoluției reclamei din punct de vedere conceptual și creativ, urmărind schimbările de grafică și de text, precum și transformarea și perfecționarea sloganurilor care individualizează fiecare marcă în parte.

Un spațiu distinct i-a fost acordat prezentării industriei automobilului și ramurilor conexe, urmărind evoluția lor în strânsă legătură cu progresul înregistrat de societatea românească interbelică. Prezentarea pleacă de la reclamele mărcilor de automobile aflate în circulație pe drumurile țării, continuă cu prezentarea tipurilor de uleiuri și de benzină folosite în propulsarea și întreținerea motoarelor automobilelor și a tipurilor de anvelope pentru mașinile din ce în ce mai performante, tabloul general fiind completat cu reclame care furnizau șoferilor informații utile privind rețeaua de garaje și de service-uri autorizate.

Pentru realizarea expoziției virtuale, au fost cercetate, pe lângă reclamele tipărite, și alte articole care au avut ca subiect central, automobilul și industria dezvoltată în jurul său.



În cuprinsul părții a treia sunt prezentate câteva statistici legate de evoluția producției și a exploatarei țițeiului în România, de *Societatea Distribuția* (care se ocupa cu desfacerea produselor petroliere în interiorul țării), de câteva detalii referitoare la planul de modernizare și dezvoltare a infrastructurii rutiere, precum și de câteva repere privind turismului automobilistic din România. Informațiile sunt completate de hărți economice, turistice și rutiere.



PORTRET COMPUS:
COLECȚIILE
SPECIALE ALE
BIBLIOTECII
NAȚIONALE A
ROMÂNIEI

Ultima parte a expoziției încearcă să surprindă schimbările din stilul de viață al românilor sub impulsul dezvoltării industriei auto. Presa sportivă din acea perioadă a alocat un spațiu generos articolelor pe teme automobilistice, însoțite de fotografii ale participanților și câștigătorilor concursurilor automobilistice organizate atât în țară cât și în străinătate. În paginile din publicațiile vremii, se găsesc și articole care se adresează femeilor, cărora le este subliniată importanța automobilului în viața de zi cu zi, producătorii de mașini arătându-se interesați și de acest segment de potențiali clienți. Alte articole anticipează automobilul viitorului, marile companii constructoare de mașini fiind preocupate permanent de perfecționarea și de revoluționarea automobilului. Nu lipsesc nici articole referitoare la accidente și la neatenția la volan sau la circulația dezorganizată din București, semn că, în această privință, nu foarte multe lucruri s-au schimbat în ultima sută de ani.

De la simple reclame în colțul unei pagini de ziar, la o marcă de automobil sau de benzină, de ulei sau de cauciuc folosit pentru funcționarea lui, de la existența unei rețele de garaje sau service-uri,

Reclamele industriei automobilului în presa românească interbelică
Mihaela Mano-lache



la accesoriile necesare pentru buna funcționare, toate sunt strâns legate de existența unei bogății a subsolului țării noastre, exploatată intens în perioada interbelică: țiteiul. Prelucrarea și rafinarea lui a determinat producerea de uleiuri și benzină de calitate superioară. Automobilele au facilitat deplasarea în teritoriu, prin extinderea de la turismul de week-end la călătorii mai lungi, impunând în același timp extinderea rețelei hoteliere, atât în zonele de munte, cât și în zona litoralului Mării Negre. Automobilul a ajuns să fie un mijloc de transport facil, care a impulsionează modernizarea rețelei de drumuri și șosele și conectarea ei la rețeaua rutieră a țărilor vecine și, mai departe, la cea transeuropeană.

PORTRET COMPUS:
COLECȚIILE
SPECIALE ALE
BIBLIOTECII
NAȚIONALE A
ROMÂNIEI

Bibliografie:

Resurse tipărite:

„Argus”, anul XXV, nr. 6542, 31 ianuarie 1935.

„Auto. moto, velo – revistă pentru comerțul auto tehnic și al ramurilor anexe”, anul I, nr. 5, 10 mai 1926.

„Revista Ford” – colecția pe anii 1938 și 1939.

„U.C.A.R. Organul oficial al Uniunii Conducătorilor de automobile din România”, anul I, nr. 8, decembrie 1928.

„Universul”, an 52, nr. 191, 14 iulie 1935.

CHIRIAC, Vasiliu. *Automobilul în România. Istorie și tehnică*. București: Flux, 1944.

GIURGIU, Luminița. Concepția Consiliului Superior al Apărării Țării privind dezvoltarea drumurilor în perioada interbelică. În: *Armata română și societatea civilă – studii și comunicări*. Sesiunea științifică (2012, Pitești). Brăila: Istros a Muzeului Brăilei, 2012.

LANCUZOV, Alexandru. *București: de la tramvaiul cu cai la automobil*. București: Paralela 45, 2007.

PENESCU-KERTSCH, Chr. Dezvoltarea automobilismului în România. În: *Buletinul Societății Politehnice*, anul XLV, nr. 11, 1931.

Resurse electronice:

4 Tuning. Disponibil pe Internet la adresa <https://www.4tuning.ro/>, accesat în 15.03.2022.

DOBRESCU, Constantin; BĂJENARU, Carmen. Societatea „Distribuția” în perioada 1908-1948. În: *Glas comun: revistă cultural creștină*, 24 aprilie 2014. Disponibil pe Internet la adresa <https://glascomun.biserici.org/2014/04/societatea-distributia-in-perioada-1908-1948/>, accesat în 9.03.2022.

Fabrica de avioane ASTRA. Disponibil pe Internet la adresa https://ro.wikipedia.org/wiki/Fabrica_de_avioane_ASTRA, accesat în 9.03.2022.

FLORIN. Istoria anvelopelor – inspirație, cercetare și perfecționare. În: *Anvelope.ro*. Disponibil pe Internet la adresa https://www.anvelope.ro/blog/istorie_anvelopelor.htm, accesat în 15.03.2022.

Grup Renault Romania. Despre noi. Disponibil pe Internet la adresa <https://www.gruprenault.ro/despre-noi/groupe-renault>, accesat în 10.03.2022.



Istoria mașinilor românești: care au fost primele vehicule fabricate în România? Disponibil pe Internet la adresa <https://www.4tuning.ro/istorie-auto/istoria-masinilor-romanesti-care-au-fost-primele-vehicule-fabricate-in-romania-38839.html>, accesat în 9.03.2022.

„Master-plan” interbelic. Disponibil pe Internet la adresa <https://deieri-deazi.blogspot.com/2017/10/master-plan-interbelic.html>, accesat în 29.05.2020.

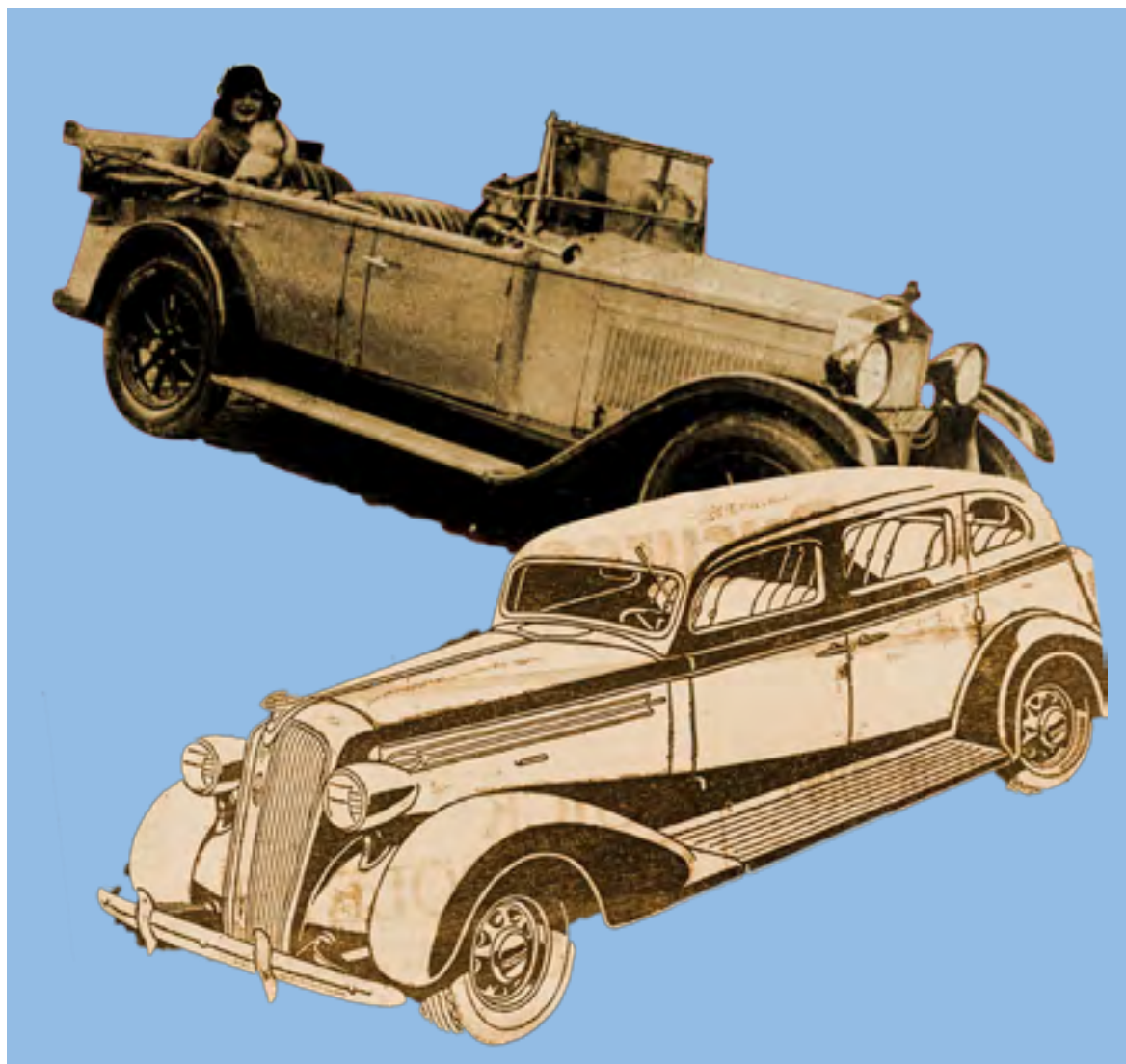
MIRICĂ, Bogdan. 20 de lucruri pe care nu le știai despre ... FIAT. În: *Automarket*, 8.05.2009. Disponibil pe Internet la adresa <https://www.automarket.ro/stiri/20-de-lucruri-pe-care-nu-le-stiai-despre-fiat-20863.html>, accesat în 10.03.2022.

Planurile lui Henry Ford. Disponibil pe Internet la adresa <https://www.romania-interbelica.com/2021/04/planurile-lui-henry-ford-pentru.html>, accesat în 9.03.2022.

Рено Такси де ла Марн – Renault Taxi de la Marne. Disponibil pe Internet la adresa https://wikicro.icu/wiki/Renault_Taxi_de_la_Marne, accesat în 17.03.2022.

Skoda: 110 ani de la prima mașină – Cele mai importante modele din istoria mărcii. În: *Economica.net. Business la minut*, 28 martie 2015. Disponibil pe Internet la adresa https://www.economica.net/110-ani-de-la-prima-masina-skoda-cele-mai-importante-modele-din-istoria-maricii-galerie-foto_98616.html, accesat în 10.03.2022.

PORTRET COMPUS:
COLECȚIILE
SPECIALE ALE
BIBLIOTECII
NAȚIONALE A
ROMÂNIEI



Reclamele industriei automobilului în presa românească interbelică
Mihaela Mano lache



Mihaela Manolache

Împrumutul intern pentru consolidarea României Mari

PORTRET COMPUS:
COLECȚIILE
SPECIALE ALE
BIBLIOTECII
NAȚIONALE A
ROMÂNIEI

În anii care au urmat Primului Război Mondial, România, ca și întreaga Europă, s-a confruntat cu o grea criză economică. Deși Marea Unire a determinat creșterea potențialului economic al țării, în ansamblu, România a rămas, și după 1918, o țară slab dezvoltată economic. Cu o datorie externă în creștere, statul a făcut eforturi susținute pentru redresarea vieții economice, grav afectate de război, fiind necesare mai multe împrumuturi interne și externe pentru finanțarea cheltuielilor legate de pregătirea armatei și de susținerea războiului, de plata despăgubirilor cotelor-părți aferente obligațiilor provenite din întregirea teritorială, de reorganizarea serviciilor publice, de reluarea producției și de realizarea unificării monetare.

Și în anul 1920, statul a fost nevoit să aplice astfel de soluții, apelând, pe lângă un împrumut extern în valoare de 1,3 miliarde de lei, și la un împrumut intern de 2,7 miliarde de lei, denumit *Împrumutul consolidării* și destinat în special consolidării și refacerii țării după război.

Împrumutul intern pentru Consolidarea României Mari, realizat după modelul împrumuturilor de succes din țările aliate, a fost aprobat în luna februarie 1920, iar subscrierea titlurilor s-a realizat în perioada 25 martie – 30 aprilie 1920. Scopul declarat în prospectul împrumutului era de „*acoperire a nevoilor tezaurului din cauza marelui contingent de trupe rămase încă mobilizate, pentru punerea în aplicare a diferitelor legi sociale, izvorâte din însăși urmările războiului, precum și pentru reconstituirea gospodăriei naționale*”¹. Titlurile cumpărate erau scutite de „*impozitul asupra creșterii averilor și asupra câștigurilor de război și asupra averilor. Sumele subscrise nu se vor socoti la stabilirea averilor asupra cărora se va executa un eventual împrumut forțat*”². Subscriptorul ar fi putut plăti cu astfel de titluri emise de stat, de exemplu, pământul cu care a fost împrumutat, iar amortizarea titlurilor urma să se facă în timp de 40 de ani, conform unor trageri la sorți trimestriale. „*Cât de mari sunt aceste avantaje se văd din însăși citirea prospectului împrumutului. O dobândă egală cu dobânda pe care o poate oferi azi cea mai sigură ipotecă, adică de 5,88 la sută. O primă de 15 lei la sută la ieșirea la sorți a titlului. Și mai ales, sumele subscrise la împrumut sunt scutite de orice impozit, fie el pe venit, pe câștiguri de război, ori chiar pe capital – și simte oricine ce impozite vor fi necesare pentru refacerea financiară a țării. Adăogând la cele enumerate și celelalte avantaje, ca de pildă: primirea titlurilor drept garanție, la toate casele statului pe valoarea lor nominală,*

1. Vezi și *Universul literar*, anul XXXVI, nr. 8, duminică 4 aprilie 1920, p. 127.

2. Idem.



precum și acela rezervat populației rurale care-și poate plăti pământul cu titluri de ale împrumutului – socotite pe valoarea lor nominală adică dând numai 85 lei în loc de 100 – ne explicăm de ce ghișeurile băncilor au fost luate cu asalt de subscriitori”³. Se avea în vedere că atrăgând „un leu depreciat”, s-ar putea primi în schimb „un leu cu valoare mai mare, deplină”⁴.

Propaganda pentru acest împrumut a fost deosebit de intensă în întreaga țară, apelul la subscrieri vizând toate categoriile sociale care trebuiau să dea dovada celui mai înalt patriotism, iar în ceea ce-i privea pe țărani, aceștia puteau și ei contribui din puținul lor, pentru ca fiecare să participe la acoperirea noului împrumut. Nici minoritățile naționale nu au fost uitate, către ele mergând și îndemnul de a sprijini „[...] prin faptă, alipirea lor sinceră la România, întrecându-se a subscrie la împrumutul consolidării. Și să sperăm că vor profita de ocazia ce li se prezintă, căci, cu cât vor subscrie mai mult cu atât vor documenta mai puternic că prețuiesc prezentul și gândesc bine despre viitorul României”⁵.

PORTRET COMPUS:
COLECȚIILE
SPECIALE ALE
BIBLIOTECII
NAȚIONALE A
ROMÂNIEI



În perioada de subscriere, ziarele vremii, „Argus”, „Adevărul”, „Dimineața”, „Neamul românesc”, „Universul” etc., au publicat zilnic articole de propagandă și mobilizare a cetățenilor, alături de numeroase lozinci și îndemnuri care făceau apel la patriotismul, la spiritul de jertfă al cetățenilor, subliniind faptul că trebuie „Să subscriem deci cu toții la Împrumutul Consolidării pentru ca victoria câștigată cu atâta trudă prin sângele nostru să nu devină iluzorie din cauza unui egoism bănesc și contrar înșuși propriilor noastre interese.”⁶. Au fost publicate numeroase articole de încurajare a plasării banilor, inclusiv în perioada sărbătorii de Paști, arătând că este bine să „Dați din prinusul vostru cu împrumut statului. Dați-i cu toată inima dați-i fiindcă făcând o faptă bună faceți și cea mai bună afacere. Subscrieți, și cu dobânda banilor vă veți putea plăti în fiecare an sărbători mult mai bogate, care vă vor costa totuși mai puțin fiindcă Împrumutul Statului ieftinește traiul.”⁷.

3. Vezi și *Argus*, anul XI, nr. 2.094, miercuri 7 aprilie 1920, p. 1.
4. Vezi și *Adevărul*, anul XXXIII, nr. 11.049, sâmbătă 10 aprilie 1920, p. 1.
5. Vezi și *Universul*, anul XXXVIII, nr. 87, joi 1 aprilie 1920, p. 1.
6. Vezi și *Argus*, anul XI, nr. 2.100, vineri 16 aprilie 1920, p. 1.
7. Vezi și *Adevărul*, anul XXXIII, nr. 11049, sâmbătă 10 aprilie 1920, p. 2.

Împrumutul intern pentru consolidarea României Mari
Mihaela Manolache



Tot din ziare aflăm că pe zidurile Bucureștiului fuseseră lipite numeroase afișe mari care îndemneau la subscrierea pentru aceste titluri, promițând un plasament sigur și stabil în timp. Astfel, „O singură lozincă se impune azi tuturor românilor: Să lucreze, să intensifice producția să reclădească țara. Dar pentru a înfăptui această multiplă operă, e nevoie ca Statul să poată împlini lipsurile publice, resimțite de toți. Acei cari dispun de economii, să dea deci Statului măcar o parte din aceste economii, participând la împrumutul Consolidărei. Subscriind la acest împrumut, fie care asigură nu numai un plasament rentabil economiilor sale, ci creează și mijloace de propășire îndeletnicirilor sale obicinuite.”⁸.



Tot în această perioadă se punea problema obținerii unui împrumut extern, care nu se putea realiza decât dacă prezentam aliaților dovada că ne vom plăti datoria. Era dat astfel exemplul Franței, care atrăsese de la populație, la ultimul împrumut subscris, în jur de 17 miliarde de franci, precum și al Italiei, care atrăsese „enorma” suma de 20 de miliarde de lire. „Succesul acestui împrumut, după succesul atâtor alte împrumuturi franceze, dovedește nu numai patriotismul francezilor, ci și pătrunderea lor clară și adâncă a lucrurilor și nevoilor zilei.”⁹ Și asemeni popoarelor europene și poporul român trebuia să urmeze exemplul: „Să facem și noi, din împrumutul nostru, o mare biruință națională. Azi, când avem atâta nevoie de creditul aliaților, să nu trecem cu vederea că aliații se uită la noi, dorind să constate că ne îndeplinim datoria cetățenească de Români. Măsura în care ne vom dovedi nouă înșine încredere, va fi un indiciu pentru aliații noștri. De aceea să subscriem la împrumutul consolidărei, care fiind o biruință internă, va fi și o cheazășie în afară. Subscrierile la acest împrumut sunt o condiție a dezvoltării noastre viitoare”¹⁰.

Numeroase articole prezentau avantajele acestei investiții, iar ziarele publicau dovezi care încercau să susțină investirea economiilor în acest împrumut, „unul din plasamentele cele mai sigure și mai rentabile – ceea ce nici unui capitalist nu va scăpa din vedere.”¹¹. „Succesul acestui

8. Vezi și *Argus*, anul XI, nr. 2.107, sâmbătă 24 aprilie 1920, p. 2.

9. Vezi și *Argus*, anul XI, nr. 2.091, sâmbătă 3 aprilie 1920, p. 1.

10. Idem.

11. Vezi și *Argus*, anul XI, nr. 2.100, vineri 16 aprilie 1920, p. 1.

împrumut ar fi avut drept consecință câștigarea încrederii străinătății, de care avem nevoie pentru a importa cele necesare refacerii noastre; trebuie să-i arătăm că avem încredere în noi înșine căci împrumutând statul, ne împrumutăm pe noi”¹², se mai arăta într-un articol, care preciza că state ca Anglia, Germania, Franța, prin spiritul de sacrificiu financiar și patriotismul cetățenilor, tot prin împrumuturi susținute, reușiseră să acopere o parte din cheltuielile de război. În același timp, se atrăgea atenția, că în România, din cauza lipsei unei educații financiare și a insuficientei diseminări a informației, în special în zona rurală, multe categorii de persoane, mai ignorante ori neștiutoare, chiar cu posibilități materiale, nu investeau pentru un câștig, nu pentru că nu puteau, ci pentru că nu înțelegeau importanța acțiunii.

Păreră generală era că trebuie făcută „propagandă mai ales la sate, unde ar trebui să se explice rostul acestui bine-făcător împrumut, mai mult decât oriunde aiurea, fiind că de acolo se așteaptă mai mult și fiind că de astă-dată acolo este excepțională abundența de numerar, de sigur că rezultatele din această parte ar fi o adevărată surprindere.”¹³. Un alt apel către populație sublinia că „E o datorie pentru toți aceia cari au economii să subscrie la împrumutul în curs de emisiune, nu numai fiindcă aceste subscrieri reprezintă un plasament bun și sigur, ci și pentru cuvântul că produsul lor e destinat exclusiv consolidării economice a țării. Succesul împrumutului va da Statului putința de a reface căile de comunicație și mijloacele de transport, de a descongiona inflațiunea fiduciară, de [a] îmbunătăți valuta, contribuind astfel la propășirea agriculturii, comerțului, industriei și, în primul rând, la ieftinirea vieții. A subscrie la Împrumutul Consolidării nu e deci numai un act patriotic de cetățean, ci și o înțeleaptă măsură de gospodărie luminată și prevăzătoare.”¹⁴.

Dintr-un alt articol din ziarul „Argus” aflăm că „După informațiile pe, care le avem, suma subscrisă până acum la împrumutul consolidării se urcă la aproape un miliard 2 sute de milioane. Dar noi credem că, față și cu avantajele pe care le oferă condițiile împrumutului, lumea se va grăbi să continue cu subscrierile în măsură îndoită și întreită ca până acum.”¹⁵.

Mari personalități românești s-au solidarizat apelului de sprijinire a promovării subscrierii la acest împrumut; îi amintim pe Regina Maria, politicianul Take Ionescu, cântărețul Nae Leonard, Mitropolitul Primat, poetul Victor Eftimiu, îndemnul lor fiind prezente în paginile ziarelor din acea perioadă. În îndemnul adresat poporului român, Regina Maria spunea: „În timp de pace ca și de război, fie care trebuie să sprijine prin orice jertfă Țara. Numai astfel ne putem plăti sfânta datorie față de cei care au dat totul, chiar viața pentru noi.”¹⁶.

Cu toate că la început ideea împrumutului a fost îmbrățișată cu tot avântul unui patriotism nedezmințit pentru ca acesta să fie declarat o reușită, nu s-au putut atrage foarte mulți bani, în mare parte datorită faptului că nu fusese făcută suficientă publicitate pentru subscriere, în special în mediul rural, pentru că exista convingerea că „cine cunoaște sufletul țăranului nostru nu se poate o clipă îndoii că e gata oricând să sară în ajutorul țării lui dragi, pentru care a știut să facă jertfe mult mai grele și mai scumpe.”¹⁷.

12. Ibidem.

13. Vezi și *Universul*, anul XXXVIII, nr. 91, luni 5 aprilie 1920, p. 1.

14. Vezi și *Argus*, anul XI, nr. 2.100, vineri 16 aprilie 1920, p. 2.

15. Vezi și *Argus*, anul XI, nr. 2.104, miercuri 21 aprilie 1920, p. 3.

16. Vezi și *Dimineața*, anul XVII, nr. 4.950, joi 1 aprilie 1920, p. 3.

17. Vezi și *Universul*, anul XXXVIII, nr. 91, luni 5 aprilie 1920, p. 1.

PORTRET COMPUS:
COLECȚIILE
SPECIALE ALE
BIBLIOTECII
NAȚIONALE A
ROMÂNIEI

Împrumutul intern pentru consolidarea României Mari
Mihaela Mano-lache



Constantin Ittu

***Translatio studii*: „Alexăndria”, de la prima ediție, tipărită la Sibiu, în 1794, la câteva dintre versiunile sale orientale: în siriacă (siriană veche), coptă și ge’ez**

CĂRȚILE,
O ISTORIE

Translatio studii: „Alexăndria”, de la prima ediție, tipărită la Sibiu, în 1794, la câteva dintre versiunile...
 Constantin Ittu

Figura legendară a lui Alexandru cel Mare a declanșat „dorința frenetică a fiecărei culturi (fie că e vorba de Europa Centrală, Occidentală sau de Orient) de a apropia și exploata figura aceasta mitică”, de a o transforma și include în patrimoniul propriu, ca o *translatio studii*, exprimare înțeleasă drept „transfer cultural”¹. De altfel, dintre legendele Antichității care vor (re)înflori în Evul Mediu, niciuna nu a cucerit mințile și inimile oamenilor din diverse locuri ori epoci la fel de mult precum legendele despre Alexandru cel Mare, fie ele autentice ori cu un ridicat dozaj de fantezie. Însă, așa cum mecanica cuantică nu poate prezice locația exactă a unei particule în spațiu², ci doar posibilitatea de a fi găsită în diferite locații, tot așa și biografia fantezistă a lui Alexandru cel Mare nu s-a constituit într-un unic text-canon, ci a cunoscut, până în secolul al XVII-lea, peste optzeci de versiuni în nu mai puțin de douăzeci și patru de limbi³.

Prima ediție tipărită în spațiul românesc a *Istoriei lui Alexandru* a apărut la Sibiu, în 1794, când Simion Pantea din Sălceua de Sus (azi satul Sălciua de Sus, comuna Sălciua din județul Alba) a sponsorizat tipărirea sa, iar Petrus Barth, din Sibiu, a tipărit în propria tipografie această carte în limba română. Varianta de titlu din 1794 a fost *Istoria a Alexandrului celui Mare din Macedonia și a lui Darie din Persia împăraților*, și avea, pe frontispiciul cărții, următoarea mențiune: „s-a tipărit acum întâia oară prin îndemnarea și cheltuiala dumnealui Chir Simion Pantea din Sălciua de Sus”. Despre cel pe care istoria îl cunoaște ca Simion Pantea-Sălciuanul nu se știu prea multe lucruri. Este cunoscut ca luptător în oastea lui Horea, precum și ca editor de cărți populare și de cărți de slujbă

1. GRECU, Veronica Loredana. Prezențe, ambiguități, controverse: mitul lui Alexandru cel Mare în literatura europeană. În: *Valorificarea identităților culturale în procesele globale*. Disponibil pe Internet la adresa https://cultura-postdoc.acad.ro/cursanti/veronica_loredana_grecu.pdf, accesat în 25.12.2020.

2. SFETCU, Nicolae. *Mecanica cuantică fenomenologică*. Drobeta Turnu Severin: MultiMedia Publishing, 2019, *passim*.

3. WOLOHOJIAN, Albert Mugrdich (trad.). *The Romance of Alexander the Great by Pseudo-Callisthenes*. New York, London: Columbia University Press, 1969, p. 1.

Constantin Ittu, profesor dr. asociat
 Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu
 Facultatea de Litere și Arte
 B-dul Victoriei, nr. 5-7, Sibiu

E-mail: constantinittu@yahoo.co.uk, litere@ulbsibiu.ro



bisericească. A fost cunoscut de contemporani săi sub diferite apelative, cum ar fi: *jude al satului* sau *țaran mai răsărit*, precum și *cantor de biserică* ori *copist de manuscrise*⁴.

Colecția de carte veche românească a Bibliotecii Muzeului Național Brukenthal păstrează două exemplare din *Istoria lui Alexandru*, însă din ediția a doua, apărută la Sibiu în 1810. Primul exemplar este protejat de coperte de carton legate în hârtie înflorată, în timp ce al doilea, căruia îi lipsesc primele două file, are coperte simple de carton. Ambele au intrat în bibliotecă prin achiziție, în 1954, respectiv în 1967⁵. Titlul complet, cu chirilice, al acestei ediții cu 218 pagini este următorul: *Istoria[a] lui Alexand[ru] acum a doau oară tipărită. La anul 1810*⁶.

În linii generale, printre cele mai îndrăgite romane populare în spațiul românesc au fost *Alexândria*, apoi *Varlaam și Ioasaf*, urmate de *Archirie și Anadan*, la care se pot adăuga și *Fabulele* lui Esop. „*Aceste cărți puține, la care se mai adăugau Viețile Sfinților, erau îndestulătoare pentru un cărturar din vremea aceea. Alt cărturar simplu și cuminte le tălmăcise dintr-o limbă străină. Înțelegerea cetitorului era la nivelul înțelegerii norodului, în a cărui limbă erau chiar făcute tălmăcirile*”⁷.

În secolul al XVI-lea, când asupra Țărilor Române, mai precis asupra Țării Românești și Moldovei, plana pericolul otoman, s-a răspândit *Alexândria*, romanul de aventuri războinice ale lui Alexandru cel Mare sau Alexandru Macedon. Câteva decenii mai târziu, când situația s-a mai stabilizat, unul dintre boierii munteni, mai precis Udriște Năsturel, cumnat al domnitorului Neogoe Basarab, va traduce romanul *Varlaam și Ioasaf*, un roman cu valențe creștine, chiar dacă rădăcinile sale se găsesc în India epocii lui Buddha. După ce eforturile de purificare a vieții religioase din Țările Române scad în intensitate, va veni vremea romanului cu caracter moral, *Archirie și Anadan*, în textura căruia se întâlnesc maxime morale, enigme și fabule.

Un roman ca *Alexândria*, care a circulat patru secole în toate straturile societății românești, a lăsat urme adânci nu numai în conștiința populară, ci și în cea colectivă. Legende ori credințe despre bătrânii blajini și înțelepți care duc o viață sobră, de pustnici, într-o insulă de la capătul pământului își au rădăcinile în istorisirea întâlnirii lui Alexandru Macedon cu înțelepții indieni. Tot din *Alexândria* ne vin poveștile despre *iele*, despre care se spune că ar fi fost servitoarele regelui macedonean. Acesta le-ar fi dat spre păstrare slujnicilor sale sticla cu apă vie, primită de la înțelepții indici, numai că ele ar fi băut din acea apă, devenind nemuritoare, nemuritoare și rele, motiv pentru care, până azi, în conștiința populară, *ielele* au trăsături negative⁸.

Atunci când ne propunem să abordăm versiunile orientale ale istoriei lui Alexandru cel Mare, avem în vedere diferențele dintre *limbaj* și *limbă*, știut fiind faptul că cei doi termeni desemnează noțiuni distincte. Limbajul uman și-a păstrat atributele neschimbate de-a lungul istoriei, în vreme ce

4. CHIȚIMIA, I. C. *Probleme de bază a literaturii române vechi*. București: Editura Academiei Române, 1972, p. 397.

5. PASCU, Constantin. *Cartea românească veche în Biblioteca Brukenthal*. Sibiu, 1976, nr. cat[alog] 177, p. 111.

6. BIANU, Ioan; HODOȘ, Nerva; SIMONESCU, Dan. *Bibliografia românească veche*. Tomul III, 1809-1830, București: Edițiunea Academiei Române, 1912-1936, nr. 777, p. 22; cf. CARTOJAN, Nicolae. *Alexandria în literatura românească*. București, 1910.

7. *Cărți populare românești*. București, Chișinău: Litera Internațional, 2002, p. 250.

8. *Ibidem*, p. 250.

CĂRȚILE,
O ISTORIE

Translatio studii: „Alexândria”, de la prima ediție, tipărită la Sibiu, în 1794, la câteva dintre versiunile ...
Constantin Ittu



limbile, ca realități istorice, se schimbă în permanență⁹. De altfel, Alexander von Humboldt (1767-1835) considera că limba trebuie privită deopotrivă, atât ca „activitate” (*energeia*¹⁰ în greacă), cât și ca „rezultat” (*ergon*¹¹), cu alte cuvinte, o activitate umană continuă, dar și un construct¹². Din perspectiva filosofiei limbajului, gramaticienii Indiei antice cunoșteau distincția dintre ceea ce numim azi limbă-obiect și metalimbaj; astfel spus, dintre cuvintele ca atare, care desemnează ceva din realitate, și cuvintele utilizate ca exemple, ca obiecte abstracte supuse studiului, supuse analizei¹³.

Este îndeobște cunoscută afirmația în concordanță cu care se susține că operele filosofiei clasice grecești s-au tradus din greacă în arabă, iar apoi, prin intermediul unor nuclee culturale medievale, cum a fost, spre exemplu, Școala de traducători din Toledo, din arabă în latină, răspândindu-se astfel, din nou în Europa¹⁴. Corect, dar incomplet, deoarece atât ideile filosofice, cât și cele științifice ale Antichității au revenit pe bătrânul continent pe traseul greacă – siriacă (sau siriană veche) – arabă – latină. De altfel, Clement din Alexandria a considerat limba greacă drept un „stagiul de pregătire” pentru înțelegerea tainelor lumii, inclusiv a revelației divine¹⁵. Dezvoltarea ulterioară a creștinismului, îmbogățit între timp cu gândirea platonice – în sensul că „finalul” acestei filosofii este ideea de Dumnezeu – va găsi un teren fertil în spiritualitatea de expresie siriacă¹⁶. De reținut că, în ale sale *Novellae*, împăratul Iustinian (527-565) va folosi formula „*patrios fonē*” (sau „*fonē*”), în greacă, spre a desemna limba latină. Ulterior, sintagma „*patrios fonē*”, în alternanță cu „*patrios glotta*”, va însemna limba maternă a unui individ ori a unui popor străin, mai precis, altul decât cel grec¹⁷ – inclusiv limba siriacă.

Faptul că, ulterior, siriaca a fost un adevărat intermediar între greacă și arabă, o dovedește inclusiv un manuscris arab cuprinzând lucrarea lui Arhimede, *Despre sferă și cilindru* – terminată de el în jurul anului 225 î.Hr. și în care este pentru prima dată descris, în detaliu, cum se calculează suprafața sferei și a cilindrului, precum și volumele lor – în care scribul se plânge că, din textul în limba siriacă avut la dispoziție, lipsește materialul ce ar fi trebuit să fie la început¹⁸. Literatura

9. MUNTEANU, Eugen. *Introducere în lingvistică*. Iași: Polirom, 2005, p. 11-13.

10. Accepțiunea tehnică a termenului este o inovație aristotelică, deoarece în relația *kinesis* (mișcare) – *energeia*, prima (*kinesis*) este incompletă (*ateles*), cu alte cuvinte, se desfășoară spre o țintă încă neatinsă (*telos*, „țintă”, „scop”, „împlinire”), în timp ce *energeia* este completă. Altfel exprimat, *energeia* nu este proces, este activitate (PETERS, Francis E. *Terminii filozofiei grecești*. București: Humanitas, 1993, p. 87-88).

11. În filosofia clasică antică, *ergon* este „operă”, „faptă”, „produs”, „funcție”, cu precizarea că filosofii epocii l-au folosit pe un palier cu dublu sens: fie sugerând activitatea unui lucru, fie produsul acelei activități (Ibidem, p. 95).

12. MUNTEANU, Eugen. *Op. cit.*, p. 17. În literatură, scriitorul polonez Andrej Kusniewicz va descrie descompunerea unei lumi, cea a Imperiului Austro-Ungar după Primul Război Mondial, într-un roman în care „predomină alternanța de planuri cu acțiuni simultane și discontinuitate narativă”, roman sugestiv intitulat *Leția de limbă moartă* (KUSNIEWICZ, Andrej. *Leția de limbă moartă*. București: Univers, 1985, p. 7-9).

13. Ibidem, p. 40-42.

14. SALA, Marius; VINTILĂ-RĂDULESCU, Ioana. *Limbile lumii*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1981, p. 224.

15. ARZHANOV, Yury. Plato in the Syriac Literature. În: *Le Muséon*, nr. 132 (1-2), 2019, p. 1-36, la p. 1.

16. Ibidem, p. 2.

17. NEDELJKOVIĆ, Vojin. Justinian “patrios fonē”. În: *Proceedings of the 23rd International Congress of Byzantine Studies*. Belgrade, 2016, p. 19.

18. LORCH, Richard. Greek-Arabic-Latin: The Transmission of Mathematical Texts in the Middle Ages. În: *Science in Context*, vol. 14, issue 1-2, June 2001, Cambridge: Cambridge University Press, p. 313-331, la p. 314.



siriacă este ilustrată de personalități precum episcopul Severus din Nisibis, care a fost un strălucit reprezentant al celui *Geistesadel*, al „aristocrației spiritului” de expresie siriacă – dovadă că a primit supranumele de *mlila* („elocvent”) ¹⁹ –, o aristocrație a spiritului care se continuă până la patriarhii Dionysios de Tel Mahre al Antiochiei (818-845) și Mihail Sirianul (1166-1199) și chiar dincolo de ei. Vorbim despre adevărate individualități ale timpurilor trăite de fiecare în parte, cunoscători ai întortocheatelor căi ale acestei lumi, precum și ale celei spirituale, „în niciun caz niște călugări timorați și bigoți cum apar ei în imaginația noastră” ²⁰.

Pe de o parte, există trei variante de scriere siriacă, anume, *estrangelo*, cea mai veche – care își trage numele din grecescul *strongyle*, „rotunjit[ă]” –, apoi *nestoriană*, pentru ținuturile central-asiatice, unde s-a dezvoltat biserica nestoriană, respectiv *serto* – din *serta ewwangelaya*, „scriere/ litere pentru evanghelie” –, utilizată în ținuturile apropiate Mediteranei ²¹.

Pe de altă parte, în materie de datare a manuscriselor, siriaciștii afirmă că sunt puși în situația de a opera cu cel puțin trei sisteme. Cel mai vechi este cel seleucian, care pornește numărarea anilor de la Seleucos I, diadohul lui Alexandru cel Mare, succesorul acestuia în Siria antică, datarea începând cu 1 septembrie 312 î.Hr. Un al doilea sistem, apărut relativ târziu, după răspândirea Islamului, are ca moment de debut data de 16 iulie 622, cu alte cuvinte, data Hegirei. Un al treilea sistem, care are ca sursă calendarul bizantin, numără anii începând cu 1 septembrie 5509 î.Hr. Este adevărat că au existat și calendare locale, precum cel din Antiochia Siriei, capitala regatului elenist, care măsoara timpul din 1 octombrie 49 î.Hr, aici, reperul fiind, desigur, *Biblia*, dar nu ne propunem să mai insistăm ²².

Orientul de expresie siriacă va încerca să pună în evidență figura lui Alexandru cel Mare, fie sub forma unor *ziceri*, fie a unor versiuni de roman, ba chiar sub cea unor creații omiletice versificate, cunoscute ca *mēmṛās*. O *mēmṛā* este o predică (omilie) în versuri lungi, fără refren, fiecare dintre aceste versuri fiind compuse din 7+7 sau 12+12 silabe ²³. Suntem, astfel, pe tărâmul elocinței sacre, tărâm în care un important instrument al discursului teologic este imagistica poetică, cu rol de *învățătură*, nu de *delectare*. Din acest motiv, estetizarea mijloacelor folosite în retorica sacră urmăresc un întreit scop: de a lumina mintea, de a mișca inima, de a îndupleca voința ²⁴. Una dintre cele mai cunoscute *mēmṛās* este cea atribuită lui Jacob de Serug/ Jaqob de

19. *The Oxford Dictionary of Late Antiquity*, vol. 1, A-I. Oxford: Oxford University Press, 2018, p. 1367.

20. BROWN, Peter; DEBIÉ, Muriel. L'écriture de l'histoire en syriaque. Transmissions interculturelles et constructions identitaires entre hellénisme et islam. În: *Al-Usur al-Wusta, The Journal of Middle East Medievalists*, vol. 26, 2018, p. 225-231, la p. 228.

21. MURAOKA, Takamitsu. *Classical Syriac. A Basic Grammar with Chrestomathy*. Wiesbaden: Otto Harrassowitz, 2005, p. 2-3. Despre primele dovezi ale existenței unui literaturi (religioase precreștine) în limba siriacă, cf. SOLDT, W. H. van (ed.). *Handbook of Oriental Studies/ Handbuch der Orientalistik*. Section 1, Ancient Near East, vol. 106, Leiden: Brill, 2014, p. 396.

22. RIEDEL, Meredith L. D. Syriac Sources for Byzantinists: an introduction and overview. În: *Byzantinische Zeitschrift*, vol. 105, nr. 2, December 2012, p. 1-25, la p. 10-11; DEBIÉ, Muriel. Syriac Historiography and Identity Formation. În: *Church History and Religious Culture*, vol. 89, issue 1-3, 2009, p. 93-114, la p. 99.

23. ROUWHORST, Gerard. The Biblical Stories about the Prophet Elijah in Early Syriac-Speaking Christianity. În: HOUTMAN, Albertina (ed.). *Religious Stories in Transformation: Conflict, Revision and Reception*. Leiden, Boston: Brill, 2016, p. 165-188, la p. 173. MICHELSON, David A. (ed.). *The Practical Christology of Philoxenos of Mabburg*. Oxford: Oxford University Press, 2014, p. 71, 158 și 211.

24. BOLOCAN, Carmen-Maria. Sfântul Mitropolit Antim Ivireanul, ctitor al predicii originale în limba română. În: *Text și discurs religios*, nr. 1/2009, lucrările Conferinței Naționale „Text și discurs religios”, ediția I-a, 5-6 decembrie 2008, Iași: Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, 2009, p. 429-436, la p. 429-430.



S^orug (Mar Jacob în siriacă sau, latinizat, Iacobus Sarugiensis; cca 451-521), care îl are în centru pe Alexandru cel Mare²⁵.

Pe lângă sus-menționata *mēm̄rā*, s-a păstrat și *Romanul lui Alexandru* al lui Pseudo-Callisthenes – ajuns până la noi în cinci manuscrise, toate în scrierea siriacă nestoriană²⁶ –, precum și *Neṣḥānā dileh d-Aleksandrōs* (aproximativ Glorioasele fapte ale lui Alexandru). Dacă *Romanul* se inspiră din tradițiile privind cuceririle lui Alexandru, ducând spre ceea ce Occidentul numește *roman cavaleresc*, *Neṣḥānā* are, în schimb, o cu totul altă structură, de legendă creștină a macedoneanului, motiv pentru care siriaciștii i-au scurtat numele în *Legenda lui Alexandru*, considerând titlul mai fidel mesajului pe care îl transmite²⁷.

Romanul lui Alexandru al lui Pseudo-Callisthenes este considerat de specialiștii în domeniu, o capodoperă a ceea ce numim astăzi *roman popular*, fiind decisiv în transformarea cuceritorului antic într-un erou de legendă. *Romanul lui Alexandru* nu este privit ca având valoare istorică, în schimb, exotismul relatărilor a aprins imaginația ascultătorilor și a cititorilor de-a lungul multor generații, de-a lungul multor secole. Prima sa versiune, cea în limba greacă, se încadrează peisajului cultural al Alexandriei Egiptului de la sfârșitul secolului al III-lea d. Hr.²⁸. S-a răspândit apoi pe arii vaste, atât în Occident, cât și în Orient, cea mai veche versiune latină datând din secolul al IV-lea; o alta, în armeană, s-a păstrat din secolul următor²⁹.

Versiunea în limba siriacă, datând din secolul al VII-lea, cu titlul *Tash'ita d-'Aleksandrōs bar Filipos, malka d-maqduniye* (Istoria lui Alexandru fiul lui Filip, regele Macedoniei)³⁰ ne introduce, încă de la început, în lumea Egiptului Antic, faimos pentru practicile magice, un Egipt care domină, sub rapor politic și cultural, lumea înconjurătoare și al cărui suveran este regele-magician Nectanebus³¹. Este vorba de Nectanebus al II-lea, un faraon al Egiptului Antic, care a existat și în

25. MONFERRER-SALA, Juan Pedro. Alexander the Great in the Syriac Literary Tradition. În: ZUWAYYA, Z. David (ed.). *A Companion to Alexander Literature in the Middle Age*. Leiden. Boston: Brill, 2011, p. 41-72, la p. 41 și 45. Jacob de S^orug a fost horepiscop (un fel de episcop vicar), apoi episcop monifizat în S^orug, cu studii la Școala persană din Edessa (pe Eufrat). A devenit cunoscut datorită creațiilor sale, în primul rând *mēm̄rās*, dar și datorită unor omilii (predici) în proză (*turgame*), apoi ode (*madrases*), și nu în ultimul rând *sugyate* sau „imne” (Ibidem, p. 43-44). Conform tradiției, Jacob de S^orug ar fi scris în jur de șapte sute șazececi de *mēm̄rās*, dintre care cel puțin patru sute au supraviețuit secolelor (BUTTS, Aaron Michael. Diversity in the Christian Arabic Reception of Jacob de Serug (d. 521). În: ROGGEMA, Barbara; TREIGER, Alexander (eds.). *Patristic Literature in Arabic Translations*. Leiden, Boston: Brill, 2020, p. 89-128, la p. 91). Majoritatea copiilor acelor *mēm̄rās* sunt în siriacă, doar una e în coptă, publicată de cercetătorul din Oradea, aflat la Göttingen, Alin Suciuc (The Sahidic Version of Jacob de Serugh's memra on the Ascension of Christ. În: *Le Muséon*, nr. 128, 2015, p. 49-83), însă ele se vor regăsi ulterior în armeană, georgiană ori arabă (BUTTS, Aaron Michael. *Op. cit.*, p. 92-94).

26. CIANCAGLINI, Claudia A. The Syriac Version of the Alexander Romance. În: *Le Muséon*, vol. 114, fasc. 1-2, 2001, p. 121-140, la p. 122.

27. BLADEL, Kevin van. The Alexander Legend in the Qur'an 18:83-102. În: REYNOLDS, Gabriel Said (ed.). *The Qur'an in Its Historical Context*. London, New York: Routledge, 2008, p. 175-203, la p. 175.

28. De reținut că între Alexandria Egiptului și Antiochia Siriei apare, la sfârșitul secolului al IV-lea d.Hr., un nou „centru de cultură și mișcare intelectuală”, Gaza, cu o intelectualitate semită elenizată bine integrată în structurile gândirii de epocă (TATAKIS, Basile. *Filosofia bizantină*. București: Nemira, 2010, p. 69).

29. DONZEL, Emeri van; SCHMIDT, Andrea (eds.). *Gog and Magog in Early Eastern Christian and Islamic Sources. Sallam's Quest for Alexander's Wall*. Leiden, Boston: Brill, 2009, p. 16-17.

30. MONFERRER-SALA, Juan Pedro. *Op. cit.*, p. 58.

31. PERRY, B. E. The Egyptian Legend of Nectanebus. În: *Transactions and Proceedings of the American Philological Association*, vol. 97, 1966, p. 327-333. Mai multe despre *heka*, magia egipteană antică, privită ca înțelepciune, în KOUSOULIS, P. The Demonic Lore of Ancient Egypt: Questions on Definition. În: KOUSOULIS, P. (ed.), *Ancient Egyptian Demonology. Studies on the Boundaries between the Demonic and the Divine in Egyptian Magic*. Leuven, 2011, p. IX-XXII.



realitate – cu variante de transcriere a numelui ca Bektanis, Nectanebus, Nectanabis, Nectanebes, Nectanebo, Nectabo, din grupul hieroglific *Nekht-neb-f²* –, ultimul înainte de cucerirea persană, cu arc cronologic de domnie între 360-343 î. Hr. și care, după ce a fost detronat, s-a refugiat mai întâi la Memphis, apoi în Egiptul de Sus, ca, în final, să plece în Nubia vecină, unde i se va pierde urma³³.

În schimb, *Legenda lui Alexandru* spune că adversarii lui Nectanebus pun la cale un complot împotriva acestuia, un complot reușit datorită faptului că până și zeii i-au devenit potrivnici. Alungat, el ajunge în Macedonia, unde regele Filip și soția sa, Olympiada, viitori părinți ai lui Alexandru, îl imploră să își pună în valoare calitățile spre a le tâlcui două vise pe care le-au avut, unul privind relațiile lor conjugale, iar al doilea despre posibilitatea de a avea un urmaș la tron. Nectanebus se pronunță, în mod preferențial, asupra celui de-al doilea vis, venirea pe lume a lui Alexandru, născut sub o stea norocoasă. Însă, din *Roman*, aflăm că Nectanebus, pretinzând a fi zeul Amon, va deveni tatăl copilului Olympiadei, iar Filip îi va da numele Alexandru, fiind convins că este moștenitorul său legitim la tron. În cazul primului vis, egipteanul este circumspect, iar textul nu face altceva decât să redea adevărul istoric: peste ani, Filip se va căsători a doua oară, o Cleopatra fiind aleasa inimii regale³⁴.

Această versiune siriacă este una dintre cele mai interesante, copistul inserând o serie de episoade inexistente în precedentele versiuni, greacă, latină ori armeană. Un element important pe firul narațiunii ni-l înfățișează pe Alexandru ridicând un zid pentru a opri invazia lui Gog și Magog³⁵.

De reținut faptul că *Legenda lui Alexandru* a fost scrisă de un creștin din Mesopotamia, posibil din Edessa de felul lui, cândva, între 629 și 630, după strălucita victorie a împăratului bizantin Heraclius (610-641) asupra perșilor sasanizi. După o campanie de câțiva ani, Heraclius coboară, în toamna lui 627 și începutul lui 628, pe fluviul Tigru, zdrobește armatele persane într-o bătălie decisivă la Ninive, în 2 decembrie, având drum deschis spre Ctesiphon, capitala Imperiului Sasanid. Dezastrul pentru persani se va oglindi și în revoluția de palat³⁶ care a dus la schimbarea unui dinast sasanid cu altul, la o *pace veșnică*, prin care se prevedea eliberarea tuturor teritoriilor bizantine ocupate perși, eliberarea prizonierilor, restituirea Sfintei Cruci (în iunie). Pentru acuratețea adevărului istoric se cuvine să precizăm că războiul și victoria în discuție se încadrează în așa-numitele *războaie bizantino-sasanide*, o succesiune de conflicte armate între cele două imperii, desfășurate în arcul cronologic 502-628³⁷.

Firdousi – autorul celebrei Cărți a regilor (*Shahnama*), supranumit, din acest motiv, *Homer al Persiei* – istorisește conflictele ori sincopetele din vremea domniilor succesive ale celor cincizeci de suverani persani, oferind detalii despre venirea lor la tron, despre decese, detronări, abdicări, asasinate. Firdousi nu ezită să ofere amănunte despre *războaiele bizantino-sasanide*, despre execuția ultimului rege sasanid, Chosrau al II-lea (590-628) – căruia îi acordă un spațiu generos în lucrarea sa, de șase ori mai mare decât spațiul acordat fondatorului dinastiei sasanide, Ardașir I – ori decât cel

32. BRIER, Bob. *Decoding the Secrets of Egyptian Hieroglyphs*. Chantilly/Virginia, 2016, p. 109-119.

33. BUDGE, E. A. Wallis. *Alexander the Great. An Account of His Life Exploits from Ethiopic Sources and Other Writings*. New York: Routledge, 2012, p. 3, n. 2.

34. MONFERRER-SALA, Juan Pedro. *Op. cit.*, p. 60-64.

35. DONZEL, Emeri van; SCHMIDT, Andrea. *Op. cit.*, p. 17.

36. De fapt, între 628, anul înfrângerii sasanide, respectiv al loviturii de palat, și 632, a avut loc un război civil în Persia – perioada respectivă fiind cunoscută și ca *interregnum sasanid* – când s-au succedat doisprezece suverani (POPA, Marcel D.; MATEI, Horia C. *Mică enciclopedie de istorie universală*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1983, p. 668; POURSHARIATI, Parvaneh. *Decline and fall of the Sasanian empire: Sasanian-Parthian confederacy and Arab conquest of Iran*. London, New York: Tauris, 2008, p. 149-155).

37. BREZEANU, Stelian. *O istorie a Imperiului Bizantin*. București: Albastros, 1981, p. 46-47.

CĂRȚILE,
O ISTORIE

Translatio studii: „Alexandria”, de la prima ediție, tipărită la Sibiu, în 1794, la câteva dintre versiunile...

Constantin Ittu





despre *interregnum*-ul *sasaniid*³⁸. De altfel, „ca orice altă frântură de scriere istorică [ajunsă până la noi], *Shahnameh* poate fi analizată ca sursă de informație din două puncte de vedere: primul, prin contribuția la istoria factuală a unei epoci, iar al doilea, prin prisma capacităților de a arunca o privire, voită sau nu, asupra gândirii și politicilor timpurilor respective”³⁹.

Istoricii consideră că, în afară de a-i aduce laude împăratului bizantin, *Legenda lui Alexandru* avea menirea de a-i atrage pe creștinii orientali – monofiziți⁴⁰, necalcedonieni, locuitori ai provinciilor recent recuperate – la biserica bizantină, calcedoniană. Din acest motiv, prea-creștinul Heraclius a fost considerat un *Alexandros Neos*, un nou Alexandru, trimis al cerului că să salveze lumea – se subînțelege: doar pe cea credincioșilor. În aceste coordonate de gândire soteriologică, Imperiul Bizantin cârmuit de Heraclius ar fi trebuit să fie ultimul imperiu pământesc, după care urma să se pogoare pe pământ *Noul Ierusalim*, adică împărăția lui Dumnezeu, după spusele *Apocalipsei*: „Apoi am văzut cer nou și pământ nou, căci primul cer și primul pământ trecuseră și nici marea nu mai era./ Și am văzut Cetatea Sfântă, *Noul Ierusalim*, coborând din cer, la Dumnezeu, pregătită ca o mireasă pentru soțul ei” (21, 1-2).

În plus, tema zidului cu porți de fier pe care urma să-l ridice Alexandru la nordul lumii cunoscute atunci, are ca punct de pornire tema veterotestamentară a exodului din Egipt. Alexandru părăsește Alexandria în fruntea oștirii sale, iar la plecare, suveranul Egiptului îi oferă șapte mii de meșteri fierari și arămari (șapte fiind număr sacru). Navigând patru luni și douăsprezece zile, macedonenii ajung într-un ținut care se mărginește cu o mare în care nu există ființe vii. Procedând cu prudență și înțelepciune, Alexandru se întoarce și se îndreaptă spre nord. *Legenda* spune că a ajuns la Munții Caucaz, care, în viziunea timpului, porneau de la Marea Neagră, străbăteau Persia și atingeau India. Dincolo de munți locuiau Gog și Magog, identificați în *Legendă* cu hunii, iar trecerea dintr-o parte în alta se făcea doar pe o cărăruie ce putea fi străbătută numai călare. La insistențele locuitorilor, îngroziți de sălbăticiile hunilor/ale lui Gog și Magog, Alexandru folosește meșterii aduși cu el din Egipt și ridică un zid cu o uriașă poartă (*tar'a*) de aramă, menită să-i țină pe prădalnici dincolo de lumea civilizată. Macedoneanul poruncește să se sape pe acea uriașă poartă, o inscripție conținând profeții. Peste 826 de ani hunii vor reuși să pătrundă

38. LEWIS, Franklin. The Shahnameh of Ferdowsi as World Literature. În: *Iranian Studies*, vol. 48, nr. 3, 2015, p. 313-336, la p. 315-317 și 323. Colecțiile Bibliotecii Academiei Române (B.A.R.) adăpostesc un exemplar manuscris (Ms. oriental nr. 333) al operei lui Firdousi: „*Sah-name, Cartea regilor*”, sec. XIX, hârtie; 573 f.[file]; 360/220 mm. *Scriere ta'lik. Text pe patru coloane în chenar roșu. Legătura în marochin cu ornamente aurite. Manuscrisul conține 77 de miniaturi înfățișând scene de vânătoare, de luptă sau interioare ale palatului regal. Exemplarul a făcut parte din colecția familiei Gh. Valentin Bibescu*” (Vezi și adresa online https://bibliacad.ro/www_rom/firdousi.html). *Scrierea ta'lik* sau *ta'liq* este un gen de scriere din caligrafia arabă a secolului al X-lea, cu rol de a veni în întâmpinarea subtilităților specifice limbii persane. *Scrierea ta'liq* s-a aflat la mare cinste în lumea elitelor persane până în secolul al XIV-lea, când va fi înlocuită de o altă expresie caligrafică, tot persană, *nasta'liq*, supranumită *mireasa caligrafiei*, cu perioadă de înflorire între secolele al XV-lea și al XVI-lea (IYER, Meena. *Faith and Philosophy of Zoroastrianism*. Delhi, 2009, p. 327).

39. WOODHEAD, C. An Experiment in Official Historiography: The Post of Şehnameci in the Ottoman Empire, c. 1555-1605. În: *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes*, nr. 75, 1983, p. 157-182, la p. 174.

40. Spre deosebire de teza Sinodului de la Calcedon, din anul 451, doctrină oficială în Bizanț – azi cunoscută ca doctrină ortodoxă – conform căreia „*Hristos este Dumnezeu adevărat și om adevărat, întru totul asemenea nouă, afară de păcat*”, erezia monofizită avea în centrul ei ideea ca Hristos a avut o singură fire (*mono-physis*) după Întrupare, deoarece firea/natura omenească a fost absorbită de cea divină, tot așa cum zahărul se dizolvă în apă. Imaginea zahărului absorbit de apă nu era una străină lumii romane și, mai târziu, celei bizantine, deoarece, încă din secolul al VI-lea î.Hr., în cursul expedițiilor suveranului persan Darius, trupele sale au fost mirate că o „*trestie* – trestia de zahăr, necunoscută lor – *dă miere fără ajutorul albinelor*”. Mai târziu, în secolul al IV-lea î.Hr., macedonenii lui Alexandru ce Mare o vor cultiva în Persia și vor introduce zahărul în bazinul Mediteranei (SNODGRASS, Mary Ellen. *Encyclopedia of Kitchen History*. New York, London: Routledge, 2004, p. 145-146).

„dincoace” de poartă, iar Gog și Magog, conducători a douăzeci și patru de regate (cifra sacră 12 x 2) vor cuceri imperiile persan și roman și vor înrobi popoarele. După 940 de ani va apărea un ultim împărat creștin, după care va veni sfârșitul lumii. Până atunci, prin voință divină, lumea civilizată (creștină, în textul legendei, zoroastriană în realitate) își va găsi adăpost în spatele zidului, apoi hunii se vor război cu ea și va fi mare vărsare de sânge. Chiar înaintea sfârșitului lumii – „Că o mie de ani înaintea ochilor Tăi sunt ca ziua de ieri, care a trecut, și ca straja nopții” (Psalmul 89, 4) –, Alexandru va reveni în glorie, domnind biruitor peste întregul pământ⁴¹, iar în timpul său, „s-a pogorât foc din cer și i-a mistuit” atât pe Gog și pe Magog cât și pe acei vrăjmași ai neamului omenesc (hunii), mulți „ca nisipul mării” (Apocalipsa 20, 8-9).

Anii menționați în inscripția lui Alexandru trebuie citați în raport cu cronologia sasanidă. Astfel, după calendarul persan, anul 826 sugerează invazia hunilor din anul 515 al calendarului creștin, care, într-adevăr, au forțat cu succes trecerea prin defileul respectiv, ajungând cu prădăciunile lor până în Armenia, Cappadocia și nordul Mesopotamiei. În schimb, anul 940 sasanid sugerează cea de a doua invazie a hazarilor (sau khazarilor), popor turcic seminomad cu ascendență scită, invazie care a avut loc, în anul 629 după calendarul creștin⁴².

Pe de o parte, invaziile hunilor în nordul Mesopotamiei și în Siria, invazii care au semănat dezastru, au avut drept consecință necesitatea apariției unui personaj de poveste în literatura populară, un erou dintr-un trecut istoric autentic ori asimilat. Creația populară îi va identifica pe Gog și Magog cu forțele răului, iar pe Alexandru cel Mare cu cele ale binelui⁴³. Pe de altă parte, ofensiva Islamului asupra teritoriilor locuite de creștinii din Mesopotamia secolelor al VII-lea și al VIII-lea a dus la apariția unei serii de lucrări din categoria apocalipselor, în care salvatorul mundan, constructorul zidului – echivalentul unui *limes* roman – este Alexandru cel Mare⁴⁴.

În lumea persană, zoroastriană, nu și în cea a mitului (creștin al) lui Alexandru, invaziile hunilor – priviți, sub raport religios, ca trimiși ai lui Ahriman, *spiritul negator* al răului⁴⁵ – au subrezit serios teza oficială sasanidă a invincibilității imperiului *Eranšahr*, „Imperiului iranienilor”, aici prin „iranieni” înțelegându-se sasanizii care clamau a fi descendenți ai legendarilor regi din *Avesta*, cartea sacră a zoroastrismului, nu un conglomerat etnic⁴⁶. Regi legendari care și-au guvernat înțelept supușii și au domnit un număr impresionant de ani, precum Yima ori Jamshid, cu o domnie de 616 ani și șase luni⁴⁷.

41. DONZEL, Emeri van; SCHMIDT, Andrea. *Op. cit.*, p. 18-21.

42. Ibidem, p. 20-21. Când, în aprilie 224 d.Hr., dinastia regatului parților a fost înlocuită de o nouă familie de suverani, cea a sasanizilor, noul monarh, Ardașir I, a abolit vechiul calendar babilonian, înlocuindu-l cu cel zoroastrian (BURGES, Richard W. *Studies in Eusebian and Post-Eusebian Chronography*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 1999, p. 298-300).

43. Ibidem, p. 16.

44. Ibidem, p. 22. Stadiul final al cuceririi Persiei de către arabi s-a desfășurat în perioada Califatului Omeiad, încheindu-se în anul 651 (SHAW, Jeffrey M.; DEMY, Timothy J. (eds.). *War and Religion. An Encyclopedia of Faith and Conflict*. Vol. I, A-G. Santa Barbara/Ca.; Denver/Co., 2017, p. 592). S-a prăbușit un imperiu, cel sasanid, fondat în secolul al III-lea d.Hr., mai precis în anul 224, când Ardașir, după capturarea și executarea ultimului rege al parților, va fi încoronat în noua capitală, Ctesiphon, el adoptând titulatura de *rege al regilor*, echivalentă titlului de împărat (SAUER, Eberhard W. (ed.). *Sasanian Persia. Between Rome and Steppes of Eurasia*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2017, p. 260-262).

45. IYER, Meena. *Op. cit.*, p. 51; ELIADE, Mircea; CULIANU, Ioan Petru. *Dicționar al religiilor*. București: Humanitas, 1993, p. 271.

46. PAYNE, Richard. The Reinvention of Iran: The Sasanian Empire and the Huns. În: MAAS, Michael (ed.). *The Cambridge Companion to the Age of Attila*. Cambridge: Cambridge University Press, 2014 p. 283-299, la p. 284; cf. CHRISTENSEN, Artur. *L'Iran sous les Sassanides*. Copenhaga, 1936, p. 200-235.

47. KIA, Mehrdad. *The Persian Empire. A Historical Encyclopedia*. Vol. II. Santa Barbara/Ca., Denver/Co., 2016, p. 1-16.

CĂRȚILE,
O ISTORIE

Translatio studii: „Alexandria”, de la prima ediție, tipărită la Sibiu, în 1794, la câteva dintre versiunile ...
Constantin Ittu





Legende sunt confirmate de săpăturile arheologice, care vin să completeze informațiile care au străbătut secolele, despre existența unui zid, de fapt, a unui complex defensiv impresionant, *Marele zid de la Gurgan*, ridicat de persanii dinastiei sasanite, în a doua jumătate a secolului al V-lea. *Gurganul* a fost o manifestare vizibilă a puterii dinastiei sasanide, el reprezentând, nu doar simbolic, ci și politico-religios, granița dintre *Eranshahr* și barbarie⁴⁸. Astfel, un erou din *Avesta* (*yasht* 8, 6)⁴⁹ trage cu arcul, iar locul unde se-nfige săgeata marchează limita de est a Imperiului Persan⁵⁰. Or, scena aceasta din textul sacru ne duce cu gândul la *riturile de trecere*, în cadrul cărora interdicția de a pătrunde într-un teritoriu străin – și, invers, de a permite „străinului” să vină în teritoriul „nostru” – are un caracter magico-religios. Iar când vorbim de poartă – fie despre una reală, din vremea sasanizilor, fie de cea legendară, pusă de Alexandru cel Mare – „*avem de-a face cu un sinonim arhaic al limitei exterioare a domeniului spiritual*”⁵¹.

Cele două versiuni egiptene ale *Romanului lui Alexandru*, ambele în limba coptă, trimit la *Königsnovelle*, un termen introdus de egiptologul german Alfred Hermann⁵², care prezintă personajele – oricare ar fi ele – ca pe niște eroi supraumani⁵³. Este posibil ca variantele despre acel ultim faraon egiptean, anterior cuceririi persane, să fie legate de o povestire scrisă în demotică – scriere egipteană care a precedat-o pe cea coptă – cunoscută ca *Visul lui Nectanebo*⁵⁴.

48. BALL, Warwick. *Rome in the East: The Transformation of an Empire*. London: Routledge, 2016, p. 365.

49. Un *yasht* este un imn sacru, parte al unui mănunchi de douăzeci și una de astfel de creații poetice cuprinse în scrierea sacră *Avesta*, creații poetice dedicate unui număr egal de zeițăți din panteonul zoroastrian (Mithra, Anahita etc). Fiecare *yasht*, luat separat, poate fi rostit ca rugă personală de orice credincios, fie el preot sau laic, bărbat sau femeie (JONG, de A. *Traditions of the Magi. Zoroastrianism in Greek and Latin Literature*. Leiden: Brill, 1997, p. 118, n. 140).

50. PAYNE, Richard. *Op. cit.*, p. 293-294.

51. GENNEP, Arnold Van. *Riturile de trecere*. Iași: Polirom, 1996, p. 26-29. În 1909, Van Gennep va numi riturile care însoțesc căsătoria și moartea „*rituri de trecere*”, iar mai târziu, în 1972, René Girard le va defini ca „*rituri de fixitate*”, cu precizarea că, încă din 1895, folcloristul român Simion Florea Marian nota: „*cele mai însemnate momente din viața omului sunt nașterea, nunta și înmormântarea*”, aici fiind inclus și botezul negru, al copiilor născuți morți (ȘTIUCĂ, Narcisa Alexandra. *În pragul lumii albe*. București: Centrul Național de Conservare și Valorificare a Tradiției și Creației Populare, 2001, p. 5-7; cf. GIRARD, René. *Violența și sacrul*. București: Nemira, 1995; MARIAN, Simion Florea. *Înmormântarea la români: studiu etnografic*. București: Editura Grai și Suflet, 1995, p. 5). Folcloristul român Simion Florea Marian (1847-1907) a trăit într-o perioadă în care, în Bucovina natală – în ducatul Bucovinei, provincie a Imperiului Habsburgic –, interesul pentru etnografie a luat un impetuos avânt. Nu a fost un fenomen izolat, local, ci un nou curent în lumea central-europeană, inițial doar în cea de expresie germană, un curent cultural devenit știință, care a îmbogățit limbajul cu doi termeni: *Wolkskunde*, înțeles ca „folclor”, respectiv *Wölkerkunde*, echivalent pentru „etnologie” (DOW, James R.; BOCKHORN, Olaf. *The Study of European Ethnology in Austria. Progress in European Ethnology*. Ashgate, 2004, *passim*). Structura multiethnică a ducatului Bucovinei – un microcosmos al Imperiului, la fel ca Banatul ori Ardealul – a declanșat interesul austriecilor, ucrainenilor, rușilor, polonezilor și, nu în ultimul rând, românilor trăitori pe acele meleaguri pentru domeniul etnologiei. Lui S. Fl. Marian i s-au adăugat și alte nume precum Ion G. Sbiera, Dimitrie Dan, Elena Niculiță-Voronca, L. Bogdănescu, Arthur Gorovei ori Tudor Pamfile (MOISEI, Antonie. *Privire generală asupra istoriografiei dedicate etnografului Simion Florea Marian*. În: *Codrul Cosminului*, nr. 10, 2004, p. 217-224, la p. 217-218; Idem. Ștefan cel Mare în paginile colecțiilor etnofolclorice culese de S. Fl. Marian și succesorii săi (a doua jumătate a secolului al XIX – prima jumătate a secolului XX). În: *Ibidem*, 75-77).

52. HERMANN, Alfred. Die Ägyptische Königsnovelle. În: *Leipziger Ägyptologische Studien*, nr. 10. 1938, p. 11-20.

53. LOPRIENO, Antonio. The “King’s Novel”. În: LOPRIENO, Antonio (ed.). *Ancient Egyptian Literature. History and Forms*. Leiden, New York, Köln: Brill, 1996, p. 277-296, la p. 279-280.

54. RYHOLT, Kim. Nectanebo’s Dream or the Prophecy of Petesis. În: BLASIUS, A.; SCHIPPER B. (eds.). *Apokalyptik und Ägypten*. Leiden: Brill, 2002, p. 230-231.

De reținut că, după celebra scriere hieroglifică, Egiptul Antic a dezvoltat scrierea hieratică, privită sau numită *scrierea de mână* a hieroglifelor. A urmat scrierea demotică – pe care egiptenii înșiși o numeau *sekh shat*, cu sensul de „scriere pentru documente”, folosită preferențial la curtea faraonilor din timpul celei de-a XXVI-a dinastii – după care, din perioada elenistică, s-a folosit scrierea coptă, alcătuită după modelul alfabetului grecesc. Nu este mai puțin adevărat că au fost secole întregi în care tipurile de scriere enumerate au coexistat⁵⁵.

Trebuie reținut faptul că istoria cunoaște două cuceriri persane ale Egiptului Antic: prima, după dinastia a XXVI-a, deja menționată, când Egiptul devine pentru prima dată satrapie, între anii 525 și 402 î.Hr., iar a doua, după detronarea faraonului celei de a XXX-a dinastii, Nectanebus, personajul amintit aici, când fostul regat a fost administrat, tot așa, prin intermediul unui *hshtrpn* („satrap” în egipteană) – *khsathrapavan* în persană⁵⁶ –, între 343 și 332 î.Hr. În acest ultim an, Alexandru cel Mare, cucerind Egiptul, intră victorios în Heliopolis⁵⁷.

Când amintesc cele două relatări în limba coptă, specialiștii o intitulează pe una *Romanul lui Alexandru*, iar pe cealaltă *Romanul lui Cambise* sau al lui *Cambyses*. În cazul *Romanului lui Alexandru* se pare că, la nivelul secolului al VI-lea, s-a tradus un text din greacă în coptă, text care, în următoarele secole, a devenit o operă de sine stătătoare. Manuscrisul aflat inițial într-o mănăstire egipteană avea două sute douăzeci de pagini cu aproximativ treizeci și șapte de capitole, iar după toate probabilitățile fiecare capitol cuprindea un motto cu citate biblice. Comentariile târzii la acest text vorbesc despre „*Aluxantros*” (evident, *Alexandros*), ca fiind *perro* („rege” în vechea coptă)⁵⁸, cuvânt care vine din limba egipteană faraonică, din *pr-c3* („faraon”)⁵⁹.

Fragmentele de manuscris ajunse până în zilele noastre ni-l înfățișează pe Alexandru printre elamiți și modul în care acesta, deghizat fiind, constată fidelitatea macedonenilor săi și perfidia suveranului persan. Trădând o puternică influență creștină, Alexandru ne este înfățișat în apropierea celor patru râuri care străjuiesc raiul – așa cum aflăm din Vechiul Testament, anume că „*din Eden ieșea un râu, care uda raiul, iar de acolo se împărțea în patru brațe*” (*Facerea* 2, 10). Apoi, el se află în compania brahmanilor indieni și, spre final, aflăm amănunte despre asasinarea lui, prin otrăvire, în Babilon. Adevărata cauză a morții – a murit de malarie, în urma unui complot ori din alte cauze, nu se știe – a fost, pentru secole bune, subiect de presupuneri, trezind interesul toxicologilor, al medicilor

55. GRIFFITH, F. *Catalogue of the demotic papyri in the John Rylands Library, Manchester with facsimiles and complete translation*. Vol. III. Manchester, London, 1909, p. 11.

56. ELAYI, Josette; SAPIN, Jean. *Beyond the River. New Perspectives on Transeuphratene*. Sheffield: Sheffield Academic Press, 1998, p. 16.

57. KLOTZ, David. Persian Period. În: GRAJETZKI, Wolfram; WENDRICH, Willeke (eds.). *Encyclopedia of Egyptology*. Los Angeles: UCLA, 2015, p. 1-24, la p. 1-8; cf. KLINKOTT, Hilmar. *Der Satrap: Ein achaimenidischer Amtsträger und seine Handlungsspielräume*. Frankfurt am Main: Verlag Antike, 2005.

58. În schimb, în vocabularul limbii copte contemporane, „rege” este *ouro* [uro], dar se scrie cu articolul hotărât *pi* și fără spațiu între cuvinte, adică *piouro* (pi+ouro); tot așa, *piswma* (pi+soma) „trupul”, *pi'snof* (pi+esnof) „sânge”, *piagios* (pi+agios) „sfântul”; articolul hotărât pentru feminin este *ti*, motiv pentru care „mama” (nu „mamă”) se scrie *timav* (ti+mav) (ISSAK, Nabil S. *Coptic Language*. s. 1., 2006, p. 7; TOOMEY, Jeremy. *Modern Spoken Coptic and Community Negotiation of Linguistic Authenticity*. Albuquerque: The University of New Mexico Press, 2015, p. 23).

59. SELTEN, Daniel L. Guardians of Chaos. În: *Journal of Coptic Studies*, nr. 13, 2011, p. 117-155, la p. 120-121; REINTGES, Chris H. The Old and Early Middle Egyptian Stative. În: GROSSMAN, Eitan; HASPELMATH, Martin; RICHTER, Tonio Sebastian (eds.). *Egyptian-Coptic Linguistics in Typological Perspective*. Berlin, München, Boston: De Gruyter, 2015, p. 387-455, la p. 432-437.





legiști și al criminologilor, încă din secolul al XIX-lea⁶⁰. Autorul acestei producții literare trebuie să fi fost un călugăr, deoarece el nu scapă prilejul de a introduce martiri ori scene apocaliptice, în vreme ce pe Alexandru îl portretizează ca profet, martir și prevestitor al lui Hristos⁶¹.

Din *Romanul lui Cambise* au ajuns până la noi doar fragmente, mai precis șase foi de pergament în stare de conservare proastă, datate, cu aproximație, în secolele al VIII-lea sau al IX-lea. Fragmentele, care nu au păstrat nici introducerea și nici finalul *Romanului*, au fost publicate pentru prima dată în 1899 de Heinrich Schäfer, sub titlul *Istoria lui Cambyses în limba coptă*⁶².

Din fragmentele respective aflăm că suveranul persan Cambise le-ar fi trimis o epistolă egiptenilor, cerându-le să se răscoale împotriva faraonului. Epistola a rămas fără ecou, locuitorii Văii Nilului având încredere, atât în faraon, cât și în zeitatea care îl ocrotea și le proteja țara – boul Apis, zeitatea din Memfis. Știm toate acestea din scrisoarea de răspuns a egiptenilor către Cambise (529-522 î.Hr.), cu mențiunea că numele suveranului persan este înlocuit cu cel al lui Nabucodonosor al II-lea al Babilonului (605-562 î.Hr.), cel care, cu secole în urmă, i-a târât în robia babiloniană pe evrei. La sugestia sftenicilor, care l-au avertizat pe Cambise că egiptenii sunt viteji și luptă ca lei, regele le trimite o scrisoare falsă, ca din partea faraonului, în care sunt invitați să participe în număr cât mai mare la sărbătoarea religioasă închinată bouului Apis. Intenția era ca persanii să-i surprindă dezarmați pe egipteni și să-i cucerească fără luptă. Însă egiptenii nu au încredere în scrisoarea lui Nabucodonosor – numai spre final re apare numele suveranului persan Cambise – „regele Asiriei”, cum este el menționat. Ei strâng o oaste puternică, pregătită să înfrunte dușmanul, o oaste pusă sub conducerea faraonului Apries (588-568 î.Hr.) – iar aici textul se sfârșește. Din istorie știm că faraonul Apries va avea o soartă amară, el fiind detronat de uzurpatorul Amasis (568-525), va fi întemnițat și, la scurt timp, va fi ucis⁶³.

Chiar dacă nu există date despre autor, cercetătorii susțin că a fost un scriitor creștin, aproape cu certitudine un călugăr, dovada fiind schimbarea numelui invadatorului real/istoric, al lui Cambise, cu cel al unui suveran blamat în Sfânta Scriptură⁶⁴. Sursele sale au fost atât Herodot, pe care nu-l urmărește sau nu-l transpune cu fidelitate în textul său, cât și *Cartea lui Ieremia*, din Vechiul Testament: „Cuvântul care a fost către Ieremia [...] în anul întâi al lui Nabucodonosor, regele Babilonului” (Ieremia 25, 1).

Se afirmă că versiunea etiopiană, în limba ge'ez, în care se împletesc scene din *Legenda siriacă a lui Alexandru* cu variante fragmentare ale *Romanului lui Alexandru*, a apărut cândva între secolele al XIV-lea și al XVI-lea și a avut ca text-sursă, versiunea în limba siriacă, însă cu mențiunea că traducerea s-ar fi făcut nu direct din aceasta, ci dintr-o variantă intermediară din secolul al IX-lea

60. BARLETTA, Vincent. *Death in Babylon. Alexander the Great and Iberian Empire in the Muslim Orient*. Chicago, London: Chicago University Press, 2010, p. 173.

61. SELDEN, Daniel L. The Coptic Alexander Romance. În: ZUWIYYA, David (ed.). *A Companion to Alexander Literature in the Middle Ages*. Leiden: Brill, 2011, p. 133-156.

62. HABAJ, Michal. Some Notes on the Historical Background of the Cambyses Romance. În: *Vestnik drevney istorii/ Journal of Ancient History*, vol. 78, issue 3, 2018, p. 629-643, la p. 630; cf. SCHÄFER, Heinrich. *Bruchstück eines koptischen Romans über die Eroberung Aegyptens durch Kambyzes*. Berlin, 1899, 727-744.

63. MCKENZIE, John L. *Dictionary of The Bible*. New York: Macmillan, 1965, p. 369.

64. HABAJ, Michal. *Op. cit.*, p. 631.

în limba arabă⁶⁵. Specialiștii insistă asupra faptului că ar fi vorba de una din variantele târzii, din moment ce nicio versiune arabă *completă* a textului despre Alexandru cel Mare, avându-l autor pe Pseudo-Callisthenes, nu a fost identificată⁶⁶.

Nu este mai puțin adevărat că povești ori legende despre Alexandru Macedon au pătruns în lumea arabă, încă din jurul anului 514 d.Hr. Pentru unii autori arabi, al-Iskandar (Alexandru) a fost un *nabi* („profet”), pentru alții chiar *wali Allah* („prietenul lui Dumnezeu”), motiv pentru care al-Tabari, autor din secolul al IX-lea, l-a menționat în lucrarea sa, *Ta'rikh* (Anale). Povești și istorisiri despre Alexandru au circulat, inițial oral⁶⁷, în Mecca și Medina, înainte de fi fixate în scris în *Coran*. Oralitatea lumii arabe a înflorit încă din epoca preislamică – definită în perioada coranică, drept *jahiliya* sau „vremea ignoranței” –, când aproape fiecare trib își avea poetul său, numit *sha'ir* și considerat ca inspirat de zei atunci când compunea ori recita. De înțeles această perspectivă, din moment ce fiecare *sha'ir* – asociat ori nu cu un *rawi*, („rapsod”, pl. *rawis*) – era memoria vie a tribului său, era istoricul neamului său⁶⁸. Oralitatea sugera prezența imperativului *iqra* al verbului *qara'a*, care însemna, într-o fază inițială, *a recita*; numai ulterior va primi (și) înțelesul de *a citi*⁶⁹.

În cartea sfântă a lumii musulmane, regele Macedoniei este numit „*Du-l-qarnayni*” sau „*Du al-qarnayni*”, adică „cel cu două coarne”, expresie ce trebuie privită pozitiv, laudativ chiar, un supranume al viteazului Alexandru în universul arab⁷⁰. *Coranul* ne prezintă, în sura *Al-Kahf* (Grotă), solicitarea năpăstuiților sorții adresată tânărului cuceritor: „*Ei spuseră: „O, Du-l-qarnayni! Gog și Magog seamănă stricăciune pe pământ. Îți putem plăti un haraci ca să ridici un zăgaz între noi și ei?”/ El spuse: „Puterea pe care mi-a dăruit-o Domnul meu este binele. Ajutați-mă cu tărie și voi face între voi și ei un zid./ Aduceți bucăți de fier până ce golul dintre cei doi munți va fi umplut’/ [...] Gog și Magog nu se vor putea cățara pe acest zid și nici nu-l vor putea găuri”* (Coran 18, 83-98).

În universul literaturii populare etiopiene se întâlnesc (cel puțin) șapte variante legate de faptele lui Alexandru, toate scrise în limba ge'ez, limba de cult a bisericii etiopiene. Una dintre variante, *Zena Eskender* (Istoria lui Alexandru cel Mare), datează de la sfârșitul secolului al XIV-lea și este o realizare literară autentic etiopiană, nu o copie după originalul grecesc al lui Pseudo-Callisthenes. Cu toată nota de autenticitate (reală), *Zena Eskender* trădează dependența literaturii etiopiene, de literatura creștină, atât de limbă arabă, cât și de limbă coptă din Egipt, dependență începută încă din secolul al XIII-lea. Această caracteristică îi va creiona lui Alexandru cel Mare, trăitor în secolul al IV-lea î.Hr., o imagine profund religioasă, religios-creștină, una aflată la mare distanță de adevărul istoric⁷¹.

65. DOUFIKAR-AERTS, Faustina. “The Last Days of Alexander” in an Arabic Popular Romance of Al-Iskandar. În: PANAYOTAKIS, Stelios; ZIMMERMAN, Maaïke; KEULEN, Wytse (eds.). *The Ancient Novel and Beyond*. Leiden, Boston: Brill, 2003, p. 23-36, la p. 24-25.

66. STONEMAN, Richard. Alexander the Great în Arabic Tradition. În: *Ibidem*, p. 3-22, la p. 4-5.

67. DOUFIKAR-AERTS, Faustina. Sirat Al-Iskandar: An Arabic Popular Romance of Alexander. În: *Oriente Moderno*, N. S., an 22 (83), nr. 2, 2003, p. 505-520. Cuvântul arab *sirah*, împrumutat din ebraică, din *shirah*, înseamnă deopotrivă „cânt”, „cântec” sau „poem” (SCHIPPERS, Arie. *Spanish Hebrew Poetry and the Arabic Literary Tradition. Arabic Themes in Hebrew Andalusian Poetry*. Leiden, London, Köln: Brill, 1994, p. 52).

68. HERZOG, Thomas. Orality and the Tradition of Arabic Epic Storytelling. În: REICHL, Karl (ed.). *Medieval Oral Literature*. Berlin, Boston: De Gruyter, 2011, p. 627-652, la p. 627-628.

69. *Ibidem*, p. 630.

70. *Coranul*. Traducere din limba arabă, introducere și note de George Grigore. București: Herald, 2010, p. 488.

71. KOTAR, Peter Christos. The Ethiopic Alexander Romance. În: ZUWIYYA, David. *Op. cit.*, p. 157-175, la p. 157.





Există însă și o variantă etiopiană a *Romanului lui Alexandru*, o traducere în limba ge'ez, realizată în secolul al XIV-lea, după versiunea siriacă a originalului grecesc a lui Pseudo-Callisthenes. Este, de departe, textul cel mai mare, lungimea sa echivalând cu suma tuturor celorlalte șase variante descoperite. În acest text, adevărul se împletește cu ficțiunea, „căci noul și neobișnuitul exercită mai mult farmec asupra spiritului decât interpretările obișnuite”⁷².

În plus, textul acesta nu începe cu faptele faraonului Nectanebus, ca în precedentele variante, în greacă și siriacă, ci cu o rugăciune adresată Divinității pentru milostivire și pentru ajutor în a povesti viața lui Alexandru așa cum au transmis-o înțelepții: „Așternem în scris ceea ce înțelepții au consemnat la vremea lor [...], stăpânirea sa asupra întregului pământ și drumurile parcurse de el până la marginile acestuia, călătoriile sale pe mare până în locuri până atunci neajunse de fire omenească, umbletele sale prin văzduh, pogorârea sa în [țara] întuneric[ului], și călăuzirea sa spre locuri pe care i le-a arătat Domnul, precum și mărețele sale fapte ori înfăptuiri”⁷³.

Or, rândurile de mai sus trimit spre un Alexandru cel Mare creștin, al cărui sfetnic este (un) Aristotel creștin, o trimitere cu referințe biblice, unde, la invocția psalmică, plină de admirație și smerenie, „Cerurile spun slava lui Dumnezeu și facerea mâinilor Lui o vestește tăria” (Ps. 18, 1), se adaugă mărturia deuteronomică, „Vedeți, vedeți [...] că Eu sunt și nu este alt Dumnezeu afară de Mine: Eu omor și înviez, Eu rănesc și tămăduiesc și nimeni nu poate scăpa din mâna Mea!” (Deuteronom 32, 39)⁷⁴. Este vorba – desigur, în text – despre un Alexandru care, în al doilea său discurs de încoronare, își anunță convertirea la creștinism, după care trimite epistole demnitarilor regatului său – aici nu mai apare cu numele Alexandru, ci cu numele său din Coran, *Du-l-qarnayni* – invitându-i să facă același gest. Întâlnim și un element inedit – inexistent în versiunile greacă și siriacă –, anume că, înaintea morții sale, Alexandru trimite daruri în bani bisericilor din Egipt, în situația în care, în economia lucrării, Alexandria Egiptului ocupă un loc privilegiat. Or, specialiștii în domeniu văd în detaliul menționat, o adevărată „egiptenizare” a versiunii etiopiene.

Alexandria Egiptului este menționată în două situații în acest *roman popular*, odată ca fiind „cucerită” de Alexandru, iar a doua oară ca fiind „fondată” de el. Prima situație are rolul de a sublinia vechimea orașului – cu mult anterioară venirii macedonenilor în Egipt –, o vechime atât de mare încât Alexandru află de la un înger că Adam, după alungarea din Rai, și-ar fi găsit adăpost în acest oraș⁷⁵.

Iar aceasta nu e totul, în *Shahnama/Shahnameh*, datată tradițional în jurul lui 400 AH [Anul Hegirei] sau 1010, în cronologie clasică, Firdousi – poetul național al persanilor, dar trăitor sub stăpânire arabă –, îl consideră pe Alexandru, fiul regelui persan Darab și, astfel, fratele vitreg al lui Dara (Darius), un prim mesaj al său fiind acela că persanii nu au fost niciodată cuceriți anterior cuceririi arabe⁷⁶. Ca mesaj secund, relatarea lui Firdousi se încadrează în categoria legendelor asociate

72. ANCELET-HUSTACHE, Jeanne. *Meister Eckhard și mistica renană*. Traducere de Monica Jităreanu, București: Univers Enciclopedic, 1997, p. 38.

73. ASIRVATHAM, Sulochana. The Alexander Romance Tradition from Egypt to Ethiopia. În: *Acta Classica: Proceedings of the Classical Association of South Africa*, Supplement 5, Jan. 2014, p. 109-127, la p. 114.

74. Ibidem, p. 115, n. 26.

75. Ibidem, p. 116.

76. Ibidem, p. 117; OMIDSADAR, Mahmoud. *Poetics and Politics of Iran's National Epic. The Shahnameh*. New York: Palgrave Macmillan, 2011, p. 50-51; PEACOCK, A. C. S. Firdawsi's Shahnama in its Ghaznavid Context. În: *Iran: Journal of the British Institute of Persian Studies*, nr. 56, issue 1, p. 2-12.

schimbărilor de dinastii, schimbărilor politice majore, neavând nimic în comun cu adevărul istoric⁷⁷. Aflăm astfel că Alexandru *nu a devenit*, ci *s-a născut* persan, fiind, ca și Dara (Darius), fiul regelui legendar Darab. Mama lui Alexandru ar fi fost Nahid, fiica regelui Filip – în versiunea persană, rege roman, nu macedonean –, iar Filip i-a oferit-o ca soție lui Darab, regele persan. Nemulțumit de ea din motive asupra cărora nu insistăm, Darab și-a trimis soția înapoi la tatăl ei, în lumea romană. Alungata Nahid era deja însărcinată din scurtul ei mariaj, dar, că să-i acopere rușinea, Filip pretinde că el este tatăl băiatului, dându-i numele Alexandru și desemnându-l moștenitorul tronului Romei. Între timp, Darab se recăsătorește și are un fiu, Dara (Darius), astfel că cei doi viitori monarhi – de altfel, portretizați pozitiv de Firdousi – erau frați vitregi⁷⁸.

Paradoxal sau nu – ca o „*viclenie a istoriei*” (Hegel)⁷⁹ –, există doar o singură mențiune despre Etiopia, cea legată de chiar *fondarea* Alexandriei, când „*țările Egiptului și Nubiei și Etiopiei l-au primit fără luptă*” pe Alexandru⁸⁰. Însă, trebuie remarcat, într-un context mai larg, că secolul al XIV-lea etiopian a fost nu doar cel în care au apărut *Istoria*, respectiv *Romanul lui Alexandru*, ci și secolul vestitei cronici a regilor etiopieni, cunoscută drept *Kebra Nagast* (Cartea slavei regilor Etiopiei), desigur, în limba ge'ez. Această adevărată epopee națională⁸¹, care cumulează tradiții vechi de secole, se încadrează nu numai în categoria miturilor fondatoare, ci își găsește loc și în geografia mentală⁸² a unui popor. Pe scurt, epopeea se dorește a fi o cronică a suveranilor etiopieni, începând cu primul dintre aceștia, cu Menelik, fiul înțeleptului Solomon, regele din Vechiul Testament, și al reginei din Saba, regină care l-a vizitat pe Solomon în Țara Sfântă, venind din ținuturile străvechi etiopiene.

Autorii sau, mai degrabă, compilatorii *Cărții slavei* sau *Kebra Nagast* nu au văzut nimic neobișnuit în faptul că regina din Saba, fecioară fiind, s-a dăruit lui Solomon, deoarece ei erau convinși că Solomon a fost de sorginte divină și, pe cale de consecință, gestul reginei a avut conotații cultice, sacrale, nu senzuale⁸³.

Și astfel, păstrându-ne în zona sacrului – pretins sau autentic – ne întoarcem, închizând cercul și încheind lucrarea, amintind că în *Legenda lui Alexandru*, în limba siriacă, faraonul Nectanebus, substituindu-se zeului Amon, îi va dăruia un fiu reginei Olympia, soția regelui Filip al II-lea al Macedoniei, acel fiu fiind Alexandru.

77. YARSHATER, E. Were the Sasanians Heirs to the Achaemenids? În: *La Persia nel medioevo*. Roma, 1971, p. 517-530.

78. NABEL, Jacob. Alexander between Rome and Persia: Politics, Ideology, and History. În: MOORE, Kenneth R. (ed.). *Brill's Companion to the Reception of Alexander the Great*. Leiden, Boston: Brill, 2018, p. 197-232, la p. 220.

79. GEORGESCU, Ștefan-Dominic. Considerații asupra istoricității în filosofia lui Hegel. În: BOBOC, Alexandru; BACIU, Claudiu; BĂLAN, Sergiu, TĂNĂSESCU, Ion (coord.). *Studii de istorie a filosofiei universale*. Vol. XXII. București: Editura Academiei Române, 2014, p. 162-181, la p. 180.

80. ASIRVATHAM, Sulochana. *Op. cit.*, p. 118.

81. COLIN, Gérard. *La gloire des rois (Kebra Nagast)*. *Epopée nationale d'Ethiopie*. Genève: Patrick Cramer Éditeur, 2002.

82. *Geografia mentală* este o ramură a geografiei umane, aflată în zona de interacțiune dintre geografie și psihologie, obiectul de cercetare al acesteia fiind, printre altele, spațiile mentale imaginate sau virtuale (GRAHAM, Elspeth. What is a Mental Map? În: *Area*, vol 8, nr. 4, p. 259-262).

83. WALLIS BUDGE, E. A. *The Queen of Sheba and Her Only Son Menyelek (Kebra Nagast)*. Cambridge/Ontario, 2000, p. VIII.



Alin-Mihai Gherman

Prima traducere românească din engleză: *Cărare pre scurt pre fapte bune îndreptătoare* (Alba Iulia, 1685)

CĂRȚILE,
O ISTORIEPrima traducere românească din engleză: „Cărare pre scurt pre fapte bune îndreptătoare” (Alba Iulia, 1685)
Alin-Mihai Gherman

În cursul editării lucrării protopopului Ioan Zoba din Vinț, *Cărare pre scurt pre fapte bune îndreptătoare* (Alba Iulia, 1685), traducere după cartea lui Vasarhely Matkó István, *Kegyességek rövid ösvenykeje, mellyen a' kegyesség gyakorlásának derék uttyára sietvén egy jo lelkü uton járo (minek-utánna már véghez vitte Istenével valo szent beszélgetését, az imádságot) tudakozza Ut mutatójától a' kegyes élet uttyát, a' holott az Ut mutató minden karban, nemben és hivatalban lévő embereknek által-utat mutat az Isten előtt kedves, mások előtt becsületes és magokra nézve hasznos cselekedeteknek el-követésére a' Szent Írásból, mellyet szedegetett és fordított angliai nyelvből a' kegyes életre vágyodoknak hasznokra K. Vasarhelyi M. Istvan, f.bányai ecclesiának együgyü tanitoja* (Un scurt drum de fapte evlavioase, pe care un suflet bun, grăbindu-se pe calea cea dreaptă a practicării evlaviei (după ce și-a încheiat sfânta conversație cu Dumnezeu, rugăciunea) învață calea și indică calea unei vieți evlavioase, chiar dacă tot ceea ce arată calea prin oamenii în funcție, neam și slujbă, el arată calea de a realiza fapte care sunt bune cu Dumnezeu, cinstite față de ceilalți și utile pentru tine din Sfintele Scripturi. Pe care le-a alcătuit și tradus din limba engleză în folosul celor care doresc o viață virtuoasă K. Vasarhelyi M. Istvan, un singur profesor [al] bisericii de la Baia Sprie), imprimată la Sibiu în 1666¹, ea însăși traducere mărturisită din engleză („és fordított angliai nyelvből”), am avut prilejul de a face investigații mai ample pentru identificarea sursei traducerii prelatului transilvănean.

Încercări de identificare a sursei au mai fost făcute. De pildă Paul Cernovodeanu² și, apoi, Eugen Pavel³ au identificat (în mod eronat) ca sursă, cartea unui ardent puritan, episcopul de Bangor, Lewis Bayly, cu titlul *The Practice of Piety, directing a Christian how to walk that he may please God* (Practicarea pietății, care-l îndrumă pe creștin cum să pășească pentru a fi pe voia Domnului), tipărită la Londra în 1615 (lucrare care a cunoscut foarte multe reeditări ulterioare și traduceri în limbi

1. Vezi și BITAY Árpád. Angol-magyar-román kapcsolat a XVII századból. În: *Erdélyi Irodalom Szemle*, 1924, p. 61-62.

2. Scientific and cultural contacts between England and the Romanian Lands (1650-1720). În: *Romanian Studies*, vol. II, Leyden, 1972, p. 85.

3. *Carte și tipar la Bălgrad (1567-1702)*. [Cluj-Napoca]: Clusium, 2001, p. 200.



străine⁴). Toth Zsombor⁵ crede că sursa ar fi lucrarea lui John Downname, *A guide to godlynesse or a Treatise of a Christian life shewing the duties wherein it consisteth, the helpes inabling & the reasons parswading vnto it ye impediments hindering ye practise of it, and the best meanes to remoue them whereunto are aded diuers prayers and a treatise of carnall securitie by Iohn Douname Batcheler in Diuinitie and minister of God's Word* (Ghid pentru starea de grație sau tratat pentru o viață creștină, arătând îndatoririle din care constă, ajutorul pe care îl dă & convingerile în ea, impedimentele care îi stau împotriva, practicarea sa, și cele mai bune căi de a le înlătura, unde sunt adăugate rugăciuni zilnice și un tratat de siguranță trupească de John Downname celibatar din Diuinitie și predicator al cuvântului Domnului), apărută la Londra în 1622 (cu mai multe reeditări ulterioare). Sursele propuse aparțin aceleiași mișcări religioase, puritanismul, și au în mare măsură elemente comune care ar lăsa să se înțeleagă că Vasarhely Matkó István a realizat o traducere în care își permite foarte multă libertate prin adăugarea sau omiterea de paragrafe din textul presupusei surse.

Titlul este asemănător cu cel al unei alte cărți puritane foarte populare – a cunoscut până în 1670 mai mult de 50 de ediții, dar și traduceri în limbi străine –, lucrarea lui Arthur Dent, *The plaine-mans path-way to heauen. The second part. Set foorth dialogue-wise, for the vnderstanding of the ignorant. By Arthur Dent, late preacher of the word of God Plaine mans path-way to heaven* (Calea omului simplu către Paradis. Partea a doua. Pentru un dialog plin de înțelepciune, pe înțelesul omului neștiutor. De Arthur Dent, fost predicator al cuvântului Domnului pentru calea spre Paradis a oamenilor simpli) (Londra, 1601). Din lectura cărților lui Dent și Bayly a rezultat mai târziu revelația religioasă a lui John Bunyan (1620-1688)⁶ și lucrarea sa, considerată ca fiind una de referință pentru puritanismul englez, dar și o capodoperă a literaturii engleze a secolului al XVII-lea: eseu și alegoria creștină *The Pilgrim's Progress from This World, to That Which is to Come* (Călătoria pelerinului prin această lume, și ceea ce urmează să se-ntâmples). Tot din ea descinde și lucrarea lui John Downane deja amintită.

Textul lui Dent este construit prin dialogul a patru personaje simbolizând patru ipostaze ale omului laic: „*Philagatus*, id est homo probus et honestus”⁷, „*Asynetus*, id est homo rudis et ineptus”⁸, și „*Antilegon*, id est cavillator seu calumniator”⁹, răspunsurile fiind date întotdeauna de „*Theologus*, seu verbi Dei administer”¹⁰.

Ne aflăm în tradiția literară a dialogurilor inaugurate în literatura elenistică de Lucian din Samosata, care au avut ample ecouri în literatura latină clasică (Cicero) și, mai apropiate de Dent, cunoscutele *Colloquia* ale lui Erasmus din Rotterdam, o amplă posteritate de dialoguri în tot secolul al XVI-lea și al XVII-lea¹¹. Pe același model occidental, dezvoltat din dialogurile lui Platon, Lucian din Samosata, Cicero,

4. Pál Medgyesy a publicat la Debrecen în 1636 o traducere maghiară a textului sub titlul *Praxis pietatis: az kegyesség-gyakorlas, melyben be-foglaltatik, mint kellyen az hivő keresztyén embernek az Isten és a maga igaz ismeretiben nevedni, életét naponként Istennek félelmére intezni, tsendes lelki-ismerettel költeni és futásának el-töltése utan boldogul vegezni. Fordittatot angliai nyelvből.*

5. “What do you read my lord? Words, words, words...”. Translations and Cultural Transfers in Early Modern Eastern Europe: A Case Study. În: *Transregional Reformations in Early Modern Europe*, ed. V. SOEN, A. SOETAERT, J. VERBERCKMOES & W. FRANÇOIS. Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht, 2019, p. 187-204.

6. *John Bunyan*. Disponibil pe Internet la adresa https://en.wikipedia.org/wiki/John_Bunyan, accesat în 25.11.2020.

7. „*Philagatus*, acesta este omul corect și cinstit” (n.aut.).

8. „*Asynetus*, acesta este omul neinstruit și prost” (n.aut.).

9. „*Antilegon*, acesta este omul cârcotaș și calomniator” (n.aut.).

10. „*Theologus*, acesta este împărtașitorul cuvântului Domnului” (n.aut.).

11. Heltai Gáspár a imprimat, de pildă, în 1552 la Cluj: *A reszegsegnec es tobzodasnac veszedelmes vóltárol valo dialogus.*

CĂRȚILE,
O ISTORIE

Prima traducere românească din engleză: „Cărare pe scurt pre fapte bune îndreptătoare” (Alba Iulia, 1685)
Alin-Mihai Gherman





sau, mai aproape în timp, Erasmus din Rotterdam, în literatura română, Dimitrie Cantemir duce un amplu dialog între suflet și materie în *Divanul sau gâlceava înțeleptului cu lumea* (Iași, 1698) Tot din această tradiție s-au dezvoltat în literatura religioasă catehismele, texte care expun dogme și principii dialogate.

Lucrarea lui Arthur Dent a fost model și pentru cartea lui Robert Hill *The path-vvay to pietie: Containing, 1. Christs prayer expounded; 2. A communicant instructed; 3. A direction to liue well.; 4. A direction to die well* (Calea spre pietate: conținând, 1. Prezentarea rugăciunii lui Hristos; 2. Instruirea celui care comunică; 3. O cale de a trăi corect; 4. O cale de a muri corect) tipărită la Londra într-o ultimă ediție antumă în 1629¹². Integral sau doar secțiuni ale acestei cărți au cunoscut mai multe reeditări și traduceri. Partea a treia și a patra a cărții este constituită de un dialog între două personaje simbolice: „Euclidascalus, A Teacher of Prayer”¹³ și „Phileuches, A lover of Prayer”¹⁴. Întrebările fiind notate ca atare: „Quest.”, i.e. question/ întrebare, respectiv: „Answ.”, i.e.: answer/ răspuns. Aceasta este, după părerea noastră, sursa directă a textului tipărit în 1666 la Sibiu de Matkó.

Confruntarea textului lui Robert Hill cu cel al lui Vasarhely Matkó István ne arată că cel din urmă a tradus în *Kegyés cselekedetek rövid ösvenykeje ...* doar o secțiune a textului, respectiv partea a treia a cărții, *A Direction to Christian Life both in our general and particular callings* (Calea spre o viață creștină, atât ca înclinații generale, cât și personale)¹⁵. La fel de strictă este și traducerea românească oferită de Ioan Zoba din Vinț.

O comparare a textului englez¹⁶ cu cel românesc ne dovedește că și Ioan Zoba din Vinț a urmat, prin intermediul versiunii maghiare a lui Vasarhely Matkó, planul general al discursului din textul lui Hill cu strictețe și a respectat cu rigurozitate textul în sine. Ceea ce găsim în plus în textul maghiar sunt argumentările afirmațiilor generale cu trimiteri la textul biblic. Ne întrebăm dacă ele provin din vreuna din edițiile textului englez sau îi aparțin lui Matkó:

HILL: „Question: Now I see that you remember much concerning praying and communicating, what you must observe in your Christian practice?”

Ans.: As I am bound to pray continually, so I am bound to watch continually, that neither by Satans sublety or the word’s wanity, or my own security, I be not surprise.”

CĂRARE PRE SCURT: „1. Întâiu: Întrebarea călătorului: După ce m-am rugat lui Dumnezeu, din ce voiu cunoaște că faptele mele pot fi bune?”

Răspunsul povățuitorului: De aicea vei cunoaște cum că așa ești datoriu cu prevegheare neîncetată, ca și cu rugăciune neîncetată (*Mathei, 24, stih 42: /^{lv} „Derept, însă, prevegheați, că nu știți în care ceas Domnul vostru va veni”;* Și iară, cap 25, stih 13: „Derept aceea, prevegheați-

12. Prima ediție intitulată: *The Pathway to Prayer and Pietie contayning an Exposition of the Lord’s Prayer ... A Preparation to the Lord’s Supper, with M. Zanchius Confession concerning that Sacrament; A Direction to a Christian Life ... An Instruction to Dye Well, and J. S[y]lvester] his Elegie upon the Death of... Mistris M. H(ill), etc.* apărută în cinci mici volume la Londra între anii 1615-1616.

13. „Euclidascalus, un îndrumător al rugăciunii” (N.N.: credinței) (n.aut.).

14. „Phileuches, un iubitor al rugăciunii” (N.N.: credinței) (n.aut.).

15. Cealaltă parte, *A Direction to die well*, nu a fost tradusă (n.aut.).

16. Am avut acces integral doar la o ediție fotostatică (copyright 2019 by HardPress) a reeditării din 1847 a ediției princeps: *the Pathway to Piety. The second volume, containing A direction to a Christian Life, both in our general and particular callings. An introduction to die well. With divers Consolations, Prayers, and Thanksgivings fit for this Treatise*, London, printed in the year 1629. Reprinted for William Pickering, 1847. O eventuală confruntare cu ediția princeps sau cu alte reeditări din prima jumătate a secolului al XVII-lea ar putea aduce nuanțări cercetării noastre.

vă, nu știți zua, nice ceasul în care Fiul Omenesc va veni”), așa cum nice hienliia cea ascunsă a satanei, nice cucernicia păgubitoare a lumii, nice hrăbiriia trupului tău pre tine să nu te amăgească.”

HILL: „Quest.: Why ought you thus to watch?

Ans.: 1. Because I walk in the presence of God (Prov. 6.21). 2. Because I waki among many occasions of sin (1 John 2.16). 3. Because of myself I am shiftless to avoid them. 4. Because I can go about no good things, but either Satan, or my lust, will be ready to molest me (1 Thess. 3.10). 5. Because many excellent men have fallen very grievously, for want of watchfulness (Gen. 9.11; 2 Sam. 11.2,3). 6. If I can thus watch without consing, I shall get in each action a pice of a good conscience, wich is the greatest level in the world (Acta 23.2) 7. I shall be ready for any temptation, especialy for death and the day of judgement (Luke 2.29 and 21.36). 8. I shal be sure to do not such thing, whereof I cannot give an account to God (Luke 19.14,16). 9. I shal stop the mouth of mine adversaries when they call in question my righteous dealings. 10. I shale cause my religion to be well spoken of wilst, others observe my godly conversation (Mat 5.16; 2 Pet. 2.12).”

CĂRARE PRE SCURT: „22. Î[nțrebarea] c[ălătoriului]: Pentru ce trebuie așa ca să mă preveghezu?

R[ăspunsul] p[ovățuitorului]: 1. Pentru aceea că înainte ochilor lui Dumnezeu sânt toate, căile tale, Carele toa²te căile a tuturor le socoteaște (*Pricea 5, stih, 21*). 2. Că pururea îmblî prin multe primejdii a păcatelor, că tot ce e în lume pohta trupului iaste și desfătarea ochilor și fãliia vieții (*Ioan, cap 2, stih 16*). 3. Că într-alt chip foarte ai fi neputincios spre încungiurarea a multor răutăț (*Math. 26, stih 41: „Prevegheați și vă rugați ca să nu intrați în ispită, că sufletul e gata, iară trupulu-i slab”*). 4. Că nice odată de lucru ^{2v} așa bun nu te poți prinde cum au satana au această lume, au firea ta cea zdrobită pre tine să nu te smintească și să te împiadece (*2 Solun., cap 2, stih 18: „Am vrut să viu cătră voi (eu, Pavel), iară satana m-au smintit”*; *Zahariia, cap 3, stih 1, 2: „Satana sta de-a dreapta lui și să împizmiia cu el”*). 5. Că încă și oamenii lui Dumnezeu cei sfinți, Noe (*Bitie, cap 9, stih 22*), Lot (*Bitie, cap 19, stih 32*), David (*2 Samuil, cap 11, stih 2, 3 ipoci*), Solomon ^{2r} (*1 Țarstvo, cap 11, stih 101*) au căzut când s-au părăsit de prevegheare. 6. Că cu preveghearea deșteptată vei dobândi pacea cea blagoslovită a cunoștinței sufletului, carea iaste comoară mai scumpă în lume (*Deaanie, 23, stih 1: „Eu (Pavel), cu toată cunoștința bună am slujit lui Dumnezeu până într-această zi”*). 7. Că așa mai lesne vei putea sta împotriva tuturor ispitelor și așa vei putea fi gata și pre moarte și pre dare de samă la zua giudețului. Așa s-au păzit Iosif de ^{2v} curvie (*Bitie, cap 39, stih 9, 10*) zicând: „Cum aș face acest rău mare și aș greși lui Dumnezeu?”. Și iară: Luca, 21, stih 36: „Prevegheați că așa veți scăpa de toate ce sânt venitoare”). 8. Că într-alt chip nu vei putea da samă lui Dumnezeu de pre talantul ce Ț-au dat (*Ceteaște la Luca, cap 19, stih 15, 16, ipoci*). 9. Că așa vei putea astupa gurile pizmașilor tăi, carii hulesc viața ta (*1 Samuil, cap 21, stih 2: „Și zise Saul: ‘Greșit-am, întoarnă-te înapoi, ^{2r} fiul meu, Davide. Iaca, eu am făcut nebuneaste și foarte tare am greșit!’”*). 10. Că așa vor lăuda toț legea ta de vei purta grije bună pre viața ta și pre traiul tău cu alții (*Math., cap 5, stih 16: „Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor; ca să văză faptele voastre ceale bune și să proslăvescă pre Tatăl vostru cela ce iaste în ceriure”. Și, Iară, Pătru, cap 2, stih 1, 2 – ceteaște –*”).

La fel se poate ilustra fidelitatea traducerii tipăriturii românești și în alte secțiuni ale cărții:

HILL: „Quest.: What duties are your children to perform to you and your wife?

Ans.: They ought: 1 To obey us in things lawfull (Eph. 6.1,2). 2. To reverence us as the authors of their being. 3. To acknowledge us, be we never so poor. 4. To endure our corrections patiently and

CĂRȚILE,
O ISTORIE

Prima traducere românească din engleză: „Cărare pre scurt pre fapte bune îndreptătoare” (Alba Iulia, 1685)
Alin-Mihai Gherman





though we have imperfections, to bear with them. 5. To be content with our provision for them (Philip. 4.11). 6. To seek all means by which they may credit us. 7. To behave themselves so as they may credit us. 8. To be sorry when we be disgraced. 9. To follow us as well in the practice of piety and goodlines, as in the inheritance of our goods and lands (Eph. 5.1). 10. Not to do attempt, or enterprise anything of weight or importance, without our advise, consent, or approbation. Now all these duties they shall practise the better, if they will but consider the great cares, pains, and charges we have been at in their education, and bringing up, which they shall best know when God sends them children of their own.”

CĂRARE PRE SCURT: „25 Întrebarea] c[ălătorului]: Dară feciorii cu ce li să cade cătră părinții lor, carii așa bine îi țin și-i cresc pre ei?

R[ăspunsul] p[ovătuitorului]: 1. În toate lucrurile dumnezeiești cinstitute și de folos să fie cătră părinții lor cu îngăduință deplin (*Efeseani cap 6, stih 1, 2*: „Feciori, ascultați pre părinții voștri în Domnul”). 2. Cinste cuvioasă părinților să le dea, pentru că nu numai hrănitori și crescători le sânt, ce însă și începerea ființei după Dumnezeu de la părinți le iaste (*Ecleziast 3, stih 2; Tobie 4, stih 3, 4*: „Pre mumă-ta nu o urî, ^{61r} ce în toate zilele vieții tale cinsteaște-o pre ea; fiule, adu-ț aminte cu câtă nevoie te-au purtat pre tine în pântecetele ei”). 3. Feciorii să cunoască și să adevereaze (prin cinstură și prin socoteală), ca părinții lor le sânt părinți, încă atunci când părinții sărăcescu și slăbăscu, iară feciorii să îmbogățăscu și să întăresc. Așa hrăni Iosif pre tată-său, pre Iacov în Eghipt (*Bitie 47, stih 12*). 4. Li să cade feciorilor să rabde cuvintele asupra și dojana părinților fără de toată gâlceava ^{62r} și răpștea (*Evrei 12, stih 9, 10, 11*). Și iară varece greșescu ei de slăbiciuine să-i acopere, să nu facă ca Ham cel blăstămat, ce batgiocori pre tată-său, pre Noe (*Bitie 9, stih 22, 23*). 5. Să să sature feciorii cu purtătura de grije cea bună a părinților și a maicelor (*Mathei 7, stih 9*: „De la carele are ceare feciorul lui pâine, au da-i-va lui piatră și de are ceare peaște, au șearpe-i va da lui?”). 6. În toate căile și năravurile bune să petreacă, ca să poată dobândi înaintea părinților ^{62v} credință și dragoste (*Luca 15, stih 29*). 7. Cătră părinți cu dragoste mare ca aceea să fie, cu care părinții pre ei i-au crescut, i-au ferit și i-au ținut (*Pricea 10, stih 1*: „Feciorul înțelept veselește pre tată-său, iară feciorul nebun iaste întristare maicei sale”; *Bitie 34, stih 30; și iară 27, stih 46*). 8. Să petreacă cu pildele aceale lăudate a părinților și a mumânilor, alegând a faptelor celor bune (*Efeseani 5, stih 1*). 9. Nemică să nu facă fără de sfatul, fără de voia și fără ^{63r} de părearea părinților și a mumânilor, ci să fie în așteptare, până când părinții lor cei vreadnici vor purta grije bună spre ei. Așa avu grije Avraam de căsătoria fiului său Isaac (*Bitie 24, stih 4*). Iară acestea toate le vor putea face, de vor socoti: – 1. Cu ce grije mare, cu muncă, cu pază, cu cheltuială și cu osteneală, cu neodihneală i-au crescut pre ei. – 2. Că așa vor putea fi și ei fii dragi lui Dumnezeu de vor cinsti pre părinții lor (*Ishod 20, stih 12*). ^{63v}. – 3. Zilele vieții lor după făgăduința lui Dumnezeu așa le vor putea lungi pre-acest pământ, ce le-au dat și le va da lor Dumnezeu (*Ishod 20, stih 12*).”

Uneori traducerea lui Zoba din *Cărare pre scurt* prezintă diferențe față de textul ultimei ediții antume a textului lui Robert Hill. În cazul ultimei întrebări, de exemplu, vedem și unele diferențe pe care le putem explica fie prin unele libertăți de traducere fie prin consultarea unei ediții ulterioare (pe care încă nu am putut-o identifica):

HILL: „Quest.: „Thus I see how you shall not take God’s word in wain by haring< tell me how you nay not take God’s name in wain bu sweing?”

Ans.: Here I must observe: 1. God’s commandment, that I must not swear (Mat. 5.34< James 5.12). 2. His curse upon such as have blasphemed (Zach. 5.3). 3. If I lie little, I shall swear less (Luke 22.70,71).

4. I must refrain petty oaths (Mat. 5.34,35,36). 5. I must labour to forbear for a time (1 Thess. 5.22). 6. I must bind myself from it. 7. I must consider before I name God. 8. I must meditate of the majesty, presence, goodness and justice of God. 9. I must get some to admonish me. 10. I must not be greedy of gain. 11. I must know that the more I swear, the less I am believed in a truth. 12. I must avoid the company of Swearers. 13. I may note, that there is neither profit, nor pleasure in an oath. 14. It is an argument of an Atheist. 15. Men dare not abuse the name of a King. 16. I take it in ill part, when mine own name is disgraced. 17. I must take away all occasions of swearing. 18. I must look to the practice of the best men. 19. I must read, hear, meditate on God's word (Ps. 119.11). I must give an account of every idle word (Mat. 12.36).”

CĂRARE PRE SCURT: „44. [întrebarea] c[ălătoriului]: Acum văz că nici mie, nice altuia nu trebuie a asculta în deșert cuvântul lui Dumnezeu. Rogu-te, îndreptează-mă și într-aceasta: pentru ce nu-i slobod cum, nemănuia numele lui Dumnezeu în deșert au, mai tare, cu minciună hulind să-i pomenească, nice în giurământ, nice într-alte ^{/98r} cuvinte?

R[ăspunsul] p[ovățuitorului]: 1. Pentru aceea că sângele Dumnezeu oprește (*la Ishod 20; Mathei 5, stih 34; Iacov 5, stih 12*). 2. Că blăstămul lui Dumnezeu pogoară pre aceia ce viază rău cu numele lui (*Zaharia 5, stih 3*). 3. Că, de iaste lipsă tuturor să să depărteze de care minciună iaste mai mică și de cuvintele deșerte, cu cât mai vârtos, dară, de a luarea numele lui Dumnezeu în deșert. 4. Că și Domnul Isus Hristos oprește giurământul strâmb (*Mathei 5, stih 34, 35, 36*). ^{/98v} 5. Că de iaste lipsa a tot creștinul să să ferească de tot lucrul rău (*1 Soluneani 5, stih 22*), cu cât mai vârtos de a luarea numele lui Dumnezeu în deșert. 6. Că, de nu rabdă împărații, craii, domnii aceștii lumi iproci să le grozăvescă numele, cu cât mai vârtos Dumnezeu nu va răbda (*Ishod 20, stih 7*). 7. Că oarecarii nu cinstescu numele lui Dumnezeu, arată-să sămnel că sânt fără de Dumnezeu și îmbunează hula cea păgubitoare a nevreadnicilor. 8. Că Dumnezeu au poruncit ^{/99r} cu poruncă tare tuturor domnilor creștini, prin carii în chipul lui Dumnezeu să dea afară dreptatea și a toată mulțimea cum cu pietri să-i ucigă pre carii hulescu numele lui Dumnezeu (*Levie 24, stih 15, 16*: „*Varecine va grăi hula împotriva lui Dumnezeu, va purta bătaia păcatului său și va ocări numele lui Dumnezeu, să moară și toată adunarea cu pietri să-l cuigă, măcară strein, măcară moștean, de va ocări numele lui Dumnezeu să moară*”).”

Scierea lui Robert Hill și, implicit, cea a lui Vasarhely Matkó István și cea a lui Ioan Zoba din Vinț se înscriu în linia puritanismului pietist, care nu acordă importanță unei reformări a vieții religioase și nici a celei politice sau sociale, ci unei simplificări și codificări a vieții individuale sub argumentul textului biblic, căutând drumul spre o viitoare salvare a individului printr-o conduită ireproșabilă în primul rând față de propria persoană, dar extinzând și spre o modelare exercitată asupra celor din jur, respectiv familia și servitorii. Textul nu își propune să discute probleme dogmatice sau teologice, ci insistă asupra unei credințe austere și sincere pe care creștinul trebuie să o cultive și să o exerseze în aceeași măsură asupra sa însuși cât și asupra celor din jur (familie, societate). Din punctul de vedere al vieții familiale, el era adeptul familiei patriarhale. Din punct de vedere social insistă asupra relațiilor care trebuie să se desfășoare corect conform unei ierarhii prestabilite și imuabile¹⁷. Suntem departe de varianta revoluționară a puritanismului, care a dus la Revoluția Engleză și la decapitarea regelui Carol I.

17. De altfel prima ediție era dedicată în 1613 ca un gest de politețe și respect social “To the Rt. Hon. Thomas Earl of Exter, Knight of the Most Noble Order of the Garter and one of His Majesty's Most Honourable Privy Council” (Foarte onorabilului Thomas conte de Exter, cavalier al foarte nobilului Ordin al Jartierei și unul din consilierii particulari ai Majestății Sale).



Constantin Ittu

Trei incunabule din colecția Bibliotecii Brukenthal. Boethius, *De consolatione philosophiae*

CĂRȚILE,
O ISTORIE

Fără să pot afirma că amintirile mă năpădesc, îmi revine în minte o confesiune pe care am făcut-o cititorilor în urmă cu aproximativ un deceniu: „*cunoscând din interior bogăția spirituală teaurizată în Biblioteca Brukenthal, o adevărată catedrală în domeniu, gândul meu s-a îndreptat spre ceea ce Biserica înțelege prin „taină”, cu tot bagajul informațional și simbolic al echivalentului său din Antichitatea clasică – misterion*”¹.

Colecția de incunabule a Bibliotecii Brukenthal din Sibiu adăpostește unele dintre primele exemplare din Germania lui Gutenberg, cu textul dispus pe două coloane, cu ornamentarea manuală a inițialelor, elemente care dovedesc atât stângăcia primilor meșterii tipografi, cât și teama acestora de a se rupe de tradiția manuscriselor. După lumea germanică, cea italiană adoptă relativ rapid arta tiparului, Biblioteca Brukenthal deținând o serie de produse ale atelierelor venețiene, inclusiv cele ale lui Bonetus Locatellus (Bonetus de Locatellis)². Lista cărților tipărite de el este impresionată în Biblioteca Brukenthal, cu peste douăzeci de titluri, nu însă și vestita *Biblia cum postillis* din 1489. Despre Bonetus Locatellis se știe că s-a născut în Bergamo, a fost activ între 1485 și 1510, iar în Veneția, între 1501 și 1510, și-a făcut testamentul în 1521, dar nu i se cunoaște data morții³.

Prima apariție editorială privind incunabulele brukenthaliene se datorează lui Fr. Müller, autorul unui catalog intitulat *Incunabeln der Capelenbibliothek* (Incunabulele din Biblioteca Capelei), care a apărut în revista „*Archiv des Vereins*” (Anul. 14, Caiet 2–3, 1877), autorul prezentând doar acea parte din colecția de incunabule care a provenit de la Biblioteca Capelei. Al doilea catalog se datorează cercetătorului G. Seivert și poartă numele *Die Wiegendrucke des Baron Brukenthalischen Museum*, publicat în „*Mitteilungen aus dem Brukenthalisches Museum*” din 1944, făcând referire numai la colecția personală a baronului Samuel von Brukenthal. Meritul celor doi este incontestabil, ei fiind primii din actuala Românie care au selectat și au lucrat pe un material de o asemenea factură.

1. ITTU, Constantin. *Tainele Bibliotecii Brukenthal*. Sibiu, Alba Iulia: Altip, 2007, p. 9.

2. ITTU, Constantin. Un lăsământ baronial din vremea Iluminismului transilvănean: Biblioteca Brukenthal (1777; 1790; 1817-2-17). În: *Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane*, vol. XXIV, Sibiu, 2017, p. 133-146, la p. 140.

3. Idem.



Anul 1969 este martorul apariției *Catalogului colecției de incunabule*, datorat Veturiei Jugăreanu, muzeograf și șef de secție al Bibliotecii Brukenthal. Autoarea afirmă în „Introducere” că scopul urmărit prin publicarea catalogului colecției de incunabule este acela de a scoate în evidență ceea ce este specific fiecărui exemplar, precum și ceea ce ar putea să-l deosebească de altele. Indiscutabil, acest specific devine sursa unor studii din domenii conexe, domenii precum ornamentica, legătura de carte, proveniența, însemnările de proprietate, adnotările etc.⁴. În situația în care, în acest moment, se apreciază că sunt aproximativ treizeci de incunabule în lume din opera lui Boethius, *De consolatione philosophiae*⁵, este deosebit de onorant să insistăm asupra faptului că Biblioteca Muzeului Brukenthal adăpostește trei dintre ele.

Primul incunabul despre care va fi vorba în această lucrare este menționat în *Catalogul colecției de incunabule* astfel: „Boethius Anicius Manlius Torquatus Severinus, *De consolatione philosophiae cum expositione beati Thome de Aquino*, Nürnberg, Anton Koberger, 24 VII 1473” (cota: Inc. 315) – un exemplar latin-german, chiar dacă nu se precizează în text. Sub aspect grafic, are tipar negru, cu text parțial pe două coloane și cu ornamente în roșu. Inițialele scrise de mână, în majoritate, au ornamente în foiță de aur și în culori, însă altele sunt doar conturate. Paginația prezintă 189 de file nenumerotate, plus o filă albă. Acest exemplar provine din colecția personală a baronului Samuel von Brukenthal, dar are un însemn de proprietate anterior prezenței sale în colecția baronială, aflat pe prima filă: „*Viennae catalogo inscriptus*”. Legătura este din scoarțe de carton presat învelite în piele marmorată. Cota veche, cea din colecția von Brukenthal, este III C. A.⁶

Dacă, în *Catalogul* Veturiei Jugăreanu din 1969, este trecut Thoma d’Aquino, drept cel care comentează opera boethiană („*cum expositione beati Thome de Aquino*”), în schimb, din *Catalogul colectiv al incunabilelor din România*, apărut în 2007, reiese că cel care a făcut comentariul a fost Pseudo-Thoma d’Aquino („*Thomas de Aquino [Pseudo-]*”)⁷. Lămuriri suplimentare ne vin dintr-un studiu privind incunabilele existente în Biblioteca Universității Harvard – publicat în 2014 în periodicul „*Carmina Philosophiae, Journal of the International Boetius Society*” –, în care autorii fac următoarea afirmație: „*aproape fiecare exemplar [incunabul] din „Consolatio” [existent la Harvard] a fost tipărit cu un comentariu al unui autor anonim, cunoscut azi ca Pseudo-Thoma (comentariu considerat în trecut ca fiind al lui Thoma d’Aquino, dar azi presupus a fi al lui Thomas Waleys). [Universitatea Harvard] are șase exemplare din „Consolatio” cu un „commentum” de Pseudo-Thoma, patru dintre acestea fiind tipărite de Anton Koberger în Nürnberg (celebru, de asemenea, pentru tipărirea unei „Consolatio” cu traducere germană în 1473 – prima traducere germană a unui text antic tipărit în întregime)*”⁸.

4. JUGĂREANU, Veturia. *Catalogul colecției de incunabule*. Sibiu: Biblioteca Muzeului Brukenthal, MCMLXIX, p. 10-11.

5. MCMULLEN, A. Joseph; WEAVER, Erica. Boethius at Harvard: Manuscripts and Printed Books from the Houghton Library, 1200-1800. În: *Carmina Philosophiae, Journal of the International Boetius Society*, Vol. 23, Special Issue: The Medieval Legacy of Boethius on the Continent, 2014, p. 61-97, la p. 82.

6. JUGĂREANU, Veturia. *Op. cit.*, nr. cat[alog]. 79, p. 52.

7. SCHATZ, Elena-Maria; STOICA, Robertina. *Catalogul colectiv al incunabilelor din România*. București: Cimec-Institutul de Memorie Culturală, 2007, p. 179. HUBAY, Ilona. *Incvnabvla der Universitätsbibliothek Würzburg*. Wiesbaden: Otto Harrasowitz Verlag, 1966, nr. 461, p. 95.

8. MCMULLEN, A. Joseph; WEAVER, Erica. *Op. cit.*, p. 82.

CĂRȚILE,
O ISTORIE

Trei incunabule din colecția Bibliotecii Brukenthal. Boethius. *De consolatione philosophiae*
Constantin Ittu





Ca să înțelegem rolul orașului Nürnberg, trebuie precizat că acesta nu deținea supremația în domeniul tipăririi cărții, în arealul geografic respectiv, fiind umbrat de Augsburg, care inunda piața de carte cu produsele sale. Prima tipografie din Nürnberg este atestată documentar în 1470, când Johann Sensenschmidt (1420-1491; *magister Johannes*) începe să tipărească lucrări cerute de învățații locului, cu alte cuvinte, de clerici: cele ale lui Jean Charlier de Gerson (Jean Gerson: 1363-1429), teolog francez, cancelar al Universității din Paris, care s-a străduit să elimine subtilitățile scolastice, seci și complicate, din mediul universitar parizian, spre a le înlocui cu mesaje din *Evanghelie*, mult mai directe și, deci, mai calde sufletește, mai ușor de acceptat ori înțeles. Toate aceste strădanii i-au adus mai întâi, lui Jean Gerson, titlul de „*Doctor Christianissimus*”, iar mai târziu, datorită literaturii devoționale pe care a reușit să o răspândească în rândul studenților, supranumele de „*Doctor Consolatorius*”. Alți autori tipăriți au fost Sfântul Bonaventura (1218-1274), cardinal, filosof, teolog și doctor al Bisericii, Sf. Ioan Gură de Aur (347-407), Grigore cel Mare, papa Romei (590-604) și Isidor din Sevilla (560-636)⁹.

Al doilea mare tipograf din Nürnberg a fost Anton Koberger, care, după toate probabilitățile, a început să lucreze din 1471, iar primele sale tipărituri, reduse ca număr de pagini, erau în latină. În decembrie 1472, Koberger va tipări prima carte în germană, *Ehebüchlein* (Cărticica despre căsătorie), autorul acesteia fiind Albrecht von Eyb (1420-1475), unul dintre primii umaniști germani¹⁰. Opusculul în discuție poate fi privit drept o piatră de hotar pentru o temă care a frământat societatea germană de la sfârșitul secolului al XV-lea și care a explodat în secolul următor, cel al Reformei religioase inițiate de Martin Luther. În acest sens, menționăm, fie și fugitiv, istoria a două femei din vremea lui Luther, foarte diferite între ele, dar fiecare devenită figură iconică pentru două curente religioase din epocă.

Barbara Pirckheimer: în 1483 ea intră în conventul (mănăstirea) surorilor Sf. Clara din Nürnberg, unde primește numele Clara, ca nume de măicuță. O călugăriță cu excelente cunoștințe de latină, limba intelectualității creștine europene până la acea dată. Calitățile și cunoștințele sale o aduc la demnitatea de stareță. Reforma religioasă luterană este privită de ea cu rețineră, din moment ce periclita însăși existența mănăstirilor și a vieții monahale. În lumea romano-catolică, monahiile era privite ca fiind *mirese ale lui Hristos* sau, într-o formulare mai atenuată, *logodite cu Hristos*. Reforma, odată adoptată de conducerea orașului Nürnberg, va îngădui existența mănăstirii Sf. Clara, dar va interzice acceptarea de noi candidate la călugărie.

Katharina von Bora: intră în 1515 într-o mănăstire din Saxonia. Aici își însușește câteva cunoștințe de citit și scris în latină, precum și de gospodărie casnică. Devenită adeptă a Reformei, va fugi din mănăstire, împreună cu alte opt călugărițe, ascunse într-o căruță, după niște butoaie cu hering, și va ajunge la Wittenberg, centrul Reformei; Luther era cel care trimisese căruța ... Apoi, acolo, la Wittenberg, are loc o cununie mai puțin obișnuită, cea a fostului călugăr augustinian, Martin Luther, cu fosta călugăriță Katharina von Bora. Istoria ne spune că cei doi soți vor locui în fosta mănăstire augustiniană și mariajul le va fi binecuvântat cu șase copii¹¹.

9. HERZ, Randall. Sensenschmidt, Johannes. În: *Neue Deutsche Biographie*, nr. 24, 2010, p. 264-265.

10. THUMSER, Matthias. Albrecht von Eyb und seine Eheschriften. În: *Humanistische Wissenstransformation*, vol. 44, 2009, p. 485-517.

11. CLASSEN, Albrecht; SETTLE, Tanya Amber. Woman in Martin Luther's Life. În: *German Studies Review*, vol. 14, nr. 2, May 1991, p. 231-230.

Revenind la tipografi și tipografii, este cert că Anton Koberger a fost unul dintre cei mai importanți editori și tipografi din spațiul cultural german al secolului al XV-lea. Dintre realizările sale de marcă amintim doar de *Cronica* lui Hartmann Schedel, din 1493, publicată în paralel, cu text german și latin, o îmbinare artistică de primă mână între scriitură și imagine, apoi de *Apocalipsa* lui Dürer, publicată împreună cu Koberger, în 1498, o alternanță între gravura în cupru și textele în germană și latină. De reținut că, în acest ultim exemplu, textul german a fost preluat de tipograf din *Biblia Koberger*, apărută în 1483, una dintre lucrările sale de maestru din universul gravurii și al tiparului¹².

Biblia Koberger din 1483 se găsește în două exemplare în colecțiile baroniale brukenthaliene. Un exemplar, constând dintr-un singur volum, cuprinde întreaga *Sfântă Scriptură*, în timp ce al doilea, din două volume, este împărțit în felul următor: primul volum, de la *Facere* la *Psalmi*, respectiv de la *Pildele lui Solomon* la *Apocalipsă*, cel de-al doilea. Ambele *Biblii Koberger* au ca însemn de proprietate sigiliul ars al „Bibliotecii Orașului” [Sibiu], precum și ex librisul „Bibliotecii Gimnaziului *Evangelic*”, tot din Sibiu¹³.

Cât despre Pseudo-Thoma de Aquino, autorul comentariilor la „*De consolatione*”, identificat drept Thomas Waleys, el a fost un teolog englez (cca. 1287-1349), mai precis, a fost un dominican care a predat la Oxford, apoi la Universitatea din Bologna – cea mai veche universitate din Europa, fondată în 1088 –, predicator înverșunat împotriva doctrinei sărăciei, cultivate de franciscani, precum și autor de comentarii, cel mai impresionant fiind cel la *De civitate Dei* (Despre cetatea lui Dumnezeu), opera Sfântului Augustin. Ajunge apoi capelan al cardinalului Matteo Orsini, dominican și el, la Avignon, dar opiniile sale teologice îl aduc în conflict cu Inchiziția. În ciuda unor protectori iluștri, precum regele Filip al VI-lea al Franței, Thomas Waleys va fi aruncat în temniță și va rămâne acolo timp de unsprezece ani fără a fi judecat. Puțin după 1342, eliberat fiind, se va întoarce în Anglia, unde se va dedica scrisului, cea mai importantă lucrare a sa fiind *De modo componendi sermones cum documentis* (Despre modul de organizare a conversațiilor cu documente), iar în 1349 se va stinge¹⁴.

Al doilea incunabul, mai precis: „Boethius Anicius Manlius Torquatus Severinus, *De consolatione philosophiae*, Nürnberg, Anton Koberger, 1486, 23 VI” (cota: Inc. 1), de asemenea beneficiar al unui comentariu de Pseudo-Thoma d’ Aquino („*Comm. Thomas de Aquino [Pseudo-]*”)¹⁵, are un tipar negru cu text încadrat și adnotări marginale manuscrise. Exemplarul în discuție are 71 de file nenumerate și provine din Biblioteca Capelei orașului Sibiu, cota respectivă fiind H. K. B. XIII, a. 11. Legătura este din scoarțe din lemn învelite la cotor în piele cu ornamente metalice, iar cota veche, cea din biblioteca Muzeului Brukenthal, este IX E. c. Însemnul de proprietate – pe prima filă: „*Sum Johannis Oltardi proprius, Anno 1603*”¹⁶ – ne lămurește că a aparținut lui Johann Oltard, „*Pastoris*

12. PALMER, Nigel F. The German Boethius Translation Printed in 1473 in its Historical Context. În: HOENEN, Marteen J. F. M.; NAUTA, Lodi (eds.). *Boethius in the Middle Ages. Latin and Vernacular Traditions of the “Consolatio Philosophiae”*. Leiden, New York, Köln: Brill, 1997, p. 287-305, la p. 287.

13. ITTU, Constantin. Glosă la ‘Rugul aprins’ după Biblia Koberger, incunabul din 1483. În: FLOREA, Doina. *Cartea de patrimoniu – vector cultural*. Sibiu: Editura Universității Lucian Blaga, 2007, p. 121-136, la p. 121-122.

14. KRAUS, Jiří. *Rhetoric in Medieval Culture and Beyond*. Prague: Charles University Prague, 2014, p. 112.

15. SCHATZ, Stoica. *Op. cit.*, p. 178; HUBAY, Iona. *Op. cit.*, nr. 455, p. 94.

16. JUGĂREANU, Veturia. *Op. cit.*, nr. cat. 80, p. 52.

CĂRȚILE,
O ISTORIE

Trei incunabule din colecția Bibliotecii Brukenthal. Boethius. *De consolatione philosophiae*
Constantin Ittu





Cibiniensis” (preot în Sibiu)¹⁷, el însuși membru al unei familii de preoți și demnitari ecleziastici sași evanghelici. Pentru tema acestei lucrări, este important faptul că exemplarul în discuție a făcut parte dintr-o bibliotecă particulară, a unei familii cunoscute în Transilvania, una care „depășește [ca importanță] cu mult bibliotecile particulare săsești transilvănene cunoscute din secolele XV-XVII”¹⁸.

Ca să putem fixa rolul și rostul „*Bibliotecii Capelei*” din Sibiu, menționate mai sus, este necesară o scurtă incursiune în istoria Bibliotecii Brukenthal. Astfel, în octombrie 1777, la întoarcerea sa de la Viena la Sibiu, în calitate de guvernator al Transilvaniei (1777-1787), baronul von Brukenthal îl aduce cu el, din capitala Imperiului, pe studentul în medicină Samuel Christian Hahnemann (1755-1843), viitorul părinte al homeopatiei. Spre a înțelege cu ce bagaj cultural a venit Hahneman și, mai ales, ce medii a frecventat acesta la Viena, trebuie să cunoaștem profilul celui care l-a recomandat baronului ardelean. Este vorba de Gerard baron van Swieten (1700-1772), medic olandez, născut în Leiden și decedat la Schönbrunn, care, fiind activ în capitala Imperiului Habsburgic, va reforma atât sistemul de sănătate cât și învățământul universitar medical. Deosebit de importantă – în veacul în care Iluminismul își propunea cultivarea rațiunii – este implicarea sa în lupta împotriva superstițiilor, cea mai frecventă fiind, atunci, cea referitoare la vampiri¹⁹. Este vorba despre (destul) de cunoscuta superstiție populară – ajunsă la apogeu în lumea Dinastiei dunărene, la nivelul secolelor XVII-XVIII, iar apoi, dacă nu stinsă, cel puțin jugulată – conform căreia unele persoane decedate revin în lumea noastră sub formă de vampiri ori strigoi, motiv pentru care se făceau exhumări, dublate de ritualuri specifice asupra cadavrelor. Toate aceste manifestări au fost catalogate de către unii învățați din acea vreme ca fiind *magia posthuma*²⁰. Van Swieten apare – ca personaj fictiv, profesorul Abraham van Helsing, un veritabil vânător de monștri²¹ – în celebrul roman al lui Bram Stoker, *Dracula*²².

În Sibiu, capitala de atunci a Transilvaniei, von Hahnemann va deveni atât medicul personal cât și secretarul guvernatorului, pentru aproape trei ani (1777-1779), însă va fi și *primul bibliotecar și primul custode al colecțiilor baroniale*²³, constituite, în principal, în intervalul 1759-1774, la Viena, sub forma unui cabinet particular. În capitala Imperiului Habsburgic existau, pe lângă galeriile de artă imperiale, și alte cabinete, printre care cel al lui Samuel baron von Brukenthal, menționat în 1773 în *Calendarul almanah* editat de Kurzböck²⁴. În anul 1790, după ce și-a organizat colecțiile, baronul von Brukenthal a permis vizitarea lor. De altfel, *Calendarul* lui Martin Hochmeister din 1790 – un

17. KELPIUS, Martinus; WESTPHAL, Joachimus Christianus. *Natales Saxonum Transsylvaniae*. Lipsiae, M.DC.LXXXIV, p. [8].

18. GÜNDISCH, Gustav; NÄGLER, Doina. Die Bibliothek des Hermannstädter ev. Stadtpfarrers Andreas Oltard (†1660) und seiner Familie. În: *Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde*, XVII, nr. 2, 1994, p. 121-143; SEIVERT, Johann. *Nachrichten von Siebenbürgischen Gelehrten und ihren Schriften*. Pressburg, 1785, p. 300.

19. BRECHKA, Frank T. *Gerard van Swieten and his world 1700-1772*. The Hague: Martinus Nijhoff, 1970, p. 91-92.

20. ITTU, Constantin. Un lăsământ baronial din vremea Iluminismului transilvănean: Biblioteca Brukenthal (1777; 1790; 1817-2-17). În: *Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane*, vol. XXIV, Sibiu, 2017, p. 133-146, la p. 134.

21. *Abraham Van Helsing*. Disponibil pe Internet la adresa https://dracula.fandom.com/wiki/Abraham_Van_Helsing, accesat în 24.12.2020

22. Cf. HAMBERGER, Klaus. *Mortuus non mordet. Dokumente zum Vampirismus 1689-1791*. Wien: Turia und Kant, 1992, *passim*.

23. HAEHL, Richard. *Samuel Hahneman. His life & work*. New Delhi: B. Jain Publishers, 2003, p. 22.

24. KURZBÖCK, Joseph (ed.). *Almanach de Vienne en faveur des étrangers ou Abrégé Historique*. Vienne, 1773, p. 180-181.

adevărat ghid al Sibiului *ante litteram* – menționează, printre atracțiile orașului, colecțiile de artă și de carte din Muzeul Brukenthal sau, cum se exprimă Hochmeister, cele din „*casa aparținând Excelenței Sale, baronul von Brukenthal, din Piața Mare nr. 121*”²⁵ (azi Piața Mare, nr. 4-5).

În momentul inaugurării sale, Biblioteca Brukenthal însuma 15.972 de volume, provenind în totalitate din fondul baronial von Brukenthal. Vorbim despre lucrări de literatură socio-politică și beletristică, specifică secolului al XVIII-lea, valoroase atât prin conținut, cât și prin bogăția artistică a ilustrațiilor, datorate unor gravori vestiți ai vremii. La acest fond s-au adăugat și alte colecții, una dintre ele, adusă la Brukenthal în 1879, a fost „*Kapellenbibliothek*” (Biblioteca Capelei), fondată în secolul al XIV-lea și cuprinzând fondurile unor mai vechi biblioteci medievale sibiene: a) „*Biblioteca orașului*”, atestată documentar la 1300; b) bibliotecile Ordinilor religioase catolice desființate după Reforma religioasă de la mijlocul secolului al XVI-lea; c) fondurile de carte ale Gimnaziului Evanghelic, atestat la 1544. Toate aceste biblioteci fuseseră reunite de Albert Huet, jude regal, în Capela Sf. Iacob, unde au rămas până în 1865, după care, în 1879 – cum am arătat deja –, fondul de carte al Capelei a ajuns la Biblioteca Brukenthal²⁶.

În fine, al treilea exemplar este: „*Boethius Anicius Manlius Torquatus Severinus, De consolatione philosophiae et de disciplina scholastica cum commento Thomae de Aquino, Venetia, Bonetus Locatellus*” (cota: Inc. 417) – desigur, comentariul fiind tot al lui Thomas Waleys alias Thomas de Aquino [Pseudo-]. Sub aspect grafic, întâlnim un tipar negru, cu text încadrat și inițiale gravate pe cele 162 de file nenumerate ale volumului care provine din colecția personală a baronului Samuel von Brukenthal. Pe prima filă apare următorul text, cu rol de însemn de proprietate: „*hunc librum tanquam veram antiquitatem obtulit Bibliotheca per Excellentissimum quondam Dominum Liberum. Baronem Samuelem de Brukenthal, dum viveret meritissimum M. Transylvaniae Principatus Gubernatorem Regium Cibinii in usum publicum adornatae. Cibinii die 22 da Augusti 1808, J[osephus] Bedeus de Scharberg. Secret[arius] Gubernialis*”. Legătura cărții este din scoarțe de carton presat, învelite în piele, iar cota veche a cărții, cea din colecția personală von Brukenthal, este III B. B. Exemplarul este în colligatum cu Aristoteles, *Metaphysica*, 1509²⁷.

Cum am precizat deja, lista cărților tipărite de Bonetus Locatellus existente în colecțiile Bibliotecii Brukenthal este impresionantă, peste douăzeci de titluri, cu precizarea că tipograful venețian a fost activ între 1486 și 1523. Tot așa, am mai precizat că arta tiparului s-a răspândit relativ rapid și în afara spațiului german, Italia fiind primul receptor în acest sens. După toate probabilitățile, noul meșteșug va ajunge mai întâi la călugării benedictini din Subiaco, în apropierea Romei, mănăstire unde majoritatea monahilor erau germani, cel care a încurajat demersul fiind cardinalul Nicolaus Cusanus (Nicolaus de Cusa, 1401-1464). Ce se știe însă cu certitudine este că doi meșteri tipografi germani, Conrad Sweynheym și Arnold Pannartz au fost primii care și-au mutat activitatea pe pământ italic²⁸. De sub teascurile officinei din Subiaco vor apărea patru cărți, în intervalul 1465-1467, un

25. LUNGU, Cornel[†]; POPA, Liliana (eds.). *Sibiul în 1790, editat și tipărit la 1790 de Martin Hochmeister/Hermannstadt im Jahre 1790, Verlegt und gedruckt bei Martin Hochmeister*. Sibiu: Honterus, 2015, p. 127.

26. ITTU, Constantin. *Op. cit.*, p. 139.

27. JUGĂREANU, Veturia. *Op. cit.*, nr. cat. 81, p. 52.

28. RICHARDSON, Brian. *Printing, writers and readers in Renaissance Italy*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999, p. 5.

CĂRȚILE,
O ISTORIE

Trei incunabile din colecția Bibliotecii Brukenthal. Boethius. De consolatione philosophiae
Constantin Ittu





manual de gramatică – de presupus că s-a venit astfel în întâmpinarea unor necesități școlare –, restul având rolul de a desfăta, prin lectură, elitele timpului. Este vorba de opera lui Cicero, *De oratore*, și de scrieri din Lactantius și Sfântul Augustin²⁹.

La Veneția, cei care au venit cu acest meșteșug de la Mainz au fost frații Johann și Wendelin din Speyer, ei fiind activi în orașul lagunelor între 1468 și 1477, motiv pentru care au și o variantă italianizată a numelor lor: Giovanni și Vindelino da Spira. În documentele din Mainz, Johann apare ca aurar, însă, în 1468, se îndreaptă spre Veneția, împreună cu soția, copiii și fratele său, Wendelin³⁰. Un alt tipograf german activ la Veneția a fost Johann Emerich, de felul său de lângă Speyer. Numele îi apare, la început, asociat cu cel al lui Johann Hamman, originar tot din Speyer, pe colofonul a două incunabile din 1487, pe un missal și pe un breviar. După un hiatus de cinci ani, în care îi pierdem urma, apare, de data aceasta singur, pe o serie de tipărături: *Breviarium Ordinis Praedicatorum* (25 XII 1492), *Breviarium Vallisumbrosanum* (28 III 1493), *Missale Romanorum* (28 IV 1493) etc.³¹

Orașul-lagună, devenit un adevărat izvor al tipăriturilor, era capitala unui adevărat imperiu maritim, avea o guvernare relativ stabilă și dezvoltase legături trainice în aproape întreg bazinul Mării Mediterane. Comerțul practicat de venețieni viza inclusiv Constantinopolul, capitala Imperiului Bizantin – oraș care va avea o colonie venețiană, la Pera, extrem de puternică economic și foarte influentă politic pe malurile Bosforului –, fără a neglija Antiochia Siriei ori Alexandria Egiptului, de unde aduceau mărfuri exotice, cu alte cuvinte, produse scumpe³². Era un comerț bazat pe mirodenii, bazat pe condimente, oarecum unic și, în mod cert, diferit de, spre exemplu, cel al Hansei germane, care comercializa produse de bază; spre exemplu, pescarii Mării Nordului au adoptat metodele tradiționale de sărare a peștelui, iar heringul sărat a devenit, pe această cale, alimentul de bază al bucătăriei hanseatice³³.

În plus, Veneția avea o elită politică extrem de bogată, care dezvoltase o viață intelectuală la cote înalte, reprezentanții săi fiind dispuși să finanțeze cu sume importante, inclusiv noul domeniu, al tipăriturii de carte. Nu este mai puțin adevărat că lumea cultă italică era familiarizată, încă din vremea manuscriselor, cu obiceiul ca autorii să își vândă operele. Verbul latin *publicare* fusese adoptat în limba italiană a Evului Mediu încă de timpuriu, semnaland acțiunea propriu-zisă; spre pildă, Boccaccio a folosit cuvântul în jurul anului 1350, pentru a preciza că Dante a trimis câteva fragmente din *Divina Comedie* lui Cangrande della Scala, nobil de Verona, înainte de a oferi câteva exemplare celor care le-au solicitat, cu precizarea că Dante a murit „*înainte de a le putea publica pe toate*”³⁴.

În schimb, în secolul al XV-lea, cel al incunabilelor, răspândirea tiparului a creat un sistem de patronaje, în coordonatele căruia autorul își oferea serviciile, adică opera, elitelor politice ale timpului

29. Ibidem, p. 4.

30. HELLINGA, Lotte. *Incunabula in Transit*. Leiden, Boston: Brill, 2018, p. 46-47.

31. DUGGAN, Mary Kay. *Italian Music Incunabula: Printers and Type*. Berkeley: University of California Press, 1992, p. 129-142.

32. SCAMMELL, Geoffrey Vaughan. *The Word Encompassed. The first European Maritim Empires c. 800-1650*. London, New York: Methuen, 1981, p. 90.

33. SCHUBERT, Ernst. *Essen und Trinken im Mittelalter*. Darmstadt: Primusverlag, 2006, p. 16-21; MÜNTER, Julius. *Ueber den Hering der pommerschen Küsten und die an denselben sich anschliessenden Industriezweige*. Bonn: Druck von Carl Georgi, 1863, p. 60.

34. RICHARDSON, Brian. *Op. cit.*, p. 49.

(regi, împărați, seniori ai orașelor italiene, dogi ai Veneției etc.), primind în schimb protecție, care se concretiza în bani, cadouri, stipendii ori chiar sinecuri. Doleanța autorului de a fi acceptat sub un înalt patronaj se manifesta în dedicația plasată la începutul operei sale³⁵. Acest aspect al patronajului este unul fascinat, dar aprofundarea sa ne-ar îndepărta de scopul articolului nostru.

Revenind la incunabul lui Boethius tipărit la Veneția, acesta are, după cum am precizat, pe prima filă, un text scris de mână, în latină, cu rol de însemn de proprietate: „*Sibiu 22 august 1808 Joseph Bedeus von Scharberg, secretar gubernial*”. Este vorba de eruditul sas, născut la Sibiu, Josef Bedus von Scharberg (1782-1858; din 1854 baron/Freiherr von Scharberg), cunoscut, în special, pentru activitatea sa de istoric și etnograf. Pentru interesul nostru imediat, este important faptul că, după terminarea studiilor de drept la Cluj și după o călătorie de documentare în străinătate, von Scharberg este angajat, în 1802, la Guberniul Transilvaniei. Urmând un *cursus honorum* firesc, tânărul Josef ajunge, în 1808, de când datează însemnarea manuscris, secretar gubernial³⁶.

Cu toate că specialiștii în domeniu pun accentul, mai degrabă, pe diferența dintre concepțiile filosofice ale lui Dante³⁷ și cele ale lui Boethius, florentinul, în *Paradisul*, se grăbește să afirme că Boethius a fost „*ultimul dintre romani și primul dintre scolastici*”³⁸. A făcut-o fiindcă s-a simțit apropiat sufletește de Boethius, atât ca pelerin prin lumea trecătoare, cât și ca poet; nu în ultimul rând, datorită faptului că *Divina Comedie* este, „*fără îndoială, în realitate, poemul tragediei omenești din toate timpurile, toate locurile și toate sufletele*”³⁹.

Istoricii îi dau dreptate, în sensul că secolele al V-lea și al VI-lea pot fi considerate „*o dureroasă tranziție de la Antichitatea romană la Evul Mediu European*”, cu precizarea că *De consolatione* a influențat gândirea continentului nostru timp de un mileniu, devenind doar interes de nișă, numai în ultimii cinci sute de ani⁴⁰.

Anicius Manlius Torquatus Severinus Boethius (cca. 480-524) s-a născut la Roma – se pare, în același an cu Benedict de Nursia (480-543), – într-o familie de aristocrați din ginta Anicia, o gintă respectată și cultivată, după toate probabilitățile, prima familie senatorială care a îmbrățișat

35. Ibidem, p. 51.

36. SCHARBERG, Joseph Bedeus Freiherr von. Entwurf einer Vorlage über die Errichtung einer allgemeinen Pensionsanstalt der evan. Landeskerche A. B. În: *Siebenbürgen*, Hermannstadt, 1865, p. 42.

37. „*Esența filosofiei lui Dante ne dezvăluie faptul că toate virtuțile și toate viciile purced din dragoste*” (LAFFERTY, Roger Theodore. The Philosophy of Dante. În: *Annual Reports of the Dante Society*, nr. 30, 1911, p. 1-34, la p. 2). Însă, pentru o analiză a filosofiei politice a lui Dante, ne rezumăm să sugerăm doar un autor/titlu: LEPSIUS, Oliver. Hans Kelsen on Dante Alighieri's Political Philosophy. În: *European Journal of International Law*, vol. 27, issue 4, nov 2016, p. 1153-1167.

38. GUALTIERI, Angelo. Lady Philosophy in Boethius and Dante. În: *Comparative Literature*, vol. 23, nr. 2, Spring 1971, p. 141-150.

39. DANTE Alighieri. *Divina Comedie*. În traducerea lui George Coșbuc, ediție îngrijită și comentată de Ramiro Ortiz. Iași: Polirom, 2000, p. 14.

40. KAYLOR Jr., Noel Harold. Introduction: the Times, Life, and Work of Boethius. În: KAYLOR, Jr., Noel Harold; PHILLIPS, Philip Edward (eds.). *A Companion to Boethius in the Middle Ages*. Leiden, Boston: Brill, 2012, p. 1-46, la p. 1.

CĂRȚILE,
O ISTORIE

Trei incunabule din colecția Bibliotecii Brukenthal. Boethius. De consolatione philosophiae
Constantin Ittu





creștinismul, încă de la sfârșitul secolului al IV-lea ori începutul celui următor⁴¹. Tatăl Boethius a fost de trei ori consul, iar bunicul patern a fost prefect al pretoriului și a murit alături de Aetius – născut la Durostorum, azi Silistra, și supranumit „*ultimul dintre romani*” – în bătălia de la Câmpiile Catalaunice, din anul 451, împotriva hunilor lui Attila⁴², ultima victorie a Imperiului Roman de Apus din istorie. De asemenea, Boethius avea consuli și în familia maternă, a Severinilor. A fost trimis de timpuriu la studii la Atena, unde nu numai că s-a adâncit ani buni în studiul filosofiei, ci a și tradus ori comentat în limba latină textele clasicilor filosofiei grecești⁴³.

Din cauza faptului că tatăl său, Flavius Narius Manlius Boethius, consul în anul 487, a părăsit lumea pe când fiul său era de vârstă fragedă, acesta va fi adoptat de Quintus Aurelius Memmius Symmachus (†526), la rândul său, consul și fiu de consul. Tatăl adoptiv era nepotul *celuilalt Symmachus*, amic al poetului Ausonius – născut în Gallia, dascălul de retorică al lui Paulin de Nola, apoi tutorele lui Grațian, fiul împăratului Valentinian I, consul în 379⁴⁴ – creștin, autor al unui imn al Paștilor și al unei rugăciuni a dimineții⁴⁵ și, în același timp, ultimul apărător al valorilor păgâne împotriva Sf. Ambrozie al Milanului⁴⁶. Atitudinea lui Ausonius este de înțeles, dacă o privim nu doar dintr-o perspectivă istorică, cea a victoriei creștinismului asupra păgânismului, ci și din perspectiva antropologiei culturale, o lume care, în ciuda faptului că era pe cale să apună, nu și-a uitat trecutul patrimonial, în care Cicero ori Vergilius constituiau repere.

Tatăl adoptiv nu numai că s-a purtat cu Boethius ca și când ar fi fost propriul său fiu, dar i-a oferit și condițiile de a-și însuși o educație aleasă, adecvată statutului social al celor două familii,

41. NOVAK, David M. Constantine and the Senate: An Early Phase of the Christianization of the Roman Aristocracy. În: *Ancient Society*, nr. 10, 1979, p. 290-297; DUNN, Geoffrey D. The Christian Networks of the Aniciae: The Example of the Letter of Innocent I to Anicia Juliana. În: *Revue d'études augustiniennes et patristiques*, nr. 55, 2009, p. 53-72, la p. 54 și 71.

42. În acel teribil an 451, Parisul stătea și el în calea lui Attila, care tocmai distrusese orașul Metz, însă Sfânta Geneveva (Sainte-Geneviève), devenită ulterior protectoarea Parisului, i-a încurajat pe locuitorii orașului să reziste hunilor și astfel localitatea a fost salvată. Sfânta s-a stins din viață pe 3 ianuarie 512, la numai cinci săptămâni de la moartea regelui Clovis, primul rege al francilor (pentru prima oară) unificați. Catedrala Notre-Dame (construită între 1161 și 1345) a fost profanată în 1793, în vremea Revoluției Franceze, când revoluționarii au decapitat statuile regilor din Vechiul Testament, crezând că sunt regii Franței, apoi au transformat catedrala în depozit de furaje și alimente. Necropola regală din Saint-Denis a fost și ea vandalizată, mormintele suveranilor fiind devastate, în speranța găsirii unor imense bogății; au aflat doar oseminte învelite în giulgiuri simple, ca cel al Mântuitorului, și le-au aruncat într-o fosă. Tot atunci au fost arse și aruncate în Sena, moaștele Sfintei Geneveva, care a rămas până în ziua de azi protectoarea Parisului, fiind invocată deseori în cazul dezastrelor naturale. (DUBOIS, Jacques; BEAUMONT-MAILLET, Laure. *Sainte Geneviève de Paris*. Paris: Beauchesne, 1985, *passim*).

43. Mângâierile filosofiei. În: Boethius și Salvianus. *Scrieri. Articole teologice și Mângâierile filosofiei. Despre guvernarea lui Dumnezeu*. Cuvânt înainte de I. P. S. Nicolae Corneanu [Mitropolitul Banatului], traducere, note și comentarii de David Popescu. *Părinți și Scriitori Bisericești*, vol. 72. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1992, p. 49.

44. AUSONIUS. *Volume I: Books 1-17*. Cambridge: Harvard University Press, 1989, p. 13-33. Despre viața lui Ausonius – care a trăit atât în vremea păgânului împărat Iulian Apostata, cât și în cea a creștinului suveran Teodosie cel Mare – se afirmă că ar fi fost asemănătoare timpului „*unei primăveri timpurii, când încă nu a dispărut orice urmă de zăpadă și cu zile care par a ține deopotrivă de iarnă și de primăvară*”. De fapt, „*esența unor astfel de perioade de tranziție poate fi ușor citită dacă un copil [un martor] al acelor timpuri a fost dăruit cu talentul de a le așterne în scris*” (EDWARDS, Walter A. Ausonius, the Poet of the Transition. În: *The Classical Journal*, vol. 4, nr. 6, April 1909, p. 250-259, la p. 250).

45. WARNER, Charles Dudley (ed.). *A Library of the World's Best Literature*, vol. XXXI. New York: Read-Ruffini, 2008, p. 12360.

46. Mângâierile filosofiei. În: Boethius și Salvianus. *Op. cit.*, p. 50.

educație care includea atât cunoștințe de retorică, literatură clasică și filosofie, cât și abilități politice și de administrație publică, la care se adăugau cunoștințe temeinice de greacă și latină. Memmius Symmachus a avut trei fiice, Rusticiana, Galla și Proba, iar tânărul Boethius se va căsători, în anul 495, cu prima dintre ele, cu Rusticiana. Cei doi vor avea doi băieți, Symmachus și Boethius, care, conform unei lungi tradiții a familiilor paternă și maternă, vor deveni consuli⁴⁷.

Aristocratul roman a ajuns la demnități înalte, precum cea de *Consul ordinarius sine collega*, apoi *Magister officiorum*, funcție administrativă supremă. A fost sfetnicul apropiat al suveranului ostrogot din Ravenna, pentru mai bine de două decenii, fiind astfel implicat în politica înaltă a timpului. Statutul la care a ajuns Boethius nu trebuie să ne mire, deoarece Theodoric, suveranul ostrogot, fusese educat la Constantinopol, motiv pentru care, în cunoștință de cauză, prețuia valoarea demnitarilor civili romani pe care i-a activat în administrația sa din Italia, majoritatea lor fiind de rang senatorial, rezervând, în schimb, demnitățile militare exclusiv nobililor ostrogoți⁴⁸.

Se pare că rădăcinile disgrației în care va cădea Boethius trebuie căutate inclusiv în controversa ariană, știut fiind că ostrogoții din Italia, precum vizigoții din Spania ori vandalii din Africa, erau arieni. Împăratul Iustin I (518-527; unchiul lui Iustinian cel Mare) ia măsuri drastice împotriva arienilor, le închide acestora, în anul 524, bisericile din Constantinopol și, în același timp, îi destituie din funcții. La început, Theodoric nu pare a fi deranjat de noile măsuri imperiale până în momentul în care oameni de-ai săi de bază, trimiși în Răsărit, sunt demiși din demnități strict pe criteriu confesional – pentru că erau arieni⁴⁹. Iar acest aspect era dublat de un altul, de natură politică, mai precis de alianța din anul 523 dintre Constantinopolul ortodox al lui Iustin și Sigismund, regele burgunzilor – care a renunțat la arianism, apoi și-a ucis fiul, nepotul de fiică a lui Theodoric, înecându-l într-o fântână –, respectiv Childeric/Hilderic, regele vandalilor – care a renunțat la politica de persecuție a non-arienilor, favorizând catolicismul mamei sale, Eudocia/Eudoxia, fiică de împărat roman, demers religios care i-a alarmat pe nobilii vandali –, alianță care l-a lăsat pe Theodoric singur, înconjurat de forțe ostile⁵⁰.

În acest context, Cyprianus, om bogat și influent din Peninsula Italică, pune ochii pe averea unui alt nobil, Albinus, acuzându-l de complot împotriva regelui ostrogot, cu sprijin din Constantinopol, de la împăratul Iustin. Revoltat de falsele acuzații, Boethius se ridică în apărarea lui Albinus, dar este acuzat, la rândul său, de implicare în complot. Doi nobili ostrogoți, excluși din administrație de Boethius pentru corupție, aduc scrisori false, cu scopul de a-l compromite definitiv. Manevra lor reușește, Theodoric îl aruncă în închisoare pe fostul său sfetnic, care, după doi ani de temniță, va fi executat, pe 24 octombrie 524, la Pavia. „În orice caz, nu trebuie să uităm că pentru victoria răului în lume sunt răspunzători în primul rând nu înfăptuitorii orbi ai acestuia, ci spiritele clarvăzătoare ale slujitorilor binelui”⁵¹. După moartea suveranului, în 30 august 526, fiica sa, regina Amalasantha, îl va reabilita pe Boethius, returnând familiei averea confiscată.

47. GUALTIERI, Angelo. *Op. cit.*, p. 141-150.

48. PHILLIPS, Philip Edward. Boethius, the Prisoner, and “The Consolation of Philosophy”. În: *Prison Narratives from Boethius to Zana*. New York: Palgrave Macmillan, 2014, p. 11-33.

49. HUMPHREY, Illo. *Boethius. His Influence on the European Unity of Culture: from Alcuin of York (†804) to Thierry of Chartres (†1154)*. Nordhausen: Verlag Traugott Bautz, 2012, p. 12-13.

50. PLATON, Alexandru-Florin; RĂDVAN, Laurențiu; MALEON, Bogdan-Petru. *O istorie a Europei de Apus în Evul Mediu*. Iași: Polirom, p. 30-31 și 56.

51. ALEKSIEVICI, Svetlana. *Vremuri second-hand*. București: Humanitas, 2016, p. [5].

CĂRȚILE,
O ISTORIE

Trei incunabule din colecția Bibliotecii Brukenthal. Boethius. De consolatione philosophiae
Constantin Ittu



Opera lui Boethius, *De consolatione philosophiae*, scrisă în temniță – tradusă în limba română, în 1992, sub forma *Mângâierile filosofiei*⁵², apoi, în 2011, cu titlul *Consolarea Filosofiei*⁵³ – a fost definită ca „ultimul suspin al Antichității”⁵⁴. Afirmatia este susținută și de faptul că spiritualitățile și civilizația europeană, clădite pe cultura și civilizația greco-latină – cultura fiind privită aici ca un „colocviu cu trecutul”⁵⁵ –, sunt străbătute în mod coerent de filonul unitar al filosofiei creștine. „Începând cu grecii și încheind, probabil, cu lituanienii, popoarele din această parte a lumii, transgresând limitele etnice, au devenit solidare prin creștinism”⁵⁶.

Opera boethiană, scrisă în *prosimetrum* (alternanță de proză și poezie; plural, *prosimetra*)⁵⁷, sub forma unui dialog între autor și filosofie (*Filosofia Doamna*), a fost „redescoperită” în vremea Renașterii Carolingiene, în mod special în timpul domniilor lui Carol cel Mare (800-814 ca împărat) și Ludovic Piosul (din 813 coregent cu tatăl său; între 816-840 domnind singur)⁵⁸. Dacă dăm credit specialiștilor în domeniu, de la căderea Imperiului Roman de Apus și până la ascensiunea carolingienilor la tron, s-au pierdut aproximativ 94% din textele Antichității clasice, iar ce s-a putut salva, restul de 6%, a fost opera sau, mai dramatic, strădania călugărilor copiiști⁵⁹.

Izvoarele istorice diferă între ele în privința felului în care a fost redactat acest *opus ultimum*. După mărturia lui Otto, *Episcopus Frisingensis* (Otto, episcop de Freising, 1111/1114-1158), lucrarea a fost „scrisă” de Boethius („*opus philosophicum scripsit*”), în timp ce *Theodoricus monachus Epternacensis* (Thierry călugăr în Echternach) afirmă că ea a fost „dictată” („*librum de consolatione philosophiae dictavit*”). Manuscrisul din secolul al XVI-lea, *Rubea Vallis* – scris la Rookloster/Roode-Clooster sau Rubea Vallis, mănăstire nu departe de Bruxelles⁶⁰ –, ne spune că a fost „editată” („*librum De consolatione philosophiae editit*”) ⁶¹.

Cele mai vechi manuscrise ale operei lui Boethius, desigur, cele care au supraviețuit secolelor, au fost cele copiate în Franța secolului al IX-lea, dar *De consolatione* va ajunge și în alte locuri din Europa, precum Anglia, Italia, Spania, Germania, Elveția și nu numai. În acest moment, se cunosc aproximativ cinci sute de astfel de manuscrise, multe dintre ele îmbogățite cu glose, comentarii și alte *scholia*⁶².

52. Vezi nota 42.

53. BOETHIUS. *Consolarea Filosofiei*. Ediție bilingvă, traducere de Otniel Vereș, îngrijire critică de Alexander Baumgarten, postfață de Adrian Papahagi, comentarii de Anca Crivăț, Filotheia Bogoiu, Ioana Both, Marta Claudia, Cristian Bejan, Andrei Cornea, Alexander Baumgarten. Iași: Polirom, 2011.

54. Mângâierile filosofiei. În: Boethius și Salvianus. *Op. cit.*, p. 48.

55. BATTISTI, Eugenio. *Antirenașterea*. București: Meridiane, 1982, p. 250.

56. GAFTON, Alexandru. Biblia de la 1688. Moment cultural și lingvistic. În: *Convorbiri literare*, CXXXVII, 2003, p. 59-60, la p. 59.

57. BALINT, Brigitte. The Writing of Prosimetrum in the Middle Ages. În: *Ordering Chaos. The Self and the Cosmos in the Twelfth-Century Latin Prosimetrum*. Leiden, Boston: Brill, 2009, p. 1-11; PABST, Bernhard. *Prosimetrum: Tradition und Wandel einer Literaturform zwischen Spätantike und Spätmittelalter*. Köln: Böhlau, 1994, p. 338.

58. TROMPF, G. W. The Concept of the Carolingian Renaissance. În: *Journal of the History of Ideas*, vol. 34, nr. 1, Jan.-Mart., 1973, p. 3-26, la p. 13 și 19.

59. Ibidem, p. 20-21.

60. MONTAYA, Alicia C.; ROMBURGH, Sophie van; ANROOIJ, Wim van (eds.). *Early Modern Medievalism*. Leiden, Boston: Brill, 2010, p. 234.

61. HUMPHREY, Illo. *Op. cit.*, p. 17-18.

62. MCMULLEN, A. Joseph; WEAVER, Erica. *Op. cit.*, p. 89-90.

CĂRȚILE,
O ISTORIETrei incunabile din colecția Bibliotecii Brukenthal. Boethius, *De consolatione philosophiae*
Constantin Iltu

Opera în discuție, redactată sub forma unui cuceritor dialog, a devenit, prin ideile profunde pe care le transmite într-o formă deopotrivă limpede și ușoară, cartea reper a multor generații de erudiți⁶³. Din primele rânduri aflăm că Boethius, aflat în temniță și deznădăjduit, își tânguie jalea și durerea între viața care îl părăsește și moartea care îl așteaptă. Filosofia, travestită într-o distinsă și impunătoare doamnă, îl vizitează, încearcă să-i alunge disperarea și îl dojenește că nu și-a păstrat seninătatea pe care trebuie să o aibă ca unul ca el, care se îndeletnicește cu filosofia. Boethius are acum prilejul să își amintească cum a înțeles în trecut să se conformeze preceptelor filosofice, fiind fidel principiilor de cinste și bine în toată strălucita-i carieră politică. Se justifică și pentru trăirile prezentului, când, la capătul unei vieți nepătate se găsește în lanțuri și în anticamera morții:

„*Cel ce odată poeme-am compus cu avânturi de tânăr;/ Sunt nevoit să cânt vers de amare dureri,/ Iată, camenele-n haine de doliu să scriu îmi dictează/ Și elegia-n distih fața îmi scaldă în plâns*”⁶⁴.

Ca un adevărat medic, filosofia procedează cu prudență, folosind, la început, leacuri ușoare și numai după aceea medicamente cu efect puternic. Mai întâi îndepărtează muzele, protectoarele lucrurilor facile, care rănesc adânc prin alcătuirea frumuseții frazei ori a versului: „*Când a văzut muzele poeziei stându-mi la căpătâi și dictându-mi cuvinte potrivite cu lacrimile mele, mișcată și înflăcărată, cu priviri dușmănoase a strigat: „cine a îngăduit să se apropie de bolnav aceste curtezane de teatru, care nu numai că nu i-ar liniști durerile prin niciun remediu, dar chiar i le-ar mări și mai mult cu veninuri dulci? Căci ele sunt cele care, cu spinii pasiunilor,ucid rodul bogat al rațiunii și mințile oamenilor le obișnuiesc cu boala, nu le ușurează. Dacă mângâierile voastre ar răpi pe un profan, cum faceți de obicei, mi-ar fi mai puțin greu de suportat – fiindcă, prin aceasta, opera mea n-ar fi atinsă deloc –, dar voi ați pus stăpânire pe acesta, hrănit cu învățături eleatice și academice*”⁶⁵.

Filosofia, prin metoda interogativă, urmărește să afle dacă disperarea i-a smuls gazdei, aflate în lanțuri, credința în Divinitate, precum și în triumful binelui, din moment ce a exclamat: „*dacă există Dumnezeu, de unde provine răul? Iar dacă nu există, de unde provine binele*”⁶⁶.

Boethius, care nu a apostaziat, crede în continuare că lumea este condusă de o Ființă rațională, crede în continuare că lumea nu este supusă oarbeii întâmplări⁶⁷: „*Dăltuitor al boltei înstelate,/ Șezând pe tron, în veșnică domnie,/ Tu-nvârți pe cer, în repezi cercuri toate/ Și astrii-i faci să se supună ție./ Tu vrei ca luna argintie plină,/ Cu flacăra ce fratele i-a dat,/ În întuneric stelele să țină*”⁶⁸.

Filosofia îl învață pe Boethius că identificarea unei probleme care nu poate fi rezolvată de aceasta scoate în evidență nu deficiențele sale, ale filosofiei, ci aria de preocupări ale sale. Cu alte cuvinte, *De consolatione* relevă nu limitele, ci granițele filosofiei. De reținut că filosofia – personificată, de autor, în *doamna filosofie*, cum am menționat deja – nu este cea clasică, fiind, de acum, „*produsul Antichității târzii*”, cea din secolul al VI-lea, secolul în care a trăit autorul, una care și-a însușit, prin

63. Mângâierile filosofiei. În: Boethius și Salvianus. *Op. cit.*, p. 57.

64. Ibidem, p. 62.

65. Ibidem, p. 63.

66. Ibidem, p. 71.

67. Ibidem, p. 58.

68. Ibidem, p. 73.

CĂRȚILE,
O ISTORIE

Trei incunabule din colecția Bibliotecii Brukenthal. Boethius. *De consolatione philosophiae*
Constantin Ittu





moștenire, tradiția neoplatonică. O tradiție care face distincția între filosofie și înțelepciune, în sensul că filosofia își are propriile sale limite⁶⁹.

Or, neoplatonismul a fost însușit de creștinism încă din secolul al IV-lea, iar un fragment din *Crezul* de la Niceea, din 325, vine să confirme spusa. Platon, la vremea sa, afirmase că sufletul celui drept se înalță la cer pe o cale spre dreapta, „*ca și cum m-aș ține pe urma unor pași de zeu*” (*Phaidros*, 165d-266b), iar în *Crezul* creștin, se afirmă că Hristos „*S-a înălțat la ceruri și șade de-a dreapta Tatălui*”. Tocmai din acest motiv îmbrățișăm ideea că Boethius are o viziune creștină asupra lumii, viziune în care filosofia greacă este – în sensul că *a devenit* – limbajul credinței. De altfel, în *De consolatione*, într-o primă filosofemă – filosofemele fiind „locuri comune” ale genului filosofic, tezaurul publicitar al înțelepciunii – ne întâmpină o prezentare cosmologică de cea mai pură factură neoplatonică, cu accent pe relația ierarhică dintre cauză și efect. Cauza este Dumnezeu (sau *un* [Dumne]zeu), iar efectele sunt sufletele și obiectele fizice. Mai apoi, putem citi despre raportul dintre cauză, care este Providența, și efectul acesteia, care este Soarta. Aici, Boethius observă că, pe de o parte, unicitatea Providenței și diversitatea Soartei sunt, într-un anumit fel, „identice” (*eadem*), iar pe de altă parte, constată că unitatea și multiplicitatea sunt „diferite” (*diversa*), cu precizarea că „una depinde de cealaltă” (*alterum pendet ex altero*)⁷⁰.

Or, toate aceste afirmații așternute în scris de Boethius vor deveni, secole mai târziu, extrem de influente în filosofia Evului Mediu. Gânditorii medievali vor căuta repere la interogația dacă teologia este știință sau nu. Thoma d'Aquino, în secolul al XIII-lea, încearcă să dea un răspuns la această întrebare, afirmând că teologia trebuie privită ca știință, însă una neapărat subordonată științei divine (*scientia divina*)⁷¹.

„*Oricâte marginalii se vor scrie la această operă, nu vor fi mai interesante decât opera însăși. Numai ea ne va învăța că, atunci când orice nădejdi sunt spulberate, când viața îi este amenințată și aripile morții fâlfâie asupra capului său, omul își găsește ultimul refugiu în mângâierile liniștitoare ale filosofiei și ale religiei. Numai acestea îl împacă cu veșnicia, cu ceea ce este rațional și irațional în viață*”⁷².

69. DONATO, Antonio. *Boethius' 'Consolation of Philosophy' as a Product of Late Antiquity*. London, New York: Bloomsbury Academic, 2013, p. 188-189. „*Există un Platon istoric, pe care îl știe toată lumea, dar există și un misticism platonice și o practică mistică platonice despre care pomenește toată lumea. Ce a fost acest platonism mistic nu se știe, nu o spune nimeni*” (WEIL, Simone. *Forme de iubire implicită a lui Dumnezeu*. București: Humanitas, 2005, p. 13).

70. GERSH, Stephen. The First Principles of Latin Neoplatonism: Augustine, Macrobius, Boethius. În: *Vivarium*, nr. 50, issue 2, January 2012, p. 113-138, la p. 114-118.

71. SPINOSA, Giacinta. “*Translatio Studiorum*” though Philosophical Terminology. În: SGARBI, Marco (ed.). *Translatio Studiorum. Ancient, Medieval and Modern Bearers of Intellectual History*. Leiden, Boston: Brill, 2012, p. 73-90, la p. 84.

72. Mângâierile filosofiei. În: Boethius și Salvianus. *Op. cit.*, p. 61.

Mihaela-Elena Băjea

Topos-ul și morfologia melodică a operelor lui Gaetano Donizetti

De când există pe lume literatură, au existat și genuri, instrumente prin care scriitorii delimitează și formalizează numeroasele scopuri expresive pe care le au la dispoziție. Și tot de când există genuri, există și *topoi* (toposuri)¹. Aceste elemente, pe jumătate structurale, pe jumătate tematice, mediază elementele prin care diferitele genuri au evoluat pentru a le întruchipa. Uneori, toposurile sunt aproape coextensive cu formele pe care le găzduiesc, ca atunci când, să zicem, oda anacreontică își fuzionează identitatea cu toposul *carpe diem*² pe care îl vectorializează – așa cum se întâmplă în balada lui Orsini din *Lucrezia Borgia* (1833). Dar, de cele mai multe ori, genurile se dezvoltă printr-o agregare de toposuri, fiecare dintre ele referindu-se la un aspect specific al proiectului mai amplu. De exemplu, epopeea se axează în general pe idei de competiție, competiția ia forma luptelor, bătăliile au preludii ceremonioase, iar din acest lanț de necesități se naște toposul *arma capiendum*³, în care eroul epic se pregătește de luptă. Aceasta constituie o mică parte din cuprinsul unei epopei, desigur, dar modelul se repetă în privința tuturor celorlalte elemente ale formei. De asemenea, se repetă de la o epopee la alta, astfel încât toposurile îl ghidează pe cititor către o lectură adecvată a textului în cauză. *Arma capiendum* s-a dovedit definitiv în conturarea unui tipar epic, încât figurează în *Iliada*, *Eneida*, *Tebaida* și chiar în imitații de epopei, precum *Rape of the Lock* a lui Alexander Pope.

Într-o formă reziduală – ca o declarație de intenție războinică – *arma capiendum* supraviețuiește și în prima jumătate a secolului al XIX-lea, fie că este vorba de „È serbata e questo acciaro” a lui Tebaldo din *I Capuleti e i Montecchi* de Vincenzo Bellini (1830), fie de „Di quella pira” a lui Manrico din *II trovatore* de Giuseppe Verdi (1853). Într-adevăr, avem o versiune a modului său antitetic, *ab armis discendum*⁴, chiar la sfârșitul secolului al XIX-lea, când Otello strigă „Abbasso le

1. *Topoi*, derivat din ΤÓΠΟΣ s.n. – loc comun într-o creație literară, într-o literatură etc.; idee, temă, modalitate de tratare comună a mai multor creații literare aparținând aceluiași gen, aceleiași sau mai multor literaturi. (< gr. *topos*). Vezi și *Dicționar online*. Disponibil pe Internet la adresa <https://dexonline.net/definitie-topos>, accesat în 18.02.2022.

2. *Carpe diem!* (lat.) *Bucură-te de ziua de azi!* – HORAȚIU. *Ode*, I, 2, 8: „*Carpe diem, quam minimum credula postero.*” („Bucură-te de ziua de azi și încrede-te prea puțin în cea de mâine.”). Îndemn de a trăi intens clipa prezentă, singura certă. Vezi și *Dexonline*. Disponibil pe Internet la adresa <https://dexonline.ro/definitie/carpediem/553956>, accesat în 18.02.2022.

3. *Arma capiendum* (lat.) – A lua armele (n.aut.).

4. *Ab armis discendum* (lat.) – Învață de la brațe (n.aut.).

Mihaela-Elena Băjea, student doctorand

Universitatea „Transilvania” din Brașov. Facultatea de Muzică

Str. Andrei Șaguna, nr. 2, corp Z, Brașov

E-mail: f-muzica@unitbv.ro

solist al Operei Naționale București

profesor asociat al Universității Naționale de Muzică București

INTERFERENȚE
CULTURALE

Topos-ul și morfologia melodică a operelor lui Gaetano Donizetti
Mihaela-Elena Băjea



spade” în opera omonimă a lui Verdi (1887). În acest fel, o poveste este pusă în discuție, unele genuri de muzicale nedepinzând mai puțin de toposuri decât unele genuri literare. Având în vedere funcția lor constitutivă în raport cu genul și faptul că genurile muzicale au dezvoltat, în anumite perioade, contururi previzibile, această previzibilitate se va întruchipa în proceduri muzical-dramatice autorizate – topoi / toposuri – compoziția depinzând într-o mare măsură de remodelarea și reformularea lor, originalitatea artiștilor evoluând mai degrabă în pași mici și progresivi decât în pași îndrăzneți și revoluționari. O astfel de perioadă este prima jumătate a veacului al XIX-lea, concretizată printr-o abundență de melodrame, opere semiserie și opere buffe.

În această perioadă, intriga și versificația erau la fel de previzibile ca și titlurile care le reprezentau. Se înțelege prin urmare că toposurile erau integrate în aceste opere, fiind în primul rând textuale (derivând din convențiile libretului), dar și în mare măsură muzicale, întrucât textul și decorul erau interrelaționate. La fel ca în cazul odei anacreontice⁵, unde definirea toposului și a genului sunt aproape comune, există arii care sunt coextensive cu toposurile lor, așa cum este cazul baladei din *Lucrezia Borgia*, sau *confessio amantis*⁶, care însoțește multe duete de dragoste din această perioadă. În alte situații, toposurile cuprind mici subunități care s-au contopit în altele mai mari, excepție făcând replicile de circumstanță. În termeni muzicologici, un topos va cuprinde atât textul cât și muzica, deoarece convențiile lirice din *primo ottocento*⁷ s-au dezvoltat în tandem cu cele dramatice, ele însele fiind un amestec de formule prestabilite. Un topos liric va porni, așadar, ca o situație dramatică formală, alcătuită din formule verbale, căci, așa cum a subliniat Julian Budden, „*libretiștii erau oameni preocupați și aveau tendința, chiar mai mult decât compozitorii, să apeleze la propriile metode și variante de frază fixe. Limbajul lui Cammarano și [al] confrăților săi era deopotrivă pretențios și monoton. Clopotele nu erau niciodată clopote, ci „bronzuri sacre”; miezul nopții era întotdeauna „ora morții”. Într-un eseu strălucit, Luigi Dallapiccola a comparat aceste circumlocuțiuni cu epitetele homerice, dovadă a „calității epice” esențiale a operei italiene din secolul al XIX-lea.*”⁸

Dar odată ce un topos liric a fost identificat prin finalitatea sa dramaturgică, trebuie să ne referim și la constituenții săi muzicali și anume să vedem ce fel de simbioze melodice, armonice și ritmice sunt astfel generate. Reușita verbală pe care Dallapiccola o admira în libretetele din prima jumătate a secolului al XIX-lea nu este specifică epopeii homerice, ci reprezintă extensia acesteia, chiar și în exprimări emoționante și pătimașe, cum ar fi *threnodia*⁹. Scriind despre istoria lamentațiilor grecești, Margaret Alexiou afirma că, datorită tehnicii sale, „*aceleași idei, structuri și fraze formulate sunt reutilizate și adaptate pentru a se potrivi ocaziei, astfel încât, în cazul unei calamități venite pe neașteptate, poetul*

5. (În sintagma) *Vers anacreontic* – vers cu structură metrică des întâlnită în poeziile atribuite poetului grec antic Anacreon (Dicționarul explicativ al limbii române). Disponibil pe Internet la adresa <https://www.dictionarroman.ro/?c=anacreontic>, accesat în 18.02.2022.

6. *Confessio Amantis* (Mărturisirea îndrăgostitului) este un poem în versuri, în limba engleză, scris la inițiativa regelui Richard al II-lea, de către John Gower, la sfârșitul secolului al XIV-lea; are la bază mărturisirea unui îndrăgostit ajuns la o vârstă înaintată. Figurează ca poveste-cadru pentru o serie scurtă de poeme narative compusă în maniera lui Chaucer sau Langland. Disponibil pe Internet la adresa https://en.wikipedia.org/wiki/Confessio_Amantis, accesat în 18.02.2022.

7. *Il Primo Ottocento* – În Italia, perioada culturală cuprinsă între anii 1816-1860. Vezi și <https://doc.studenti.it/riassunto/italiano/primo-ottocento.html>, accesat în 19.12.2022 (n.red.).

8. BUDDEN, Julian. *The operas of Verdi*, Vol. 1. New York, London: Oxford University Press, 1973, p. 21.

9. *Threnodia* (θρηνοδία, lb. greacă veche), threnos s.n. – cântec de jale la funeralii, în special în epoca homerică, o lamentație funebră sau o elegie. Vezi și *Dexonline*. Disponibil pe Internet la adresa <https://dexonline.ro/definitie/threnos>, accesat în 18.02.2022.



popular are la îndemână un stoc de material gata alcătuit”. Ea remarcă, de asemenea, că „aceste lamentouri istorice au evoluat printr-un proces treptat de acumulare și perfecționare”¹⁰. Prin comprimarea schemei temporale, s-ar putea foarte bine descrie acest tip de procese care au condus până la crearea genului de operă cunoscut în secolul XIX, ca fiind o prelungire pe axa timpului a lamentației grecești, fără diminuarea forței sale expresive incipiente. Lamentațiile ca și epopeile pot emoționa profund în ciuda unor elemente verbale precum „zorii cu degete roz” sau „marea întunecată ca vinul”, pe de o parte pentru că aceste formule creează un ritm satisfăcător al așteptării și pe de altă parte datorită frumuseții lor idealizante. Același lucru se poate spune și despre numeroasele toposuri lirice din *primo ottocento*, a căror eficiență ne face să le apreciem ca nefiind superficiale, oricât de des le întâlnim, notorietatea generând mai degrabă respect și afecțiune decât un dispreț îngăduitor.

În timp ce libretele erau înțesate, ca și *epopeea* sau *threnodia*, cu situații standardizate prestabilite, în același timp, muzica, înveșmântând la rândul ei aceste formule, servea totuși la înnobilarea clișeelelor verbale, creând un corpus muzical-dramatic integral – un topos liric. Este adevărat că în *primo ottocento* nu erau folosite epitețe homerice care să ne încante prea tare – doar epitețe cu mult mai sărace, însă acele situații și fraze preformulate de Cammarano și confracții săi au sugerat compozitorilor strategii formale pe care aceștia le-au folosit. Împreună au căpătat o încărcătură și un farmec care uneori pot fi comparate cu arta pur verbală a epopeii și a lamentației.

Deși această muzică se bazează în linii mari pe anumite rețete, trebuie observată prospețimea și noutatea cu care un compozitor ingenios ca Donizetti le poate influența. Desigur, Donizetti nu este unic în această privință. Climatul scenei lirice din acea perioadă – un climat de conformism impus de principiile operei rossiniene, încât chiar și o minte muzicală originală precum cea a lui Meyerbeer era forțată la o imitație servilă – a făcut ca orice topos ieșit din mâna lui Rossi, Cammarano sau Romani¹¹ să solicite replici melodice comparabile din partea tuturor compozitorilor din prima jumătate a secolului al XIX-lea. Prolificitatea muzicală a lui Donizetti a implicat un anumit tip de gândire, bazat pe formule și, prin urmare, l-a determinat pe compozitor să utilizeze, conștient sau nu, toposuri lirice de-a lungul întregii sale cariere. După restrângerea sferei de observație, vom putea arunca o privire doar asupra unora dintre numeroasele sale toposuri și anume asupra unităților mai mici din care le-a modelat. Subiectul este atât de amplu, încât ar putea fi scrise cărți întregi numai pe această temă. În elaborarea unei clasificări provizorii a acestor elemente de topică, au trebuit să fie inventați termeni noi, au trebuit create expresii noi, deoarece, așa cum a subliniat Julian Budden, „*catalogarea formelor populare de operă a rămas în urma altor ramuri ale muzicii care nu au suferit același tip de discriminare; prin urmare, cercetătorul contemporan al epocii se va vedea adesea obligat să inventeze proprii termeni tehnici pentru a putea realiza o clasificare.*”¹²

Dar înainte de a trece la o analiză mai detaliată a elementelor din care derivă toposurile, trebuie făcută o distincție între diferitele moduri de analiză melodică aplicate în această perioadă. Astfel, atunci când Gustav Kobbé găsește tiparul pentru *primo ottocento* în nota punctată, el intră în zona morfologiei melodice, dar în termeni mult mai largi decât cei ai unei investigații obișnuite. El face distincție între „melodia italiană de stil vechi” și melodia verismului, observând că prima își derivă „o mare parte din

10. ALEXIOU, Margaret. *Ritual lament in Greek tradition*. Cambridge: Cambridge University Press, 1974, p. 99.

11. Gaetano Rossi (1774-1855), Salvatore Cammarano (1801-1852), Felice Romani (1788-1865), literați și libretști de operă italieni (n.aut.).

12. BUDDEN, Julien. *Op. cit.*, p. 12-13.



caracterul său din nota punctată, cu accelerarea neapărat subliniată a notei următoare” (cum este de exemplu în aria „Ah, non giunge” din opera *La sonnambula* de Vincenzo Bellini), afirmând în plus că „melodia italiană a secolului trecut, până în jurul anului 1870, își trage o mare parte din energie, din forța și pasiunea pe care o are fraza melodică, din impulsul pe care i-l dă ea și din ritmul ascuțit și repetat pe care îl solicită de obicei”.¹³ Deși au fost utilizate și alte practici melodice în afara punctării, există un adevăr general în această afirmație, potrivit căreia, chiar dacă are loc o dizolvare a melodiei articulare sau membrale în *arioso parlante* verist, propagarea acestei motivații ritmice nu a fost împiedicată (cauzând totuși pierderea acelor mici elemente constitutive, așa-numitele *articuli*). În sprijinul acestei afirmații stă chiar începutul operii *La Boheme* de Giacomo Puccini, cu adevărat punctat și energic.

Observând modul în care Donizetti assemblează celulele melodice, William Ashbrook stabilește o desfășurare melodică și dramatică. El subliniază, de exemplu, că „a doua secțiune a duetului Seymour-Bolena din *Anna Bolena* (1830) transmite o puternică tensiune pasională prin repetarea de trei ori a unei idei-motiv scurte, a cărei intensitate este amplificată de ascensiunea către o cvartă mărită (*Do diez*) și de tranziția sincopată către o frază mai expansivă.”¹⁴ Am putea adăuga la aceasta faptul că cvarta mărită încearcă în mod repetat (dar fără succes) să impună dominantă printr-un acord plasat pe sensibilă (însă fără efect asupra *ostinato*-ului de sol major). Acest lucru sugerează neputința agitată a Giovannei, și, mai mult de atât, se poate observa că insistența sâcâitoare a acelei creșteri semitonale până la nota re contribuie la personificarea caracterului ei șovăielnic. Astfel de procedee își iau semnificația din toposul în care au fost incluse, chiar dacă Ashbrook susține că duetul în cauză este o manifestare a unui demers de a evada „din convenția formală către adevărul dramatic”. Adevărul dramatic din prima jumătate a veacului al XIX-lea este, de cele mai multe ori, distorsionat prin formule și convenții aproape inevitabile.

Exemple ale acestui topos pot fi întâlnite în *Rosmonda d'Inghilterra* (1834), care include o întâlnire între eroină și regină, ambele îndrăgostite de Enrico, și în *Ugo conte di Parigi* (1832), care adaugă o complicație în plus toposului, dat fiind faptul că personajele Bianca și Adelia, ambele atrase de Ugo, sunt surori, tensiunea de aici constând în suferința interioară a Adelinei. Acest aspect poate fi definit drept o ciocnire a adversarilor, având în general ca obiectiv o dragoste comună, ca în *Maria Stuarda* (1834) sau ca în confruntarea dintre Enrico și Edgardo, din finalul actului al doilea al operii *Lucia di Lammermoor*, în realitate o confruntare pentru putere, tipică unui anumit gen literar medieval în care doi rivali luptă unul împotriva celuilalt.

Se pare că există convenții diferite atunci când concurenții sunt bărbați. Aici, dialogul revelator tinde să fie în mod evident conflictual, chiar soluționarea sa putând lua o turnură războinică, așa cum este, de exemplu, momentul din *Lucia di Lammermoor* în care Enrico și Edgardo se provoacă unul pe celălalt, pe un motiv ritmic incandescent, recurgând apoi la amenințări exprimate prin linii vocale conjuncte, generând în final un veritabil conflict de ansamblu. Într-un alt exemplu, Leonora din opera *Rosmonda d'Inghilterra* (1834) reprezintă prototipul femeii cu trăsături puternic masculinizate. Aici, Donizetti schimbă toposul de tip *contentio*. Punând-o să își acuze rivala, modifică toposul *accusatio*¹⁵, ducându-l

13. KOBBE, Gustave. *The complete opera book: the stories of the operas, together with 400 of the leading airs and motives in musical notation*. New York, London: G. P. Putman's sons, 1922, p. 608.

14. ASHBROOK, William. *Donizetti and his operas*. Cambridge: Cambridge University Press, 1982, p. 257.

15. *Accusatio* (lat.) – Acuzare, inculpare (n.aut.).



în sfera *contentio*¹⁶. În acest proces, trebuie făcute ajustări nu doar în cazul toposului contributiv, ci și al elementelor mai mici, analiza topică dovedindu-și interacțiunea cu morfologia melodică. Pentru a reflecta natura intențională și presantă a acuzației, Donizetti va apela uneori la un motiv, sau la un *ostinato*, sau la un model interval pe care îl găsește deosebit de relevant pentru scopul său.

De exemplu, în *Lucrezia Borgia*, prietenii lui Gennaro o acuză pe eroină, utilizând o linie melodică în metru comun, însoțită de grupuri de câte trei optimi. Acest lucru are ca efect crearea unor pauze amenințătoare în acompaniament, în același timp, cele trei note capătând și aspectul unor lovituri insistente, ca de ciocan. Modelul servește la echilibrarea metrică, deoarece Donizetti pare să cioplească o măsură de 6/8 dintr-un bloc de patru pătrimi, creând în același timp un sentiment de incertitudine privitor la apartenența ritmică reală. Nu este surprinzător faptul că Leonora folosește un *ostinato* identic pentru *accusatio*, la câteva luni după ce Orsini și ai săi o învinuiesc pe Lucrezia pentru crimele sale. Totuși, rădăcinile merg mult mai înapoi în timp, față de faza mediană a creației lui Donizetti. Se pare că încă de la a doua revizuire a operei *Zoraida di Granata* (1822, rev. 1824), el a intuit predispoziția pentru atmosfera de solemnitate juridică prin utilizarea subdivizării metriche.

Diferite tipuri de ajustări topice pot fi observate în variantele ulterioare ale *contentio rivalium*. Există astfel soluții diferite, dar comparabile, pentru o problemă comună – aceea de a evoca muzical un efort de voință (fie că e vorba de confesiune, fie de implorare), de înșurubarea palpabilă a curajului până la punctul critic. De exemplu, în *Ugo, conte di Parigi* (1832), linia melodică a protagonistei este în mod evident repetată, fiind anterior propulsată de un motiv punctat, inițiat în zona gravă a orchestrei, acest lucru sugerând o atracție către străfunduri, un fel de chemare către lucrurile tainice. În *Maria Stuarda* (1835), dimpotrivă, personajul feminin trebuie să își adune forțele și să se pregătească pentru un act nedorit de umilință. Dar, în loc să folosească o temă recurentă pentru a o determina pe protagonistă să răspundă, Donizetti repetă un singur motiv până când acesta fuzionează și se înalță într-un zbor melodic – un fel de vertij care îi generează impulsul. Această „energie anaforică”, constituită prin repetarea frazei, are efectul de a se autocatapulta înainte, printr-o acumulare de energie, într-un fel de recul. Un exemplu frapant îl reprezintă uvertura la opera *Maria di Rohan* (1843) care, având premiera absolută la Viena, pare să fi fost influențată de tema principală a primei părți din *Sonate Nr. 2 A-Dur op. 2 Nr. 2* (Sonata pentru pian op. 22) de Beethoven, prin sentimentul similar degajat de senzația de pregătire de zbor¹⁷.

Din această cercetare preliminară a unui singur topos și a variantelor sale, va fi evident faptul că el cuprinde o ierarhie de niveluri care coboară de la toposul matriceal, la topica sa componentă și la componentele melodice și ritmice care intră în alcătuirea lor. Dar înainte de a intra în detalii, să aducem la lumină alte două toposuri semnificative (dintre multe altele) în operele lui Donizetti. Unul este utilizat pe scară largă pentru potențialul său dramatic, ilustrând situația unui îndrăgostit care înfruntă un mediu ostil, pentru a intra în contact cu iubita sa sau, în unele cazuri, chiar pentru a o acuza (moment în care intră în joc toposul *accusatio*). Un exemplu edificator îl reprezintă finalul actului al II-lea al operei *Lucia di Lammermoor*. Nenumărate librete din acea perioadă ne prezintă situația iubitului care așteaptă, de la Semiramida lui Rossini („Bell’ raggio”) la Violetta lui Verdi

16. *Contentio* (lat.) – Dispută, controversă (n.aut.).

17. STENNING EDGEcombe, Rodney. Topoi and melodic morphology in the operas of Donizetti. În: *Musical Times Publications Ltd.*, spring 2014, vol. 155, no. 1926, p. 67-80.



(„Ah, forse lui”), deși, în acest ultim caz, Verdi și Piave¹⁸ au modificat deja toposul, transformând abstracția „amore”, în concretul „amante”, subiectul însuși al așteptării (*expectatio amantis*).

În primul act al operei *Lucia di Lammermoor*, Lucia așteaptă vizita lui Edgardo, în timp ce, într-un anumit moment din *Linda di Chamounix* (1842), eroina îl așteaptă pe Carlo. Întrucât pentru ambele femei reîntâlnirea cu iubitul reprezintă suprema fericire, libretiștii Cammarano și Rossi îl prezintă pe acesta ca pe un izvor de strălucire – „luce a’ giorni miei”, pe de o parte, și „luce di quest’anima” pe de altă parte. Dată fiind similitudinea acestor locuțiuni, nu este de mirare că ele îl predispun pe Donizetti să conceapă muzica în termenii unei străfulgerări intermitente de note – o străfulgerare care exprimă atât ideea de extaz cât și pe cea de strălucire. În fiecare din aceste cazuri, fioritura „strălucitoare” funcționează ca un element care conferă un numitor comun ariilor „O luce di quest’anima” (*Linda di Chamounix*) și „Quando rapita in estasi” (*Lucia di Lammermoor*), deși ele sunt totuși destul de diferite. Chiar dacă prima ilustrează un galop, iar cea de-a doua un marș cu bas Alberti, ambele au o febrilitate la sfârșitul fiecărui segment melodic – trilurile Luciei și *gruppetto*-urile Lindei fiind manifestări pline de emoție (ca un tremur al vocii). Gesturile modifică temperând totuși acest entuziasm, eroinele în cauză având capacitatea de a-și stăpâni fericirea în timp ce o anticipează. În *Lucia di Lammermoor*, Donizetti realizează acest lucru, printr-un alt tip de demers muzical, și anume printr-o notă susținută, urmată de o alta mai scurtă, care oferă un fel de rezolvare – nota principală prelungită rezolvându-se pe medianta inferioară, atunci când Lucia rostește cuvântul „ardore”, în timp ce în *Linda di Chamounix*, saltul de octavă la medianta inferioară se realizează de la o valoare de doime la una de optime, atunci când Linda evocă ideea de contopire („unita”).

În ambele situații există o tensiune: zădărnicierea atracției lui Fa# minor către tonică și distanțarea cromatică a lui La bemol major, care este rapid „corectată” printr-o cadență perfectă. Donizetti accentuează atât această tensiune cât și rezolvarea ei, prin faptul că melodia sa zăbovește asupra notei „străine” sau neesențiale și o rezolvă în afara contextului. Putem numi această procedură „piega” sau pliere¹⁹, deoarece Donizetti apelează adesea la ea pentru a exprima ideea de certitudine finală, folosind-o mult în *cabalette*, a căror funcție este, de cele mai multe ori, aceea de a puncta rezolvarea provizorie a unei crize. Unele *cabalette* nu reușesc să facă acest lucru din punct de vedere textual, dar, paradoxal, utilizează totuși procedee de clarificare a unor situații. O astfel de situație poate fi întâlnită în opera *Imelda de’ Lambertazzi* (1830), prin insistența unei apogiaturi puse în serviciul unui text care exprimă multă nehotărâre (aria „Ma il Ciel non ode”).

Anumite toposuri muzicale (motive, intervale caracteristice sau inflexiuni ritmice particulare) sunt folosite de Donizetti pentru a rezolva anumite situații dramatice. O *appoggiatura* prelungită are propria sa dinamică de rezolvare, dar, în contextul unui text explicit despre soluționarea unei anumite conjuncturi, ea capătă o semnificație muzicală suplimentară, foarte diferită de cerințele unui scenariu utilizat. *Piega*, o formulă care proiectează adesea o închidere, ar putea lua forma unei *appoggiaturi* în multe cazuri, dar nu este identică cu aceasta sau cu orice alt procedeu muzical. O melodie ale cărei componente sunt delimitate printr-un interval de cvintă sau de cvartă poate servi la fel de bine pentru atingerea scopului într-o *cabaletta* standard. Un topos liric precum *expectatio amantis* va combina, adesea, dar nu întotdeauna, formulele tensionate cu înfloriturile concretizate într-un fel de fiorituri care să întruchipeze imaginea (situația) unei iubiri mult așteptate.

18. Francesco Maria Piave (1810-1876), libretist italian, prieten și colaborator al lui Giuseppe Verdi (n.aut.).

19. STENNING EDGEcombe, Rodney. *Op. cit.*, p. 74.



Formulele pot cuprinde, de asemenea, un caracter ritmic distinctiv, precum și intervale sau tipuri de ornamente caracteristice, pe care le putem numi *clausulae*, un termen familiar amatorilor de proză clasică. Deoarece această situație se rezolvă adesea prin unități metrice formale, a apărut o întreagă știință care să ajute în descrierea lor: știința colometriei, care identifică combinațiile de picioare metrice din care derivă aceste unități – „clausulae”. Ele tind să aibă un număr redus de modele metrice. Un mare clasicist, Thomas Habinek, observă că „retoricii antici se mulțumeau să folosească același cuvânt, kolon sau membrum, pentru a se referi fie la unitățile ritmice, fie la cele retorice”²⁰, ceea ce demonstrează cât de indivizibil se întrepătrund trăsăturile ritmice și semantice în *clausulae*. Având în vedere că muzica este o retorică nonverbală, se poate dovedi, cu ușurință, modul în care elementele melodice purtătoare de texte specifice se descompun adeseori în componente sau motive care pot fi puse în corespondență. Atunci când acestea capătă un contur clar, opțiunile nu sunt la fel de ușor de identificat ca echivalentele lor literare. Relațiile verticale de-a lungul duratei și schema ritmică a măsurii primesc o nouă componentă de care trebuie ținut cont și anume armonia. Armonia diatonică fiind extrem de formală prin felul în care stabilește identitatea tonală, utilizând trisonurile primare, va permite doar trei moduri de a încheia o melodie: de la dominantă la tonică (V-I), plagal (IV-I) sau succesiunea IV/V/I (strategia favorită a lui Rossini) și doar două tipuri de cadență: imperfectă sau întreruptă. Din acest punct de vedere, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, au fost utilizate „clausule” armonice chiar mai puțin abordabile, mai restrictive, decât cele din proza clasică. De fapt, un teoretician muzical din secolul al XVI-lea, Jean le Munerat²¹, a evidențiat înțâietatea limbajului muzical față de cel verbal, tocmai pentru că restrângerea opțiunilor a dus la un mecanism al sunetelor, mai logic.

În privința cadențelor, deși spațiul de manevră pentru ele e destul de limitat, cel puțin din punct de vedere funcțional, rămân totuși elementele cel mai apropiate de *clausulae*. Cu toate acestea, într-un studiu de morfologie melodică, nu trebuie insistat asupra abordării lor, deoarece oricât de rafinată ar fi prelungirea unor astfel de cadențe, până la urmă, fie că e vorba de cea mai complexă sonată pentru pian de Beethoven, fie de cavatina cea mai banală a unei opere de la început de veac XIX, amândouă se vor încheia tot pe tonică. Mult mai interesante, pentru că au mult mai multe permutări, sunt tipurile de reprezentare ce rezultă din combinația dintre ritm și înălțimea sunetului. Cu doar patru-cinci decenii înainte ca Donizetti să înceapă să compună, filosofii asociaționiști²² au investigat modul în care valorile expresive se atașează în mod analog (mai degrabă decât mimetic) noțiunilor estetice abstracte precum linia și mișcarea. Ele nu trebuie confundate cu echivalentul de *mimesis*²³ al muzicii cu program. Se pot face analogii între senzația de ascensiune treptată și sentimentul ambiției, între senzația de coborâre treptată și sentimentul decăderii, între senzația vie

20. HABINEK, Thomas N. *The colometry of Latin prose*. Berkeley: University of California Press, 1985, p. 11.

21. LE MUNERAT, Jean. *De moderatione et concordia grammaticae et musicae*. Paris: Guy Marchant (imprimeur-libraire), 1490.

22. *Asociaționism* – Un curent de psihologie care își află originea în empirism și care își propune să explice fenomenele mentale ale ființelor umane prin conexiunea ideilor, imaginilor sau reprezentărilor. Printre principalii reprezentanți ai asociaționismului se numără filosofii John Locke (1632-1704) și David Hume (1711-1776), precum și psihologii Ivan Pavlov (1849-1936) și John Watson (1878-1958). Vezi și *Dexonline*. Disponibil pe Internet la adresa <https://dexonline.ro/definitie/asocia%C8%9Bionism/definitii>, accesat în 18.02.2022.

23. *Mimesis* (lat.) – Principiu estetic, de origine platoniciană și aristoteliană, potrivit căruia arta este o rezultantă a imitării realității. Vezi și *Dexonline*. Disponibil pe Internet la adresa <https://dexonline.ro/definitie/mimesis>, accesat în 18.02.2022.



pe care o dă lumina soarelui și emoția veselă a bucuriei, între senzația chinuitoare a întunericului și emoția descurajantă a tristeții. În același mod, există analogii între Tăcere și Liniște, între strălucirea dimineții și optimismul speranței, între blândețea culorii și blândețea caracterului, între subtilitatea formei și delicatețea minții. Cel puțin așa susține Archibald Alison²⁴, în lucrarea sa *Essay on the nature and principles of taste* (1790).

Combinând aceste principii asociaționiste cu colometria romană și cu morfologia lingvistică, ne putem imagina o modalitate de sistematizare a elementelor mai restrânse, care intră în alcătuirea unor *topoi* lirici precum *contentio rivalium* sau *expectatio amantis*. Se poate observa cum micile izbucniri de ornamentică, de la sfârșitul fiecărei componente melodice, aveau capacitatea de a transmite fericirea scăpată momentan de sub controlul discursului muzical. Cu toate acestea, există multe alte emoții care trebuie ținute în frâu, dar care, totuși, pot scăpa în „eliberări” la sfârșitul frazelor. Verdi le conferă acestora un contur dur (ca în „Di quella pira” din *Il trovatore*), pentru a crea efecte de o energie irezistibilă, în timp ce, în alte situații, cum ar fi de exemplu cabaletta lui Gernont din *La traviata* (1852), aceste fiorituri terminale iau o turnură mai blândă, de note trecătoare.

Se poate observa astfel, sfârșitul unei convenții care a început într-un mod mai puțin conștient, atunci când Rossini a notat în melodiile sale, ornamente pe care știa că, dacă nu le-ar fi scris în partitură, ele ar fi fost înlocuite de cântăreți. În mâinile lui Donizetti, însă, freamătul și izbucnirile de la sfârșitul fiecărui element melodic devin mijloace expresive. Ne gândim, de exemplu, la aria „Cruda funesta smania” a lui Enrico din actul I al operei *Lucia di Lammermoor*, în care înfloriturile sunt plasate pe cuvinte cheie precum „petto” și „sospetto” (ambele la punctele terminale ale melodiei) pentru a sugera că emoția necontrolată pătrunde astfel într-o melodie cu un caracter ponderat. Interesantă este și aria Elisabetei din opera *Maria Stuarda* (1835), „Ah! quando all'ara”, în care trioletele languroase punctează fiecare moment al unei imagini amplificate cu multă grijă. Se poate elabora o tipologie a fioriturilor (definite în mare parte de Rossini) pe care Donizetti le-a preluat și le-a modificat, din ce în ce mai mult, în evoluția sa de compozitor. Când emoția este sufocantă și vulcanică, precum în cazul ariei „Cruda, funesta smania”, elementul decorativ capătă forma unei expansiuni exprimate printr-un *grupetto*. Acest element caracteristic poate fi definit ca „exploziv” pentru că pare să izbucnească mereu din linia de conținut. Pe de altă parte însă, capetele de frază ale Elisabetei, având în vedere calitatea lor reflexiv-ezitantă, ar putea fi caracterizate ca „amănări” sau „temporizări”. Aceste elemente generice cu un caracter „exploziv” sau „temporizator” pot fi la rândul lor subdivizate în alte componente secundare.

Atunci când anumite formule se referă exclusiv la modelul ritmic, ele devin adevărate *clausulae* muzicale. De-a lungul creației lui Donizetti, de la *Zoraida di Granata*, la o extremă, până la *Maria di Rohan*, la cealaltă extremă, găsim o *clausula* caracterizată prin multe inflexiuni locale diferite, dar cu un scop general pe care l-am putea numi „interjecție decisivă”. Un exemplu tipic ar fi momentul din *Lucia di Lammermoor*, când Lucia îi declară lui Enrico că a jurat credință altuia („Ad altri giurai mia fè”). Utilizând limbajul colometriei, am putea descrie acest gest ca pe un molos-piric (adică silabă ușoară // silabă accentuată, accentuată, accentuată, accentuată), deși la fel de des ia

24. Archibald Alison (1757-1839), episcop scoțian care în timpul vieții a publicat pe lângă *Life of Lord Woodhouselee*, un volum de predici, care a avut mai multe reeditări, și o lucrare intitulată *Essays on the Nature and Principles of Taste* (1790), bazată pe principiul „asocierii”. Vezi și *Archibald Alison (author)*. Disponibil pe Internet la adresa [https://en.wikipedia.org/wiki/Archibald_Alison_\(author\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Archibald_Alison_(author)), accesat în 18.02.2022.



forma unui anapest-spondeu (spondeul cuprinzând o accentuare mai puțin decât molossul). Acest tip de *clausula* devine, de-a lungul timpului, nativă și se integrează în bolero, un dans viguros și emfatic. Donizetti o citează ca pe un segment de ritm de bolero, dar fără bătaia de jos, cu toate că în exemplul deja amintit din *Lucia* apare chiar de la prima enunțare. Donizetti obține de asemenea un efect de concizie prin faptul că personajele rostesc fragmente melodice „incisive”, peste o melodie susținută în orchestră, care, departe de a fi „chitara mare” (așa cum o arată descrierea disprețuitoare aplicată, uneori, obiceiurilor sale orchestrale), prezintă ființa interioară a personajului prin fluxul emoțional pe care îl conține și care iese la suprafață doar în acele momente în care vocea întărește melodia.

Am remarcat mai înainte că modelul favorit al lui Donizetti, molos-piric, își datorează o parte din forță ritmului de bolero prin care a fost alimentat, dacă nu chiar creat. Ținând cont de acest lucru, trebuie să ne oprim asupra unei anumite tipologii a figurilor *ostinato*, întrucât ele au avut un rol important în evoluția formulelor melodice. Ostinatetele arpegiate generează senzația unui murmur liniștitor asociat cu momentele de încredere și de împăcare, ca de exemplu în „Tornami a dir” din *Don Pasquale* (1843), unde optimile descendente se integrează fără efort în pulsația prelungită a metrului compus, amintind de triolettele ascendente inserate în partea I a *Sonatei lunii* de Beethoven. Donizetti a creat, de asemenea, tensiune, prin impulsionarea ritmului, prin fiecare pulsație a unei măsuri – *ostinato spinto* – creând un sentiment al implacabilității, survenit în momente precum avertismentul Lucreziei că ducele este cel de-al patrulea ei soț (în opera *Lucrezia Borgia*). La polul opus se află *ostinato*-ul de tip frânt, împrumutat de la uluitoarele ansambluri ale lui Rossini – în special „Fredda e immobile” din *Il barbiere di Siviglia* (1816). Vocile tind, în aceste cazuri, să fie în mare parte *a cappella*, orchestra având o intervenție minimă după fiecare frază, prezența ei mai mult subînțelegându-se.

Bibliografie:

- ASHBROOK, William. *Donizetti and his operas*. Cambridge: Cambridge University Press, 1982.
- ALEXIOU, Margaret. *Ritual lament in Greek tradition*. Cambridge: Cambridge University Press, 1974.
- BUDDEN, Julian. *The operas of Verdi*, 3 Vol. New York, London: Oxford University Press, 1973-1981.
- CICERO, Marcus Tullius. *In L. Calpurnium Pisonem oratio*, ed. RGM Nisbet. Oxford: Clarendon Press, 1961.
- HABINEK, Thomas N. *The colometry of Latin prose*. Berkeley: University of California Press, 1985.
- HOUGH, Graham. *An essay on criticism*. London: Duckworth, 1966.
- KOBBÉ, Gustave. *The complete opera book: the stories of the operas, together with 400 of the leading airs and motives in musical notation*. New York, London: G. P. Putman's sons, 1922.
- SHERRINGTON, Charles sir. În: DAWKINS, Richard. *Climbing Mount Improbable*. London: Penguin, 1997.

INTERFERENȚE
CULTURALE

Topos-ul și morfologia melodică a operelor lui Gaetano Donizetti
Mihaela-Elena Băjica



Mihaela-Elena Băjea

Muzica și literatura. Doamna Bovary, spectatoarea operei *Lucia de Lammermoor* de Gaetano Donizetti

INTERFERENȚE
CULTURALE

Opera *Lucia de Lammermoor* (1835) de Gaetano Donizetti ocupă un loc important într-un capitol din romanul lui Gustave Flaubert, *Doamna Bovary* (1857), la sfârșitul părții a doua a romanului și, prin urmare, are rolul de a încheia această parte importantă din punct de vedere estetic pentru că este locul în care muzica și literatura se întâlnesc. *Doamna Bovary* relatează povestea unei tinere femei, Emma, care nu-și găsește fericirea, preferând să trăiască într-o iluzie „romantică”, oarecum ridicolă, inspirată de romanele pe care le devorează, și care nu reușește să fie mulțumită nici de soțul ei și, apoi, nici de iubiții ei. Aceasta este, bineînțeles, o viziune distorsionată a romantismului, care nu are prea multe în comun nici cu Hugo, nici cu Schumann, dar care menține clișee reductive (care corespund, poate, sensului pe care cuvântul „romantism” îl are în limbajul cotidian). Ironia lui Flaubert la adresa personajelor sale este destul de brutală pe tot parcursul romanului.

În prima parte a cărții, Flaubert explică faptul că Emma, din cauza educației sale, dar mai ales a lecturilor, nu reușește să fie fericită alături de soțul ei, Charles; ea visează la bărbați frumoși și distinși începând să-și disprețuiască soțul. În partea a doua a romanului, familia Bovary se mută în Yonville, astfel încât Emma este mai puțin melancolică. Acolo o naște pe fiica sa Berthe, apoi are două aventuri mai degrabă nereușite, una platonice cu funcționarul notarului, Léon, și o a doua mai senzuală cu Rodolphe. Dar Rodolphe o părăsește în capitolul XIII; Emma cade într-un fel de depresie în capitolul XIV și, pentru a o ajuta să-și ia gândul de la lucrurile care o frământă, Charles îi propune să meargă la opera din Rouen să vadă împreună *Lucia de Lammermoor*. În partea a treia a romanului, aventura dintre Léon și Emma va ajunge la un punct culminant, însă Emma cade în mâinile unui negustor rapace care o ruinează. Când Léon o părăsește, iar proprietatea Bovary este confiscată, Emma se sinucide; soțul ei o urmează în mormânt.

În cartea sa *Paul Valéry et l'enfant d'éléphant. Flaubert le précurseur*¹, Nathalie Sarraute demonstrează că romanul *Doamna Bovary* pune problema inautenticității: pentru ea, lucrarea prezintă într-adevăr, ca și *Educația sentimentală*, „frumusețea redundantă și înghețată, o imagistică

1. SARRAUTE, Nathalie. *Paul Valéry et l'enfant d'éléphant. Flaubert le précurseur*. Paris: Gallimard, 1986, p. 61-89.



de calitate îndoielnică, sentimente convenționale, o realitate „en trompe l’oeil”, dar aici, „trompe l’oeil” este prezentat ca atare². Emma este dominată de sentimente neautentice, întreaga viziune asupra vieții fiind distorsionată de visele și lecturile sale și tocmai această falsitate este sursa dramei care o împinge spre sinucidere.

Vom vedea în capitolul XV³, cum această inautenticitate e demascată printr-o lume care e alcătuită doar din iluzii, precum cea a teatrului. Vom utiliza două concepte literare, cel de *mise en abîme*⁴ și cel de *ecphrasis*, pentru a vedea specificitatea unui text care face referire la o operă de artă. Apoi, vom chestiona afinitățile lui Gustave Flaubert, în ceea ce privește muzica: este textul pe care îl citim cu adevărat o satiră a operei? Vom încerca să depășim această lectură oarecum simplistă, analizând problema naturii muzicii prin prisma teoreticianului din secolul XIX, Eduard Hanslick⁵.

Ecphrasis (sau ekphrasis, ecfraza) este o figură retorică ce explică prezența în literatură a unor opere de artă aparținând altor sisteme semiotice. Ecphrasis-ul semnifică descrierea unei opere de artă⁶, prin înlocuirea retoricii, constând cel mai adesea în descrierea unei reprezentări vizuale: un tablou, o sculptură, o tapiserie. Ecphrasis este așadar un loc care atinge miezul chestiunii intersemioticii artelor, însă literatura a avantajat cel mai adesea semiotica vizuală: ecphrasis-urile picturale sunt cele mai numeroase. Cu toate acestea, nimic nu împiedică utilizarea termenului ecphrasis pentru a caracteriza o descriere muzicală. Mai mult, ecphrasisul muzical moștenește o particularitate din semiotica muzicală: linearitatea temporală a muzicii face ca ecfraza să poată fi deopotrivă narativă, și descriptivă⁷.

În acest capitol al romanului, naratorul se angajează astfel într-o ecfrază, atunci când evocă impresiile muzicale ale spectatorilor. Există însă o particularitate în această ecfrază, deoarece muzica prezentată este o operă, deci o piesă compozită unitară, alcătuită nu numai din muzică ci și din text. Textul este, în mod evident, un element principal la care ne raportăm atunci când vorbim despre o lucrare muzicală aparținând genului liric teatral, muzica în sine fiind mult mai greu de descris. Flaubert, a cărui narațiune demonstrează că nu era muzician (fapt recunoscut de el însuși în corespondența proprie⁸), a apreciat opera ca simplu amator, fiind destul de clar că nu avea cunoștințe muzicale deosebite. Se poate presupune că a văzut *Lucia de Lammermoor* în versiunea sa franceză, la Rouen, atunci când era tânăr. Relatarea lui confirmă faptul că frecventa des spectacolele de operă, o plăcere din tinerețe de care s-a detașat treptat de-a lungul anilor.

Opera *Lucia de Lammermoor* de Gaetano Donizetti datează din 1835; câțiva ani mai târziu, la 6 august 1839, are loc premiera unei versiuni franceze la Théâtre de la Renaissance din Paris, mulțumită celor doi traducători și adaptorii ai libretului italian, Royer și Vaez. În aceea perioadă, era un obicei să se traducă operele pentru ca publicul să le poată înțelege și aprecia mai bine. Trebuie remarcat, totuși,

2. *Op. cit.*, p. 76.

3. FLAUBERT, Gustave. *Opere*, vol 1. București: Univers, 1979, p. 258-265.

4. *Mise en abîme* este o tehnică formală care constă în plasarea unei copii a unei imagini în interiorul ei însăși, adesea într-un mod care sugerează o secvență care se repetă la infinit. Vezi și *Mise en abyme*. Disponibil pe Internet la adresa https://en.wikipedia.org/wiki/Mise_en_abyme, accesat în 18.02.2022.

5. HANSLICK, Édouard. *Du Beau dans la musique: essai de réforme de l'esthétique musicale*. Paris: Christian Bourgeois éd., 1986.

6. MOLINIÉ, Georges. *Dictionnaire de rhétorique, le livre de poche*. Paris: Hachette, 1992, p. 121.

7. Vezi și CORRE, Christian. *La description de la musique. Littérature et musique dans la France contemporaine*, textes réunis par J.-L. Backès, C. Coste et D. Pistone. Strasbourg: Presses universitaires de Strasbourg, 2001.

8. FLAUBERT, Gustave. *Correspondance*, tome 1. Paris: Gallimard, La Pléiade, 1973, p. 704. „Jeri am văzut *Lucia*”, îi scrie el mamei sale într-o scrisoare datată 14 noiembrie 1850.



că muzica a suferit unele modificări, în special înlocuirea celebrei arii a Luciei “regnava nel silenzio” cu cavatina “que n’avons-nous des ailes”. Hector Berlioz a scris o cronică a primei reprezentații în care a recunoscut că: „*Domnii. Alphonse Reyer și Vaez au realizat adaptarea cu talent și conștiință; libretul italian nu a suferit decât mici modificări, care au fost toate în avantajul său și pentru care M. Donizetti a scris câteva pagini noi. Compozitorilor străini nu li se întâmplă prea des ca muzica lor să fie adaptată unor traduceri atât de elegante și fidele, care nu sunt deloc incomode pentru cântăreți.*”⁹

Opera relatează povestea nenorocirilor unei tinere femei, Lucia de Lammermoor, a cărei dragoste imposibilă o unește cu Edgar Ravenswood, un dușman al familiei sale. Fratele ei, Henry Ashton, nu este interesat de sentimentele ei și o căsătorește, din motive politice, cu Arthur Bucklaw, nepotul unui ministru. Dar căsătoria forțată, în care re apare Edgar (în actul 2), face ca Lucia să-lucidă pe Arthur înainte de a se afunda în nebunie și de a muri (în actul 3), iar Edgar, aflând prea târziu că ea nu l-a trădat, se sinucide, lăsându-l pe Henri să trăiască toată viața cu remușcările sale.

Flaubert, în capitolul XV din *Doamna Bovary*, prezintă întregul act întâi, incluzând, bineînțeles, magnificul sextet, căruia îi dedică o frază destul de lungă: „[...] *instrumentele și cântăreții au început sextetul. Edgar, scăpărând de furie, îi domina pe toți ceilalți cu vocea lui limpede; Ashton îi lansa provocări ucigăse în notele joase; Lucia se lamenta cu vocea ei acută; Arthur modula aparte sunete medii, iar vocea de bas a ministrului sforăia ca o orgă, în vreme ce vocile feminine, repetând cuvintele lui, alcătuiau un cor încântător. Gesticulau cu toții în același mod; și mânia, răzbunarea, gelozia, teroarea, mila și uimirea ieșeau toate deodată de pe buzele lor întredeschise.*”¹⁰

Primul lucru care trebuie remarcat este lipsa de precizie tehnică, ceea ce confirmă puținele cunoștințe muzicale a lui Flaubert: „note grave / lamentații acute / tonuri medii”: doar registrul de bariton este clar definit. În compensație, naratorul analizează cu finețe contrastul temperamental al celor șase personaje și oferă o transpunere stilistică a polifoniei sextetului, printr-un cumul de șase substantive: „mânie, răzbunare, gelozie, teroare, milă, uimire”, despre care Flaubert spune că sunt „pe aceeași linie”, o descriere materială a celor șase cântăreți de pe scenă, dar și a admirabilului contrapunct polifonic al acestui sextet. De asemenea, Flaubert își prezintă personajele în aceeași ordine, ca în libret, amintind totodată că refrenul repetă cuvintele preotului (ministrului). Dar înainte de momentul celebru, Flaubert descrie mai multe scene, prezentând astfel o ecfrază rapidă pentru: nr. 1, introducere și refren și nr. 2, scenă și arie cu cor.

„*Era la răspântie într-o pădure, cu o fântână în stânga, la umbra unui stejar. Țărani și nobili, cu pelerine scoțiene pe spate, cântau cu toții laolaltă un cântec de vânătoare; apoi a apărut un căpitan care l-a invocat pe îngerul răului ridicând brațele spre cer; a apărut un altul; plecară amândoi aceștia au plecat, iar vânătorii au reînceput cântecul.*”¹¹

Puțin mai departe, urmează nr. 4, scena și Cavatina Luciei:

„*Dar apără o femeie tânără, care aruncă o pungă unui scutier îmbrăcat în verde. Femeia rămase singură, și atunci, la murmurul unei fântâni sau ca un ciripit de păsări, se auzi un flaut. Lucia începu cu un aer grav cavatina în Sol major; se tânguia de suferințele dragostei; voia să aibă aripi.*”¹²

9. BERLIOZ, Hector. *Critique musicale 1823-1863. Oeuvres littéraires*, Volume 4 (1839-1841). Paris: Buchet-Chastel, 2003, p. 123-129.

10. FLAUBERT, Gustave. *Opere*, vol 1. București: Univers, 1979, p. 259.

11. Ibidem, p. 259.

12. Ibidem, p. 260.



Și, în sfârșit, nr. 5, scena și duetul Luciei cu Edgar:

„O strângea pe Lucia în brațe, o părăsea, iar se întorcea. Părea deznădăjduit: avea izbucniri de mânie, apoi oftări jalnice de o înfinită duioșie, iar notele scăpau din gâtul lui gol, însoțite de suspine și de sărutări. Emma se apleca, zgâriind cu unghiile catifeaua lojei. Își umplea sufletul de tânguiri melodioase care se scurgeau în acompaniamentul contrabasurilor, ca țipetele unor naufragiați în tumultul unei furtuni. Recunoștea tot delirul și angoasele de care era cât pe ce să moară.

Avea senzația că vocea cântăreței nu e decât ecoul conștiinței sale, iar această iluzie care o fermeca avea ceva chiar din propria ei viață. Dar nimeni pe pământ nu o iubise cu atâta dragoste. Nu plângea ca Edgar în ultima seară, sub clar de lună, când își spuneau unul altuia: „Pe mâine, pe mâine!” Sala zguduia de strigăte de bravo, aria finală fiind repetată; îndrăgostiții vorbeau de florile de pe mormintele lor, de jurăminte, de exil, de fatalitate, de speranțe, iar când cântară cel din urmă adio, Emma scoase un țipăt ascuțit, care se pierdu în sunetele ultimelor acorduri.”¹³

Trecerea de la Lucia la Emma se realizează prin folosirea discursului indirect liber și prin asindet¹⁴, care permite tranziția fără întreruperi de la Lucia la Emma, ca în exemplul următor: „Lucia înainta, mai mult susținută de însoțitoarele ei, cu o coroniță de lămâiță în păr; mai palidă decât rochia sa de satin alb. Emma își reamintea ziua nunții ei, și se vedea iarăși acolo, în mijlocul lanurilor de grâu, când mergeau pe potecuță către biserică. De ce nu s-a împotrivit, n-a implorat ca aceasta?”

Noua exemplificare confirmă faptul că povestea și caracterul eroinei o interesează pe Emma mai mult decât muzica însăși. Ea se proiectează în eroină, se identifică cu ea, așa cum a făcut-o și cu romanele pe care le-a citit, mai ales cu cele ale lui Walter Scott (de altfel, opera lui Donizetti are la bază un roman al lui Walter Scott, *Mireasa din Lammermoor*)¹⁵. Scriitorul englez este tocmai unul dintre cei pe care Emma i-a „devorat” în tinerețe, în plictiseala mănăstirii: „Vreme de șase luni, la cincisprezece ani, Emma își năclăi mâinile cu praful învechitelor săli de lectură. Mai târziu, cu Walter Scott, se îndrăgosti de lucrurile istorice, visând la scrinuri, săli de gardă și menestreli. I-ar fi plăcut să locuiască în vreun castel vechi, ca acele castelane cu corsaje lungi, care, sub arcadele în formă de trifoi, își petreceau zilele cu coatele pe piatră și cu bărbia în palmă, privind cum vine de departe, un cavaler cu pană albă, galopând călare pe un cal negru. Avea pe atunci un cult pentru Maria Stuart și o venerație entuziastă pentru femeile ilustre, dar nefericite. Ioana d’Arc, Héloïse, Agnès Sorel, frumoasa Ferronnière și Clémence Isaure erau pentru ea ca niște comete pe imensitatea întunecată a istoriei”¹⁶.

Vedem că Emma, în relația ei cu operele de artă, caută mereu efectul de oglindă, caracteristicul *mise en abîme*: caută eroine cu care să se identifice, ceea ce demonstrează lipsa ei de maturitate psihologică și, de asemenea, dificultatea ei de a trăi în realitate, întrucât nu înțelege fundamentele artei.

La prima vedere, scriitorul pare să își îndrepte ironia împotriva muzicii, dar mai ales împotriva tenorului. Unii critici au observat acest lucru, nedepășind totuși prima impresie. Într-adevăr, descrierea făcută instrumentiștilor orchestrei nu este una foarte favorabilă: „[...] apoi muzicienii au

13. Ibidem, p. 261.

14. *Asindetul* (asindeton) (gr. *asyndeton* – omisiunea conjuncției) este o figură de stil de nivel sintactic care constă în suprimarea conjuncțiilor coordonatoare (de regulă „și”) între termenii coordonați ai unei fraze. Vezi și *Figuri de stil. Definiții și multe exemple!* Disponibil pe Internet la adresa <https://figuridestil.ro/asindet/>, accesat în 18.02.2022.

15. SCOTT, Walter. *The Bride of Lammermoor*. Edinburgh: Archibald Constable. London: Longman, Hurst, Rees, Orme, and Brown, and Hurst, Robinson, and Co., 1819.

16. FLAUBERT, Gustave. *Op. cit.*, p. 102.



intrat unii după alții, și izbucni mai întâi un târăboi de contrabasuri sforăitoare, de scârțit de viori, de trompete care trâmbițau, flaute și flajeolete care sfârâiau. Dar de pe scenă se auziră trei bătăi; începu un huriu de timpani, instrumentele de alamă izbucniră toate deodată în acorduri [...]”¹⁷.

Cuvântul *charivari*¹⁸, în special, este încărcat de conotații negative, „tapajul” făcut sub ferestrele unui cuplu de tineri căsătoriți în noaptea nunții lor se execută cu „ustensile de casă” și „huiduieli”; este o gălăgie zgomotoasă, cacofonică. Verbele „*ronfler, grincer, piauler*” au aceleași conotații devalorizante. Portretul tenorului Lagardy este, mai presus orică, pură persiflare: „[...] *iar faima asta sentimentală nu făcea decât să îi sporească reputația artistică. Diplomat, cabotinul avea chiar grijă ca în reclame să se strecoare întotdeauna o frază poetică despre puterea de seducție a persoanei sale și despre sensibilitatea sufletului său. O voce frumoasă, o cutezanță nezdruncinată, mai mult temperament decât inteligență și mai multă emfază decât lirism reușeau să dea o oarecare valoare acestei minunate firi de șarlatan, în care era amestecat ceva de frizer și de toreador.*”¹⁹.

Propoziția derulează substantivele după un principiu întotdeauna derutant, denunțând de fapt lipsa de inteligență și de lirism, precum și inautenticitatea personajului.

Totuși, se pare că ironia este mult mai dură la adresa Emmei și a lui Charles decât la adresa muzicii însăși. Desigur, Flaubert, într-una dintre scrisorile sale²⁰, critică aspectul deșănțat al teatrului: „*oamenii merg acolo doar pentru a se da în spectacol, discută afaceri în timpul reprezentației, decorurile și costumele sunt ridicole*”, dar asta nu înseamnă că muzica este criticată, dimpotrivă: se pare că nimeni nu o înțelege cu adevărat. De exemplu, Charles, deloc surprinzător pentru cititor, nu manifestă niciun fel de sensibilitate muzicală:

„Cu toate lămuririle Emmei, de cum începu acel duo recitati în care Gilbert îi arată stăpânului său Ashton mârșavele lui uneltiri, Charles, văzând falsul inel de logodnă care trebuia să o amăgească pe Lucia, crezu că era o amintire de dragoste, trimisă de Edgar. Mărturisea că nu înțelege subiectul, fiindcă din cauza muzicii nu se auzeau prea bine cuvintele.

– *Ce-are-a face? spuse Emma. Taci!*

Dar el continuă aplecându-se peste umărul ei:

– *Știi că mie îmi place să îmi dau seama despre ce-i vorba.*

– *Dar taci odată! Zise ea enervată*”²¹.

În ciuda bunăvoinței sale, Charles nu înțelege nimic din poveste, dar mai ales, dovada limitelor sale stă în viziunea asupra muzicii: muzica este în detrimentul poveștii. Aici avem deja un indiciu al unei reflecții tradiționale asupra operei: ar trebui ca muzica să aibă prioritate față de libret sau dimpotrivă? Dezbateră este în mod deliberat degradată aici, în fața trivialității comentariilor lui Charles.

17. Ibidem, p. 259.

18. *Charivari*, gălăgie făcută cu ustensile de uz casnic și alte instrumente sonore, însoțită de huiduieli; gălăgie organizată uneori, în noaptea de după nuntă, sub ferestrele unui cuplu a cărui uniune părea nepotrivită sau neobișnuită. *Grand Larousse de la langue française*, vol. 1. Paris: Larousse, 1989, p. 680.

19. *Op. cit.*, p. 260.

20. „N-am văzut niciodată, la teatru, pieptănăturile femeilor așa-zise *în ținută de gală*, fără să-mi vină să vărs din cauza cleiului de pește care le ține pîrul lins etc., și vederea actorilor, care au *totuși* (chiar jucându-l pe Wilhelm Tell) mănuși Jouvin, mi-ajunge să mă facă să detest opera! Ce imbecili! Și expresia mâinii, ce devine ea în mănușă? Imaginează-ți o statuie cu mănuși! În Forme totul trebuie să vorbească în Forme, și să se vadă întotdeauna cât mai mult *spirit*. N-am vorbit frumos despre cârpe, spune drept?” Scrisoare către Louise Colet. Duminică seara [29 ianuarie 1854]. În: FLAUBERT, Gustave. *Opere*, vol. IV: *Correspondența*. București: Univers, 1985, p. 224.

21. FLAUBERT, Gustave. *Op. cit.*, p. 261.



Dar nici Emma, în ciuda condescendenței față de soțul său, nu are o viziune mai inteligentă sau mai sensibilă asupra muzicii. Ironia lui Flaubert se îndreaptă așadar și împotriva ei, printr-un mecanism pe care Nathalie Sarraute l-a demonstrat ca fiind foarte subtil: discursul indirect liber permite accesul la gândurile Emmei, dar în același timp naratorul le discreditează, denunțându-le inautenticitatea. Percepția Emmei asupra muzicii pare a fi anecdotică, iar experiența ei de la operă pare marcată de un erotism de prost gust.

Reacțiile fizice și nervoase ale Emmei par total nepotrivite cu spectacolul de operă, iar strigătele, în special, duc în ridicol starea ei emoțională. Cuvintele pe care le folosește, de asemenea, când, puțin mai târziu, „țipă prea tare” în scena nebuniei, sunt evident nepotrivite ... Nu mai ascultă deloc muzica, după pauză, ocupată să rememoreze amintirile legate de Léon:

*„Dar din clipa aceea Emma nu mai ascultă; și corul invitaților; o scenă cu Ashton și valetul lui, marele duet în Re major, totul trecu pentru ea ca într-o depărtare. ca și cum instrumentele ar fi devenit mai puțin sonore, iar personajele s-ar fi dus mai în spate ...”*²²

Cei trei eroi pleacă în mijlocul operei, la inițiativa lui Leon:

„Vă distrează toată istoria asta? o întrebă el, aplecându-se atât de mult încât vârful mustății lui îi atinse obrazul.

Ea-i răspunse cu nonșalanță:

– O, Doamne, nu! Deloc ...

*Atunci propuse să iasă din teatru, ca să ia undeva o înghețată.”*²³

Pentru cititor, ironia lui Flaubert se exercită astfel mult mai puțin asupra muzicii și mai mult asupra personajelor sale, care sunt incapabile, ca majoritatea spectatorilor, să aprecieze muzica.

În 1854, muzicologul german Eduard Hanslick a publicat lucrarea *Du beau dans la musique* (Frumusețea în muzică)²⁴, lucrare care a deschis o polemică intensă în secolul al XIX-lea, o dezbatere în jurul căreia susținătorii muzicii pure, admiratori ai lui Brahms, s-au raliat toți împotriva muzicii programatice. Însă nu această parte a dezbaterii ne interesează aici, întrucât avem de-a face cu o operă, care este un gen hibrid, în care muzica și textul sunt intim și profund contopite. Desigur, Flaubert nu l-a citit pe Hanslick, deoarece Flaubert nu era un muzician, ci doar un simplu meloman.

Dar Emma Bovary este o țintă tipică pentru Hanslick în cartea sa, reproșând ascultătorilor de muzică faptul că au recepționat-o greșit ca personaj:

*„Studiul lucid al conținutului muzicii ca formă autonomă de frumusețe a constituit o abordare nepractică a esteticii muzicale până în zilele noastre. Între timp, „sentimentul” continuă să își facă simțită prezența din plin. Ca și în trecut, frumusețea muzicală este apreciată exclusiv în funcție de efectele pe care le produce, iar cărțile, revistele și conversațiile confirmă în fiecare zi această veche eroare, că pasiunea sau emoția reprezintă singurul fundament estetic al muzicii și că numai ea este cea care trebuie să stabilească limitele în care se poate exercita judecata unei opere.”*²⁵

22. FLAUBERT, Gustave. *Op. cit.*, p. 263.

23. FLAUBERT, Gustave. *Op. cit.*, p. 264.

24. HANSLICK, Édouard. *Du Beau dans la musique: essai de réforme de l'esthétique musicale*. Paris: Christian Bourgois éd., 1986.

25. *Op. cit.*, p. 60-61.



Hanslick explică faptul că muzica suferă de două definiții la fel de false: prima, că ea trezește sentimente frumoase, ceea ce îi conferă o valoare morală, pe care Biserica Catolică i-o atribuie de multă vreme și pe care Hanslick o neagă; el încearcă să separe frumusețea estetică de aspectul etic. Cea de-a doua definiție, care este relevantă și în prezent, este aceea că esența muzicii constă în sentimentele pe care le trezește în oameni. Totuși, pentru Hanslick, „*facultatea prin care primim impresia de frumos nu este sentimentul, ci imaginația, adică starea activă de contemplație pură*”²⁶. El consideră, așadar, că sentimentele, fie că vorbim de cele ale compozitorului, fie de cele ale ascultătorului, nu au nimic de-a face cu frumusețea muzicală intrinsecă. Din acest punct de vedere, Emma se înșală, prin receptarea pur emoțională (și neestetică) a muzicii.

„*Și umplea inima cu aceste tânguiri melodioase, care se prelungeau în acompaniamentul contrabasurilor asemenea unor țipete de naufragați în vuietul furtunii. Recunoștea tot delirul și chinurile sufletești de care era cât pe ce să moară. Avea impresia că vocea cântăreței nu-i decât ecoul conștiinței sale, iar iluzia aceasta, care o vrăjea, era ceva chiar din propria ei viață.*”²⁷

Ea caută identificarea cu personajul și exaltarea sentimentelor sale intime, într-o audiție care nu este deloc contemplativă. Ultima etapă a acestei exagerări sentimentale este impulsul de iubire care o conduce spre Lagardy la sfârșitul sextetului:

„*Dar o cuprinse un fel de nebunie: o privea, fără dar și poate! Îi veni să alerge în brațele lui să se pună la adăpostul puterii lui ca în însăși întruchiparea iubirii, și să-i spună, să-i strige: Răpește-mă, să plecăm! Ție, ție, tot focul din mine și toate visurile mele!*”²⁸

Este adevărat că nimic nu este mai banal decât să te îndrăgostești de un personaj de operă, iar Hanslick nu neagă faptul că în muzică sunt implicate sentimente, dar ceea ce spune el este că acest lucru nu are nimic de-a face cu frumusețea și că cei care sunt interesați doar de sentimentele lor nu văd adevărata frumusețe a muzicii. Hanslick recunoaște că muzica este o artă senzorială, dar și ideală, și afirmă că muzica are un efect remarcabil asupra nervilor noștri: caracteristica proprie a muzicii este aceea de a ne invada, de a se adresa sistemului nostru nervos, prin senzații, mai ales cinetice, dar el opune acest aspect, „*contemplării pure*”:

„*În producerea și înțelegerea unei opere muzicale trebuie să apară, așadar, un alt element, care reprezintă partea pur estetică a muzicii și care va fi îndepărtat de condițiile generale de frumusețe comune celorlalte arte, în opoziție cu excitarea sentimentelor prin muzică. Aceasta este contemplația pură.*”

Ori Emma Bovary este tocmai una dintre aceste naturi nervoase, care, în acest capitol al cărții, iese dintr-o lungă depresie, în urma unei lungi stări nervoase (patruzeci și trei de zile de delir febril, după spusele naratorului²⁹), după plecarea lui Rodolphe. Compararea nervilor femeii cu corzile unei viori, destul de potrivită, o prezintă pe Emma ca fiind esențialmente excesiv de sensibilă dar nicidecum contemplativă.

În cele din urmă, Hanslick stabilește o relație inversă între cultura muzicală a ascultătorilor și emotivitatea acestora. „*Cu cât există mai puțină rezistență din partea culturii, cu atât muzica*

26. *Op. cit.*, p. 62-63.

27. FLAUBERT, Gustave. *Opere*, vol 1. București: Univers, 1979, p. 260.

28. *Op. cit.*, p. 262.

29. „Cezură că aiurează; cu adevărat însă, delirul începu de la miezul nopții; se declară o febră cerebrală. Timp de patruzeci și trei de zile Charles nu se clinti de lângă ea”. *Op. cit.*, p. 248.

acționează mai violent”, spune el³⁰. „Exagerarea sentimentală reprezintă în principal opera acelor ascultători a căror cultură nu se extinde până la înțelegerea frumuseții muzicale”³¹.

Emma a primit o anumită educație: citește, cântă la pian, dar este cert că nu a înțeles deloc nici ceea ce a citit, nici ceea ce a cântat și că educația de mănăstire pe care a primit-o nu a făcut-o să gândească prea mult. Prin urmare, ea recepționează muzica în modul pe care Hanslick îl detestă cel mai mult: o folosește pentru a se înălța, o folosește pentru a atinge o anumită stare de spirit, iar muzica, în opinia muzicologului german, își pierde statutul de artă și devine un simplu decor, un pretext pentru senzații și emoții care, în ultimă instanță, nu prea au de-a face cu muzica. În concluzie, în acest capitol al romanului, nu opera este vizată, ci mai degrabă receptarea pe care o au Charles și, mai ales, Emma. Ca și amatorii pe care Hanslick îi detestă, ei sunt incapabili de contemplare estetică, iar această mediocritate este cea pe care Flaubert, la rândul său, o dezvăluie. Prin *mise en abîme*, Emma se proiectează în viața eroinei Lucia de Lammermoor; este încă o interpretare greșită a ei; așa cum din literatura pe care a citit-o a reținut doar aspectele romantice greșite, în muzică vede doar un mijloc de a-și exalta sentimentele. Ecfraza la care asistăm ne permite să demonstrăm cu exactitate cum receptarea artei de către Emma Bovary devine neautentică determinând-o să înțeleagă complet greșit actul artistic și funcțiile sale.

Bibliografie:

BERLIOZ, Hector. *Théâtre de la Renaissance: première représentation de Lucie de Lammermoor. Critique musicale 1823-1863. Oeuvres littéraires*, Volume 4 (1839-1841). Paris: Buchet-Chastel, 2003.

CORRE, Christian. *La description de la musique. Littérature et musique dans la France contemporaine*, textes réunis Par J.-L. Backès, C. Coste et D. Pistone. Strasbourg: Presses universitaires de Strasbourg, 2001.

DALLENBÄCH, Lucien. *Le Récit spéculaire. Essai sur la mise en abyme*. Paris: Éditions du Seuil, 1977.

FAUQUET, Joël-Marie. Emma et Lucia ou l'attirante fantasmagorie des réalités sentimentales. V. Avant-scène. În: *Opéra*, septembrie 1983.

FLAUBERT, Gustave. *Opere*, vol. I. București: Univers, 1979.

FLAUBERT, Gustave. *Opere*, vol. IV: *Corespondența*. București: Univers, 1985.

Larrouse. *Grand Larousse de la langue française*, vol, 1. Paris: Larousse, 1989.

HANSLICK, Édouard. *Du Beau dans la musique: essai de réforme de l'esthétique musicale*. Paris: Christian Bourgois éd., 1986.

MOLINIE, Georges. *Dictionnaire de rhétorique*. Paris: Librairie générale française, 1992.

SARRAUTE, Nahalie. *Paul Valéry et l'enfant d'éléphant. Flaubert le précurseur*. Paris: Gallimard, 1986.

30. *Op. cit.*, p. 136-137.

31. *Op. cit.*, p. 141.



Mihaela-Elena Băjea

Mancini versus Manfredini sau controversa despre tril

INTERFERENȚE
CULTURALE

„Tra le qualita piu necessarie, e tra gli abbellimenti vaghi dell'arte, de' quali deve andar fornito un Cantante, non v'e, a mio parere, qualita piu interessante, ne abbellimento piu dolce di quello, che nella Musica chiamasi volgarmente il Trillo ... Oh Trillo! sostegno, decoro, e vita del canto!”¹ (Printre cele mai necesare calități și printre cele mai vagi înfrumusețări ale artei, cu care trebuie să fie înzestrat un cântăreț, nu există, după părerea mea, nici o calitate mai interesantă, nici o înfrumusețare mai dulce decât aceea care în muzică se numește în mod vulgar Tril ... O Tril, suportul, decorul și viața cântului!)

Când Giambattista Mancini a scris aceste cuvinte în cartea sa, *Pensieri, e riflessioni pratiche sopra il canto figurato* (Gânduri și reflecții practice privind cântul figurat) (1774), ar fi fost greu de anticipat că ele vor deveni unul dintre principalele puncte de dezbatere într-o controversă vehementă și lungă, ce avea să se desfășoare în cadrul a cinci publicații și pe parcursul a 22 de ani². Mancini, un profesor de mare succes la Curtea Imperială din Viena, el însuși cântăreț castrato, studiasse cu cunoscutul cântăreț și profesor, Antonio Bernacchi (1685-1756). Bernacchi era considerat cel mai important susținător al școlii bologneze de canto, care a militat pentru o virtuozitate tehnică extraordinar de acrobatică, ce se învecina cu utilizarea instrumentală a vocii.

Adversarul lui Mancini, Vincenzo Manfredini, format și el tot la Bologna, era în primul rând teoretician și compozitor. Locuise în Rusia din 1758 până în 1769, angajat la început de către Petru al III-lea, și apoi de Ecaterina cea Mare, ca maestru al Companiei italiene de operă a Curții Imperiale. Această poziție, împreună cu faptul că fratele său era cântăreț castrato i-a conferit un grad rezonabil de autoritate în materie de tehnică vocală.

Dezacordul dintre Manfredini și Mancini a început în notele de subsol ale lucrării *Regole Armoniche* (o carte despre elementele muzicii), la un an după publicarea cărții *Sopra il canto figurato* a lui Mancini. Controversa a fost continuată în edițiile succesive ale fiecăreia dintre cărțile

1. MANCINI, Giambattista. *Pensieri, e riflessioni pratiche sopra il canto figurato*. Vienna: Ghelen, 1774, p. 108.

2. Publicațiile sunt: MANCINI, Giambattista. *Pensieri e riflessioni pratiche sopra il canto figurato*. Vienna, 1774; MANFREDINI, Vincenzo. *Regole armoniche: o sieno precetti ragionati per apprendere la musica*. Venice, 1775; MANCINI, Giambattista. *Riflessioni pratiche sul canto figurato*. Milan, 1777; MANCINI, Giambattista. *Lettera ... diretta all'illustrissimo Signor Conte N N*. Vienna, 1796; MANFREDINI, Vincenzo. *Regole Armoniche ... seconda edizione*. Venice: Presso Adolfo Cesare, 1797.

Mihaela-Elena Băjea, student doctorand

Universitatea „Transilvania” din Brașov. Facultatea de Muzică

Str. Andrei Șaguna, nr. 2, corp Z, Brașov

E-mail: f-muzica@unitbv.ro

solist al Operei Naționale București

profesor asociat al Universității Naționale de Muzică București



lor, culminând cu un atac virulent după publicarea de către Mancini a articolului „*Lettera ... diretta all'illustrissimo Signor Conte N. N.*” în 1796.

În afară de tril, întotdeauna o chestiune controversată, ei nu erau de acord asupra mai multor alte chestiuni legate de formarea vocii, inclusiv de cauzele intonației defectuoase și de modalitățile de corectare a acesteia, prin înlocuirea celui mai bun sistem de solfegiu, așa cum era considerat cel de șase silabe Guidonian (considerat de mulți italieni ca fiind dăunător pentru „prima formare a vocii”)³ și printr-o unificare discretă a celor două registre vocale utilizând funcțiile buzelor, limbii și dinților în formarea sunetului⁴. De asemenea, era avută în vedere și înlăturarea procedurii imoral și barbar al castrării, utilizat pentru păstrarea registrului înalt al vocii.

Însă cel mai interesant aspect al dezacordului lor este cel referitor la tril. Problemele care au apărut cuprindeau unele teme fundamentale, cum ar fi dacă trilul, nefiind la unele persoane un dar al naturii, ar putea fi obținut prin tot felul de artificii sau dacă există un mod în care acesta ar trebui învățat și cât de important este el în educația vocală a unui cântăreț.

Prima întrebare – dacă trilul poate fi obținut sau dacă este un dar al naturii – a fost inclusă în problematica mai largă a faptului dacă o voce, când nu este de calitate în mod natural, poate fi instruită cu succes. Faptul că Mancini a crezut în acest lucru derivă din comentariile făcute în 1772 și adresate lui Charles Burney, pe vremea când scria *Pensieri, e riflessioni pratiche*. Aici se dezvăluie faptul că problema trilului îl preocupă cu câțiva ani înainte ca lucrarea sa să vadă lumina tiparului:

„*Signor Mancini crede că este posibil, cu timp și răbdare, nu numai să folosești un tril acolo unde natura l-a refuzat, ba chiar să dai și voce; adică să manifeste toleranță pentru o voce proastă și indiferență față de una bună, ba mai mult, să și extinzi aria de cuprindere și asta urmărind tendința naturală a organului.*”⁵

Nu este surprinzător faptul că Mancini ar fost un susținător al acestei idei, întrucât atât declarațiile profesorului său, Antonio Bernacchi, cât și ale profesorului lui Bernacchi, Francesco Antonio Pistocchi, conțin relatări despre o voce deteriorată care a fost readusă la viață cu succes printr-un lucru sistematic și îngrijit. Această istorisire a lui Bernacchi este dată drept argument de către Mancini:

„*Il primo fra i quattro famosi scolari e stato Antonio Bernacchi Bolognese, mio Maestro, il quale non essendo stato dotato d'una buona voce, come egli stesso confessavalo, gl'intendenti suoi amici lo fecero risolvere, per suo bene, a sottometersi intieramente alla direzione del mentovato Pistocchi il quale amorevolmente non solo l'accolse, ma comincio senza perder tempo a determinargli lo studio, che dovea intraprendere, accid con l'assiduità di esso ritraesse quei vantaggi, che lo mettersero in stato d'una probabile riuscita. Non manco l'ubbidiente scolare d'intraprendere un tal cimento, quantunque disastroso, e penoso, e di applicarsi per un tempo dovuto, secondo i precetti del Maestro, dal quale non mancava di andare tutti igiorni per ricavarne saggi documenti. Nel tempo di*

3. BURNEY Charles. *A general history of music: from the earliest ages to the present period*. London: Payne and Son, Robson and Clark, G. G. J. and J. Robinson, 1776 (R1957). Burney arată că italienii preferau, în general, vocalizzi (exerciții efectuate asupra vocalelor) în loc de solfeggi (exerciții utilizând silabe), deoarece „o articulare prea frecventă în prima formare a vocii împiedică evoluția acesteia, provocând o lipsă de fermitate în portamento și o mișcare convulsivă a gurii, care nu mai poate fi corectată ulterior”.

4. Problema dacă dinții erau sau nu implicați în cântat a fost de mare importanță în secolul al XVIII-lea, când dinții pierduți din cauza cariilor nu puteau fi înlocuiți (n.aut.).

5. BURNEY, Charles. *The present state of music in Germany, the Netherlands and United Provinces*. London: T. Becket and Co., J. Robson, G. Robinson, 1775, p. 338.



questo studio non solo non canto nelle Chiese, e ne' Teatri, ma non volle neppure farsi sentire dagli amici pizi intrinseci. Si mantenne forte in questo suo proposito fino a che ne riceve il consiglio dallo stesso Maestro, e in quel tempo, in cui giunto era a quella perfezione, che procacciar gli doveva lammirazione universale. Tale, e si buon effetto produsse l'assistenza d'un tanto Maestro, e lattivita, ed indefessa fatica d'un si voglioso scolare."

(Primul elev din lungul șir al discipolilor lui [Pistocchi] a fost Antonio Bernacchi din Bologna, profesorul meu, care nu era înzestrat cu o voce bună, așa cum a recunoscut el însuși; prietenii lui l-au făcut să promită, spre binele său, să se plaseze complet sub îndrumarea menționatului Pistocchi, care nu numai că l-a întâmpinat cu mare afecțiune, dar a început imediat să stabilească maniera de studiu pe care ar trebui să o întreprindă asiduu pentru a obține pentru sine acele avantaje care l-ar pregăti pentru viitorul succes probabil.

Elevul ascultător nu a ezitat să întreprindă o astfel de aventură, oricât de dezastruoasă și oricât de dureroasă ar fi fost această experiență, supunându-se pentru o perioadă prestabilită, conform preceptelor maestrului, care i-a dat în fiecare zi câte un sfat înțelept. În timpul studiului, el nu numai că nu cânta la biserică și nici la teatru, dar nu lăsa pe nimeni să-l audă cântând, nici măcar pe cei mai intimi prieteni ai săi. El a rămas puternic în această hotărâre până în momentul în care a primit asigurarea profesorului său că a atins perfecțiunea care îi va procura admirație universală. Și acesta a fost rezultatul bun, produs cu ajutorul unui profesor atât de mare și de munca activă și neobosită a unui elev atât de dispus sacrificiului.⁶⁾

Pistocchi însuși și-a deteriorat atât de mult vocea din cauza unei vieți dezordonate încât recuperarea ei a durat destul de mult timp; după câțiva ani pe scenă ca soprano castrato de succes, și-a pierdut-o complet. A încercat să o recupereze din nou, timp de aproximativ zece ani, dar nu a reușit să remedieze decât trei note din registrul înalt pe care îl avusese. Domenico Gabrielli (probabil profesorul său) a compus pentru el piese prin care să poată demonstra notele pe care încă le mai stăpânea⁷. În cele din urmă, și-a recăpătat mai mult din registru și s-a întors pe scenă, deși între timp devenise contralto (un lucru obișnuit la cântăreții castrați).

În calitate de urmaș al acestei tradiții în educarea răbdării – despre care credea că este cheia supremă a succesului – Mancini însuși pare să fi fost destul de competent în a-și învăța elevii să execute corect un tril. În calitate de maestru de canto la Curtea Imperială din Viena, era de așteptat ca el să predea membrilor caselor nobiliare, inclusiv mai multor arhiducese care aveau certe calități vocale. Mancini avea convingerea că atunci când nu se obține un tril bun, vina aparține numai profesorului, nu naturii sau discipolului.

„Perdonatemi, egregii Maestri di Musica, se mi esce dalla penna una voce sincera, la colpa non e dello scolare. Lo so, che d'ordinario i Cantori, che sono sformiti del Trillo, chiamano ingrata la natura, che non glielo dette, ma a torto, questa non grazia negatagli dalla natura con lo studio docile, paziente, e ben regolato, nella natura stessa lo ritroveranno. Ma qui sta dove il Maestro, e lo scolare convien che a vicenda si cambino gli ajuti Merceche il primo se non trova nel secondo disposizion naturale, e capace forza a superar gli ostacoli indispensabili per l'acquisto del perfetto Trillo, si noja s'inlanguisce, e

6. MANCINI, Giambattista. *Pensieri, e riflessioni pratiche sopra il canto figurato*. Vienna: Ghelen, 1774, p. 14-15.

7. Domenico Gabrielli era celebru pentru că scria piese *ostinato*, dintre care unele erau probabil destinate registrului limitat al lui Pistocchi (n.aut.)



perde l'affetto allo scolare, questo dall'altro canto intemorito, ed avvilito dalle strida dell'impaziente Maestro, perde il genio, a poco a poco poi anche la volonta, e finalmente disperando di poter giungere ad un felice termine, stancato, tutte le vie possibili cerca per deviare, ed abandonar questo studio."⁸

(Iertați-mă, distinșii mei profesori de muzică, dacă o voce sinceră vorbește prin pana mea, dar vina nu este a elevului. Știu că se întâmplă frecvent ca interpreții vocali, care nu sunt dotați cu tril, să vorbească despre o natură crudă, care nu i-a înzestrat, dar se înșeală; acesta nu este un dar refuzat de natură; cu un studiu blând, răbdător și bine reglat, îl vor găsi în natură. Acesta este locul în care profesorul și studentul trebuie să-și unească resursele. Căci dacă primul nu găsește în cel de-al doilea o dispoziție naturală și o capacitate puternică de a depăși obstacolele inevitabile pentru dobândirea unui tril perfect, el se plictisește, interesul său scade și se descotorosește de elev; acesta din urmă, intimidat și umilit de țipetele profesorului, își pierde motivația și, încetul cu încetul, chiar și dorința; și, în cele din urmă, disperat să ajungă la un rezultat fericit, obosit, caută toate căile posibile pentru a evita și chiar abandona studiul.)

Spre deosebire de Mancini, Manfredini manifestă puțină răbdare pentru elevii cu un talent mai puțin dezvoltat. Deoarece experiența sa profesională l-a adus în contact direct și în mare parte cu cântăreți profesioniști italieni (care veniseră în Rusia să cânte la teatrul de operă italiană), probabil că nu a avut experiența lui Mancini, care lucrase și cu diletanți sau amatori. În *Regole Armoniche* el făcea următoarele recomandări:

„[...] *direi dunque, che quando il maestro ha scoperto nel suo discepolo una cattiva voce un orecchio duro, e incerto per l'intonazione ritmo; cose che le puo conoscere in poco tempo; dovesse senz'altro indugio scongiurarlo dimparare il canto [...]*”⁹

([...] Aș spune, prin urmare, că atunci când maestrul a descoperit la elevul său o voce proastă, o ureche dură și o intonație și un ritm nesigure; lucruri pe care le poate învăța într-un timp scurt, ar trebui să îl sfătuiască fără întârziere să nu învețe să cânte [...].)



Foto 1. Vincenzo Manfredini. *Regole armoniche*. Venezia, 1775.
Sursa imaginii: https://www.musikantiquariat-stoeger.de/fileadmin/catalog/16397/16397_1.jpg

8. MANCINI, Giambattista. *Pensieri, e riflessioni pratiche sopra il canto figurato*. Vienna: Ghelen, 1774, p. 110.
9. MANFREDINI, Vincenzo. *Regole Armoniche ... seconda edizione*. Venice: Presso Adolfo Cesare, 1797, p. 55.

În prima ediție a lucrării *Regole Armoniche*, Manfredini afirma fără echivoc că trilul este un dar al naturii și că artificul singur nu este suficient în muzică; trilul trebuie să fie „natural, natural și din nou natural” („*Dunque non basta l'Arte; ma per la Musica soprattutto, vuol'essere naturale, naturale, e poi naturale*”¹⁰). Așa încât își propune să submineze autoritatea profesională a lui Bernacchi susținând că, în realitate, succesele sale în predarea trilului nu au fost elocvente.

„*L'onoratissimo Sig. Francesco Araya Napoletano, prima Maestro di Cappella, e presentemente Consigliere della Corte di Russia, mi ha assicurato pizu di una volta, che il famoso Bernacchi fece tutto il possibile (e certamente poteva farlo, essendo stato un de' primi Maestri di canto), accid la Merighi, grande amica dello stesso Bernacchi, ottenesse a forza d'arte il Trillo, che la natura le avea ricusato; ma non vi pote mai riuscire.*”¹¹

(Preaonorabilul domn Francesco Araya Napoletano, fost maestro di cappella și în prezent cancelar al curții din Rusia m-a asigurat de mai multe ori că celebrul Bernacchi a făcut tot ce i-a stat în putință (și cu siguranță a fost calificat, fiind unul dintre cei mai de seamă profesori de canto) să o învețe pe buna sa prietenă, doamna Merighi, ceea ce i-a fost refuzat de Natură, prin artificii, și anume trilul, dar el nu a reușit niciodată.)

În urma acestui atac, în cea de a treia ediție a lucrării sale intitulată *Riflessioni pratiche sul canto figurato*, Mancini spune că nu se teme de deteriorarea reputației sale de profesor, el rămânând în continuare unul dintre „adevărații maestri” ai artei cântului. Mai degrabă, se arată îngrijorat de faptul că maestrul neexperimentat, influențat de cuvintele lui Manfredini, nu vor dezvolta trilul cu o tehnică vocală capabilă să-l dobândească. Totuși, atacul lui Manfredini l-a determinat pe Mancini să-și modifice unele dintre declarațiile sale originale despre utilizarea trilului:

„*Si diceva per il passato eziandio, che il trillo, se non e dato dalla natura, non si puo acquistare con l'arte. Non lo niego, ma mi sia permesso di dire, che i maestri anticamente non lasciavano imperfetta una voce agile di sua natura, come si osserva a' tempo nostri; anzi si fa, e si e veduto in tante occasioni, che ricorsero (quantunque incontrarono patenti ostacoli) all'industria unendovi un' instancabile diligente pazienza nel somministrare i più vevoli ajuti a' loro scolari per otternerlo ... Certamente io non pretendo di voler riformare la natura ovunque ella sia stata avara, e scarsa de'suoi doni; ma secondarla ogni qual volta ella ne addita qualunque, benche minima disposizione, mi par troppo vantaggioso ed indispensabile [...]*”¹²

(Se spunea în trecut că, dacă trilul nu era dat de natură, nu se putea căpăta prin artă. Nu neg acest lucru, dar permiteți-mi să spun că profesorii, pe vremuri, nu lăsau nicio voce, agilă de la natură, imperfectă, așa cum vedem că se face în vremurile noastre; dimpotrivă, am văzut în multe ocazii că au recurs (indiferent de obstacolele pe care le-au întâmpinat) la o muncă și la o răbdare nesfârșită și persistentă în utilizarea celor mai valoroase ajutoare pentru a-și sprijini studenții să atingă acest scop ... Desigur, nu doresc să reformez Natura, chiar și atunci când este zgârcită cu darurile ei; dar oriunde ea a oferit o anumită dispoziție, oricât de ușoară, mi se pare un avantaj care nu ar trebui trecut cu vederea [...].)

10. MANFREDINI, Vincenzo. *Regole armoniche: o sieno precetti ragionati per apprendere la musica*. Venice: Guglielmo Zerletti, 1775, p. 7.

11. Ibidem.

12. MANCINI, Giambattista. *Riflessioni pratiche sul canto figurato*. Milano: appresso Giuseppe Galeazzi, 1777, p. 160-163.



Acest lucru clarifică convingerea că un tril, chiar dacă nu apare spontan, este totuși obținut dacă există suficientă agilitate naturală. Conversația lui Mancini cu Burney, din 1772, oferă clarificări suplimentare: „În privința bătăii trilului, el crede că nouăzeci la sută dintre elevi se distrug vocal și asta din cauza nerăbdării și precipitării, venite atât din partea maestrului, cât și a învățacelui; dintre cei mulți care pot executa pasaje, ce necesită aceeași mișcare a laringelui ca și bătaia trilului, niciunul nu a reușit pe deplin. Nu există decât o singură explicație pentru acest lucru: neglijența maestrului în studiul naturii în sensul de a profita de aceste pasaje, care, prin continuitate, ar deveni adevărate bătăi ale trilului.”¹³.



Foto 2. Giambattista Mancini. *Riflessioni pratiche sul canto figurato*. Milano, 1777.

Sursa imaginii: <https://www.mediastorehouse.com.au/p/690/frontispice-pensieri-e-riflessioni-pratiche-sul-22828372.jpg.webp>

Ambii autori comentează cum ar trebui învățat trilul. Întrucât cărțile lor au fost scrise având în vedere tânărul cântăreț – mai precis, tânărul castrato – se poate presupune că au considerat importantă introducerea învățării trilului încă din tinerețe. Mancini credea că trilul ar trebui să fie predat tânărului elev fără întârziere, deoarece „o voce care nu este bine direcționată în primii săi ani și care preia vicii, nu este atât de ușor de vindecat pe cât se crede”. („*Una voce non ben diretta ne' suoi prim' anni, nodrita ne' vizi, non si deve credere si facile a rimoversi da quelli.*”¹⁴)

Ambii au subliniat, de asemenea, importanța tuturor tipurilor de pasaje în *allegro* pentru a întări fundamentele agilității. Cu toate acestea, Manfredini a insistat asupra faptului că atunci când se învață trilul, tempoul trebuie accelerat doar treptat. Aceasta era o problemă importantă, deoarece manualele de cânt ofereau foarte des, pe vremea aceea, un exercițiu de tril constând pur și simplu din oscilația celor

13. BURNEY, Charles. *The present state of music in Germany, the Netherlands and United Provinces*. London: T. Becket and Co., J. Robson, G. Robinson, 1775, p. 339.

14. MANCINI, Giambattista. *Riflessioni pratiche sul canto figurato*. Milano: appresso Giuseppe Galeazzi, 1777, p. 159.



două note, trecând strict de la pătrimi până la optimi și apoi șaisprezecimi, cu consecința că fiecare creștere dubla viteza. Manfredini a abordat, deci, și problema creșterii treptate a vitezei execuției trilului.

„*Avendo dunque una voce bella, ma non molto agile, si procura di scioglierla, vocalizzando della musica allegra con gradazione di ritmo, cioe in un tempo non tanto veloce nelle prime lezioni; e stringendolo a poco per volta, a misura della facilità chesi acquista dal continuo esercizio. Lo stesso metodo devesi usare eziandio per ottenere un bel trillo. Per esempio, le prime volte egli va fatto piuttosto lentamente. Allorche si eseguisce bene in tal modo, si cerca di stringerlo a poco a poco; e col tempo, e a grado a grado, si tenta poi di eseguirlo nella sua vera maniera, che consiste certamente nel farlo veloce, limpido, ed eguale.*”¹⁵

(Având deci o voce frumoasă, dar nu foarte agilă, încearcă să o topească, vocalizând muzica veselă cu gradare de ritm, adică într-un tempo care nu este atât de rapid în primele lecții; și strângându-l încetul cu încetul, pe măsura ușurinței dobândite prin exerciții continue. Aceeași metodă trebuie folosită și pentru a obține un tril frumos. De exemplu, de câteva ori ar trebui să se execute destul de lent. Când se realizează bine în acest fel, se încearcă strângerea lui încetul cu încetul; și, cu timpul, și pas cu pas, se încearcă apoi executarea acestuia în adevăratul său mod, care cu siguranță constă în a-l executa rapid, clar și egal.)

Pentru majoritatea studenților aspiranți, era necesară cam o oră pe zi de practică a trilului, lucru normal cel puțin în instituțiile în care se predă castraților. Școala papală din Roma, de exemplu, aloca zilnic o oră de practică a agilității vocale și mai ales a trilului. Mai mult decât atât, vocalizele și solfegiile erau adaptate la nevoile individuale ale elevului, fiind create în mod tradițional de către compozitori italieni precum Porpora, Leo, Durante ori Mancini însuși, dar și de Hasse sau chiar de către Mozart. Colecțiile de *vocalizzi* includeau, de obicei, câteva exerciții pentru tril. Iată un exemplu oferit de Nicolò Porpora:



Foto 3. Nicolò Porpora. *Vocalizzi* (25 Vocalizzi).

Sursa imaginii: <https://www.musicroom.com/25-vocalizzi-er%2000253500>.

15. MANFREDINI, Vincenzo. *Regole Armoniche ... seconda edizione*. Venice: Presso Adolfo Cesare, 1797, p 63.

Mancini a subliniat faptul că aceste exerciții de agilitate și tril trebuie exersate și executate cu voce întreagă, altfel se pot strecura imperfecțiuni (intonație proastă și ritm instabil). Cea mai mare preocupare a lui Mancini în pregătirea cântăreților pentru scenă, spre deosebire de cei de cameră, era ca volumul vocii să fie suficient, atât la antrenarea, cât și la executarea trilului.

„*Sopra tutto deve star lontano il giovane cantante dall' esercitarsi, e studiare da se stesso sotto voce, perche non solo nel trillo, ma in qualunque altro ornamento del canto, a tanti e tanti, cantando sotto voce, riesce di eseguire qualche vezzo, i quali ogni qualvolta devono poi produrlo con piena voce, massime in luoghi grandi e vasti, o non possono eseguir tali passi, o se gli eseguiscono, riescono pieni d' imperfezioni, e sgraziati. Quanto e facile l' eseguire qualunque ornamento con voce debole e' somnessa, altrettanto e difficile con voce estesa e forte.*”¹⁶

(Mai presus de orice, tânărul cântăreț ar trebui să evite să exerseze și să studieze singur sotto voce, deoarece nu numai trilul, ci și orice alt ornament al cântului, atunci când este intonat sotto voce, poate fi executat destul de ușor. Cu toate acestea, atunci când i se cere (cântărețului) să cânte cu voce întreagă, în spații mari, el este incapabil să execute aceste pasaje sau, dacă o face, acestea sunt pline de imperfecțiuni și nereușite. Este la fel de ușor să execuți un ornament cu o voce moale și slabă, pe cât este de dificil să o faci cu o voce plină și puternică.)

Cântăreții de la începutul secolului al XVIII-lea ar fi obținut o practică suplimentară a trilului prin simpla exersare a pasajelor de coloratură din arii. Acestea erau adesea derivate în mare parte din tril, ca în exemplul următor:



Foto 4. Pasaje de coloratură (exemplu).
Sursa imaginii: Arhiva personală a autoarei.

INTERFERENȚE
CULTURALE

Mancini versus Manfredini sau controversa despre tril
Mihaela-Elena Băjea

16. MANCINI, Giambattista. *Riflessioni pratiche sul canto figurato*. Milano: appresso Giuseppe Galeazzi, 1777, p. 174-175.



Totuși, la mijlocul secolului al XVIII-lea, acest tip de pasaj de coloratură devine demodat. În locul său apare o mare varietate de pasaje de coloratură, care necesita o mare virtuozitate tehnică. Modelele de coloratură se schimbau destul de des, pe măsură ce cântăreții concepeau pasaje din ce în ce mai complicate, necesitând astfel flexibilitate și virtuozitate din partea interpretului. Stilul vocal al lui Antonio Bernacchi este considerat responsabil pentru intruziunea și dezvoltarea acestui tip de virtuozitate instrumentală în muzica vocală, deoarece el a fost cel care a influențat generația de studenți a lui Farinelli. Burney descrie maniera lui de a cânta după cum urmează:

„Vocea lui nu a fost niciodată bună, dar acum mai rămăsese puțin, gustul rafinat și o manieră artificială de a cânta, profesorii și câțiva dintre cei mai inteligenți spectatori puteau să simtă sau să înțeleagă.”¹⁷

Și mai departe: „Vocea acestui interpret pare să fi fost deficitară de la natură, dar el a suplinit defectele naturii cu multă artă, astfel încât spectacolele sale au fost întotdeauna mult mai admirate de profesori decât de către public în general.”¹⁸

Mulți autori din secolul al XVIII-lea s-au delectat cu discuții despre vocile cântăreților și, bineînțeles, despre calitățile trilurilor. Chiar și Manfredini, pentru care cuvintele ar fi trebuit să reprezinte o contradicție (din moment ce el recunoaștea doar trilul „natural” pe care îl considera „bun”), a scris despre trilurile obișnuite și despre metodele de evitare a acestora. El descrie trilul „natural” și „bun” ca trebuind să fie „rapid, clar și egal”.

Mancini și-a inspirat descrierea trilului „bun” dintr-un tratat al lui Pier Francesco Tosi, care declara că trilul trebuie să fie „egal”, „distinct marcat”, „solid” (*granito*), și moderat de rapid – „calitățile sale cele mai frumoase” („*eguale, battuto, granito, facile, e moderamente, veloce, che sono le qualita sue piu belle*”¹⁹). Ambii autori au subliniat necesitatea clarității și a distincției, astfel încât cele două note să fie auzite în mod egal; cu toate acestea, Tosi (și, la rândul său, Mancini) a oferit o altă condiție, și anume ca trillul să fie solid (*granito*) și nu *sotto voce*. Se pare că au existat unele dezacorduri cu privire la viteza de execuție ideală a trilului: Mancini prefera o viteză moderată, în timp ce Manfredini nota „rapid” într-un loc și „cât mai repede posibil” în altul²⁰. Alte descrieri din secolul al XVIII-lea ale trilurilor „bune” includ adjectivele „strălucitor”, „fin” și „deschis”.

Descrieri contemporane ale trilurilor „rele” sunt ușor de găsit în lucrările lui Burney, Quantz și Hawkins, printre alții. Manfredini a afirmat că „orice tril sugerat printr-un artificiu este un tril rău”. Mai mulți profesori de limba italiană au folosit aceiași termeni plini de culoare pentru a descrie diferite tipuri de triluri „rele”, cum ar fi: *il caprino* (behăit de capră)²¹ și *il cavallino* (nechezat de cal). Manfredini și Mancini le foloseau pe amândouă, iar Tosi numai pe primul.

Mancini credea că problema consta în nerespectarea unor reguli infailibile:

17. BURNEY Charles. *A general history of music: from the earliest ages to the present period*. Vol. II. London: Payne and Son, Robson and Clark, G. G. J. and J. Robinson, 1782 (R1957), p. 760.

18. Ibidem, p. 698-699.

19. TOSI, Pier Francesco. *Opinioni de' cantori antichi, e moderni, o sieno osservazioni sopra il canto figurato*. Bologna: L. dalla Volpe, 1723, p. 25.

20. MANFREDINI, Vincenzo. *Regole armoniche: o sieno precetti ragionati per apprendere la musica*. Venice: Guglielmo Zerletti, 1775, p. 26.

21. Profesorii italieni din epoca modernă folosesc termenul *caprino* atunci când fac referire la un vibrato rapid (n.aut.).



„Ambidue si commettono per errore dei capricciosi giovani e indocili ai consigli de' loro Maestri; merceche escono dall'infalibile regola di battere il Trillo, sostenendo il fiato, ed unendovi nell'atto stesso il lieve moto delle fauci, per mezzo di cui riducesi poi alla perfezione dovuta. Ognuno intendera quindi, e conoscerà l'origine del Trillo Caprino, e Cavallino, e la ragione, per cui portano questo nome inpostogli dai Professori: voglio dire, perche non prevalendosi ili Cantore del moto delle fauci, ma solo del moto della bocca, ed a quel segno ed in quella guisa ch'egli usa di fare quando ride, ne viene per conseguenza, ch'egli allora eseguisce al naturale il belar d'una Capra e il nitrir d'un Cavallo.²²”

(Ambele sunt comise din greșeala unor tineri capricioși, care nu se supun sfaturilor profesorilor lor; pentru că ei se abat de la regula infailibilă de a bate trilul, adică ținându-și respirația și unindu-l, în același timp cu o ușoară mișcare a maxilarelor, aducându-l astfel la perfecțiunea corespunzătoare. Prin urmare, toată lumea va înțelege și va cunoaște originea trilului Caprino și Cavallino, precum și motivul pentru care poartă acest nume dat de profesori: adică, pentru că la cântăreț nu predomină mișcarea maxilarelor, ci doar mișcarea gurii, și la acel semn și în acel mod pe care obișnuiește să îl facă atunci când râde, rezultă că atunci execută în mod natural behăitul caprei și nechezatul calului.)

Conform tratatului lui Tosi (pe care Mancini îl citise), *caprino* îl face pe ascultător să râdă, deoarece este el însuși ca un râs, asta pentru că este emis din gură (glottis), timp în care cel mai bun tril este emis din gât²³. Tosi se plânge, de asemenea, „că trillul care este produs prin alternanța dintre prima și a treia notă este dezagreabil; trilul lent este plictisitor, iar trilul neacordat este înspăimântător”. („*Quel che e prodotto da due voci in terza dis gusta: Il lento annoja: E il non intonato spaventa.*”²⁴)

Mancini enumeră și alte defecte:

„*Taluni questi difetti non hanno, formano nondimeno il Trillo orrido, ed ingrattissimo, perche sostengono il Trillo con moto lento; perche lo stringono sul bel principio; perche ne vanno variando il moto ora nel mezzo, ora nel fine; quando appena che l'hanno piantato, l'abbandonano, e quando intrapreso, che l'hanno, non lo sanno abbandonare.*”

(Unii nu au aceste defecte, dar, cu toate acestea, fac trilul oribil și de nerecunoscut, pentru că susțin trilul cu o mișcare lentă; pentru că îl strâng încă de la început; pentru că variază mișcarea când la mijloc, când la sfârșit; când abia l-au plămădit, îl părăsesc, iar când l-au realizat, nu știu cum să-l abandoneze.)

Mancini se teme că profesorii și cântăreții nu vor acorda o poziție importantă trilului, ci vor permite ca acesta să fie înlocuit de o coloratură mai virtuoasă. Pentru el, trilul reprezenta apogeul agilității fiind una dintre cele mai dezirabile calități pentru un cântăreț.

Manfredini, pe de altă parte, considera trilul doar un simplu ornament, ca oricare altul. În prima ediție a *Regole Armoniche*, el îl amintește ca pe un ornament pur și simplu melodic, pe care cântărețul sau instrumentistul îl poate adăuga după cum dorește; nu numai că nu îi acordă un loc de onoare, dar de-abia dacă primește o frază. În ediția ulterioară, care conține o secțiune extinsă despre cântat, trilul nu ocupă decât un paragraf (prin comparație, atât Mancini cât și Tosi îi dedică un capitol întreg).

22. MANCINI, Giambattista. *Pensieri, e riflessioni pratiche sopra il canto figurato*. Vienna: Ghelen, 1774, p. 117-118.

23. TOSI, Pier Francesco. *Op. cit.*, p. 29. „Il Caprino fa ridere, perche nasce in bocca come il riso, e l'ottimo nelle fauci.”

24. Ibidem, p. 29.



În ceea ce privește cadența improvizată (*cadenza libera*), amândoi autori au menționat trilul ca fiind un ornament foarte potrivit (chiar necesar); cu siguranță, o cadență fără tril nu ar fi trecut neobservată. Tosi credea, de asemenea, că o cadență fără tril ar fi de prost gust, dar atât Mancini cât și Manfredini susțineau că o cadență perfect acceptabilă putea fi alcătuită pur și simplu dintr-o *messa di voce* urmată de un trill. Pe de altă parte, în *siciliano* (unde ornamentația era adesea descărată), atât Mancini, cât și Tosi avertizau că efectul „cel mai rău” era creat atunci când se introduceau triluri acolo unde lipsea *portamento*-ul. Tosi credea că tehnica unui cântăreț era „neterminată” dacă nu era capabil să execute triluri pe toate notele din gamă, în viteze diferite de execuție. Opinia opusă, a lui Manfredini, era că trilul nu era necesar artei de a cânta și putea fi chiar exclus din ea.

„*Che il Trillo poi sia la qualita piu interessante della Musica, e un accrescer il di lui merito piu del dovere. Il cantar di portamento, il fermar la voce, il colarla, il filarla, lo smorzarla a tempo, e luogo ec. queste sono le vere bellezze del Canto, ed il Trillo n'e un puro ornamento, che fa bene quando e naturale, in una Cadenza, ed in certi altri luoghi, ma si puo anche fame di meno. Quante volte ho sentito cantare al cuore, senza avere inteso eseguire nemmeno un Trillo!*”²⁵”

(A spune că trilul este cea mai interesantă calitate a muzicii înseamnă a-i acorda mai multă importanță decât merită. Cântatul cu *portamento*, susținerea vocii, fluiditatea, rotirea sunetului, *pianissimo*-ul acoperit la locul și momentul potrivit etc. sunt adevăratele frumuseți ale cântatului, iar trilul este doar o pură podoabă a tuturor acestor lucruri, care se potrivește acolo unde este așteptat, într-o cadență sau în alte locuri, dar poate fi și omis. De câte ori nu am auzit cântându-se cu suflet fără utilizarea măcar a unui tril!)

Mancini, surprins de faptul că Manfredini nu prețuia trilul în aceeași măsură, susținea că acest argument (bazat pe cântatul din inimă) nu era logic, deoarece în transmiterea sentimentelor și pasiunilor puteau fi implicați și alți factori externi, care nu aparțin sferei cântatului.

„[...] *dopo la predica del finale giudizio, perche una voce povera, languente e nuda, puo far scorrere a grosse gocce le lagrime de' peccatori, e commovere al dolore chi ha il cuore gid eccitato, disposto dalla meditazione di oggetti patetici.*”²⁶

([...] după o predică despre judecata de apoi, o voce săracă, languroasă și goală, poate face să curgă în torente mari lacrimile păcătoșilor și poate mișca pe oricine a cărui inimă a fost emoționată și dispusă la meditația asupra unor lucruri dramatice.)

De asemenea, Mancini insinua că părerea lui Manfredini cu privire la adecvarea unei voci pentru operă era naivă, în timp ce Tosi avertiza că anumite voci, care cântă de obicei fără a utiliza trilul, studiază doar „superficial” și nu ar trebui să fie imitate. Astfel, pentru Mancini și Tosi, cântărețul trândav, superficial și fără tril nu ar putea fi niciodată eficient pe scenă, unde este necesară o voce de mare versatilitate:

„*Ma, secondo me, mai una tal voce si trovera buona per il Teatro, perche sulle scene ricercansi a suo tempo il colare, il filare, smorzar di voce ... e poi vi si deve unire il brio, l'agilita di voce, il vibrare, il distaccare, il ritirare, la forza, e l'appropriata espressione ec., in somma un perfetto complesso di tante varie cose, per le quali l'artista, che assume l'impegno di sostenere una parte principale, sia poi nello stato di riuscire in qualunque carattere.*”

25. MANFREDINI, Vincenzo. *Regole armoniche: o sieno precetti ragionati per apprendere la musica*. Venice: Guglielmo Zerlleti, 1775, p. 7.

26. MANCINI, Giambattista. *Pensieri, e riflessioni pratiche sopra il canto figurato*. Vienna: Ghelen, 1774, p. 164.



(Dar, după părerea mea, o astfel de voce nu va fi niciodată bună pentru teatru, pentru că pe scenă se caută curgerea, fluiditatea, pianissimele acoperite ... care apoi trebuie să se unească cu vivacitatea, agilitatea vocii, cu vibrato-ul, cu detașarea, cu forța și expresia adecvată etc., pe scurt, un complex perfect de atâtea lucruri diferite, pentru care artistul care se angajează să susțină un rol principal este apoi în măsură să reușească în orice personaj.)

Ca o concluzie, cantitatea și calitatea materialului pedagogic rămas despre trilul din secolul al XVIII-lea demonstrează importanța acestuia ca parte a vocabularului cântărețului aspirant la notorietate. Controversa lui Mancini și Manfredini, deși plină de umor și uneori dogmatică, vine în sprijinul studierii aspectelor relevante pentru executarea unui tril de calitate, atât în secolul al XVIII-lea, cât și ulterior. Comentariile lor oferă o idee despre tipul de voce care ar fi fost de așteptat să fie utilizat, precum și detalii despre cum se dobândește tehnica necesară. Printre cerințele importante se numărau o vârstă potrivită (tinerețe), suficientă agilitate naturală, suficientă practică (cel puțin o oră pe zi), răbdare, executarea exercițiilor și a vocalizelor cu voce întreagă, creșterea treptată a vitezei (până la atingerea unui tempo „moderat”), controlul respirației și, nu în cele din urmă, o combinație de agilitate a „gurii” (glotală) și a „gâtului” (laringiană). Aparent teama lui Mancini că trilul ar putea înceta să mai reprezinte un aspect important al artei cântărețului s-a împlinit în cele din urmă, deoarece, doar arareori, se mai pune accentul, fie pe agilitate, fie pe tril, în muzica din secolele XX sau XXI. Cu toate acestea, el rămâne un instrument de neînlocuit pentru cântărețul care încearcă să recreeze muzica secolului al XVIII-lea.

Bibliografie:

- BAIRD, Julianne. An 18th-century controversy about the trill: Mancini v. Manfredini. În: *Early Music*, Oxford University Press, vol. 15, no. 1, febr. 1987, p. 36-45.
- BURNEY Charles. *A general history of music: from the earliest ages to the present period*. London: Payne and Son, Robson and Clark, G. G. J. and J. Robinson, 1776-1789.
- BURNEY, Charles. *The present state of music in Germany, the Netherlands and United provinces or, the journal of a tour through those countries undertaken to collect materials for a general history of music*. London: T. Becket and Co., J. Robson, G. Robinson, 1773.
- MANCINI, Giovanni Battista. *Lettera di Giambattista Mancini maestro di canto dell'imperiale, e real corte di Vienna diretta all' ilmo. [sic] sig. conte N. N.* Vienna: presso Mattia Andrea Schimdt, 1796.
- MANCINI, Giovanni Battista. *Pensieri e riflessioni pratiche sopra il canto figurato*. Vienna: Ghelen, 1774.
- MANFREDINI, Vincenzo. *Regole armoniche o sieno precetti ragionati per apprendere la musica*. Venice: Aldolfo Cesare, 1775.
- TOSI, Pier Francesco. *Opinioni de' cantori antichi, e moderni, o sieno osservazioni sopra il canto figurato*. Bolgna: L. dalla Volpe, 1723.

INTERFERENȚE
CULTURALE

Mancini versus Manfredini sau controversa despre tril
Mihaela-Elena Băjca





Responsabilitatea pentru conținutul articolelor revine autorilor.

IATĂ SĂGEATA
„UNIREA”

SIBIU

UNIREA

POMPA 1Km.

Ea vă
amintește
când e timpul
să umpleți
rezervorul
mașinii
CU

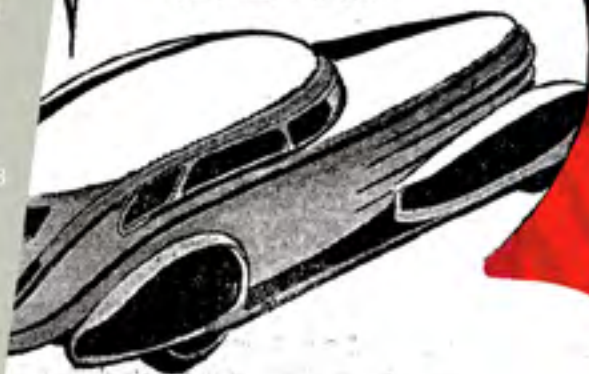
fiecare zi vindem
ună Benzină
Ethyl

BIBLIOTECA NAȚIONALĂ
A
ROMÂNIEI
BUCUREȘTI
BULEVARDUL UNIRII NR.22 SECTOR 3

TELEFOANE:
004/021/3142434
004/021/3142433
004/021/3157063

E-MAIL: biblioteca@bibnat.ro

Dacă rezervorul mașinii Dv.
este plin cu Benzină Albastră
Ethyl „Unirea”, vă veți da
seama de diferența care
există între acest carburant și
produsele similare.



enzina Albastra
NUMAI LA POMPELE
UNIREA



Ethyl

favoritul automobilistilor

5 ANI



BIBLIOTECA
NAȚIONALĂ
A ROMÂNIEI

ISSN 3008-2390
ISSN-L 3008-2390

